

BELÜGYI SZEMLE

BELÜGYMINISZTERIUM

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

73. ÉVFOLYAM
2025 · 6

BELÜGYI SZEMLE

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

BELÜGYMINISZTERIUM

73. ÉVFOLYAM
2025 · 6

BELÜGYI SZEMLE

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK	Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, c. egyetemi tanár, Belügyminisztérium
TITKÁR	Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár
TAGOK	Prof. Dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora Prof. Dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár Prof. Dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár Prof. Dr. Hamza Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár Prof. Dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár Prof. Dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja Prof. Dr. Kerecsi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár Prof. Dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár Prof. Dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja Prof. Dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja Prof. Dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár Prof. Dr. Patyi András, alkotmánybíró, egyetemi tanár Prof. Dr. Polt Péter, az Alkotmánybíróság elnöke, egyetemi tanár Prof. Dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

NEMZETKÖZI SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója (Németország)
Prof. Dr. Lam Kwok Yan, Nanyang Műszaki Egyetem (Szingapúr)
Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrakadémia tagja, egyetemi tanár (Csehország)
Prof. Dr. Mathieu Deflem, Dél-Karolinai Egyetem, egyetemi tanár (Amerikai Egyesült Államok)
Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ (Svájc)
Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár (Kína)

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püör. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese
Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője
Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára
Scott Donovan, a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) igazgatója
Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője

Dr. Gömbös Sándor r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója
Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója
Dr. Hatala József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács elnöke
Dr. Hegyaljai Mátyás, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára
Christopher Simon, az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium belügyi attaséja
Prof. Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlélője
Prof. Dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszerződési Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár
Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője
Prof. Dr. Sallai János r. ezredes, Nemzeti Közszerződési Egyetem, tanszékvezető egyetemi tanár
Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász
Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója
Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője
Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ
FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES
FELELŐS SZERKESZTŐ
OLVASÓSZERKESZTŐ
IDEGENNYELVISZAKLEKTOR

NEMZETKÖZI ÉS FORDÍTÁSI
SZERKESZTŐ
MUNKATÁRS
SZERKESZTŐSÉG

ISSN

FELELŐS KIADÓ

NYOMDA
FELELŐS VEZETŐ

Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy,
egyetemi magántanár
Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens
Krenner József r. őrnagy, doktorandusz
Végh Zsuzsanna
Prof. Dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy,
c. egyetemi tanár

Dr. Németh Viktor PhD
Luda Henrietta
2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.
Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
<https://belugyiszemlejournal.org>

ISSN 2062-9494 (Nyomtatott)
ISSN 2677-1632 (Online)

LXXIII. évfolyam
Belügyminisztérium
www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium
1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Duna-Mix Kft.
Szabó Bálint bv. alezredes, ügyvezető
Megjelenik havonta

TARTALOM

	Előszó.....	1135
	TANULMÁNYOK	
ERDŐS ÁKOS – EÖRDÖGH GÁBOR – MISKOLCI GÁBOR	Új idők, új módszerek. Biztonsági technológia alkalmazásának lehetőségei a felsőoktatási vizsgacsalásokkal szemben	1137
ERDÉLYI ÁKOS	Egy alternatív kriminálpszichológiai modell bemutatása, különös tekintettel a kriminalisztikai pszichológia tudományterületére és nyomozástámogató szerepére	1153
SZABÓ SZABOLCS – TÓTH NIKOLETT ÁGNES	A sport szerepe a bűnmegelőzésben	1173
BOGDÁNY GYULA	Bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában bűncselekmény nyomozása	1189
ANDRÁS HUNOR LEHEL – BÉLAI GÁBOR	A rendőri intézkedésekről készült kamerafelvételek szervezeti kultúrára gyakorolt hatása	1203
SZEMÁN ÁDÁM	Hatás-ellenhatás: avagy a társadalomra veszélyesség mint változó	1219
MÉSZÁROS GÁBOR	Ki vigyáz a védtelen közlekedőkre? Halálos kimenetelű kerékpáros balesetek vizsgálata 2014–2017	1235
DERES PETRONELLA – KÁRMÁN GABRIELLA	Az okozott vagyoni hátrány megtérülése a költségvetési csalás miatti bűnügyekben.....	1257
	STUDIES	
HUNOR LEHEL ANDRÁS – GÁBOR BÉLAI	The impact of recordings of police actions on organisational culture.....	1287
	NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ	
FINSZTER GÉZA – KORINEK LÁSZLÓ	Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XVII. száma elé.....	1301
LIPPAI ZSOLT – BARTUS GÁBOR – HORVÁTH BÍBORKA – ANDRÁS HUNOR LEHEL	Nemzetközi Rendészeti Figyelő XVII.	1303
	INTERJÚ	
DÁNOS VALÉR – KRENNER JÓZSEF	„Szolgaként jöttünk ide és forradalmárként távozzunk.” Interjú a 80 éves Finszter Géza professzor úrral, a Magyar Tudományos Akadémia doktorával	1327
SZABÓ CSABA	Interjú Várkonyi Zsolt úrral, a Börtönmúzeum projektvezetőjével	1337

Kedves Olvasó!

*„A bölcsesség nem az iskolai tanulás terméke,
hanem azé az élethosszig tartó törekvése, hogy megszerezzük.”*

Albert Einstein

Az idézet jól érzékelteti azt a szemléletet, amely e lapszám valamennyi írását áthatja: a tudás nem lezárt állapot, hanem folyamatos keresés, párbeszéd és tapasztalatgyűjtés eredménye. A Belügyi Szemle júniusi száma ezt a sokszínű, mégis egymásba fonódó szakmai törekvést jeleníti meg: a kutatás, az elemzés és az évtizedeken átívelő tapasztalat egymást erősítve járulnak hozzá a közös gondolkodás fejlődéséhez.

Különleges értéke a lapszámnak az a két interjú, amely a rendészeti hivatásról nem csupán szakmai, hanem emberi, történeti és erkölcsi dimenzióban is hiteles képet nyújt. Finszter Géza professzor nyolcvanadik születésnapja alkalmából készült beszélgetés méltó tisztelgés egy olyan életmű előtt, amely több mint fél évszázada formálja és gazdagítja a hazai kriminológiai és rendszettudományi gondolkodást. A Börtönmúzeum megnyitása kapcsán készült interjú pedig új nézőpontból világítja meg a büntetés-végrehajtás történeti és társadalmi jelentőségét.

A lapszám tanulmányai között olvashatunk egy egyedülálló vizsgálatról, amely egy biztonságtechnikai eszköz alkalmazhatóságát elemzi a felsőoktatásban előforduló vizsgacsalások megelőzése terén. Helyet kapott egy kriminálpszichológiai modell bemutatása is, amely újrafogalmazza a kriminalisztikai pszichológia helyét és lehetőségeit a nyomozástámogatásban. A sport bűnmegelőzésben betöltött szerepét, a testkamerás rendőri intézkedések szervezeti kultúrára gyakorolt hatásait, valamint a társadalomra veszélyesség büntetőjogi értelmezésének alakulását elemző tanulmányok egyaránt fontos szakmai reflexiókra ösztönöznek.

A kerékpáros balesetek és a költségvetési csalások kapcsán készült empirikus kutatások a jelen közbiztonsági és jogalkalmazási kihívásaira keresnek válaszokat. A Nemzetközi Rendészeti Figyelő újabb írásai pedig a globális kriminológiai trendek sokszínűségére irányítják figyelmünket.

Einstein gondolata tehát nem csupán inspiráló, hanem iránytű is lehet mindazok számára, akik e folyóirat lapjain keresztül szeretnék tovább mélyíteni szakmai tudásukat – épp úgy, ahogy ezt a tanulmányok szerzői is tették.

Szerkesztőség

Új idők, új módszerek. Biztonsági technológia alkalmazásának lehetőségei a felsőoktatási vizsgacsálásokkal szemben

New times, new methods. The possibilities of using security technology to protect against exam cheating in higher education

Erdős Ákos

Dr. PhD, osztályvezető, adjunktus,
r. alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
erdos.akos@uni-nke.hu

Eördögh Gábor

szakoktató, püör. százados
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
eordogh.gabor@uni-nke.hu

Miskolci Gábor

szakoktató, r. alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
miskolci.gabor@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Az elmúlt évtizedek során a hétköznapiakban alkalmazott újszerű technológiai eszközök elterjedése hatással volt a felsőoktatásban előforduló vizsgacsálások módszereire is. A tanulmányban bemutatott kutatás célja a SANTOR HARP® SNR-UNG52-B típusú hangrögzítés-gátló eszköznek (hangrögzítés-gátló) a telekommunikációs eszközökkel végrehajtott vizsgacsálások megakadályozásában történő alkalmazhatósági vizsgálata volt.

Módszertan: 2024. június 10. és 2024. június 24. között alkalmazhatósági vizsgálatot végeztek a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karán. A hangrögzítés-gátló eszköz vizsgacsálásokkal szembeni védelmi hatékonyságának vizsgálatára a kutatás keretében kidolgozott védelmi hatékonysági indexet (VHI%) alkalmazták. A VHI% kifejezi, hogy az Adó (vizsgázó) által, telekommunikációs eszközök útján továbbított információkat, milyen arányban volt képes kiközvetíteni a Vevő (segítő) részére a hangrögzítés-gátló eszköz alkalmazása mellett.

Megállapítások: Az alkalmazhatósági vizsgálat során összesen 203 mérésre került sor. A mérési távolság tekintetében a VHI% értékek között nem volt szignifikáns az eltérés ($H = 0,690$; $p = 0,708$). Az eszköz öt méteren belül azonos

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 02. 10. Átdolgozás: 2025. 03. 03.
Elfogadás: 2025. 03. 25.

hatékonysággal volt képes megakadályozni a különböző telekommunikációs eszközök útján történő információátadást. Az adattovábbításra használt eszközök fajtája (mobiltelefon, headset, egyéb rádió) esetében a VHI% értékek mentén szignifikáns eltérések voltak ($H = 55,318$; $p < 0,001$). A különböző mobiltelefon márkák összehasonlítása alapján a VHI% érték tekintetében szintén szignifikáns mintázódás mutatható ki ($H = 73,480$; $p < 0,001$).

Érték: A kutatás egyedülálló módon vizsgálja az egyik piaci biztonságtechnológiai eszköz felsőoktatásban való alkalmazhatóságának lehetőségét. Ismereteink szerint ehhez hasonló vizsgálatra nem került sor Magyarországon.

Kulcsszavak: rendészet, lehallgatásgátló, vizsgacsálás, felsőoktatás

Abstract

Aim: Over the past decades, the spread of new technologies has had a significant impact on the method of cheating on exams in higher education. The aim of the research presented in this study was to investigate the applicability of the SANTOR HARP® SNR-UNG52-B speech protector (speech protector) in preventing exam cheating by telecommunication devices.

Methodology: Between 10 June 2024 and 24 June 2024, a usability testing was conducted at the Ludovika University of Public Service. To test the effectiveness of the speech protector, we used „Protection Effectiveness Index” (PEI%) which was developed in this research. The VHI% indicates the percentage of information transmitted by the Sender (“Examiner”) via telecommunication devices to the Receiver (“Helper”) while using the speech protector.

Findings: A total of 203 measurements were taken during the usability test. There was no significant difference between the VHI% values for the measurement distance ($H=0.690$; $p=0.708$). The device was able to block the transmission of information via different telecommunication devices with equal effectiveness within 5 metres. However, the type of device used for information transmission (mobile phone, headset, other type radio) showed significant differences in the VHI% values ($H=55.318$; $p<0.001$). A comparison of different mobile phone brands also showed a significant pattern in VHI% ($H=73.480$; $p<0.001$).

Value: This research was conducted in a unique way to explore the usability of a security technology device in higher education. To our knowledge, no similar study has been conducted in Hungary.

Keywords: law enforcement, speech protector, cheating on exam, higher education

Bevezetés

Hazánkban a kilencvenes években szignifikáns expanzió zajlott le a felsőoktatásban. Óriási mértékben nőtt meg a főiskolai és egyetemi diplomák megszerzése iránti érdeklődés. A rendszerváltozást követő évtizedet jellemző felsőoktatási expanzió később mérsékelt növekedésbe fordult át (Kertesi & Köllő, 2006). A felsőoktatási végzettség iránti jelentős érdeklődés a diplomás populáció folyamatos növekedéséhez vezetett és ez napjainkban is bővül. Az ezredfordulóhoz viszonyítva mára megduplázódott a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a felnőtt (25–64 éves) népességben. Míg 2000-ben a felnőtt lakosság 14,0%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel, addig ez az arány 2023-ban 29,8% volt (KSH, 2024a). Noha a diploma nélkül elhelyezkedők keresete esetenként magasabb, mint a diplomával rendelkezőké (Kocsis, 2020), a statisztikai adatok általában azt igazolják, hogy a diploma magas anyagi megtérüléssel jár. A diplomával rendelkező, teljes munkaidőben foglalkoztatott felnőtt népesség bruttó átlagkeresete jelentősen meghaladja az általános iskolával vagy középfokú végzettséggel rendelkezők átlagos bérét (KSH, 2024b). A magasabb jövedelem lehetősége, a képzést biztosító „befektetői” (állami, alapítványi stb.) ráfordítás ugyanakkor magasabb elvárásokként jelennek meg a megrendelői, piaci oldalon. Az oktatás végeredményeként kibocsátott diplomás esetében a megszerzett, végzettséget igazoló oklevél mintegy minőségi tanúsítványként igazolja, hogy a hallgató megfelelt a képzési követelményeknek és hatékonyan lesz képes működni a munkaerőpiacon (Kozma, 2013).

A diploma megszerzésének szerves részét képezi a tanulmányi követelményeknek való megfelelés, a hallgatói teljesítmény, a tudás mérése. A képzés során megszerzett ismeretek ellenőrzésének számos különböző technikája ismert a hazai és nemzetközi gyakorlatban (Nsor-Ambala, 2020; Orosz, 2001; Tót, 2003). A tudásmérés újszerű módszerei (Belényesi, 2023) mellett a klasszikus szóbeli és írásbeli vizsgáknak mind a mai napig meghatározó szerepe van a közoktatásban és a felsőfokú képzésben egyaránt. Magyarországon a hallgatói teljesítmény értékelésének e formáját a jogalkotó törvényi szinten is rögzíti. A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (Nftv.) egyebek mellett meghatározza, hogy a felsőoktatási szakképzésben, alap- és mesterképzésben, szakirányú továbbképzésben részt vevő hallgatók a tanulmányaikat záróvizsgával kötelesek befejezni [Nftv. 50. § (2) bekezdés]. A törvény definíciója szerint „a záróvizsga az oklevél megszerzéséhez szükséges ismeretek, készségek és képességek ellenőrzése és értékelése, amelynek során a hallgatónak arról is tanúságot kell tennie, hogy a tanult ismereteket alkalmazni tudja” [Nftv. 50. § (4) bekezdés]. Miközben tehát jó ideje – de az elmúlt évtizedben különösen – jelentős szakmai törekvés figyelhető meg az oktatás és értékelés módszereinek

megújítása kapcsán, a klasszikus vizsgatechnikák alkalmazása továbbra is fontos szerepet játszik a napi gyakorlatban.

A vizsgahelyzetek szükségszerűen együtt járnak a különböző csalási módszerek megjelenésével. Ugyanakkor nemzetközi eredmények szerint a 20. század második felétől drámain megnőtt a vizsgacsalások prevalenciája (McCabe et al., 2001; Sims, 1993). Egy korábbi nemzetközi vizsgálat szerint az egyetemi hallgatók 60%-a számolt be arról, hogy csalt a vizsgái során (Prince & Wang, 2024; Yee & MacKown, 2009). Az azonos módszertannal elvégzett újabb kutatás eredményei azt jelzik, hogy az egyetemisták mintegy harmada (29,3%), saját bevallása szerint továbbra is tisztességtelen módszerekkel próbál vizsgakötelezettségeinek eleget tenni (Prince & Wang, 2024; Rettinger et al. 2023). A hallgatók által elkövetett vizsgacsalásokat részben kontextuális (például mások csaló magatartása, a hallgatótársak csalásokat illető rosszallása, a csalásokkal járó büntetések észlelt súlyossága), részben pedig individuális tényezők (például szülői nyomás, kitűnni vágyás, munkahely megszerzése iránti nyomás, lustaság, felelősségvállalás hiánya, személyes integritás hiánya, az elvégzett munkáért való büszkeség hiánya) befolyásolják (McCabe et al., 2001).

A vizsgacsalások klasszikus elkövetési módszerei (például hallgatótársak segítése, sugár, más vizsgaválaszainak lesése, meg nem engedett jegyzetek, „puskák” használata) jól ismertek és dokumentáltak a szakirodalomban (McCabe & Bowers, 1994; McCabe & Trevino, 1996). A technológia fejlődése mindamellett, hogy jelentős mértékben hozzájárult az elmúlt évtizedekben az ismeretátadás, készségszerzés mind hatékonyabb módon történő megvalósulásához (Major et al., 2021; Pittas & Adeyemi, 2019), komoly kihívást jelent a vizsgák tisztaságának biztosítása szempontjából is. Az új oktatási platformok, a technológiával támogatott vizsgamódszerek megjelenése (például távoktatás, online vizsgák), illetve a hétköznapi életben alkalmazott újszerű technológiai eszközök, megoldások elterjedése kihatott a vizsgák során előforduló csalások módszereire (Noor-behbahani et al., 2022; Sayed & Lento, 2015). A technológia fejlődése különféle lehetőségeket kínál a vizsgákon történő csalásokhoz (például okostelefonok, okosórák, okoszemüvegek). Ezen techcsalások megoldásai közül kiemelt jelentősége van a különféle mikrofonok, fülhallgatók használatának, amelyekkel a hallgatók élő kapcsolaton keresztül kaphatnak külső segítőtől válaszokat a vizsgákon felmerülő tételszerű és ad hoc kérdésekre egyaránt (Curran et al., 2011; Srikanth & Asmatulu, 2014; Unsvåg, 2018). A szakirodalmi eredmények a fülhallgatók, mikrofonok alkalmazásával történő csalások felderítése az eszközre utaló külső jelek (például vezeték) megfigyelésével, valamint az oktatóknak a vizsgateremben történő folyamatos „járőrözésével” valósítható meg (Yee & MacKown, 2009). A vizsgacsalások során alkalmazott, élő kommunikációt

biztosító újabb eszközök egy jelentős része rendkívül diszkrét és kifinomult, teljes mértékben rejthető, és ezáltal a vizsgákat felügyelő személyek vizuális ellenőrzése nyomán egyáltalán nem, vagy csak kis eséllyel felderíthetők (Srikanth & Asmatulu, 2014; Unsvåg, 2018). A vizsgacsálások megelőzésének, feltárásának klasszikus módszerei, mint a csoportonként eltérő tesztek kidolgozása, vizsgakérdések keverése, fokozott oktatói felügyelet, a vizsgázók szétültetése, szigorú szankciók (például automatikus elégtelen, iskolából való kizárás) (Bernardi et al., 2008), becsületkódex alkalmazása, eltérő színű tesztlapok használata, eszközök (például számológép) átadásának korlátozása, tesztlapok mások elől történő eltakarására való kötelezés, gyanús testjelek (például fürkésző tekintet) megfigyelése (Anderson, 1981) a telekommunikációs eszközökkel végrehajtott vizsgacsálások megakadályozásában már nem kellően hatékonyak. Az ilyen típusú vizsgacsálások megelőzéséhez és felderítéséhez tehát újszerű módszerek, eszközök alkalmazása szükséges.

Jóllehet a vizsgacsálások túlnyomórészt nem minősülnek kriminális cselekménynek, azok vizsgálata ugyanakkor a szociológiai, kriminológiai és a rendészeti kutatások szempontjából is érdekes lehet. Szociológiai, illetve kriminológiai értelemben véve ugyanis a csaló viselkedés nem más, mint a kívánt cél elérése során tapasztalt frusztráció oldásának illegitim eszköze (Merton, 1938). A vizsgacsálások e tekintetben tehát mindössze az elérni kívánt célt illetően különböznek a kriminális cselekményektől. S mint a kriminális cselekményekkel rokonságot mutató jelenség, a vizsgacsálások felderítése, megakadályozása kapcsán okkal merül fel a kérdés, hogy alkalmazhatók-e, s ha igen, akkor milyen hatékonysággal különféle rendészeti, biztonság technológiai megoldások.

A kutatás módszertana

Célkitűzések

A tanulmányban bemutatott kutatás célja, a SANTOR HARP® SNR-UNG52-B típusú hangrögzítés-gátló eszköznek (hangrögzítés-gátló) a telekommunikációs eszközökkel végrehajtott vizsgacsálások megakadályozásában történő alkalmazhatósági vizsgálata volt.

A kutatásban alkalmazott eszközök

2024-ben üzleti célú együttműködési megállapodás jött létre a Nemzeti Közszerületi Egyetem (NKE) és a SCORPIO Kereskedelmi és Szolgáltató Korlátolt

Felelősségű Társaság (Scorpio Kft.) között. Az együttműködés keretében a Scorpio Kft. vállalta, hogy az NKE fejlesztési területe, illetve a Témaerületi Kiválóság Program 2021TKP2021-NVA-18 azonosítószámú projekt kutatóinak rendelkezésére bocsát egy darab SANTOR HARP® SNR-UNG52-B típusú hangrögzítés-gátló eszközt. Az NKE pedig vállalta, hogy a rendelkezésére bocsátott eszköz felsőoktatási gyakorlatban, vizsgacsálásokkal szemben való alkalmazhatósági vizsgálatát valós oktatási környezetben elvégzi.

A hangrögzítés-gátló eszköz eredeti rendeltetése szerint arra szolgál, hogy védelmet nyújtson a lehallgatásoktól, rejtett lehallgató eszközök alkalmazásától, és megakadályozza a végfelhasználó magánbeszélgetéseinek, üzleti, állami vagy egyéb típusú titkokat tartalmazó megbeszéléseinek, előadásainak jogosulatlan rögzítését. Az eszköz védelmet nyújt a direkt módon, emberi érzékszervekkel történő (például sztetoszkóp használatával) kihallgatással, illetve az analóg és digitális hangrögzítők, valamint az okostelefonok, tabletek, laptopok mikrofonjainak felhasználásával történő lehallgatással szemben. Az információk kiszivárgásának megakadályozására az eszköz két üzemmódban alkalmazható (diszkrét mód és hangkeverés mód). A diszkrét üzemmód az általános halláshatár meghaladó magas frekvenciájú hangzajt bocsát ki, amely fizikai hatást gyakorol a mikrofonok membránjára. A hangkeveréses üzemmódban az eszköz az emberi fül számára hallgató hangok keverékét állítja elő. Ez védelmet biztosít az olyan direkt eszközök alkalmazásával szemben is, mint a sztetoszkóp vagy a kontaktmikrofonok. A hangkeverés üzemmód biztosítja a legmagasabb biztonsági szintet az illegális lehallgatásokkal szemben (URL1). Az eszköz a HARP® App telefonos applikáción keresztül vezeték nélküli, távvezérléses módban is irányítható. Az applikáción keresztül a diszkrét és hangkeverés üzemmód által kibocsátott zajszint mértékét a felhasználó határozhatja meg (a zajszint mértéke 1-től 100-ig terjedő skálán hét szintre állítható be: 14, 28, 42, 57, 71, 85, 100). A hangrögzítés-gátló főbb műszaki adatait az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. számú táblázat

SANTOR HARP® hangrögzítés-gátló műszaki adatai

Fizikai jellemzők	
Méret	20,7 × 20,7 × 8,6 cm
Súly	1,3 kg
Védettségi fok	IP20
Távvezérlés	Van
Hangspecifikáció	
Hangfrekvenciatartomány	70–27 000 Hz
Hullámterjedés	Félgömb alakú

Hangkeverés üzemmód effektív távolság	30 méterig
Diszkrét üzemmód effektív távolság	5 méterig
Üzemmódok zajsint szabályozása	Igen (alkalmazáson belül)
Biztonsági tanúsítvány	Van
Teljesítményspecifikáció	
Működési hőmérséklet	0°C – 40°C
Teljesítmény	12V DC 5A (5A és 7A átalakítókkal is üzemel)
Maximális energiafogyasztás (tápegység szerint)	84W
Átlagos energiafogyasztás	36W
Távvezérlő specifikáció	
Távvezérlés módja	Mobilalkalmazáson keresztül
Alkalmazott jel típusa	Bluetooth
Átviteli távolság	9 m
MDM (multi-device management)	Igen (alkalmazáson keresztül)
Vezeték nélküli titkosítás	Van
Jelszóvédelem	Van

Forrás. A szerzők saját szerkesztése SANTOR (2022) adatai alapján

A kutatás során alkalmazott módszerek

A kutatás keretében alkalmazhatósági vizsgálatot (usability testing) végzetünk 2024. június 10. és 2024. június 24. között az NKE Rendészettudományi Karon. Az alkalmazhatósági vizsgálat tervezése és lebonyolítása során a kutatómódszertani szakirodalomban meghatározott módszertani eszközöket és eljárásokat alkalmaztuk (Albert & Tullis, 2013; Rubin & Chisnell, 2008). Az alkalmazhatósági vizsgálat lehetővé teszi, hogy a módszertani technikák széles körű alkalmazása mellett (Wildman, 1995), formális vagy kevésbé formális módon (Lewis, 2012), kvalitatív és/vagy kvantitatív adatok gyűjtésével (Fox, 2015) szerezzünk információt egy adott termék, rendszer vagy szolgáltatás felhasználói tapasztalatairól. Az összegyűjtött adatok alapján megállapítható, hogy milyen problémák merülnek fel az adott termék, rendszer vagy szolgáltatás felhasználása során, ezáltal meghatározhatók a további fejlesztési területek, irányok (Virzi, 1992).

Az alkalmazhatósági vizsgálat tervezése a módszertani szakirodalom (Bastien, 2010; Rubin & Chisnell, 2008) ajánlásaiban meghatározottak figyelembevételével, a következők szerint valósult meg:

- a vizsgálati célok meghatározása,
- a tesztelésben részt vevők minősítése és toborzása,
- a résztvevők által végrehajtandó feladatok kiválasztása,
- a feladatsorok létrehozása és leírása,

- a végrehajtandó intézkedések kiválasztása, valamint az adatok rögzítésének módja,
- a tesztanyagok és a tesztkörnyezet (laboratórium) előkészítése,
- a tesztelő kiválasztása, valamint a tesztelési protokoll kialakítása (utasítások, tervezési protokoll stb.),
- az adatelemzési eljárások megválasztása és végrehajtása,
- a vizsgálati eredmények bemutatása.

A kutatás során a hangrögzítés-gátló eszköz alkalmazhatósági vizsgálatára az eredeti rendeltetésétől eltérő felhasználói környezetben került sor, annak érdekében, hogy megvizsgáljuk az eszköz alkalmazhatóságának lehetőségei a felsőoktatásban telekommunikációs eszközökkel végrehajtott vizsgacsatlások megakadályozásában.

Azt vizsgáltuk, hogy a hangrögzítés-gátló eszköz használata mellett, a különböző telekommunikációs eszközök útján, milyen hatékonysággal akadályozható meg a vizsgahelyszínen kívül tartózkodó, jogosulatlan segítséget nyújtó személy (úgynevezett segítő) részére a vizsga teljesítéséhez szükséges információ (például vizsgatétel száma, címe, vizsga során felmerülő kérdés) átadása. Az eszköz használatára kizárólag diszkrét üzemmódban került sor, tekintettel arra, hogy a hangkeverés üzemmód mellett nem biztosítható a vizsgázókat jogszerűen megillető, nyugodt, indokolatlan zajtól mentes vizsgakörnyezet.

Az alkalmazhatósági vizsgálat során a Magyarországon legnagyobb üzleti részesedéssel rendelkező, legelterjedtebb mobiltelefonmárkák (Samsung, Xiaomi, Apple)¹ egyes készülékeit, illetve a hozzájuk tartozó kiegészítőket (vezetékes és vezeték nélküli headset) használtuk. A hangrögzítés-gátló eszköz vizsgacsatlásokkal szembeni védelmi hatékonyságának vizsgálatára a kutatás keretében kidolgozott „védelmi hatékonysági indexet” (VHI%) alkalmaztuk. A védelmi hatékonysági index (VHI%) meghatározása a következő formula alkalmazásával történt:

$$\text{VHI}\% = \frac{\text{Vevő által helyesen átvett magyar nyelvű kifejezések száma}}{\text{Adó által közvetített magyar nyelvű kifejezések száma}} \times 100$$

1 Piaci részesedés megoszlása 2022. január és 2024. július közötti adatok alapján: Samsung: 38,64%; Xiaomi: 23,23%; Apple: 17,18% ([URL2](#) adatai alapján).

A kutatás során alkalmazott VHI% kifejezi, hogy az Adó (vizsgáló) által, telekommunikációs eszközök útján továbbított információkat, milyen arányban volt képes kiközvetíteni a Vevő (segítő) részére a hangrögzítés-gátló eszköz alkalmazása mellett.

A kutatás során különböző változók mentén került sor az eszköz védelmi hatékonysági indexének meghatározására. A tesztelt eszközök fajtája és típusa mellett, változóként került a vizsgálatba a tesztelt eszköz használata során a hangrögzítés-gátló eszköztől mért távolság (mérési távolság, méterben kifejezve), a diszkrét üzemmódban kibocsátott zajszint mértéke, valamint a teszthelyszíneként szolgáló vizsgatermek alapterülete (négyzetméterben kifejezve). A vizsgálatban alkalmazott változókat és azok attribútumait a 2. számú táblázat tartalmazza.

2. számú táblázat

A vizsgálatban alkalmazott változók, attribútumok

Változók	Attribútumok
Mérési helyszín alapterülete	≤15 m ² >15 m ²
Hangrögzítés-gátló által kibocsátott zajszint mértéke	14 28 42 57 71 85 100
Mérési távolság	1,5 m 3 m 5 m
Tesztelt eszköz fajtája	Mobiltelefon Headset Egyéb rádiókészülék
Tesztelt eszköz típusa	A tesztelt eszköz pontos típusmeghatározása

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Statisztikai elemzés

A vizsgálat során keletkezett kvantitatív eredmények statisztikai elemzését végeztük el. Az adatok normalitás vizsgálatára Kolmogorov–Smirnov-tesztet alkalmaztunk. A normális eloszlású adatok esetében kétmintás t-próbát (t) használtuk, amelynél a varianciák egyenlőségét (homoszkedaszticitást) a Levene-teszt alkalmazásával ellenőriztük. A nem-parametrikus (nem normális eloszlású) adatok esetében Mann–Whitney U-tesztet (U), illetve Kruskal–Wallis-próbát (H) használtunk. A varianciák egyenlőtlensége esetén pedig a Welch-féle t-próba alkalmazására került sor. A szignifikanciát a p-érték alapján 5%-os szignifikanciaszintet alkalmazva értékeltük.

Eredmények

Az alkalmazhatósági vizsgálat során összesen 203 mérésre került sor. A hangrögzítés-gátló eszköz alkalmazásával kapcsolatos gyártói ajánlásokra tekintettel a vizsgálatok többségét (79,3%) 15 négyzetméter vagy annál kisebb alapterületű vizsgatermekben végeztük. Az alkalmazhatósági vizsgálat során meghatározott mérési távolságok a rendészeti felsőoktatásban kialakult vizsgagyakorlat szerint kerültek meghatározásra. A vizsgálat során azonos arányban végeztünk méréseket a hangrögzítés-gátló eszköztől való 1,5 méter, 3 méter és 5 méter távolságról. A mérések túlnyomó többségét (89,6%) mobiltelefonok direkt használatával, illetve vezetékes és vezeték nélküli fülhallgatókkal végeztük, tekintettel arra, hogy a vizsgacsálások során ezek a legáltalánosabban használt eszközfajták. A vizsgált telekommunikációs eszközök esetében a Magyarországon legelterjedtebb márkák termékei közül két-két típust vontunk a kutatásba.² Az alkalmazhatósági vizsgálat méréseinek változók szerinti leíró jellemzőit a 3. számú táblázat tartalmazza.

3. számú táblázat

Alkalmazhatósági vizsgálat méréseinek leíró jellemzői (N = 203)

Változók	Attribútumok	% (n)
Mérési helyszín alapterülete	≤15 m ²	79,3 (161)
	>15 m ²	20,7 (42)
Mérési távolság	1,5 m	34,5 (70)
	3 m	35,5 (72)
	5 m	30,0 (61)
Tesztelt eszközök fajtája	Mobiltelefon	58,6 (119)
	Headset	31,0 (63)
	Egyéb rádiókészülék	10,4 (21)
Tesztelt eszköz típusa	Samsung (mobiltelefon)	20,7 (42)
	iPhone (mobiltelefon)	20,7 (42)
	Xiaomi (mobiltelefon)	17,2 (35)
	Vezeték nélküli headset	10,3 (21)
	Vezetékes headset	20,7 (42)
	EADS THR 880i (egyéb rádió, EDR)	10,3 (21)

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Az alkalmazhatósági vizsgálat keretében elvégzett összes mérés (n = 203) eredményei alapján a hangrögzítés-gátló eszköz átlagos VHI% értéke 35,66 volt.

2 Vizsgált mobiltelefon márkák típusai: Samsung: Galaxy A40, Galaxy A41. iPhone: 12, 14 Pro. Xiaomi: Redmi Note T8, Redmi Note T12.

Az eszköz tehát az összes mérést figyelembe véve, az Adó és a Vevő között továbbított információknak valamivel több mint egyharmadát volt képes kiszűrni.

A VHI% értékeket elemeztük a különböző változók mentén is. A VHI% értékek a Kolmogorov–Smirnov-teszt eredményei alapján nem normális eloszlásúak voltak ($D = 0,413$; $p < 0,001$), ezért az adatok elemzése során Mann–Whitney U-tesztet használtunk. A mérési helyszín alapterülete szerint vizsgálva a VHI% értékét megállapítható, hogy a $\leq 15 \text{ m}^2$ alapterületű vizsgahelyszíneken szignifikánsan alacsonyabb értékek születtek ($U = 609$; $z = -8,174$; $p < 0,001$), mint a $> 15 \text{ m}^2$ alapterületű termekben. A mérési távolság tekintetében a VHI% értékek között nem volt szignifikáns az eltérés ($H = 0,690$; $p = 0,708$). Vagyis az eszköz öt méteren belül azonos hatékonysággal volt képes megakadályozni a különböző telekommunikációs eszközök útján történő információátadást az Adó és a Vevő között. Ezzel szemben a tesztelt eszközök fajtája mentén vizsgálva az adatokat, szignifikáns mintázódás figyelhető meg ($H = 55,318$; $p < 0,001$). A mobiltelefonokkal, fülhallgatókkal, illetve egyéb rádiókészülékkel (EDR rádióval) közvetített információkat nem azonos hatékonysággal akadályozta meg a hangrögzítés-gátló eszköz ($H = 55,318$; $p < 0,001$). Az EDR készülékek, illetve a vezetékes és vezeték nélküli headsetek esetében a VHI% értéke 0 volt, vagyis ezek a készülékek a hangrögzítés-gátló üzemeltetése mellett is képesek voltak akadálytalanul továbbítani az információkat a Vevő részére. A VHI% értékek eltéréseit külön vizsgáltuk a mobiltelefonok típusai mentén is. A különböző mobiltelefon márkák összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a VHI% érték tekintetében a telefonmárkák esetében szignifikáns mintázódás mutatható ki ($H = 73,480$; $p < 0,001$). A Samsung és a Xiaomi típusú telefonok szignifikánsan rosszabb hatékonysággal voltak képesek biztosítani az információátadás lehetőségét az Adó és a Vevő között, az iPhone készülékekhez viszonyítva. Mindez magyarázatot ad a mérési helyszín kapcsán megfigyelhető szignifikáns eltérésekre. A $> 15 \text{ m}^2$ alapterületű vizsgahelyiségekben ugyanis kizárólag Samsung és Xiaomi típusú készülékek vizsgálatára került sor. Okkal feltételezhetjük, hogy a mérési helyszín, vagyis a vizsgatermek alapterülete nem befolyásolja a vizsgálatban feltárt mértékben a hangrögzítés-gátló hatékonyságát, amennyiben azt 0–5 méteren belül alkalmazzák. Ezzel szemben a telekommunikációs eszközökkel végrehajtott vizsgálások során alkalmazott mobiltelefonok típusának meghatározó jelentősége lehet abban, hogy a hangrögzítés-gátló eszköz alkalmazása mellett milyen sikerrel tud információt (például kérdéseket, tételszámokat) közvetíteni az Adó (vizsgáló) a Vevőnek (segítőnek). A VHI% értékeket, illetve a különböző változók mentén elvégzett statisztikai elemzések p-értékeit az 4. számú táblázat tartalmazza.

4. számú táblázat

Védelmi hatékonysági index (VHI%) értékei az egyes változók szerint vizsgálva

Változók	Attribútumok	% (n)	VHI%	p-érték
Mérési helyszín alapterülete	≤15 m ²	79,3 (161)	18,88	<0,001
	>15 m ²	20,7 (42)	100,0	
Mérési távolság	1,5 m	34,5 (70)	37,14	0,708
	3 m	35,5 (72)	38,33	
	5 m	30,0 (61)	30,81	
Tesztelt eszközök fajtája	Mobiltelefon	58,6 (119)	60,84	<0,001
	Headset	31,0 (63)	0,0	
	Egyéb rádiókészülék	10,4 (21)	0,0	
Tesztelt eszköz típusa	Samsung (mobiltelefon)	20,7 (42)	99,52	<0,001
	iPhone (mobiltelefon)	20,7 (42)	0,0	
	Xiaomi (mobiltelefon)	17,2 (35)	87,42	

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Összegzés

Az alkalmazhatósági vizsgálat eredményeinek konkludálását megelőzően mindenképp kiemelendő, hogy a SANTOR HARP® hangrögzítés-gátló eszköz eredeti rendeltetése szerint a bizalmas információkat tartalmazó tárgyalások, megbeszélések esetére hivatott védelmet nyújtani a jogosulatlan lehallgatásokkal szemben. A gyártó ajánlása szerint ezekben az esetekben is a lehető legnagyobb hatékonyság a diszkrét és a hangkeverés üzemmód együttes üzemeltetésével, valamint több eszköz együttes használatával biztosítható.

Az alkalmazhatósági vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy a hangrögzítés-gátló eszköz korlátozottan alkalmazható a telekommunikációs eszközökkel végrehajtott vizsgacsalásokkal szembeni fellépésre. Egyrészt, mert az eszköz üzemeltetésére – tekintettel a vizsgakörnyezetre vonatkozó hallgatói elvárásokra (például nyugodt, csendes környezet) – kizárólag diszkrét üzemmódban van mód. A diszkrét üzemmód ugyanakkor nem biztosít kellő védelmet, ahogy arra a gyártó is utal. Másrészt, a hangrögzítés-gátló eszköz, önmagában, diszkrét üzemmódban alkalmazva bizonyos eszköztípusok esetében nem képes hatékony védelmet nyújtani. Az eredmények azt jelzik, hogy az Apple Inc. által fejlesztett és gyártott iPhone típusú készülékek esetében zavartalan marad az élő kommunikáció a hangrögzítés-gátló eszköz 1,5–5 méteren belül történő, diszkrét üzemmódban való alkalmazása mellett. Feltételezhető, hogy ezeknél a telefontípusoknál a gyártó olyan fejlett, intelligens zajszűrő technológiát alkalmaz, amely képes a vizsgált eszköz által diszkrét üzemmódban keltett környezeti zaj

és interferencia drasztikus csökkentésére, így biztosítva a hangrögzítés vagy hangátvitel lehetőségét. Azonos eredményeket rögzítettünk az EADS (European Aeronautic Defence and Space Company) gyártó rádiókészülékeinek, illetve az Apple Inc. vezeték nélküli fülhallgatóinak vizsgálatakor is. A nyilvános mérési és műszaki eredmények alapján ismert, hogy az EADS termékek (Foudhaili & Reithmeier, 2009), illetve az Apple Inc. által gyártott AirPods-ok esetében is (Chong-White et al., 2023) fejlett zajszűrő technológiát alkalmaz a gyártó. Feltehetően ez az oka a hangrögzítés-gátló alkalmazása mellett tapasztalt extrém alacsony VHI% értékeknek ezeknél a termékekénél.

A kutatás eredményei alapján ugyanakkor nem zárható ki, hogy a SANTOR HARP® hangrögzítés-gátló további fejlesztésével az eszköz akár a telekommunikációs eszközökkel elkövetett vizsgacsalásokkal szemben is alkalmazható lehetne a jövőben.

Felhasznált irodalom

- Albert, W., & Tullis, T. (2013). *Measuring the user experience: Collecting, analyzing, and presenting usability metrics* (2nd ed.). Morgan Kaufmann.
- Anderson, W. A. (1981). Cheating control on exams. *Journal of Agronomic Education*, 10(1), 13–16. <https://www.agronomy.org/files/publications/nse/pdfs/jnr010/010-01-0013.pdf>
- Bastien, J. M. C. (2010). Usability testing: A review of some methodological and technical aspects of the method. *International Journal of Medical Informatics*, 79(4), e18–e23. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2008.12.004>
- Belényesi E. (2023). Tudásmérés – értékelés. In Korpics M., Méhes T., & Domokos K. (Szerk.), *Módszertani kézikönyv a kreatív tanuláshoz* (pp. 75–94). Ludovika Kiadó.
- Bernardi, R. A., Baca, A. V., Landers, K. S., & Witek, M. B. (2008). Methods of cheating and deterrents to classroom cheating: An international study. *Ethics & Behavior*, 18(4), 373–391. <https://doi.org/10.1080/10508420701713030>
- Chong-White, N., Mejia, J., & Edwards, B. (2023). Evaluating Apple AirPods Pro 2 hearing protection and listening. *Canadian Audiologist*, 10(6). <https://canadianaudiologist.ca/evaluating-apple-airpods-pro-2-hearing-protection-and-listening/?output=pdf>
- Curran, K., Middleton, G., & Doherty, C. (2011). Cheating in exams with technology. *International Journal of Cyber Ethics in Education*, 1(2), 54–62. <https://doi.org/10.4018/ijcee.2011040105>
- Fox, J. E. (2015). The science of usability testing. In *Proceedings of the 2015 Federal Committee on Statistical Methodology (FCSM) Research Conference* (pp. 1–7).
- Foudhaili, H., & Reithmeier, E. (2009). Concepts of active noise aircraft cockpits reduction employed in high noise level. In *Variational Analysis and Aerospace Engineering* (pp. 229–241). Springer Optimization and Its Applications. https://doi.org/10.1007/978-0-387-95857-6_13

- Kertesi G., & Köllő J. (2006). Felsőoktatási expanzió, „diplomás munkanélküliség” és a diplomák piaci értéke. *Közgazdasági Szemle*, 53(3), 201–225.
- Kocsis Zs. (2020). A hallgatói munkavállalás mint a lemorzsolódás egyik lehetséges tényezője. *Educatio*, 29(2), 295–304. <https://doi.org/10.1556/2063.29.2020.2.9>
- Kozma T. (2013). A minőségbiztosítás szerepe és fejlesztése a felsőoktatási intézményekben és annak hallgatói értelmezése a gyakorlatban [Doktori (PhD) értekezés, Szent István Egyetem]. <https://doi.org/10.14751/SZIE.2014.006>
- Központi Statisztikai Hivatal. (2024a). A 25–64 éves népesség megoszlása iskolai végzettség szerint [%]. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0027.html
- Központi Statisztikai Hivatal. (2024b). A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete a legmagasabb iskolai végzettség szerint. https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0057.html
- Lewis, J. R. (2012). Usability testing. In Salvendy, G. (Ed.), *Handbook of human factors and ergonomics* (4th ed., pp. 1267–1312). Wiley.
- Major, L., Francis, G. A., & Tsapali, M. (2021). The effectiveness of technology-supported personalised learning in low- and middle-income countries: A meta-analysis. *British Journal of Educational Technology*, 52(5), 1935–1964. <https://doi.org/10.1111/bjet.13116>
- Merton, R. K. (1938). Social structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672–682. <https://doi.org/10.2307/2084686>
- McCabe, D. L., & Bowers, W. J. (1994). Academic dishonesty among males in college: A thirty year perspective. *Journal of College Student Development*, 35(1), 5–10.
- McCabe, D. L., & Trevino, L. K. (1996). What we know about cheating in college: Longitudinal trends and recent developments. *Change: The Magazine of Higher Learning*, 28(1), 28–33. <https://doi.org/10.1080/00091383.1996.10544253>
- McCabe, D. L., Trevino, L. K., & Butterfield, K. D. (2001). Cheating in academic institutions: A decade of research. *Ethics & Behavior*, 11(3), 219–232. https://doi.org/10.1207/S15327019EB1103_2
- Noorbehbahani, F., Mohammadi, A., & Aminazadeh, M. (2022). A systematic review of research on cheating in online exams from 2010 to 2021. *Education and Information Technologies*, 27(6), 8413–8460. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-10927-7>
- Nsor-Ambala, R. (2020). Impact of exam type on exam scores, anxiety, and knowledge retention in a cost and management accounting course. *Accounting Education*, 29(1), 32–56. <https://doi.org/10.1080/09639284.2019.1683871>
- Orosz S. (2001). Tudásmérés a XX. század utolsó évtizedében. In Báthory Z., & Falus I. (Szerk.), *Tanulmányok a neveléstudomány köréből 2001* (pp. 294–313). Osiris Kiadó.
- Prince, M., & Wang, E. (2024). A model of academic dishonesty intentions: Mediating effects of Machiavellianism and differential association. *Journal of Further and Higher Education*, 48(6), 582–593. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2024.2375307>

- Pittas, E., & Adeyemi, A. (2019). Technology integration in education: Effectiveness, pedagogical use and competence: A cross-sectional study on teachers' and students' perceptions in Muscat, Oman. *LUMAT: International Journal on Math, Science and Technology Education*, 7(1), 101–123. <https://doi.org/10.31129/LUMAT.7.1.396>
- Rettinger, D. A., Cullen, C., Perry, A. H., & McNally, D. (2023). Rebooting a legend: The ICAI/McCabe student survey. In Eaton, S. E. (Ed.), *Handbook of academic integrity* (pp. 1751–1766). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-287-079-7_160-1
- Rubin, J., & Chisnell, D. (2008). *Handbook of usability testing: How to plan, design, and conduct effective tests* (2nd ed.). Wiley.
- Santor Security Inc. (2022). *SANTOR HARP manual*.
- Sayed, N., & Lento, C. (2015). The impact of technology on academic dishonesty: Perspectives from accounting faculty. *SSRN*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2655615>
- Sims, R. L. (1993). The relationship between academic dishonesty and unethical business practices. *Journal of Education for Business*, 68(4), 207–211. <https://doi.org/10.1080/08832323.1993.10117614>
- Srikanth, M., & Asmatulu, R. (2014). Modern cheating techniques, their adverse effects on engineering education and preventions. *International Journal of Mechanical Engineering Education*, 42(2), 129–140. <https://doi.org/10.7227/IJMEE.0005>
- Tót É. (2008). Tanulási környezetek. *Educatio*, 17(2), 183–192.
- Yee, K., & MacKown, P. (2009). Detecting and preventing cheating during exams. In Twomey, T., White, H., & Sagendorf, K. (Eds.), *Pedagogy, not policing: Positive approaches to academic integrity at the university* (pp. 141–148). The Graduate School Press, Syracuse University.
- Unsvåg, H. M. (2018). *Evaluation of technology and electronic devices for cheating on exams* [Master's thesis, Norwegian University of Science and Technology].
- Virzi, R. A. (1992). Refining the test phase of usability evaluation: How many subjects is enough? *Human Factors*, 34(4), 457–468. <https://doi.org/10.1177/001872089203400407>
- Wildman, D. (1995). Getting the most from paired-user testing. *Interactions*, 2(3), 21–27. <https://doi.org/10.1145/208666.208675>

Alkalmazott jogszabály

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: A SANTOR UNG52 Speech Protector termékleírása a görög védelmi minisztérium hivatalos weboldalán. www.defence.gr/wp-content/uploads/2020/05/SANDOR.pdf

URL2: Mobile Vendor Market Share Hungary, Jan 2022 – July 2024. <https://gs.statcounter.com/vendor-market-share/mobile/hungary/#monthly-202201-202407>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Erdős, Á., Eördögh, G., & Miskolci, G. (2025). Új idők, új módszerek. Biztonsági technológia alkalmazásának lehetőségei a felsőoktatási vizsgacsalásokkal szemben. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1137–1152. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1137-1152>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A TKP2021-NVA-18 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzetközi Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Erdős Ákos, aki a erdos.akos@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Egy alternatív kriminálpszichológiai modell bemutatása, különös tekintettel a kriminalisztikai pszichológia tudományterületére és nyomozástámogató szerepére

Presentation of an alternative model of criminal psychology, with particular regard to the field of investigative psychology and its investigative role

Erdélyi Ákos

kriminológus, bűnügyi pszichológus, egyetemi tanársegéd, doktorandusz
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
erdelyi.akos@uni-nke.hu

Magyar Tudományos
Akadémia
Társasága

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja rámutatni, hogy a 20. századi popperi kriminálpszichológia-klasszifikáció napjaink tudományos igényeire kevésbé reflektál, egyúttal rámutatni azokra a főbb aspektusokra, amelyek mentén a modern kriminálpszichológia-fogalom újradefiniálása lászik szükségesnek. Ezek az aspektusok a kriminalisztikai pszichológia felértékelődése, tudományterületben betöltött szerepének kiemelése és az alkalmazott eljárásainak megismerése. A kriminalisztikai pszichológia a popperi felosztás alapján a kriminálpszichológia alterületét képezi, ugyanakkor szerepe – a szerző szerint – az idők során nagyobb hangsúlyt kap a modern bűnüldözésben. A kriminalisztikai pszichológia mellett pedig igyekszik a szerző rámutatni további, olyan alkalmazott területekre is, amelyek szerepe ez idáig kevésbé volt kiemelve.

Módszertan: A szerző szakirodalmi áttekintés útján mutatja be a kriminálpszichológia és a kriminalisztikai pszichológia viszonyrendszerét, majd sorra veszi a főbb kriminalisztikai pszichológiai eljárásokat.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 01. 15. Átdolgozás: 2025. 01. 31.
Elfogadás: 2025. 02. 19.

Megállapítások: A kriminalisztikai pszichológia szerepe napjainkban sokkal jelentősebb, mint a 20. század második felében volt, ennek okán újradefiniálása szükséges. Az egyes alkalmazott eljárások közül főként az elkövetői vagy bűnügyi profilalkotás adja az empirikus vizsgálódások fókuszát, azonban a profilalkotás mellett még számos speciális pszichológiai eljárás van, amelyek nyomozástámogató funkcióval rendelkeznek. Ugyancsak szükségessé vált a kriminálpszichológia alternatív modellezése is, melyre a szerző egy általa klasszifikált modellt vázol.

Érték: A kriminálpszichológia keretrendszerének újragondolása szükséges lehet, amivel kapcsolatban konszenzus egyelőre nincs. Ugyanakkor a kriminalisztikai pszichológia terminológiájának alkalmazása specifikálhatná és differenciálhatná a kriminálpszichológiai alapú empirikus kutatások fókuszát és a speciális nyomozástámogató eljárások megbízhatóságát.

Kulcsszavak: alternatív modell, kriminálpszichológia, kriminalisztikai pszichológia, differencia

Abstract

Aim: The aim of my present study is to point out that the 20th century Popperian criminal psychology classification reflects less on nowadays' scientific needs, and at the same time to point out the main aspects along which a redefinition of the modern concept of criminal psychology is necessary. These aspects are the evaluation of investigative psychology, highlighting its role in the field of science and learning about its applied procedures. Investigative psychology is a subfield of criminal psychology based on Popper's classification, but at the same time, I believe that its role will gain more emphasis in modern law enforcement over time. In addition to investigative psychology, I also try to point out other applied fields, the role of which has been less highlighted up until now.

Methodology: Through a literature review I intend to present the relationship between criminal psychology and investigative psychology, and then I will list the main investigative psychological procedures.

Findings: The role of investigative psychology is much more important today than it was in the second half of the 20th century, and for this reason it needs to be redefined. Of the individual procedures used, offender or criminal profiling is the focus of empirical investigations, however, in addition to profiling, there are also a number of special psychological procedures that have an investigative support function. Alternative modeling of criminal psychology has also become necessary, for which I also outline a model I have classified.

Value: It may be necessary to reconsider the framework of criminal psychology,

on which there is no consensus yet. At the same time, the use of the terminology of investigative psychology could specify and differentiate the focus of empirical research based on criminal psychology and the reliability of special investigation support procedures.

Keywords: alternative model, criminal psychology, investigative psychology, difference

Bevezetés

Mindenkinek, laikusoknak és szakmabelieknek is van egy elképzelése a kriminálpszichológiáról, akár közvetlen, akár közvetett tapasztalat útján. Azt tapasztalom, hogy a kriminálpszichológiáról és a kriminálpszichológusokról alkotott kép még napjainkban is időnként túlmisztifikált, amelynek leküzdéséhez talán az sem járul hozzá, hogy maga a tudományterület sem eléggé konceptualizált, ahogyan az sem, hogy nincs szakemberképzés, ami segítené a szakmai identitás kikristályosodását. Az olyan speciális nyomozástámogató eljárás kapcsán, mint a bűnügyi profilalkotás, a közvélemény érdeklődése ugyancsak megnövekedett az utóbbi néhány évtizedben, köszönhető mindez elsősorban a külföldi tévésorozatok és mozifilmek térhódításának. Azonban a módszer szerencsére a tudományos gondolkodás és kutatás terén is jelentős eredményeket tud felmutatni: nemcsak nemzetközi (Fox et al., 2021; Mittal & Singh, 2016; Turvey, 2012; Sale, 2008; Turco, 2008; Bumgarner, 2008; Kocsis, 2007), hanem hazai empirikus és elméleti jellegű tanulmányokkal is találkozunk szép számmal, különösen a 2010-es évek második felétől (Bellavics, 2024; Lohner, 2024, 2023, 2021; Lohner et al., 2023, 2021; Lehoczki, 2021, 2014, 2011; Lehoczki & Ronyecz, 2021; Vilics, 2020; Ivaskevics, 2020; Szijártó, 2019, 2014). A bűnügyi profilalkotást sok esetben a kriminálpszichológia alkalmazott eljárásaként azonosítják (Vilics, 2020; Pásztor et al., 2009), ugyanakkor a nyomozástámogató eljárás a szűkebb értelemben vett kriminalisztikai pszichológia módszereinek egyike.

A popperi kriminálpszichológia-modell és a kriminalisztikai pszichológia tárgya

A kriminalisztikai pszichológia a kriminálpszichológia alkalmazott területe, amely voltaképpen – röviden megfogalmazva – a büntetőeljárások pszichológiai szempontú támogatását jelenti (Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014,

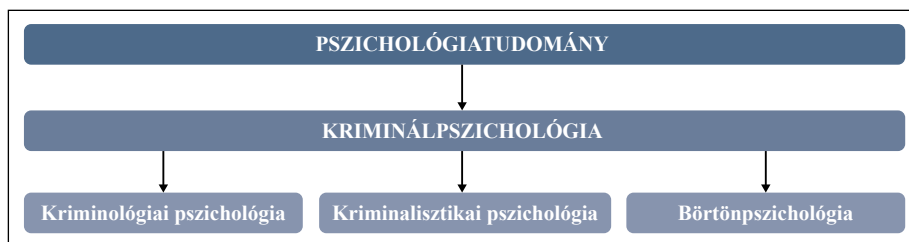
1968; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006). Ahhoz, hogy a kriminalisztikai és a kriminálpszichológia kapcsolatrendszerét megvizsgálhassuk, elsőként fontos meghatározni azokat a kereteket, amelyek a viszonyrendszer alapjait adják, kezdve a kriminálpszichológia konceptualizálásával.

A kriminálpszichológia speciális alkalmazott lélektani terület, amelynek fókuszában a bűnelkövető és a bűncselekmény helyezkedik el, és amely részt vesz a bűncselekmények felderítésében és vizsgálatában. Vilics (2020) kiemeli, hogy a kriminálpszichológia elsősorban a beszámítható személyekkel foglalkozik, ugyanakkor bizonyos mértékig a nem vagy csak korlátozottan beszámítható személyekkel is van feladata, amellyel az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben végzett tevékenységre és az igazságügyi pszichológiai szakértésre utal.

Követve a popperi (1968) kriminálpszichológia-differenciációt, megkülönböztetjük annak kriminológiai pszichológiai, kriminalisztikai pszichológiai és büntetés-végrehajtási vagy börtönpszichológiai alterületeit (Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014, 1968; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006). A három alterület – a közös alapok ellenére – a bűnnel, a bűncselekménnyel és annak résztvevőivel eltérő aspektusból foglalkozik. Míg a kriminológiai pszichológia az elkövetővé válás kérdéseire keres választ, a kriminalisztikai pszichológia feladata a büntetőeljárások nyomozástámogatása, kezdve a nyomozás elrendelésétől egészen a jogerős ügydöntő határozat kihirdetéséig, mindezt pedig olyan speciális eljárásokkal teszi, mint az elkövetői profilalkotás, a kihallgatás-lélektan, a médiakommunikáció vagy a pszichológiai boncolás. A börtönpszichológia a már büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztésüket töltő fogvatartottakkal, illetve a letartóztatott elkövetőkkel foglalkozik, ugyanakkor feladata a személyi állomány pszichikai támogatása és a börtönkörnyezet vizsgálata is (Lohner, 2024; Vilics, 2020; Koday, 2019; Popper, 2014, 1968; Fliegau, 2012; Csernyikné Póth & Fogarasi, 2006).

1. számú ábra

A kriminálpszichológia felosztása a popperi differencia alapján

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A kriminálpszichológia alternatív modellje

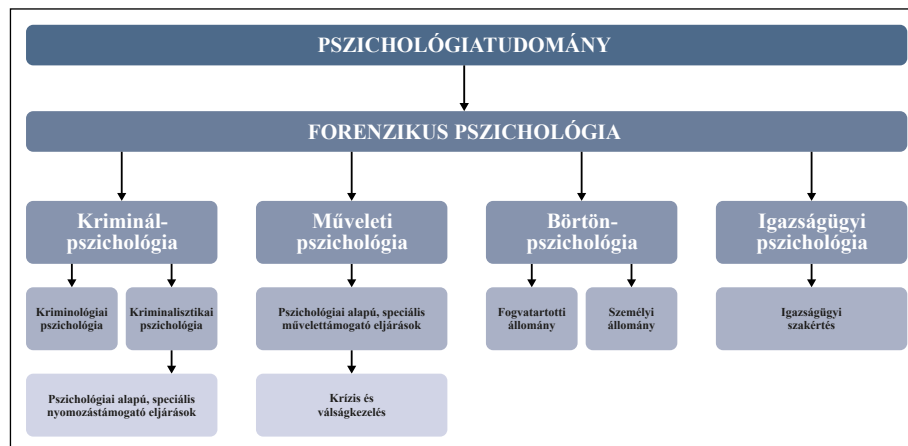
A fent bemutatott popperi differenciálás (Popper, 2014; 1968) kitűnő kiindulás a tudományos diskurzusokhoz.

Amint arra már utaltam, véleményem szerint célravezető lenne ezen tudományos felosztás újragondolása, tekintettel arra, hogy a popperi kategória megszületése óta eltelt időszak számos olyan kutatást és elméleti összefoglalót eredményezett, amelyek rámutatnak arra, hogy a kriminálpszichológia jóval komplexebb terület.

Az alternatív kriminálpszichológia-értelmezés szöveges bemutatása előtt álljon itt az az ábra, amely szemlélteti azt a keretrendszert, amely új megközelítésbe helyezheti többek között a kriminálpszichológiáról való tudományos gondolkodásunkat.

2. számú ábra

A kriminálpszichológia új, alternatív megközelítésének javaslata

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A popperi felosztással szemben már Fliegauf (2012) is megfogalmazott néhány kritikát. Álláspontja, hogy a kriminálpszichológiát és a börtönpszichológiát célszerű lenne külön kezelni. Mint fogalmaz, „ezzel a kategorizációval a legnagyobb baj az, hogy egymással rokonítja a börtönpszichológiát és a kriminálpszichológiát. (Meggyőződésem, hogy a kriminológiai pszichológia sem olyan mértékben rokon a kriminalisztikai pszichológiával, mint azt a kategorizáció sugallja.) Ez a fajta egybemosás azt sugallja, hogy a bűnözés és a bűnözői jellem szakmapolitikai/dogmatikai szempontból befolyásolható”, majd úgy folytatja,

hogy „a büntetés-végrehajtási pszichológiát vagy börtönpszichológiát többféleképpen lehet értelmezni. Egyrészt alkalmazott pszichológiai ágnak lehet tekinteni, egyfajta börtönbeli adminisztrációnak, amellyel kísérletet teszünk arra, hogy a fogvatartottak magatartását befolyásoljuk. Ebbe a körbe természetesen beletartozik a nevelés és a biztonság gyakorlata is. Sajátos azonban, hogy a börtönbeli pszichológiai munkához jóval speciálisabb végzettség kell. Ilyen szempontból a börtönpszichológia inkább a börtönegészségügyhöz hasonlítható. A börtönpszichológia ugyanakkor valamilyen szinten az igazságügy része is, ezért számos jogi vonatkozása is van” (Fliegauf, 2012). Fliegauf meglátása jelen esetben azért releváns, mert hasonló dilemma állítható fel a kriminalisztikai pszichológia és a kriminálpszichológia viszonyrendszerét illetően is. Fliegauf gondolata nem egyedi: a *Rendészettudományi szaklexikon* (Boda, 2019) *Kriminálpszichológia* szócikke alatt is már csak a kriminológiai és a kriminalisztikai pszichológia kerül említésre mint a kriminálpszichológia alterületei, illetve nemzetközi szintereken is találkozunk azzal a törekvéssel, amely ugyancsak azt a kérdéskört járja körbe, hogy a börtönpszichológia a kriminálpszichológia részterülete-e (Neal, 2018).

Abban az esetben pedig, ha követni szeretnénk az iménti Fliegauf-gondolatot, és a börtönpszichológiát mintegy „kivonjuk” a kriminálpszichológia égisze alól, célszerű lenne a kriminalisztikai pszichológia terminológia alkalmazását is bevezetni – márcsak azért is, mert a gyakorlatban alkalmazott pszichológiai módszerek és eljárások (Lohner, 2024; Vilics, 2020) a szűkebben értelmezett kriminalisztikai pszichológia eszköztárából kerülnek ki.

A kriminálpszichológiával kapcsolatos tudományelméleti probléma ugyanakkor nem hazai specifikum: áttekintve a külföldi szakirodalmakat elmondható, hogy máshol sincs egységes terminológia a kriminálpszichológiát és annak alterületeit illetően, ahogyan azok egymáshoz való viszonyulása sem tisztázott. A külföldi szakértők elsődlegesen az investigative psychology (Salfati, 2021; Canter & Youngs, 2003) és a forensic psychology (Otto & Ogloff, 2013; Weiner & Otto, 2013) terminológiákkal élnek a leggyakrabban, melyek közül az investigative psychology terminológia feleltethető meg a Popper-féle kriminalisztikai pszichológiának, amit mi nyomozati pszichológiának (Fogarasi, 2020) fordítunk. A forensic psychology ugyancsak többféleképpen értelmezett a külföldi trendekben. Haller szerint a forenzikus pszichológia angol „kölcönszó”, amely alatt a rendészeti tevékenység során végzett, illetve a rendészeti tevékenységekkel foglalkozó pszichológiai tudományterületeket értjük (Haller, 2020). A forenzikus megjelölés a hazai gyakorlatban is használatos terminus technicus, mutat rá Balláné: „a szakértői területek közös megnevezésére napjainkra hazánkban is elterjedt az angolszász szakirodalomban általánosan használt forensic

sciences = forenzikus/igazságügyi szakértői tudományok kifejezés” (Balláné Füsztér, 2019). A forenzikus pszichológia Weiner és Otto (2013) megközelítésében négy alkalmazott terület fúziója: törvényszéki pszichológia (legal psychology), kriminálpszichológia (criminal psychology), korrekciós vagy börtönpszichológia (correctional psychology) és rendészeti pszichológia (police psychology). Eszerint a forenzikus pszichológia egy magasabb szintű gyűjtőfogalom, amely az igazságügyben és a rendészetben végzett pszichológiai tevékenységek gyűjtőfogalma (lehet).

A fentiekre tekintettel elmondhatjuk, hogy érdemes lenne a hazai kriminálpszichológiát és annak keretrendszerét újradefiniálni. A 20. században született popperi felosztás ugyan lefedi a kriminálpszichológia „nagyobb” alterületeit, ugyanakkor a kategorizáció mellőzi az olyan, napjainkban szintén fontosnak tekinthető és egyre nagyobb relevanciával bíró alterületeket, mint az igazságügyi pszichológia vagy a műveleti pszichológia.

A fentiek alapján megfogalmazott szakmai álláspontom az, hogy – ahogyan a 2. számú ábra is mutatja – a pszichológiatudomány és a kriminálpszichológia közé érdemes lenne egy „köztes utat”, vagy ahogyan Haller (2020) nevezi, egy „kölcönszót”, egy magasabb szintű igazságügyi alkalmazott pszichológiai területet beiktatni, amelyre a nemzetközi gyakorlatban már van példa (Otto & Ogloff, 2013; Weiner & Otto, 2013).

Internalizálva a külföldi gyakorlatot, célravezető lenne a pszichológián belül a forenzikus pszichológia terminológia, mint gyűjtőfogalom bevezetése és alkalmazása azokkal az alkalmazott területekkel kapcsolatban, amelyek az igazságügyi és a rendészeti pszichológiával foglalkoznak. Mivel a forenzikus terminológia a kriminalisztikában már használt kifejezés, amely az igazságügyi (szakértői) tevékenységekre utal (Balláné Füsztér, 2019), így az igazságügyi pszichológiai tevékenység kapcsán is valid terminológia lehet. Konceptualizálva a fogalmat azt mondhatjuk, hogy a forenzikus pszichológia olyan gyűjtőfogalom, amely a bűnügyi, a rendészeti és az igazságügyi pszichológiai szakágakat foglalja magába, megkülönböztetve a kriminálpszichológia, a börtönpszichológia, a műveleti pszichológia és az igazságügyi pszichológia szakterületeket. Ez a megközelítés igyekszik reflektálni a börtönpszichológiával kapcsolatos tudományos véleményekre (Neal, 2018; Fliegeauf, 2012), illetve a tudományos gondolkodásba és vizsgálódásba beemelni azokat a további alkalmazott lélektani területeket (műveleti pszichológia, igazságügyi pszichológia), amelyek a popperi klasszifikációból kimaradtak.

A forenzikus pszichológián belül megkülönböztetett kriminálpszichológia nagyban épít az eredeti, 1968-as felosztásra (Popper, 1968). A továbbiakban is releváns a kriminológiai pszichológia és a kriminalisztikai pszichológia alterületek

elhatárolása, melyek közül a kriminológiai pszichológia továbbra is az okokat kutató terület, míg a kriminalisztikai pszichológia továbbra is a büntetőeljárásban megjelenő pszichológiai tevékenységeket foglalja magába. Konceptualizálva ezen területeket is, idézhetjük a kriminálpszichológia eredeti meghatározását, mely szerint „*a kriminálpszichológia a bűnözés és a bűnözővé válás társadalmi és egyéni pszichológiai feltételeivel, valamint a bűnözés elleni harc pszichológiai módszereivel foglalkozó tudomány*” (Popper, 2014). Ezen belül a kriminológiai pszichológia az elkövetővé és áldozattá válás társadalmi és egyéni pszichológiai sajátosságaival foglalkozó, leíró jellegű tudományterület, amely multi- és intradiszciplináris megközelítésben végzi vizsgálódásait: a pszichológia mellett felhasználja a kriminológia, a szociológia és a statisztika ismeretanyagát, valamint nagyban épít a pszichológia további alkalmazott területeinek ismereteire és új tudományos eredményeire, legyen szó klinikai pszichológiáról (például pszichopatológia, patopszichológia, pszichodiansztika), evolúciós pszichológiáról (például agresszió- és erőszakelméletek, evolúciós pszichopatológia), fejlődéslélektanról (például énéjlődés és szocializáció, fejlődési pszichopatológia), vagy személyiséglélektanról (például vonáselmélet, Big Five, HEXACO, pszichotraumatológia, „sötét személyiségvonások”).

A kriminalisztikai pszichológia a büntetőeljárások, azon belül is az egyes nyomozati cselekmények pszichológiai alapú módszerekkel történő támogatását szolgáló alkalmazott tudományterület; módszertanát illetően olyan speciális nyomozástámogató eljárásokkal dolgozik, mint a pszichológiai profilalkotás, a kihallgatáslélektan, a pszichológiai boncolás és a bűnügyi viselkedéselemzés. A kriminálpszichológia két alterülete közti fő különbség tehát az, hogy míg a kriminológiai pszichológia egy deskriptív jellegű, elméletközpontú, ok-okozati viszonyokat kutató terület, addig a kriminalisztikai pszichológia gyakorlatorientált, a mindennapokban is alkalmazható módszereket adaptáló és validáló terület.

A forenzikus pszichológia második alkalmazott területe a börtönpszichológia. A börtönpszichológia definíció szerint „*a szabadságvesztésre ítélték személyiségével, a börtönkörnyezettel, az alkalmazott személyiségformáló módszerek és a személyzet pszichológiai kérdéseivel foglalkozó alkalmazott lélektan*” (Boros & Csetneky, 2000). Ezen belül megkülönböztethetők a fogvatarotti állományra fókuszáló és a személyi állományra fókuszáló alterületek. Módszereit illetően a börtönpszichológia nagyban merít a szociálpszichológia (szociometria, aktometria), a tanácsadás (kríziskezelés, mindfulness) és a klinikai pszichológia (egyéni és csoportterápiák, objektív és projektív kérdőíves eljárások) módszereiből.

A műveleti pszichológia, mint a forenzikus pszichológia harmadik területe, a különböző rendőrségi, elhárítási és büntetés-végrehajtási műveletek (például realizálás, elfogás, túszejtéses szituációk, pszichotikus erőszak, fogolyzendülés,

zárkatorlasz és egyéb válsághelyzetek) során foganatosított intézkedések pszichológiai támogatásával foglalkozó terület. Módszertana elsődlegesen a krízis- és válságkezelés, és a kríziskommunikáció. Ezt a típusú tevékenységet a leggyakrabban a túszejtéses szituációkkal hozzák összefüggésbe (Vilics, 2020), azonban az olyan szituációk is ebbe a kérdéskörbe sorolandók, ahol egyéb más krízishelyzetek állnak fenn, például egy pszichotikus állapotban lévő személylyel szemben foganatosított intézkedés, egy szuicid veszélyeztetettség, vagy a hazánkban szerencsére ez idáig el nem követett ámokfutás, iskolai lövölözés vagy pszichopatológiai terrorcselekmény. A krízishelyzetek feloldására strukturált és következetes kommunikációra van szükség, amely sok esetben életeleket menthet: „a sikeres eljárás esősorban csapatmunkára, szabálykövetésre, fegyelemre, rugalmasságra és magas szintű szakmai felkészültségre épül, úgy a közreműködő pszichológus, mint az eljáró tisztek részéről” (Vilics, 2020).

A műveleti pszichológiai tevékenység mind a terrorrelhárítás, mind az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szervek, és mind a büntetés-végrehajtás esetében releváns. Tekintettel arra, hogy a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól szóló 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet 3. § (2) bekezdés c) pontja alapján a Terrorrelhárítási Központ a rendvédelmi szervek részére kizárólagos hatáskörrel végzi az ön- vagy közveszélyes állapotban lévő személy megfékezését és előállítását, amennyiben a személy a vele szemben foganatosított intézkedés során fegyveresen vagy felfegyverkezve áll ellen, így a műveleti pszichológia, azon belül is a kríziskezelés relevanciája és szerepe az elhárításban megkérdőjelezhetetlen. Emellett a műveleti pszichológia nemcsak a válsághelyzetek kezelésében, hanem a terrorcselekmények és az ahhoz kapcsolódó bűncselekmények felderítésében és elhárításában is szerepet játszhat, ugyancsak a Terrorrelhárítási Központ esetében, tekintettel arra, hogy az imént már idézett 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdésének, továbbá a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 7/E. § (1) bekezdésének értelmében a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 314–316/A. §-ba ütköző bűncselekmények megelőzésére és felderítésére a Terrorrelhárítási Központ rendelkezik hatáskörrel.

Mindemellett az általános rendőrség is találkozhat olyan krízis- és válsághelyzetekkel, amelyeket önerőből szükséges megoldaniuk, nemcsak a bűnügyi hírszerzés, hanem a realizálás, az elfogás és a szuicidológia területéről is. A kríziskezelés, mint műveleti pszichológiai eljárás, ez utóbbi esetben az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 218. § (1) bekezdés b) pont bb)-bd) alpontokban taxatív nevesített helyzetekben, valamint a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról szóló 24/2014 (VII. 11.) ORFK utasítás alapján kerülhet előtérbe.

Ugyancsak szükséges lehet a műveleti pszichológiai ismeret a büntetés-végrehajtásnál. A jelenleg hatályos, a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről szóló 26/2022. (XII. 21.) BVOP utasítás 4. pontja taxatívul rendelkezik a büntetés-végrehajtás műveleti feladatairól és az azokat ellátó szervezeti egységekről: a szuicidológia mellett – a teljesség igénye nélkül – a fogolyzendülés és -szökés, a zárkatorlasz felszámolása, a magas biztonsági kockázatú fogvatartotti rendezvények biztosítása, a kitörési kísérlet megakadályozása, valamint a terrorcselekmény megszakítása, felszámolása, elkövetők elfogása halaszthatatlan esetben történő végrehajtás során és egyéb válsághelyzetek kezelését nagyban támogatja a műveleti pszichológus tudása.

Az igazságügyi pszichológia a forenzikus pszichológia negyedik pillére. Az igazságügyi pszichológia ebben a kontextusban magát az igazságügyi pszichológus szakértői tevékenységet foglalja magába: az igazságügyi pszichológia az igazságszolgáltatás gyakorlatát segítő alkalmazott lélektani terület, egy „*olyan szakértői tevékenység, amely klinikai szakpszichológusi ismeretekre támaszkodva egy meghatározott, hatósági döntéshez szükséges szakkérdés megválaszolását végzi*” (Vilics, 2020). A forenzikus pszichológia témaköréből talán az egyik legjobban definiált pszichológus szerep ez, hiszen a 20. számú módszertani levél rögzíti azokat a feltételeket, amelyek fennállása szükséges és elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki igazságügyi pszichológus szakértőként tevékenykedjen. Ennél jóval nehezebb például azt meghatározni, ki számít kriminálpszichológusnak, tekintettel arra, hogy nincs egységes kompetencia-, követelmény- vagy képzésrendszer ezen a területen, így a kriminálpszichológus szerep meghatározása jóval nehezebb. Feladatellátásukat pedig az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény rendelkezései szabályozzák.

A kriminalisztikai pszichológia módszerei

Miután az előző pontokban különösen nagy figyelmet szenteltem a kriminálpszichológiával kapcsolatos értekezésnek, és hogy kövessem a címben is megjelenő célkitűzésemet, a következőkben kiemelten foglalkozom a kriminalisztikai pszichológia kérdésével, ezen belül is bemutatom azokat a főbb, a kriminalisztikai pszichológia égisze alatt elhelyezkedő bűnügyi viselkedéselemzéshez kapcsolódó alkalmazott nyomozástámogató eljárásokat, amelyek ezen alkalmazott lélektani terület legmeghatározóbb módszerei között tarthatók számon. Ezek között találjuk a bűnügyi profilalkotást, a kihallgatáslelektant, a dokumentum- és tartalomelemzést, valamint a pszichológiai boncolást (Lohner, 2024; Vilics, 2020).

Bűnügyi profilalkotás

A bűnügyi vagy elkövetői profilalkotás talán a legismertebb, a legtöbbet publikált és legkutatottabb eljárás a bűnügyi viselkedéselemzésen és kriminalisztikai pszichológián belül. Az utóbbi néhány évben csak a Belügyi Szemlében számos tanulmány jelent meg, melynek témája a bűnügyi profilalkotás módszertanának, felhasználásának vagy valamely irányzatának bemutatása volt (Lohner, 2024; Bellavics, 2022; Bánáti, 2022; Haller et al., 2021; Lehoczki & Ronyecz, 2021; Gárdonyi, 2021; Lohner, 2021; Hermann, 2021; Ránki, 2021). Éppen ezért nem célokom ebben a fejezetben megismételni a profilalkotás kialakulásának és fejlődésének történetét és a főbb irányzatokat – ezeket megtették már korábban a fent idézett művek szerzői. Ellenben, véleményem szerint, kiemelt figyelmet érdemel a bűnügyi profilalkotás pszichológiai/klinikai irányzata, amelyről – egyelőre – kevesebb empirikus forrásból származó információ áll rendelkezésünkre. A klinikai irányzat a négy profilalkotás-irányzat egyike, egyben a legkorábban megjelent irányzat. Mégis, ennek ellenére, módszertani szempontból a legkidolgozatlanabb, nincs érvényben lévő, szisztematikus módszertana, empirikus úton a legkevésbé vizsgált, és nem rendelkezik elméleti háttérrel sem, amelyek miatt számos kritika éri (Lohner, 2024; Lehoczki & Ronyecz, 2021; Ivaskevics, 2020). A pszichológiai/klinikai profilok – amint arra már utaltam – az egyes profilalkotás-irányzatok közül a leganalitikusabbak és legrészletgazdagabbak, lévén, hogy ezek elkészítésében pszichiáter és pszichológus (klinikai szakpszichológus) szakemberek működnek közre (Lohner, 2024; Lehoczki, 2021; Szijártó, 2014), akik saját klinikai praxisból származó tapasztalataikat is igyekeznek felhasználni. Szijártó (2014) szerint az utóbbi időszakban a klinikai profilt készítőik között egyfajta szakosodás figyelhető meg: a profilt készítő szakemberek egy-egy bűncselekménytípusra specializálódnak, ez pedig Szijártó szerint csökkentheti a klinikai irányzattal szemben kritikaként megfogalmazott szubjektivitást. Lehoczki és Ronyecz (2021) pedig arra mutatnak rá, hogy bár napjainkban a profilalkotás egyre inkább a statisztika és a statisztikai modellezés irányába mozdul el, ha a pszichológiai vonal kimarad az elkövetői profilalkotás folyamatából, az elkészült profilok sokat veszítenek mélységükből és plasztikusságukból. A statisztikai alapú módszerek a viselkedésminták felszíni jellegzetességeinek azonosítására képesek, míg az ennél mélyebb tartalmak elemzésére – például az elkövetői kézjegy azonosítására, a patológiás működések és a pszichodinamikai jellemzők feltárására, vagy az egyéb szimbolikus jellegek vizsgálatára – a klinikai pszichológia képes. „A pszichológiai profilok [...] ennek a »mélytúrásnak« köszönhetően plasztikusabbak, gazdagabbak [...] A pszichológiai módszer ezen felül kiterjeszti a profil felhasználási lehetőségeinek

körét, mert a gyanúsított kör szűkítése mellett alkalmazható a nyomozási stratégia alakításában, a kommunikációs fogások, proaktív nyomozási lépések, pszichológiai csapdák felállításában, a médiakommunikáció megállapításában, és a kihallgatási taktika felépítésében.” (Lehoczki & Ronyecz, 2021).

Az is jól látszik, hogy a pszichológiai/klinikai profilalkotásnak, amint sikerült a kezdeti nehézségeken túllendülnie, igen komoly szerepe lesz a bűnügyi profilalkotás metodikájában. Kiemelendő az is, hogy – mint minden eljárás esetében – a profilalkotás is multidiszciplináris megközelítéssel kell, hogy vizsgálat tárgyát képezze. Ahogyan látszik, a többféle irányzat külön-külön, más-más területre fókuszál, az eredményesség érdekében azonban mindenképpen multidiszciplináris felfogás szükséges, ahogyan az a nemzetközi és a hazai trendekben is megfigyelhetők (Lohner, 2024).

Kihallgatás-lélektan és kihallgatásstratégia

A kihallgatás mint nyomozati cselekmény a büntetőeljárás elengedhetetlen része, amelynek célja, hogy valamilyen új, a kihallgatás időpontjáig általunk ismeretlen információhoz jussunk. A *Rendvédelmi bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység szakmai protokollja* (Pásztor et al., 2009) úgy határozza meg a kihallgatást, mint olyan személyi jellegű bizonyítékforrást, amely nyomozati cselekmény végrehajtása során a vizsgálni kívánt eseményfolyamról a kihallgatott személy memóriájában rögzült tudattartalmak kerülnek előhívásra és feljegyzésre. Az eredményes kihallgatás érdekében fel kell készülnünk a kihallgatottból, ismernünk kell jogállását (tanú, sértett, gyanúsított/gyanúsítható személy), és ismernünk kell minden addig beszerzett információt, rendszerezni kell a kérdéseket, amelyekre választ szeretnénk kapni. Magyarul: fel kell készülnünk a kihallgatásra. A kihallgatás megtervezése történhet a kihallgató tapasztalati tudására hagyatkozva, vagy tudatosan olyan kihallgatásstratégiák beillesztésével, amelyek tudományosan vizsgált kritériumok mentén épülnek fel. A leggyakrabban megjelenő kihallgatásstratégiák között szerepel a SAI (Self-Administered Interview), a PEACE-modell, a SUE (Strategic Use of Evidence), a Reid-módszer és a Kognitív Interjú (CI) is (Sági, 2017; Ivaskevics & Pásztor, 2015). Az utóbbi néhány évben pedig megjelent egy, a szexuálisan bántalmazott gyermek- és fiatalkorúakra specializálódott kihallgatási metódus, a Barnahus-módszer, amely már Magyarországon is elérhető (Fantoly, 2022; Preisinger, 2021; Kiss, 2021). [Ezen az elven továbbhaladva érdemes lenne egy olyan traumatudatos kihallgatásstratégia vagy protokoll (O’Donohue, 2021) kidolgozása is, amely a szexuális bántalmazás és a kapcsolati erőszak felnőttkorú

sértettjei számára szól. Egy erőszak átélése komoly pszichotrauma (Kuritárné Szabó & Merza, 2017; Campbell, 2006; Ben-David & Schneider, 2005), amelyre a kihallgatást végző személynek tekintettel kell lennie.]

A kihallgatásstratégia egyik újszerű eleme lehet a környezetpszichológia, egész pontosan annak bűnügyi vetülete. Noha erre irányuló hazai kutatás jelenleg nem elérhető, izgalmas kérdés, hogy vajon a kihallgatás során jelenlévő környezeti tényezők manipulálásával hogyan alakítható a kihallgatás dinamikája.

Dokumentum- és tartalomelemzés, pszicholingvisztika

A dokumentum- és tartalomelemzés a kvalitatív pszichológia jól ismert és közkedvelt eljárása (Rác et al., 2023). A dokumentumelemzés bűnügyi aspektusainak említése ezen a ponton triviálisnak tűnhet, lévén, hogy ez egy minden alkalommal megtörténő folyamat: a vizsgáló minden alkalommal áttekinti a felderítés során keletkezett dokumentációt, ahogyan a kirendelt szakértők is minden alkalommal végeznek dokumentum- és tartalomelemzést. A pszichológiai értelemben vett dokumentumelemzés elsősorban a mentális állapotra vonatkozó dokumentációk áttekintését foglalja magába: igazságügyi szakvélemények, egészségügyi dokumentációk, a büntetés-végrehajtásban keletkezett iratok, feljegyzések és zárójelentések szisztematikus áttekintése tartozik ide. Ezen iratok áttekintésével a pszichológus olyan mélyebb, implicit tartalmakat tud dekódolni, amelyek a szöveg explicit olvasásakor nem tűnnének fel, ugyanakkor fontos szerepük van az egyes eljárásokban (Vilics, 2020). A pszicholingvisztika pedig nemcsak a dokumentumelemzések során kap kitüntetett szerepet, hanem az ügynevezett nyelvi profilalkotás során is (Ránki, 2021). Ezzel a gondolattal pedig el is érkeztünk a kriminalisztikai pszichológia egyik legdinamikusabban fejlődő eljárásához, amely az utóbbi évtizedekben a közvéleményből is egyre nagyobb érdeklődést vált ki, az elkövetői profilalkotáshoz.

Pszichológiai boncolás

A pszichológiai boncoláról magyar nyelven Lohner (2024) tett említést először. A pszichológiai boncolás (PA) a gyanús, rendkívüli halálesetek vizsgálatát hivatott támogatni. A PA lényege, hogy rekonstruálják az áldozat utolsó napjait, és a halál beálltát megelőző mentális állapotát. Azokban az esetekben hasznos, amikor kétség merül fel, hogy baleset, öngyilkosság vagy gyilkosság történt (Lohner, 2024; Canter, 2000). Véleményem szerint az előzőek mellett

a PA eredményes lenne a gyanús eltűnések elemzésében is, instruálva a célkövetést és annak fókuszát.

Összegzés

Noha a fenti felsorolásból úgy tűnhet, a hazai kriminalisztikai pszichológia biztos és stabil alapokon nyugszik – már ami a módszertanát illeti –, ez közel sincs így. A megnevezésbeli és tudományterületi bizonytalanság csak egy dolog, ettől jóval égetőbb hiányokkal kell szembenéznünk nekünk, akik ezzel a területtel foglalkozunk.

Az egyik hiányosság mindenképpen a tudományos módszertani fejlesztések hiánya, ahogyan igaz ez valamennyi nyomozás- és művelettámogató pszichológiai eljárásra. Az utóbbi években ugyan a profilalkotással kapcsolatos empirikus kutatások száma exponenciálisan növekszik, még így is messze vagyunk attól, hogy a profilalkotás empirikus bázisa kiépült legyen. Ezért hatalmas pozitívum és remény az Országos Rendőr-főkapitányságon működő új csoport ([Lohner, 2024](#)), amely a hazai bűnügyi profilalkotás gyakorlati és empirikus alapjait is megteremti, és közel harminc év után stabilizálni tudja a hazai profilalkotás helyzetét. A további kriminalisztikai pszichológiai eljárások vizsgálata és kutatása azonban egyelőre nem képviselteti magát. Leszámítva a Barnahus-módszert, kihallgatáslélektani kutatások nem valósultak még meg, az azonban kétségtelen, hogy a Barnahus-módszer hazai bevezetése dicsérendő, mivel nagy szükség volt már egy, a gyermek- és fiatalkorú sértettek kihallgatástaktikai támogatását célzó eljárásra. Ugyanakkor emellett a felnőttkorú sértettekről mintha kicsit megfeledkeztünk volna – a kapcsolati és szexuális erőszak felnőttkorú sértetteinek vonatkozásában kihallgatáslélektani támogatás hazánkban kevésbé van jelen annak ellenére, hogy részükre is találunk traumatudatos kihallgatásstratégiákat ([Kulcsár & Virág, 2020](#)), így esetükben a büntetőeljárások alatt megjelenő traumatizáció csökkentése és megelőzése kétséges lehet. Szintén hiányosak a műveleti pszichológiai kutatások, amelyek a krízis- és válságkezelés terén nyújtanának segítséget, például egy akut pszichotikus állapotban lévő személlyel szemben fogantatosított intézkedés során.

Másik fejlesztendő terület a kriminálpszichológus képzések hiánya. Noha szinte minden pszichológusképzésen van egy-egy kriminálpszichológiai tematikájú kurzus – sőt, sok esetben a társtudományok kurzuskínálatában is szerepel, – szakirányú továbbképzésre nincs lehetőség, ami negatív hatással lehet az elméleti és a gyakorlati tudásra is. A szakpszichológiai képzésekben szerzett tudás ugyan alkalmazható a rendvédelemben, legyen szó akár tanácsadás,

akár munkaszervezet, akár klinikai szaktudásról, azok, akik kifejezetten kriminalisztikai pszichológiával szeretnének foglalkozni, nem tudják az oktatási rendszerben elsajátítani az ahhoz szükséges tudást, hiszen egyik szakképzés anyaga sem foglalkozik a kihallgatás lélektani aspektusaival, az intézkedéslélektannal, vagy a bűnügyi szempontú személyiségelemzéssel.

Az azonban mindenképpen pozitív jövőt fest, hogy két kriminálpszichológiai kutatócsoport is igyekszik a fenti hiányosságokra reflektálni, és a közeljövőben igyekszünk létrehozni egy forenzikus és börtönpszichológiai kutatócsoportot is annak érdekében, hogy az igazságügyi, a műveleti és a börtönpszichológiai kutatások is teret kapjanak.

Felhasznált irodalom

- Balláné Füsztér E. (2019). A kriminalisztika fogalma, tárgya, alapelvei és belső rendszere. In Balláné Füsztér E. (Szerk.), *Krimináltechnika* (pp. 13–18). Dialóg Campus Kiadó.
- Bánáti T. (2022). Rendőrségi adatgyűjtés és adatfelhasználás a profilalkotásban. *Belügyi Szemle*, 70(1), 87–97. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.6>
- Bellavics M. Zs. (2024). *Bűnözői profilalkotás új megközelítése* [Doktori (PhD) disszertáció – tervezet]. Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- Bellavics M. Zs. (2022). Bűnügyi adatgyűjtés és adatfelhasználás a klinikai profilalkotás tükrében. *Belügyi Szemle*, 70(1), 31–46. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.1.2>
- Ben-David, S., & Schneider, O. (2005). Rape perceptions, gender role attitudes, and victim-perpetrator acquaintance. *Sex Roles*, 53(5–6), 385–399. <https://doi.org/10.1007/s11199-005-6761-4>
- Boda J. (Szerk.). (2019). *Rendészettudományi szakszótár*. Dialóg Campus Kiadó.
- Boros J., & Csetneky L. (2000). *Börtönpszichológia*. Rejtjel Kiadó.
- Bumgarner, J. B. (2008). Profiling and professionalization of criminal investigation. In Kocsis, N. R. (Ed.), *Serial murder and the psychology of violent crimes* (pp. 277–292). Humana Press.
- Campbell, R. (2006). Rape survivors' experiences with the legal and medical systems: Do rape victim advocates make a difference? *Violence Against Women*, 12(1), 30–45. <https://doi.org/10.1177/1077801205277539>
- Canter, D. (2000). Offender profiling and criminal differentiation. *Legal and Criminological Psychology*, 5(1), 23–46. <https://doi.org/10.1348/135532500167958>
- Canter, D. V., & Youngs, D. (2003). Beyond profiling: The need for an investigative psychology. In Bull, R., & Carson, D. (Eds.), *Handbook of psychology in legal contexts* (2nd ed., pp. 171–206). Wiley.
- Csernyikné Póth Á., & Fogarasi M. (2006). *Kriminálpszichológia*. Rejtjel Kiadó.
- Fantoly Zs. (2022). Az izlandi Barnahus-modell és annak hazai gyakorlata. *Magyar Rendészet*, 22(2), 229–236. <https://doi.org/10.32577/mr.2022.4.14>

- Fliegeauf G. (2012). A börtönpszichológia elhatárolása a kriminálpszichológiától. *Börtönügyi Szemle*, 31(1), 45–62.
- Fogarasi M. (2020). Nyomozati pszichológia. In Haller J. (Szerk.), *Rendészeti pszichológia* (pp. 149–184). Dialóg Campus Kiadó.
- Fox, B., Burckley, J., & Corona, A. (2021). Psychological profiling and sex offenders: A review of the research and recommendations for police investigations. In Deslauriers-Varin, N., & Bennell, C. (Eds.), *Criminal investigations of sexual offenses* (pp. 17–32). Springer.
- Gárdonyi G. (2021). Profilalkotás a bűnügyi helyszínen – a gyakorló szakember szemével. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2107–2118. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.3>
- Haller J. (2020). Bevezetés. In Haller J. (Szerk.), *Rendészeti pszichológia* (pp. 9–12). Dialóg Campus Kiadó.
- Haller J., Petőfi A., & Mészáros K. (2021). A profilozás könnyűségéről és nehézségéről – egy perspektivikus megközelítés. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2069–2086. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.1>
- Hermann Zs. (2021). Mentális zavarok és klinikai profilozás új szempontból – a pszichopatológia hálózati megközelítése. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2137–2154. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.5>
- Ivaskevics K. (2020). Bűnözői profilalkotás. In Haller J. (Szerk.), *Rendészeti pszichológia* (pp. 111–148). Dialóg Campus Kiadó.
- Ivaskevics K., & Pásztor A. (2015). Kihallgatástechnikai módszerek a világban I. – A Reid-módszer. *Belügyi Szemle*, 63(2), 66–92. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.2.3>
- Kocsis, N. R. (Ed.). (2007). *Criminal profiling: International theory, research, and practice*. Humana Press.
- Kodály Zs. (2019). Börtönpszichológia, avagy ami „szabad szemmel” láthatatlan. In Kapitány-Fővény M., Koncz Zs., & Varga S. K. (Szerk.), *Klinikai szakpszichológia a gyakorlatban. Útmutatók* (pp. 231–252). Medicina Könyvkiadó.
- Kulcsár G., & Virág Gy. (2020). Erőszakos bűnözés. In Barabás A. T. (Szerk.), *Alkalmazott kriminológia* (pp. 385–398). Dialóg Campus Kiadó.
- Lehoczki Á. (2021). *A poszt-offenzív szakasz pszichológiai vizsgálata az emberölés profilalkotásában* [Doktori (PhD) disszertáció]. Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
- Lehoczki Á. (2014). Nehézségek és módszertani dilemmák a profilalkotás hazai kutatásában. *Magyar Rendészet*, 14(2), 51–61.
- Lehoczki Á. (2011). Irányzatok a bűnügyiprofilalkotásban. *Belügyi Szemle*, 59(1), 62–81.
- Lehoczki Á., & Ronyecz Cs. (2021). Emberölés nyomozói szemmel és a pszichológiai profilalkotás – esettanulmány. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2087–2105. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.2>
- Lohner K. (2024). Speciális nyomozástámogató és viselkedéselemző tevékenység. *Belügyi Szemle*, 72(5), 871–891. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i5.pp871-891>
- Lohner K. (2023). Profilalkotás a terrorelhárításban – profilozzuk-e a magányos elkövetőket? *Scientia et Securitas*, 4(1), 44–50. <https://doi.org/10.1556/112.2023.00138>

- Lohner K. (2021). Profilalkotás – kutatásokon át a helyszíni szemléig. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2119–2135. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.4>
- Lohner K., Bencze R., & Bathó-Csombok I. (2023). A profilalkotás szerepe a motivációk meghatározásában. *Magyar Rendészet*, 23(2), 167–182. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.10>
- Lohner K., Hermann Zs., & Haller J. (2021). Szexuális motiváció nyomai a tetthelyen: kriminálpszichológiától a kriminalisztikáig. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1813–1828. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.10>
- Kiss A. (2021). A „Barnahus-módszer” megjelenése a büntetőeljárásban. *Ügyészségi Szemle*, 6(2), 82–90.
- Kuritárné Szabó I., & Merza K. (2017). A szexuális bántalmazás és a borderline tünetprofil összefüggései. In Parti K. (Szerk.), *Szexuális erőszak: mítosz és valóság. Kutatások a szexuális erőszakról* (pp. 29–127). Országos Kriminológiai Intézet.
- Mittal, S., & Singh, T. (2016). Psychological profiling in criminal investigation: An overview. *Journal of Human Behaviour and Development Issues*, 3(1), 17–21.
- Neal, T. M. S. (2018). Forensic psychology and correctional psychology: Distinct but related sub-fields of psychological science and practice. *American Psychologist*, 73(5), 651–662. <https://doi.org/10.1037/amp0000227>
- Otto, R. K., & Ogloff, J. R. P. (2013). Defining forensic psychology. In Weiner, I. B., & Otto, R. K. (Eds.), *The handbook of forensic psychology* (4th ed., pp. 35–56). John Wiley & Sons, Inc.
- O'Donohue, W. (2021). A forensic interview protocol for adult sexual assault: Content validity and consumer acceptability. *International Journal of Psychology & Psychological Therapy*, 21(1), 133–147.
- Pásztor A., Mityók Cs., & Németh F. (2009). A rendvédelmi bűnügyi-kriminálpszichológiai tevékenység szakmai protokollja. In Vajger É., & Virág L. (Szerk.), *A rendvédelmi tevékenység szakmai protokollja* (pp. 303–331). Határrendészeti Tanulmányok.
- Popper P. (2014). *A kriminalitásig súlyosbodó személyiségzavarok pszichikai tényezőinek vizsgálata*. Saxum Kiadó.
- Popper P. (1968). Kriminálpszichológia. In Lénárd F. (Szerk.), *Alkalmazott pszichológia* (2. átdolg. és bőv. kiad., pp. 300–333). Gondolat Kiadó.
- Preisinger N. (2021). Barnahus – Az abúzus gyermekáldozataiért. *Diskurzus*, 11(2), 30–35.
- Rácz J., Karsai Sz., & Tóth V. (Szerk.). (2023). *Kvalitatív pszichológia kézikönyv*. Eötvös Kiadó.
- Ránki S. (2021). Nyelvi profilalkotás. *Belügyi Szemle*, 69(12), 2155–2166. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.12.6>
- Sale, I. (2008). Anatomy of a mass murder: Psychological profile of Martin Bryant and the Port Arthur massacre. In Kocsis, N. R. (Ed.), *Serial murder and the psychology of violent crimes* (pp. 197–206). Humana Press.
- Salfati, C. G. (2021). Investigative psychology. In Brown, J. M., & Horvath, M. A. H. (Eds.), *The Cambridge handbook of forensic psychology* (2nd ed., pp. 54–68). Cambridge University Press.
- Sági L. (2017). A krimináltaktika fejlődési tendenciái, új kihallgatási módszerek. *Belügyi Szemle*, 65(1), 45–64. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.1.3>

- Szijártó L. (2019). *Alkalmazott pszichológiai módszerek a szélsőséges csoportok és a terrorizmus elleni harcban* [Doktori (PhD) disszertáció]. Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Szijártó L. (2014). Különbségek az egyének és a csoportok között végzett profilozás területén. *Terror & Elhárítás*, 2, 1–19.
- Turco, R. (2008). Criminal profile construction and investigative procedures: Study of the Westly Dodd serial sexual murders. In Kocsis, N. R. (Ed.), *Serial murder and the psychology of violent crimes* (pp. 245–258). Humana Press.
- Turvey, B. E. (2012). *Criminal profiling: An introduction to behavioral evidence analysis* (4th ed.). Academic Press.
- Vilics T. (2020). Kriminálpszichológia és kriminálpszichológus. *Magyar Rendészet*, 20(4), 219–239. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.4.14>
- Weiner, I. B., & Otto, R. K. (Eds.). (2013). *The handbook of forensic psychology* (4th ed.). John Wiley & Sons, Inc.

Alkalmazott jogszabályok

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről
- 24/2014. (VII. 11.) ORFK utasítás a rendkívüli halál esetén követendő rendőri eljárásról
- 26/2022. (XII. 21.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet műveleti egységeinek működéséről
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Erdélyi Á. (2025). Egy alternatív kriminálpszichológiai modell bemutatása, különös tekintettel a kriminalisztikai pszichológia tudományterületére és nyomozástámogató szerepére. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1153–1171. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1153-1171>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Erdélyi Ákos, aki az erdelyi.akos@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

A sport szerepe a bűnmegelőzésben

The role of sport in crime prevention

Szabó Szabolcs

művelési tiszt, doktorandusz, rendőr alezredes
Terrorelhárítási Központ,
Művelési Igazgatóság
Pécsi Tudományegyetem,
Egészségtudományi Kar,
Egészségtudományi Doktori Iskola

Tóth Nikolett Ágnes

Dr. PhD, egyetemi docens, rendőr ezredes
Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Rendészettudományi Kar
toth.nikolett@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A sport és a bűnmegelőzés kapcsolatának bemutatása, alkalmazási lehetőségeinek ismertetése a bűnelkövető fiatalok vonatkozásában. A szerzők tanulmányukban részletesen ismertetik az Aszódi Javítóintézetbe beutalt fiatalok körében végzett kutatást, valamint bemutatják a sport pozitív hatásait, ismertetik a témához kapcsolódó sportjogi vonatkozásokat.

Módszertan: A cikk szerzői a sportpedagógia és a bűnmegelőzés kapcsolatán keresztül a két szakterület egymásra gyakorolt hatásait vizsgálják. Bemutatásra kerül az Aszódi Javítóintézetben alkalmazott pedagógiai munka és annak továbbfejlesztési lehetőségei a sportpedagógia eszközeinek tudatos alkalmazásával.

Megállapítások: A publikációban megfogalmazódik egy olyan együttműködési modell a (sport)pedagógus és a bűnmegelőzési szakember között, amely a közös cél elérését tartja szem előtt.

Érték: Ez a tudományos vizsgálat és annak bemutatása hiánypótlónak tekinthető a sportpedagógia és a bűnmegelőzés kapcsolatrendszerében a már kriminalizálódott fiatalok vonatkozó eddig feltárt módszereket és eszközöket tekintve. A publikációban röviden bemutatásra kerülnek a kutatás várható eredményei, amelyek az elvárásokat tekintve előre vetítik a rendszeres sportolás pozitív hatását az érintett populáció magatartásváltozásra. A sportjogi vonatkozásokat is figyelembe véve hasonló tanulmány még nem készült.

Kulcsszavak: sportpedagógia, bűnmegelőzés, fiatalok, nevelési módszerek

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 12. 17. Átdolgozás: 2025. 01. 07.
Elfogadás: 2025. 01. 16.

Abstract

Aim: To present the relationship between sport and crime prevention and its potential application to juvenile delinquents. In their study, the authors describe in detail the research conducted among juveniles admitted to the Juvenile Institute in Aszód, introduce the positive effects of sport, and describe the legal aspects of sport.

Methodology: The authors of the article explore the interplay between the two disciplines through the relationship between sport pedagogy and crime prevention. The pedagogical work applied at the Juvenile Institute in Aszód and its further development possibilities through the conscious application of the tools of sport pedagogy are presented.

Findings: The publication formulates a model of cooperation between the (sports) educator and the crime prevention professional, with the aim of achieving a common goal.

Value: This scientific study, and its presentation, can be seen as a gap in the relationship between sport pedagogy and crime prevention in terms of the methods and tools that have been explored so far for juveniles who have already been criminalised.

The forthcoming publication will briefly present the expected results of the research, which are expected to predict a positive effect of regular sporting activities on behaviour change in the population concerned.

No such study has yet been carried out, taking into account also the legal aspects of sport.

Keywords: sport pedagogy, crime prevention, juveniles, educational methods

Bevezetés

A sport pozitív hatásainak vizsgálata során elengedhetetlenül szükséges annak megállapítása, hogy a sport a 20. század végére kiemelkedő jelentőségű területté, nemzetstratégiai ágazattá vált. A sport egy rendkívül komplex jelenség, érinti a testkultúrát, az oktatáspolitikát, az egészségügyet, gazdasági és szociálpolitikai jelentősége is egyre nő. Ma már megalapozottan beszélhetünk „sportiparról”. A sport egyre nagyobb bel- és külpolitikai jelentőségre tesz szert, az országmázs növelésének is igen fontos eszközévé vált (Dobák, 2018).

Az Országgyűlés a 2004. év I. törvény a sportról (sporttörvény) elfogadásával az egyetemes kultúra részeként ismerte el a sportot, deklarálta kiemelkedő jelentőségét az egészségmegőrzésben, a személyiség formálásában és a közösségi

magatartás kialakítása területén, valamint különleges szerepét az ifjúság fizikai és erkölcsi nevelésében.

A sport nemzetstratégiai ágazatként való kiemelése szolgálta és szolgálja a közjót, a közérdeket, áttételesen erősíti az oktatást és az egészségügyet is.

Sárközy Tamás professzor, a sportjog atyja és legmagasabb szintű művelője egy tudományos írásában még évekkel ezelőtt számba vette, hogy miért is vált a sport 2010-ben nemzetstratégiai ágazattá (Sárközy, 2017). A sport belső átalakulása, illetve kiterjedése lezajlott, ezáltal pedig a bel- és külpolitikai felértékelődése is. Valamikor a sport amatőr élsport volt, tisztán civil, az önszabályozás és önvitarendezés világa. Az állam legfeljebb a testneveléssel foglalkozott és nem a sporttal. Ez a helyzet az 1930-as évektől kezdődően kezdett megváltozni, az 1970-es évektől pedig radikálisan átalakult a sport, leegyszerűsítve: megszűnt az amatőr élsport, illetve a kizárólagos civil jelleg. A főbb tényezők e körben a következők.

A sport elvesztette élversenysport, elitsport jellegét, az emberek jelentős része mindennapi életének részévé, tömegsporttá vált. Ebben az értelemben a népességügy része, mozgáskultúrát jelent, az életminőség javításának, illetve az élet meghosszabbításának tényezője. Különleges szerepet tölt be a sport a fiatalság, a diákok, egyetemi-főiskolai hallgatók életében, oktatásában, nevelésében, de az idős emberek aktivitásának megőrzésében is. Lassan szinte minden ember valamilyen mértékben érintett.

A sport jogi vonatkozásainak számbavétele során a kutatónak egyértelművé válik, hogy minden sportot érintő szabályozás világosan megfogalmazza mindazt, ami a hatályos sporttörvény preambulumban szerepel: *„Magyarország Országgyűlése kinyilvánítja, hogy a nemzet közössége a test művelését, a sportot, a nemzet alapértékének, kívánatos célnak tekinti. A nemzet értékei között tartja számon a sport által elért eredményeket, és elismeri a sport egyént és közösséget erősítő értékeit. Magyarország sportnemzet, amely e törvénnyel is tiszteleg azon tagjai előtt, akik tevékenységükkel dicsőséget, elismerést és megbecsülést szereztek hazánkunk. Az e törvényben meghatározott célok megvalósítása biztosítja továbbá azt, hogy Magyarország sportoló nemzetté is váljék. A sport legelőbb is a lelki egészség alapja, amely hozzátartozik az egészséges nemzet, az egészségét megőrizni akaró polgár értékrendjéhez. A sport a közjó része. Erősíti a közösség tagjainak egymáshoz tartozását, miként az egyén testi és lelki egészségét. A sport magába foglalja a nemzet által vallott értékeket, az összetartozás és a versenyzés szellemét, a részvételt és a győzelmet, a teljesítmény elismerését, vagyis a munka becsületét, az önfegyelem és az öngondoskodás fontosságát, az egyén közösségért viselt felelősségét. Magyarország Országgyűlése kinyilvánítja, hogy minden embernek alapvető joga van a sporthoz, és*

e jogát az állam biztosítja, függetlenül attól, hogy versenysportról, a szabadidő eltöltéséről, a diák-, egyetemi-főiskolai sportról, a fogyatékkal élők sportjáról vagy az egészség megőrzéséről van szó.”

Természetesen kiemelt szerepe van a sportoláshoz szükséges infrastruktúráis háttér megteremtésének is, így különösen a sportlétesítmények, sportterek – tornatermek, uszodák, sportsarnokok, jégpályák, sportpályák, stadionok – építésének és korszerűsítésének, fenntartható üzemeltetésének, valamint a humán háttér biztosításának is. A sport a beruházások, az építőipar-technológiai szerelés egyik célterülete, a sportlétesítmények üzemeltetése, fenntartása, biztonsági infrastruktúrája (Bács, 2018) is igen széles körben munkahelyteremtő jellegű. Az élsport gigantikus sportrendezvények ihletője, kialakult a belföldi és a nemzetközi sportturizmus. A sportipar a szórakoztatóipar egyik vezető ágává vált; a sportlétesítmények multifunkcionálisak. A sportrendezvények az emberi élvezet forrásai, a társas érintkezés aktív formái, előre kiszámíthatatlan élményt adnak, amelyet a sportfogadás még inkább felerősít. A sport a technológiai fejlesztés, az innováció terepévé is vált, és a digitalizáció is jelentősen fejlődik a sportvilágban (Sárközy, 2017).

A sport már több mint száz éve nemzetközi (nyári-téli olimpia, világbajnokságok, kontinentális bajnokságok, világkupák). A nemzetközi kontinens- és világbajnokságok özöne zúdul a lakosságra a helyszíneken, illetve a televízión, interneten keresztül. Ezek a rendezvények mozgósítják a lakosságot. A nemzetközi sportsikerek egyszerre képesek szolgálni a nemzeti büszkeséget is (Tóth & Mátrai, 2023).

Ennek érdekében is „Sport egy életen át!” mottóval a Honvédelmi Minisztérium Sportért Felelős Államtitkársága a Nemzeti Sportügynökség (NSÜ) közreműködésével elindította a *Sportoló Nemzet Programot*, melynek célja, hogy minél több gyereknek és felnőttnek váljon élete részévé, mindennapos tevékenységévé a sportolás (Tóth & Mátrai, 2023).

A Sportoló Nemzet Program azok közössége, akik hisznek a sport erejében. *„A mozgás létszükséglet. A mozgás öröm. Mi, magyarok sportnemzet vagyunk, eredményeink alapján a versenysportban a világ élmezőnyébe tartozunk és összetartozásunk egyik fontos alapja, hogy szurkolásban valamennyien világbajnokok vagyunk! A sport nem csupán a testünk egészségéről szól, hanem számtalan értéket erősít bennünk. A közösség, az elszántság, a csapatmunka, a kitartás, a fegyelem mind olyan jellemzők, amelyek a sport által megélt tapasztalatok révén áthatják mindennapi életünket”* – szerepel a programban (URL1).

A Sportoló Nemzet Program célja, hogy valamennyi gyermek és felnőtt számára elérhetőbbek legyenek a mozgásformák, valamint fő cél még az élethosszig tartó mozgás ösztönzése.

Schmidt Ádám, a HM sportért felelős államtitkára egy sajtótájékoztatón hangsúlyozta, nem az emberek gondolkodásmódját szeretnék megváltoztatni, hanem az a fontos, hogy megteremtsék a feltételrendszert ahhoz, hogy mindenki számára elérhetővé váljon a sportolás, és a mozgás könnyen beilleszthető legyen a mindennapi életvitelükbe. Az államtitkár szerint a program három alappillére, hogy a sportegyesületeket megnyissák a nagyközönség előtt, növeljék a Nemzeti Sportügynökség által üzemeltetett sportlétesítmények kihasználtságát, valamint bevezetik a Sportoló Nemzet Klubkártyát, melynek kiváltói kedvezményesen léphetnek be számos sportlétesítménybe, illetve vásárolhatnak belépőket különböző sporteseményekre (URL2).

A Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) pedig az *Olimpiai Sportágak Versenysport-stratégiája* programban megfogalmazta, hogy a magyar versenysportnak társadalmi értéket kell teremtenie, a társadalom számára olyan állampolgárokat kell nevelnie, akik a versenysport világából kilépve is a nemzet jó testi-lelki egészségnek örvendő, magas munkavégző képességű, hasznos tagjai lehetnek. A dokumentum is fontos célként deklarálta, hogy 2032-re uralkodó szemléletté váljon, hogy „*sportoló embert neveljünk, hiszen igazán sikeres sportoló, majd később civil állampolgár csak az lehet, aki testileg és lelkileg egyaránt egészséges. A versenysportnak értéket kell teremtenie a társadalom számára is. Kiemelt prioritás, hogy a fiatalok megkapják a sportszervezetekben a kiegyensúlyozott élethez szükséges komplex személyiségfejlesztést, a fizikai, érzelmi, kognitív és szociális alapkészségek és képességek elsajátításának lehetőségét.*” (URL3).

A MOB *Az Olimpiai sportágak versenysport-stratégiája* elnevezésű programban 2032-re meghatározta, hogy a szövetségeknek fejlesztenie kell a szabadidősportot és az iskolai sportot is a sportág tömegbázisának növelése és a fenntartható működés érdekében. Cél az, hogy 2032-re uralkodó szemléletté váljon, hogy sportoló embert neveljünk, hiszen igazán sikeres sportoló, majd később civil állampolgár csak az lehet, aki testileg és lelkileg egyaránt egészséges. A stratégia kiemelt prioritásként tüntette fel, hogy a fiatalok megkapják a sportszervezetekben a kiegyensúlyozott élethez szükséges komplex személyiségfejlesztést, a fizikai, érzelmi, kognitív és szociális alapkészségek és képességek elsajátításának lehetőségét. Ez publikációnk témája szempontjából kiemelkedő jelentőségű.

A sport és a bűnmegelőzés kapcsolatáról már több olyan tanulmány készült, melyben egyértelmű kapcsolatot, összefüggést tárnak fel. Annak ellenére, hogy ez a két nagy terület más tudományághoz tartozik, szoros összefüggést mutatnak egymáshoz tartozó viszonyukban. Míg a sporttudomány egy önálló tudományként a mindennapokban jelen van szinte minden korosztály életében, addig a rendészettudományok területéhez tartozó bűnmegelőzés szűkebb réteget érint.

Pierre de Coubertin¹ művészeti versenyen az első aranyérmesek közé tartozó báró volt, aki az olimpiák feltámasztásának első számú úttörőjeként is közreműködött. Az *Óda a sporthoz* című költeményével érdemelte ki a díjat, amelyben a nagybetűs sportot a szépséggel, tisztességgel és békével azonosítja, tökéletesen megfogalmazta, mit jelent a sport az emberek életében: az istenek ajándéka, az élet éltető vize, amely nemcsak szépséges, de igazságos, tisztességes, bátor, békét, örömet, valamint termékenységet is hozó (URL4; URL5).

„Nem véletlen hát, hogy amióta ember az ember, létezik a sport is. Történelmünk valamennyi időszakában, társadalmi struktúráról függetlenül volt jellemzője az egyes korszakoknak, annak ellenére, hogy a sport alapvetően játék, célja a szórakozás és a szórakoztatás. A sport ugyanakkor nemcsak játék, nem kizárólag szórakozás. Annál sokkal több! A sport az egyént fejleszti, méghozzá olyan individuummá, a társadalom olyan tagjává, aki képes a kitartásra, a nemet mondásra, a szabályok elfogadására, valamint a társakkal történő együttműködésre, ily módon a közösség normáinak internalizálására is. Ám nem a sport az egyetlen, amely ősidők óta létező jelensége társadalmunknak. Ilyen – többek között – a bűnözés is, amely struktúrájában és dinamikájában ugyan változó módon, de mindig kísérője volt az emberi együttélésnek” (Diószegi & Molnár, 2018).

A Nemzeti Bünt megelőzési Stratégia deklarálta a következőt: „Az ifjúság erkölcsi fejlesztése a sport egyik fontos feladata is. Az erkölcsfejlesztő feladatát a sport a benne rejlő sajátosságokon keresztül eredményesen oldhatja meg, ugyanis a csoportba való beilleszkedés, a szabályok betartása, egymás támogatása, a gyengébbek segítése, a kölcsönös bizalom, hogy az eredmények elérésében mindenki a tudása legjavát adja, a közös célok, a hagyományok ápolása, a sport törvényeinek önkéntes elfogadása, betartása, a kollektíva hírnevének növelése közös erőfeszítések eredménye.”²

Egyre többen ismerik fel mindezt, ékes példaként szolgált az a hír, amely szerint 2024 tavaszán az Oroszlányi Sport Egylet közlekedésbiztonsági és baleset megelőzési együttműködési megállapodást kötött a Komárom-Esztergom Vármegyei Rendőr-főkapitánysággal. Az Oroszlányi Sport Egylet a közleményében kiemelte: „Klubunk elkötelezett támogatója minden olyan kezdeményezésnek, amely segíti társadalmunkat az egészségesebb, tisztább és biztonságosabb jövő elérésében” (URL6). A Magyar Máltai Szeretetszolgálat pedig Tarnasádnagy és Sárkeresztúr településeken komplex bünt megelőzési programot

1 Pierre de Frédy, Baron de Coubertin francia pedagógus, történész, sportvezető, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság egyik alapítója, 1896 és 1925 között elnöke.

2 A Nemzeti Bünt megelőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat 8.2. Gyermek- és ifjúságvédelem.

indított, melynek keretében sport- és a művészeti programok megszervezésére tettek javaslatot (URL7).

A sport bűnmegelőzési elemek nélkül is egyértelműen képes bűnmegelőzési célokat szolgálni. Szabálykövetésre, kitartásra, együttműködésre, odafigyelésre, koncentrációra, részvételre, állandóságra, következetességre, a lemondások és a kudarcok elviselésére, alázatra, a győzelem megélésére tanít (Diószegi & Molnár, 2018).

Azonban fontos azt kiemelni, hogy a sporttudomány részdiszciplínájaként jelenlévő sportpedagógia eszközként kapcsolódik a bűnmegelőzéshez.

Bíróné Nagy Edit *Sportpedagógia* című művében a sportpedagógia fogalmát az alábbiak szerint határozta meg:

„Tágabb értelemben a sportpedagógia: a sporttudomány egy sajátos, pedagógiai aspektusa/nézőpontja. Ezt a felfogást az a valóban elfogadható érvelés élteti, miszerint a sport, mint emberi teljesítménynövelő tevékenység, eleve művelő, nevelő jellegű.

Szűkebb értelmezésben a sportpedagógia: a sporttudomány önálló rész- (szub) diszciplínája. Pedagógiai jellegénél fogva határtudomány a sporttudomány és a neveléstudomány között.” (Bíróné, 2004).

Ugyanebben a könyvben kerül idézésre Fetz (1972) meghatározása: *„...a sportpedagógia a sportra nevelés gyakorlata, tanítása és tudományos elmélete az iskolában, az iskolán kívül és az iskolát megelőző nevelési rendszeren belül...”* (Bíróné Nagy, 2004).

Barabás A. Tünde által szerkesztett *Kriminológia MA* könyv alapján:

„A bűnmegelőzés a bűnözés és a bűnözéstől való félelem elleni állami és nem állami beavatkozások összessége, a bűnözés társadalmi és egyéni okainak, valamint a bűnelkövetés feltételeinek befolyásolására alkalmas stratégiák és eszközök rendszere. A fogalomból kitűnik, hogy nem csupán a jövőben fenyegető bűnözés minél jelentősebb részének megelőzése a cél, hanem a kriminalitás okán kialakuló bűnözési félelem is kezelésre szorul, továbbá hogy a társadalom működésében és szerkezetében ható okok mellett az egyéni kriminogén tényezőkre is kiterjed a bűnmegelőzés.” (Barabás, 2020).

A definíciók értelmezése során megállapítható, hogy mindkét terület célja az egyén formálása, alakítása, befolyásolása, annak érdekében, hogy hasznos tagja legyen a társadalmi működésnek.

Közös vonásként lehet még megemlíteni, hogy mindkét terület történelmi múltra tekint vissza, és folyamatos fejlődésen megy keresztül, mely fejlődést elősegítik a két tudományterületen folytatott kutatások.

A több kapcsolódási pont mellett a különbségek rávilágítására is szükséges kitérni.

A sporttudománynak alapvetően eltérő célja, tárgya és jellege van, mely az emberi társadalom testkultúrájának eszmerendszerén túl a versenysportban tetten érhető csúcsteljesítmény elérésének lehetőségeit kínálja. Azonban a társadalmi funkcióknál (szocializációs folyamat, értékteremtő jelleg, magatartásformáló hatás stb.) szinte automatikus, önmagát kínáló kapcsolatrendszer alakult ki a rendészettudomány bűnmegelőzési szakterületével. Különbséggként említhető még meg, hogy a két tudományos szakterület más-más, merőben eltérő szakirányú tudást és felkészítést igényel. A célok közelíthetők egymás felé, mivel a közös cél az egészséges és kiegyensúlyozott, szabály- és jogkövető társadalmat alkotó emberek edukálása.

A sport és bűnmegelőzés kapcsolata során a legtöbb tanulmány és kidolgozott módszer a társadalom olyan rétegét célozza meg, amely a szocializációs folyamat során az össztársadalmi hatásrendszer részeként a „problémamentes” többséghez tartozik: az általános, a középiskolai és a felsőoktatásban lévő diákoknak bűnmegelőzési tanácsadásban való részvételét. Ezen fiatalok nagy többsége a családjából már hoz egy jó mintát, melyre lehet építeni a bűnmegelőzési edukációs anyag elsajátítását.

Van azonban egy olyan réteg, akik kortársaikhoz képest más szociális környezetben éltek és élnek jelenleg is. Ők a fiatalkorú bűnelkövetők, akik javítóintézetben vagy büntetés-végrehajtási intézetben töltik életüknek azon igazán szenzitív időszakát, melyben az oktatásnak és nevelésnek személyiségformáló hatása van. Ezen a területen a pedagógusnak és a bűnmegelőzési szakembernek szorosan együttműködve sokkal nagyobb „fegyvertárra” van szüksége.

A sportpedagógia nevelő és személyiségformáló hatása nagyban elősegíti a fiatalkorú szocializációs folyamatán belül az erkölcsileg elvárt társadalmi magatartást.

Az Aszódi Javítóintézet mint speciális terep

Az aszódi fiúnevelő intézetbe azok a fiatalkorú fiúk kerülnek bírósági úton beutalásra, akik valamilyen bűncselekményt vagy bűncselekményeket követnek el. A jogi nagykorúság a 18. életévvel kezdődik, ezzel szemben a beutalt növendék az intézetből – ha a körülmények úgy teszik szükségessé – csupán 21 éves korában távozhat. Ezek a körülmények, más néven a befolyásoló tényezők igen széles skálán mozognak, de alapvetően mégis két pólus közé csoportosíthatók. Az egyik az aktuális személyiségállapot, a másik az elkezdett iskola befejezésének – a növendék részéről támasztott – igénye.

A javítóintézet történeti áttekintése

Az Aszódi Javítóintézet Európa és Magyarország első és egyben legrégebbi, kifejezetten a fiatalok bünelkövetők nevelésére létrehozott intézmény.

A 19. század végi Magyarországon a társadalmi és gazdasági változások szükségessé tették a fiatalok bünelkövetők speciális nevelését és rehabilitációját. Az Aszódi Javítóintézet előzményei az 1849-es világosi fegyverletétel utáni időszakra nyúlnak vissza, amikor a nemzet újjáépítése során a különböző társadalmi intézmények, így a javítóintézetek létrehozása is prioritássá vált. A korszak politikai változásai és a társadalom szerkezeti átalakulása egyaránt hozzájárultak az intézmény megalapításának szükségességéhez.

Az Aszódi Javítóintézetet 1884-ben alapították. Ebben az időszakban kezdték meg munkájukat az intézet első nevelői, és az első növendékek is megérkeztek.

Megkezdődött a nevelési programok és módszerek fejlesztése, valamint az intézet épületeinek bővítése. Az új nevelési módszerek és az intézeti élet fejlődése hozzájárultak a növendékek jobb ellátásához és képzéséhez.

A 20. század elején az ipari képzés került előtérbe. Az intézet célja az volt, hogy a fiatalokat olyan szakmákra képezze ki, amelyekkel később megállhatják a helyüket a munkaerőpiacon. Az ipari tevékenységek, mint például a fém-megmunkálás és a faipar, meghatározó szerepet játszottak a növendékek képzésében és az intézet mindennapi életében.

1914–1920 között az intézet új kihívásokkal nézett szembe. Az ipari képzések mellett megkezdődött a repülőgépgyártás is, amely új távlatokat nyitott az intézet számára. A Lloyd repülőgépgyárral való együttműködés különleges technológiai és ipari képzést biztosított a növendékeknek, amely egyedülállóvá tette az intézményt ebben az időszakban. Az intézet működése stabilizálódott, és az oktatás színvonala is emelkedett.

Az intézet működését a második világháború ismét nagy kihívások elé állította. Az intézmény ebben az időszakban is folytatta a fiatalok nevelését és képzését, bár nehéz körülmények között. Az intézeti élet fenntartása és a növendékek védelme prioritást élvezett.

A szocializmus alatt az intézmény működése és nevelési elvei jelentős változásokon mentek keresztül. A politikai nyomás és az ideológiai változások meghatározták az intézeti életet és a nevelési módszereket.

Az 1970-es évektől a szocialista rendszer lazulásának időszakában bevezetett reformok és változások új irányt adtak az intézet nevelési munkájának. A nevelési módszerek modernizálása és a növendékek helyzetének javítása volt a központi cél.

A rendszerváltozás előtti időszakban az intézet működése újabb kihívásokkal szembesült. Az intézmény vezetése ebben az időszakban igyekezett alkalmazkodni

az új társadalmi és politikai körülményekhez. Az intézeti működés stabilizálása, a szervezeti átalakítások és a nevelési programok fejlesztése kerültek előtérbe.

A rendszerváltozás utáni időszak alatt az intézet működését az új szemléletváltás kihívásai jellemezték. Az intézmény új programokat és módszereket vezetett be a fiatalok sikeres társadalmi reintegrációja érdekében. Az intézet modernizációja és az új nevelési elvek bevezetése meghatározta az intézmény működését.

Jelenleg az intézet vezetése és nevelő testülete tovább folytatja a megkezdett munkát, és igyekszik megfelelni a modern kor követelményeinek. Az intézmény célja továbbra is az, hogy esélyt adjon és utat mutasson a fiatalok számára, melynek során a legújabb nevelési módszerek és az aktuális kihívások alkalmazása nyer teret (Asztalos, 2019).

Sportélet a javítóintézetben

Az intézet életében – a nevelési és pedagógiai munka nélkülözhetetlen részeként – mindig is nagy szerepet játszott a testnevelés és a sport.

A nevelési programban a testi nevelés és sportfoglalkozások szervezése, megtartása az 1950-es években kezdte megvetni gyökereit. Ez köszönhető annak, hogy Makk István – aki katonatisztként, pontosabban vadászpilótaként szolgált a II. világháborúban a Magyar Légierőnél – 1947-ben került kinevezésre testnevelőnek az intézetbe. Makkot a vesztes háború után mint horthysta katonatisztet megfosztottak rendfokozatától, kitüntetéseitől, és mintegy büntetésből az Aszódi Javítóintézetbe „száműzték”. A döntéshozók – akaratuk ellenére – ezzel nem is tehettek jobbat az intézeti sportéletnek, mivel Makk István ezt feladatnak és kihívásnak tekintette, nem pedig büntetésnek, és elvégezte Pécsett a testnevelő tanári szakot. Ezek után elkezdte felépíteni az intézet sportéletét. Fő profilja a torna és az atlétika volt, melyben a felkészített növendékek több – intézetek közötti – versenyt megnyertek.

Az edzéseken egyre több tehetséges növendék vett részt, melynek ösztönző hatása volt, így sokan szerettek volna sportolni a növendékek közül, azonban ennek a feltétele a fegyelmezett magatartás és a jó iskolai eredmény volt. A megkezdett munkát 1979-től Szabó Imre testnevelő és súlyemelő szakedző folytatta, hasonló elszántsággal és szakmai alapossággal.

Az említett sportágak mellett nagy népszerűségnek örvendett a csapatjátékok közül a kispályás labdarúgás, a röplabda, valamint az egyéni sportágként üzhető tollaslabdázás és asztaliteniszezés. Ezen sportágak jellemzően egyenként is, de együttesen üzve is hatványozottan segítették a növendékek testi, lelki és szellemi fejlődését, mely a magatartásukban és tanult viselkedési normáikban is megmutatkozott.

Bíróné szerint a tudatos fegyelemre nevelés a sportban az alábbiakban nyilvánul meg: „*A sport alkalmas eszköz a fegyelmezett magatartás kialakítására, az önuralom gyakorlására akár a külső, akár a belső ellentétes késztetések leküzdése miatt. Szükséges az önfegyelem az eredmény felé való törekvés nehéz, hosszú útján, de a sikerek és balsikerek elviselésében is.*

Az önfegyelem, tudatos fegyelmezetség kialakulásának feltételei:

- *az önmagunk feletti uralom, önuralom,*
- *a helyes önértékelés,*
- *a szabályok, követelmények ismerete és elfogadása,*
- *a közösséghez való alkalmazkodás képessége.*” (Bíróné Nagy, 2004).

Ennek eredményeként a sport a nevelés és személyiségfejlődés egyik leghatékonyabb eszközévé vált az intézményben.

Sportpedagógiai program és a bűnmegelőzés kapcsolata az intézetben

Megállapítható, hogy a bűnmegelőzés nem korlátozódhat a társadalom egy bizonyos rétegére, mivel az nem mutatna valós képet arra vonatkozólag, hogy csak az úgynevezett normál körülmények között élő fiataloknál érhető el siker.

Egyértelmű, hogy a társadalomban egy biztosabb háttérrel rendelkező család gyermeke, aki otthon a szülőktől más mintát lát és sajátít el a szocializációs folyamata során, alkalmassá válik a „normál” társadalmi beilleszkedésre, a társadalom hasznos tagjává válni. Ezen fiataloknál lényegesen jobb helyzetben van, és könnyebb dolga lehet a bűnmegelőzéssel foglalkozó szakembernek, mivel itt a szó szerinti megelőzési célok nagyobb eséllyel vannak sikerre ítélve. Eltérően azokkal, akiknek otthon, saját családi környezetükben a példaképnek tartott szülő, idősebb testvér, rokon, barát a bűn útjára téved, tévedt. Ebben az esetben egyértelműen nehezebb dolga van mind a pedagógusnak, mind a bűnmegelőzési szakembernek.

Sporttudományi és rendvédelmi szakembereknek együtt, közös munkával meg kell mutatniuk, hogy helyt tudnak állni és pozitív eredményt tudnak felmutatni a reménytelennek tűnő terepen is.

Fontos azt figyelembe venni, bármilyen terepen is dolgozunk, hogy a világ fejlődése – legyen az technológiai vagy gazdasági – mindig magával hozza a társadalomszociológiai és az ahhoz kapcsolódó kriminalizáció fejlődését is. Ez megnyilvánulhat egy adott bűncselekmény divatossá válásával, elkövetési módszerek, eszközök stb. fejlődésével, változásával. Mindezek mellett az érintett korosztályok közötti generációs különbségek is gyorsabban változnak, esetleg nőnek. Ezt a gyors és integratív változást, mely a társadalom összességét

és a benne lévő egyéneket a saját mikrokörnyezetükben érinti, néha nehéz követni. Azonban ehhez a gyors változáshoz fel kell zárkózni, meg kell tanulni a gyors és hatékony alkalmazkodást, mind a pedagógia, mind a bűnmegelőzés területén. Nincs ez másképp az Aszódi Javítóintézetben sem.

Pedagógiai és bűnmegelőzési kihívások

Az intézet növendékei (12–21 évesek) egy egészen más társadalmi rétegből érkeztek egy számukra idegen és nem kívánt környezetbe, ahol szigorú szabályok, rendtartás, napirend és szabályozott élet várja őket. Az ideutalt fiatalok sokszor már bűnözői múlttal rendelkező családból érkeznek, ahol a szülők, testvérek, rokonok már kerültek összetűzésbe a törvénnyel, börtönviseltek, vagy éppen jelenleg is valamelyik büntetés-végrehajtási intézetben töltik büntetésüket. A növendékek nagy része nem ment keresztül a szocializációs folyamatot biztosító intézményrendszeren (óvoda, iskola, társadalmi közösségek), amelyekben az elsajátított tulajdonságok alkalmassá tennék őket az erkölcsileg elfogadott társadalmi életre.

A beutalt fiatalok zöme túlkoros, az intézetbe kerülésük előtt általában több tanévet is kihagytak, kimaradtak a rendszeres iskolai oktatásból. A bizonyítványuk által igazolt végzettségük nem takar valós tudást. Ismeretanyaguk, tárgyi tudásuk hiányos, esetenként funkcionális analfabéták. A korábbi iskolai pályafutásuk tele van kudarcélményekkel, ami a kezdeti motivátlanságban, teljes érdektelenségben, esetenként az iskolával, tanulással, tanáraikkal szembeni ellenállásban nyilvánul meg.

Tovább nehezíti a helyzetet a különböző rasszok közötti és azon belüli ellentét jelenléte: a roma és nem roma származású fiatalok, valamint a rasszon belüli (oláh, romungró, beás) népcsoporthoz tartozás problémája is.

A fentiek alapján egyértelműen és tisztán kirajzolódik, hogy egy ilyen környezetben, ahová nem önként, nem az önváltozás céljával érkeznek a fiatalok, egészen más pedagógiai programra, módszerek alkalmazására van szükség, mint a „szabad” társadalomban élő fiataloknál.

Az intézetben dolgozó pedagógusokra, nevelőkre az általános terheken (tanítás, nevelés) kívül nehezedik a speciális környezet és a fent jellemzett növendékállomány. Mindezek alapján kell kialakítani azt a differenciált pedagógiai és nevelési programot, ami a tantárgyi tanítás és az erkölcsi nevelés hatékonyságát megalapozza. Ez a hatékonyság nagyban függ a pedagógus ilyen irányú felkészültségétől és rátermettségétől, a közvetített értékek differenciálhatóságától, valamint a beutalt fiatalok pszichés és kognitív fejlettségétől, alkalmazkodási képességétől. Ezen tényezők nagyban befolyásolják a gyermek- és ifjúságvédelmi, bűnmegelőzési kollégák munkájának eredményességét.

Azonban van egy olyan tantárgy, mint a testnevelés, egy olyan tevékenység, mint a szabadidősport, önkéntes testmozgás, ami óriási segítséget nyújt a bűnmegelőzési munkához. A sportolás és a testmozgás, a játék az egyik olyan tevékenység, amely örömet okoz, felszabadít, testi, lelki és kognitív fejlődésben manifesztálódik.

Ahogy ezt a bevezető gondolatok között már említettük, a sportnak köszönhetően a sportolást végző egyén saját egészségére gyakorolt hatásai mellett fontos tényezőként jelentkezik a rendszeres sportolás nemzetgazdaságra gyakorolt hatása is. Hiszen a rendszeresen sportoló személyt általános egészségi állapotának megőrzésén túl olyan nem kívánatos népbetegségek kerülnek el, amelyek óriási terhet rónak az egészségbiztosítóra és ezen keresztül a kórházi, szakorvosi ellátó intézményrendszerre.

A sportnak a rengeteg pozitív hatása mellett olyan, a társadalmat érintő funkciói is vannak, mint például az értékteremtő hatás, a társas kapcsolatok teremtése, a kötelességtudat, a szabálykövetés, a fair play elve, a közösségalkotó és megtartó erő, az erkölcsi normákhoz való alkalmazkodás, az asszimiláció, az elfogadás, a segítségnyújtás stb.

Sportpedagógiai szempontból kiemelhető, hogy a fent említett különböző társadalmi helyzetből érkező fiatalokkal más-más (jól alkalmazkodó, hatékony) pedagógiai program lehet sikerre vezető, ugyanis a tantervekben, tanmenetekben általános pedagógiai célként meghatározottak nem minden esetben alkalmazhatóak hatékonyan a bűnözővé válás útján elindult fiataloknál. Itt konkrét, kizárólag erre a személyiségtípussal rendelkező fiatalokra kidolgozott pedagógiai, sportpedagógiai program szükséges és indokolt. Ugyanez az elv vonatkozik a bűnmegelőzési célok eléréséhez szükséges cél- és feladatrendszer kidolgozásához, speciális nevelési területen speciális nevelési eszközök és módszerek szükségesek a hatékonyság eléréséhez.

Azonban az ilyen jellegű pedagógiai programok kidolgozása, alkalmazása a kifejezetten erre a célra létrehozott intézményeken kívül szinte nem is található, így a bűnmegelőzés kapcsolódása az ilyen pedagógiai programokhoz is nehézkes.

Ezen kíván segíteni az Aszódi Javítóintézet 90123-A/441-5/2022. számú pedagógiai programja, melyet sikerrel alkalmaznak.

Az intézet pedagógiai programjának hatékony kiegészítésére tesz kísérletet a publikáció egyik szerzője, Szabó Szabolcs. Az általa végzett sportpedagógiai részvételi akciókutatás a fenti helyszínen zajlik.

A kutatás jelenleg folyamatban van, melynek a lényege, hogy az intézetben lévő fiatalok bűnelkövetők testi, lelki és kognitív képességeit figyelembe véve került kidolgozásra az alkalmazott sportpedagógiai program. Ennek keretében egy félév (4 hónap) időtartamban heti két alkalommal 2×45 perc időtartamban kerülnek megtartásra a testnevelés órák és irányított sportfoglalkozások.

A kutatás során vizsgálat alá kerül a magatartás és a tanulmányi eredmény, valamint az intézeti közösségi életben való részvétel változása. A magatartásváltozás, az azt nagy mértékben befolyásoló állapotok kérdőívekkel (viselkedési, alvás, állapot- és vonásszorongás, agresszivitás), valamint a fizikális állapot NETFIT próbatessztel (URL8) került felmérésre a program megkezdése előtt, majd ismételt állapotfelmérés történt a program lezárása után.

Az adatok kiértékelése, elemzése, értékelése és statisztikai feldolgozása folyamatban van.

Amennyiben a feldolgozott vizsgálati adatok a kutatásban megfogalmazott elvárásokat mutatják, akkor esély lehet arra, hogy egy meghatározott sportpedagógiai program az ilyen előéletű és társadalmi helyzetű fiataloknál hatékonyan alkalmazható, mely beilleszthető az alap pedagógiai programokba, és lehetőséget ad a bűnmegelőzési programokkal történő összehangolással.

Összefoglalás

A tanulmány motivációjának középpontjában alapvetően a figyelemfelhívás és segítségnyújtás állt. Felhívni a fegyelmet arra, hogy vannak még olyan kevésbé ismert területek, ahol a testnevelés, a sport és a bűnmegelőzés szorosan együttműködve, egymás céljait egyesítve sikereket érhet el. Azonban ehhez feltétlenül szükséges az adott nevelési helyszín, társadalmi szint, az ebben élő személyek funkcionális életének, életvitelének és gondolkodásmódjának megismerése és megértése.

Elengedhetetlen, hogy a (sport)pedagógus és a bűnmegelőzési szakember együtt és egységesen lássa és értse az erre a rétegre jellemző problémákat, viselkedési és élethelyzeti megküzdési sajátosságokat. Ennek értelmében a sporttudományi szakemberek és képzett testnevelők esetében sportszakmai, módszertani és pedagógiai értelemben is speciális szaktudást és tapasztalati tőkét igényel a bűnelkövető fiatalokkal történő foglalkozás. Ugyanez vonatkozik a bűnmegelőzési szakemberre is, aki a rendvédelmi képesítése mellett pedagógiai vénával is rendelkezik, valamint szakmai pályafutása alatt bűnügyi szakterületen is szerzett tapasztalatot.

Ezen képességekkel rendelkező szakemberek együttes munkája hozhatja meg azt a sikert, amelyre a két, látszólag különböző, de mégis szorosan kötődő szakterület céljai irányulnak, hogy minél több fiatal tereljünk vissza a jó útra.

Ezzel elérhető az is, hogy a megváltozott fiatalok, akik visszakerülnek a régi családi környezetükbe, példát mutassanak a fiatalabbaknak és kortársaiknak, amikor pedig szülők lesznek, már saját gyermeküket is ebben a szellemben tudják nevelni, és így társadalmilag egy tovagyűrűző hatást lehet elérni.

Felhasznált irodalom

- Asztalos T. (2019). *Az Aszódi Javítóintézet története. A kezdetektől napjainkig*. EMMI Aszódi Javítóintézet. https://aszod-afi.hu/pdf/Az_Aszodi_Javitointezet_tortenete.pdf
- Aszódi Javítóintézet. (2022). *90123-A/441-5/2022. számú pedagógiai programja*.
- Bács Z. Gy. (2018). Basic socio-philosophical incompatibilities, strategies and developing practices as new security challenges. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6(SI), 5–21. https://real-j.mtak.hu/26760/6/NSZ_2018_6_si_.pdf
- Barabás A. T. (Szerk.) (2020). *Kriminológia MA*. Akadémiai Kiadó – Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Bíróné Nagy E. (2004). *Sportpedagógia*. Dialóg Campus Kiadó.
- Diószei J. & Molnár I. J. (2018). Sport, közösség, bűnmegelőzés. *Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács*. <https://mek.oszk.hu/19200/19280/19280.pdf>
- Dobák I. (2018). Sport, rendészet, innováció. In Tóth N. Á. (Szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére* (pp. 627–635). Dialóg Campus Kiadó.
- Sárközy T. (2017). A sport mint nemzetstratégiai ágazat. *Polgári Szemle*, 13(4–6), 143–159.
- Tóth N. Á. & Mátrai G. (2023). A magyar sport finanszírozásának rendszere, különös tekintettel a közpénzügyi vonatkozásokra. *Pénzügyi Szemle*, 69(2), 84–102.

Alkalmazott jogszabályok

- 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023)
2004. évi I. törvény a sportról

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *A Sportoló Nemzet hivatalos oldala*. www.sportolonemzet.hu
- URL2: *Sport egy életen át – elindult a Sportoló Nemzet Program*. <https://m4sport.hu/cikk/2023/09/30/sport-egy-eten-at-elindult-a-sportolo-nemzet-program>
- URL3: *MOB az olimpiai sportágak versenysport-stratégiája, 2022–2032*. http://archiv.olimpia.hu/images/MOB/Versenysport_strategia.pdf
- URL4: *Ótkarikás történetek – Pierre de Coubertin báróé volt az első olimpiai bajnok vers*. <https://www.nemzetisport.hu/egyeb-egyeni/2024/04/otkarikas-tortenetek-pierre-de-coubertin-baroe-volt-az-első-olimpiai-bajnok-vers-meg-91-nap-a-rajtig>
- URL5: *Óda a sporthoz*. https://nst.blog.hu/2008/07/31/oda_a_sporthoz_1
- URL6: *OSE Lions – rendőrség, bűnmegelőzés és kosárlabda*. <https://www.kemma.hu/he-lyi-sport/2024/04/ose-lions-rendorseg-bunmegelozes-kosarlabda>
- URL7: *Bűnmegelőzés – Magyar Máltai Szeretetszolgálat*. <https://www.maltai.hu/bunmegelozes>
- URL8: *A NETFIT rendszer bemutatása*. https://www.netfit.eu/public/pb_about.php

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó Sz., & Tóth N. Á. (2025). A sport szerepe a bűnmegelőzésben. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1173–1188. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1173-1188>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Nikolett Ágnes, aki a toth.nikolett@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában bűncselekmény nyomozása

Mistreatment in the proceedings of persons entrusted with public functions – criminal investigation

Bogdány Gyula

osztályvezető, rendőr alezredes
Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság,
Bűnügyi Osztály
gyulabogdany@gmail.com

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy rávilágítson arra, hogy egy elismert közszolgálati szakmacsoportban is kialakulhatnak olyan ártó, öngerjesztő, bűnös folyamatok, amelyeket nem lehet elszigetelt jelenségeként kezelni, és visszaszorításukra nem elegendők a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési mechanizmusok kiterjesztése. Az írás a szakterület felelőseit a minőségbiztosítás fokozására, szabályrendszerének átgondolására sarkallhatja, ugyanakkor a mű nem dramatizálni, megbélyegezni akar, hanem bizonyos társadalmi anomáliák közszolgálatra vetülésére kívánja irányítani az olvasók figyelmét.

Módszertan: A tárgyalt deliktum kapcsán a cikk vázlatosan összehasonlítja néhány rendvédelmi foglalkozás és a mentőszolgálat munkájának megjelenítését a médiumokban, bemutatja a mentődolgozókra vonatkozó büntetőjogi szabályozást, az őket érintő bűncselekmények súlyát a hazai kriminálstatisztikában, a szakmacsoport sértetti veszélyeztetettségét, terhelti reprezentációját, és esetleírásban mutatja be a felelősségre vonás előkészítésének folyamatát, a nyomozás néhány bizonyítási különlegességét.

Megállapítások: A társadalmi munkamegosztásban vannak olyan felmagasztalt foglalkozások, amelyek nimbusza szinte kikezdhethetlen. A mentődolgozóké ilyen professzió. A bemutatott jogeset köznapitattitűdöknek (előítéleteség, csoportgyűlölet) a megfelelő rejtettséget biztosító bizalmi munkakörben,

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 11. 29. Átdolgozás: 2024. 12. 17.
Elfogadás: 2025. 01. 08.

a mentőszállításban bekövetkezett tettelegességbe fajulását mutatja be. Általánosításra ad alapot a lelepleződés véletlenszerűsége és az elkövetői szerepek összehangoltsága. A szerző következtetése, hogy a folt nem az érintett szakmacsoport becsületén esett, az okok a társadalom mélyebb struktúráiban gyökereznek. **Érték:** A címbeírt bűncselekmény, valamint az elkövetők foglalkozása kis számban fordul elő bűnügyi statisztikában, a megállapított bűnhalmazatban pedig egyedi. A feltárt gyűlöletbűncselekmény kirívó az igen megbecsült hivatásrendben, az egészségügyben, mindemellett részét képezi a hazai kriminalitásnak, ezért a bemutatása alkalmat kínál a tanulmányozásra.

Kulcsszavak: mentődolgozók, bántalmazás, gyűlöletbűncselekmény, bizonyítás

Abstract

Aim: The aim of the study is to highlight that even in a highly recognised public service profession can be developed harmful and self-propagating criminal processes that cannot be treated as isolated phenomena and cannot be contained by extending internal crime prevention or detection mechanisms. It may encourage those responsible to step up quality assurance and rethink their system of rules. The article does not seek to dramatise or stigmatise, but to draw readers' attention to certain social anomalies that can affect the public service.

Methodology: In connection with the criminal offence under discussion, the article sketchily compares the media portrayal of some law enforcement professions and the ambulance service. It also describes the criminal law regulations applicable to ambulance workers, the proportion of the crimes involving this group in the Hungarian criminal statistics, the victim vulnerability of the profession and its representation in the media. The study also describes some special features of the investigation and the preparation for the prosecution.

Findings: In the social division of labour, there are some exalted occupations whose prestige is almost unassailable. Being a rescue worker is such a profession. This case describes the degeneration of common attitudes like prejudice and group hatred into an assault during an ambulance transport; in a situation which provides adequate concealment of such deeds. The random nature of the disclosure of the crime and the coordination between the perpetrators are generalisable. The author's conclusion is that the stain did not fall on the honour of the professional group concerned; the causes are being rooted in the deeper structures of the society.

Value: The criminal offence under discussion and the occupation of the offenders are rare in criminal statistics, but the multiple counts of offenses which occurred in this very case is unique. The hate crime that has been detected is

blatant in the highly regarded profession of health care, but is also part of the national crime pattern and therefore its presentation offers an opportunity for study and education.

Keywords: ambulance workers, assault, hate crime, evidence

Bevezetés

„*Legfőbb erkölcsi törvény a beteg érdeke*” A Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara ezzel, a mottóként választott hippokratészi idézettel vezeti be Etikai Kódexét, amely kinyilvánítja, hogy elő kívánja segíteni az egészségügyi szakdolgozókat övező közbizalom erősítését, az egészségügyi szakdolgozók megbecsülését, segíti továbbá az egészségügyi szolgáltatást igénybe vevő egyén, valamint az egészségügyi szakdolgozó emberi méltóságának és jogainak tiszteletét és védelmét ([URL1](#)).

Az Országos Mentőszolgálat (OMSZ) társadalmi megbecsülését igazolja, hogy alapítványa a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlásából tartósan a legmagasabb támogatásban részesülő civil szervezet ([URL2](#)).¹ A sérült, bajba jutott emberek mentésében, a betegellátásban betöltött szerepe révén működése a társadalom minden rétegében elismerést vált ki. A mentők tevékenységét illető kritikák esetiek és nem eredményeznek érdemi tekintélyvesztést, az önkorrekció hatékonyságát sikerrel kommunikálják a sajtóban ([URL3](#), [URL4](#)). Az egységes alapellátási ügyeleti rendszer működtetésének ez évi átvétele tovább növelte a szervezet munkájának társadalmi presztízsét, elismerő megítélését ([URL5](#)).

Ezzel szemben a rendvédelmi szervek egy-egy jogesetben kicsúcsosodó működési zavarai sokkal intenzívebb reakciókat váltanak ki itthon és külföldön egyaránt. 2013-ban, az Izsáki Rendőrőrsön, megbilincselve, rendőröktől elszenvedett gumibotos bántalmazásban elhunyt előállított férfi ügye országos figyelmet vont magára, ugyanakkor a büntetőjogi következményeken felül – az okok alaposabb feltárásában hiányérzetet keltve (Korinek, 2019) – csupán az őrsparancsnok és a rendőrkapitány felmentéséig terjedő személyi következményei váltak ismertté ([Bezerédi, 2016](#)). Ugyancsak kiemelt helyen tudósított a média a 2009-ben, a kaposvári börtönben a büntetés-végrehajtási intézeti alkalmazott bántalmazása miatt elhunyt fogvatartott haláláról, amelyben az

1 2022-ben az Országos Mentőszolgálat Alapítvány számára 36 ezer felajánló a személyi jövedelem adója 1%-ából 266 millió forint támogatást adott, 2023-ban 40 ezer felajánló 337 millió forintot, 2024-ben pedig közel 34,5 ezer felajánló 328 millió forintot.

eljárás a bántalmazó mellett további kilenc terhelt, közöttük a felmentett intézetparancsnok elmarasztalásával fejeződött be ([URL6](#)).

2021-ben, Londonban a COVID-járvány miatti korlátozásokra hivatkozva egy szolgáltatón kívüli rendőr elrabolt, megerőszakolt és megölt egy fiatal nőt ([URL7](#)), majd egy másikról kiderült, hogy a szervezethez tartozását felhasználva évtizedeken át szexuális bűncselekményeket követett el tizenkét nő sérelmére.² A brit közvélemény éles – utcai demonstrációkkal kísért – reakciói mellett a fővárosi rendőrség nagyarányú bizalomvesztést szenvedett, melyet igazgatójának lemondása, vezető politikusok számos nyilatkozata és rendőrségi belső reformok ígérete követett ([URL8](#)).

A mentődolgozókra vonatkozó büntetőjogi szabályozás és kriminológiai jellemzők

Hivatalos személyként a jogszabályban meghatározott körben a feladatát végző orvost,³ később a mentőszolgálat tagját⁴ a korábbi büntető kódexek is fokozott büntetőjogi védelemben részesítették. Az 1978-as Btk. vezette be a közfeladatot ellátó személy fogalmát. A közfeladatot ellátó személy elleni erőszak bűncselekménye gyakorlatilag a cselekmény passzív alanyainak felsorolásából állt, és utaló tényállásként a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekményére irányadó szabályok alkalmazását rendelte ([Minkó-Miskovics & Ács, 2023](#)). 1999. február 28. napjától a közfeladatot ellátó személy meghatározása – egyebek mellett – az egészségügyi dolgozók körét szélesítve az értelmező rendelkezések⁵ között kapott helyet. A hatályos Büntető Törvénykönyv (Btk.)⁶ a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak büntette⁷ elkövetőjét ugyancsak a hivatalos személy elleni erőszak büntetében meghatározott mértékben rendeli büntetni. Ezáltal, aki közfeladatot ellátó személyt jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz, intézkedésre kényszerít, vagy eljárása alatt, illetve

2 A Sarah Everard meggyilkolása miatti közfelháborodás bátorítólag hatott Carrick rendőr büntetteinek egykori sértettjeire, akik sorban jelentkeztek az addig szégyenből, félelemből vagy a hatóságokkal szembeni bizalmatlanságból titkolt vallomásaik megtételére. Az okozati és az öntisztulási folyamatra érjeshetőleg ható összefüggéseket a szerző kérdésére megerősítette a jelenséget hazájában szakmabeliként átélő David Annets nyugállományú brit rendőrtiszt a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémián (ILEA) a New Jersey Állami Rendőrkapitányok Szövetsége szervezésében 2024. júniusban megtartott irányítási és vezetési szeminárium előadója.

3 1961. évi V. törvény 156. § (1) bekezdés.

4 1978. évi IV. törvény 230. §.

5 1978. évi IV. törvény 137. § 2. pont.

6 2012. évi C. törvény.

7 Btk. 311. §.

emiatt bántalmaz, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő, csoportos, fegyveres vagy felfegyverkezve történő elkövetés esetén két évtől nyolc évig terjedő, az ilyen csoport vezetője öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A törvény a passzív alanyok körében az állami mentőszolgálat, valamint a mentésre feljogosított más szervezet azon tagját is nevesíti, aki a mentéssel és betegszállítással összefüggésben végzi tevékenységét.⁸

A 2013. július 1-én hatályba lépett Btk. vezette be a közfeladatot ellátó személyek által elkövethető hivatali bűncselekményeket, a bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában,⁹ és a közfeladati helyzettel visszaélés büntetétét.¹⁰ A törvényjavaslat szerint az előbbi beiktatásának jogpolitikai indokait az képezte, hogy „a közfeladatot ellátó – így pl. a polgárőrként eljáró – személyek a részükre biztosított büntetőjogi védelemmel ne élhessenek vissza, és az »átlag állampolgárok cselekményénél« súlyosabb büntetéssel fenyegetse a jogalkotó, ha eljárásuk során más bántalmaznak. A bűncselekmény büntetési tétele megegyezik a bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekményre rendelt büntetési tételekkel.” (URL9).

Egy 2008-as vizsgálat szerint a mentődolgozók közelítőleg 12%-át képezték a közfeladatot ellátó személyek elleni erőszakos cselekmények sértetti körének. Figyelmet érdemel ugyanakkor a tanulmány azon következtetése is, mely az oki tényezők egyikeként említi az időnként tetten érhető sértetti közrehatást, amelynek mérséklésére konfliktuskezelő képzéseket tartanak célravezetőnek (Nagy, 2011).¹¹ Az egészségügyi dolgozók körében viszont a probléma kezelésének egyik eszközeként megfogalmazódott a betegek részéről az ellátás során – amelynek egyik kiemelten veszélyeztetett helyszíne a mentőautó – tanúsított agresszió kivédésére önvédelmi képzés szükségessége (Ráczkevy-Deák & Besenyő, 2022).¹²

A médiumokban bemutatott esetek elszaporodottságának érzete miatt 2020-ban kifejezetten a helyszíni betegellátást végző mentődolgozók védelmére jogalkotói szinten is felmerült a törvényi fenyegetettség további szigorításának igénye, de a szankciók súlyosítására nem került sor (URL10). 2018 második felévétől 2023-ig az évenkénti eloszlásban egészségügyi dolgozók elleni

8 Btk. 459. § 12/g) pont.

9 Btk. 302. §.

10 Btk. 306. §.

11 Az Országos Kriminológiai Intézet a közfeladatot ellátó személyek elleni erőszakos cselekményekre irányuló, a 2008. évben országosan 283 befejezett eljárás elemzését magába foglaló vizsgálata szerint a sértettek 11,9%-a volt mentődolgozó (amelyből – valószínűleg a betegérintkezéssel arányban – 8,8% mentőápoló, 2,5% mentőgépkocsi-vezető, 0,6% mentőorvos).

12 Az egészségügyi dolgozók körében 2020–2021-ben végzett online kérdőíves felmérésben 720 választ elemeztek, amelyből a mentőszolgálat részéről 61 kitöltés (8%) történt.

átlagosan és tartósan 100 esetszám továbbra sem képez nyomós okot arra, hogy a generális prevenció érdekében a büntetési tétel növelésével lenne szükséges a jogalkotónak reagálni. Elgondolkodtató azonban, hogy ebben az időszakban a munkájuk során közel hatszáz esetben erőszakos cselekmény sértettjévé vált egészségügyi szakdolgozók háromnegyedét (77%) a sürgősségi ellátás szakmacsoporthoz tartozó mentőegységek tagjai alkották (URL11).¹³ Mindeközben a bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában bűncselekmény elkövetőinek csupán 12%-a volt mentő szakdolgozó.

Következésképpen a bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásban bűncselekmény tényállását nem – a sértettként valóban kitett – mentődolgozók ilyen cselekményeinek visszaszorítása miatt alkotta a törvényhozó.

Esetleírás

A Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság joggyakorlatából választott eset elkövetői mint az állami mentőszolgálat mentést és betegszállítást végző tagjai, cselekedetük minden elemével áthágták a foglalkozásukra vonatkozó törvényi kötelezettségeket, valamint morális kinyilatkozás kereteit.

A Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara újfent hivatkozott Etikai Kódexe leszögezi:

„1.3. Az egészségügyi szakdolgozó soha nem vehet részt kínzásban, bármiféle kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódban. Ilyen cselekményeket nem végezhet, ezekhez semmiféle segítséget nem nyújthat, tekintet nélkül arra, hogy ki ezen cselekmények alanya.

1.8. Az egészségügyi szakdolgozónak el kell kerülnie a hátrányos megkülönböztetés minden formáját a betegek ellátása, valamint a munkatársakkal való kapcsolata során egyaránt.

1.16. Az egészségügyi szakdolgozó egészségügyi ellátással kapcsolatos erkölcsi kötelessége és felelőssége elsősorban a segítségre, gyógyításra, ellátásra, gondozásra, ápolásra, kisézésre és védelemre szoruló beteg, család és közösség tagjai felé irányul.

13 Közfeladatot ellátó személy elleni erőszak bűncselekmény miatt az egységes nyomozó hatósági és ügyészségi bünyügyi statisztika a 2018. VIII. hó és 2023 közötti időszakban 2292 regisztrált elkövetést tartalmaz, ezen belül az orvosokhoz és az egészségügyi szakdolgozók szakmacsoportjaihoz tartozó 16 munkakört érintően 564 bűncselekmény (24%) történt. A mentőápolók, mentőszakápolók (220 eset), a gépkocsivezetők (29 eset), valamint a mentőtisztek (188 eset) sérelmére elkövetett (halmazatba foglalt valamennyi) bűncselekmény miatt befejezett büntetőeljárások száma 437. A bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában bűncselekmény miatt 125 eljárást fejeztek be a rendőri szervek, de ebből csupán 15 eset (12%) volt mentőegység tagjának terhére róható. Forrás: ORFK Bünyügyi Főigazgatóság Bünyügyi Elemző-Értékelő Főosztály.

II.12. Az egészségügyi szakdolgozónak törekednie kell arra, hogy az általa végzett beavatkozások és műveletek során a betegnek a lehető legkevesebb fájdalmat okozza.”

E tanulmányban bemutatott eset elkövetői a segítségre szoruló embertársuk ellen aljas céllal ártó magatartásuk révén súlyosan alááshatták¹⁴ a munkájuk és testületük iránti közbizalmat. A foglalkozásukkal összefüggésben országosan egyedülálló módon követhettek el közösség tagja elleni erőszak bűncselekményt is. Az általuk a bántalmazáshoz alkalmazott mentőgépkocsi (annak belső tere) a hazai kriminálstatistikában még sosem fordult elő elkövetés eszközeként.¹⁵ A nyomozás nem maradt adós a gyűlöletmotívumot igazoló bizonyíték beszerzésével, amelynek hiánya az ilyen típusú ügyekben gyakran okoz bizonyítási nehézséget (Bárd, 2019).

Az 52 éves L. Istvánt 2022. április 4-én éjjel fulladásos panasszal mentő szállította lajosmizsei otthonából Kecskemétre, a megyei kórházba. A szállítás közben történt gyorsfékezőt követően a beteg fejsérülést szenvedett és elhunyt. Az OMSZ bejelentésére a halál bekövetkezésének helyszínén a Kecskeméti Rendőrkapitányság balesethelyszínelője intézkedett, aki a mentőszemélyzet elmondása alapján a személyi sérüléses közúti balesetről készített jelentésében az alábbiakat rögzítette.

„N. Tibor az általa vezetett OMSZ mentőgépkocsival, az utastérben tartózkodó K. Miklós mentőápolóval és L. István beteg személlyel közlekedett az 5. sz. főúton Lajosmizse irányából Kecskemét irányába. Haladása során egy vadnyulat észlelt az út jobb oldalán, amely át akart szaladni az úttesten. Az állat elütése elkerülése érdekében a gépjárművel intenzív lassító fékezőt végzett, minek hatására a hátsó utastérben, a menetiránnyal egyezően utazó L. István az ülésből kiesett és a vele szemben, a menetiránynak háttal utazó K. Miklós bal oldalán lévő polcnak fejével neki esett.”

A Kecskeméti Rendőrkapitányság a bejelentést követően nyomozást rendelt el foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés vétség gyanúja miatt ismeretlen tettes ellen. Rövidesen tanúként kihallgatták a mentőgépkocsi-vezetőt és a mentőápolót, akik a balesethelyszínelő előtt tett nyilatkozataikkal és a mentési esetlapban rögzítettekkel egyező tartalmú vallomást tettek. Lefoglalták a mentőgépkocsi fedélzeti menetadat-rögzítő készülék adatait tartalmazó adathordozót, és kiértékeltek a felvételt. A kép- és hangfelvételt, a sebesség-, idő- és helymeghatározási adatokat megismerve felmerült a bűncselekmény halált okozó minősítése, ezért a bűnügyet áttették a Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányságra.

14 Még nem született jogerős ítélet.

15 ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztály.

A hatáskörváltozást eredményező bizonyíték, a mentőegység helyszínre irányításától a beteg újraélesztéséhez riasztott mentőorvos érkezéséig terjedő 44 perc időtartam utastéri kép- és hangfelvétele az alábbiakat tartalmazta.

A két mentődolgozó a sértett lakóhelyére utazásuk közben, egymás kinyilatkozásait helyeselve, azokat mintegy felülmúlva és kiegészítve cigányellenes tartalmú beszélgetést folytattak. Az ágyából kiszólitott, csendes, nőtestvére által támogatott beteg átvételekor a mentőápoló közölte társával, hogy „*Menetközben lesz majd egy macska az úton.*”, mire a gépkocsivezető a „*Nem egy lesz.*” választ adta. Amint azt a fedélzeti kamerafelvétel a szélvédő tükröződéséből láttatta, a mentőápoló a gépkocsivezető mellett foglalt helyet. Előző szövegük a későbbiekben nyert értelmet, amikor az elindulás után a gépkocsivezető megkezdte a jármű kormányának indokolatlan oldalirányú mozdítását, miközben kérkedve számolt be egy korábbi hasonló szállításáról, amelyben szándékosan okozott sérülést egy ittassága miatt problémás nőbetegnek. A sértett lakása előtti kátyús földútról kiérve a szilárd burkolatú úttesten a járművezető folytatta a kormány rángatását, közben ennek okaként macskák úttesten szaladgálásáról kiáltozott, amely jelenség – a felvétel tanúsága szerint – valótlan volt. Haladásuk során a szótlan beteg állapotán derültek, és a gépkocsivezető kitartóan folytatta a mozgó jármű billegtetését. Mivel a kívánt célt, a beteg számára történő sérülés okozását nem érte el, ezért, immár a főúton haladva, kapaszkodásra szólította fel társát, és – forgalmi ok nélkül – a jármű sebességét intenzív fékezéssel 68 km/óra sebességről 42 km/óra sebességre csökkentette.

A mentőápoló hátra tekintve súlyosnak ítélte a beteg fejsérülését, ezért megálltak. A gépkocsivezető egyirányú beszédben szidta a továbbra is szótlan beteget, felelősségre vonta, hogy miért kapcsolta ki a beteghordószék rögzítőövét. Megkezdtek az ellátását. Néhány perc múltán tovább indultak. A mentőápoló a betegtérben maradt. A hangfelvétel szerint ijedten kezdték egyeztetni a mentésirányításnak adandó jelentés tartalmát. A gépkocsivezető javaslata szerint megegyeztek abban, hogy a beteget induláskor előírászerűen rögzítették a hordószékhez, az ápoló hátul utazott, miközben a beteg észrevétlenül kikapcsolta az övét. A fékezést egy nyúl úttesten átszaladásával fogják magyarázni és ehhez a verzióhoz „foggal-körömmel ragaszkodniuk kell”. A jelentéstételt követően, Kecskemét határában mentőorvosi kocsik érkeztek eléjük és átvette az időközben keringésleállás állapotába került beteg újraélesztését, sikertelenül.

A felvételen hatszor hangzott el a sértett gúnyosan ejtett vezetékeve, ötször a „cigány”, négyszer a „k.. anyját”, és a „r...jon meg”, háromszor a „f..m” és a „legretkesebb”, kétszer a „buzi” kifejezés. A gépkocsivezető a beteg felvételétől a vészfékezésig tartó öt perc alatt a kormánykerék indokolatlan rángatásával 15 elkülöníthető alkalommal lengette ki oldalirányban a haladó járművet.

A Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság a foglalkozás körében elkövetett halált okozó gondatlan veszélyeztetés vétsége miatt folytatott büntető-eljárásban már tervezés szakaszában egyeztetett a nyomozás felügyeletét ellátó ügyészséggel, és a tény- és jogkérdések, valamint a bizonyítással összefüggő jogkérdések körében meghatározta a bizonyítás tárgyát. A mentődolgozók (ápoló, gépkocsivezető, orvos, állomásvezető) valamint L. István hozzátartozói köréből hat tanút hallgattak ki. A szakértői bizonyítás keretében a főkapitányság munkatársai beszerezték a sértett holttestének boncolásáról készült jegyzőkönyvet, annak első és második kiegészítését, szövettani és vegyész szakvéleményeket, valamint a vélemények közötti eltérés feloldására együttesen is meghallgatták a szakértőket. Egyesített igazságügyi fizikus és orvosszakértői véleményt, valamint elsősorban a hangminőség javítása érdekében, hangtechnikai szakvéleményeket szereztek be.

A védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett könnyű testi sértés büntette, bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában büntette és közösség tagja elleni erőszak büntette megalapozott gyanúja miatt társtettesként kihallgatott terheltek vallomásaiból érdemi adat nem volt nyerhető, mert a terhükre rótt cselekménnyel kapcsolatban nem nyilatkoztak.

A rendőrség az Országos Mentőszolgálattól bekérte a betegszállítási, foglalkoztatási dokumentumokat és a belső vizsgálat iratait. Elektronikus adatként lefoglalta a fedélzeti adatrögzítő készülék adatait.

A nyomozás eredményeként a nyomozó hatóság az alábbi, a vádiratban is átvett tényállást állapította meg. Az állami mentőszolgálatnál közfeladatot, mentést és betegszállítást végző N. Tibor és K. Miklós a mentésirányítástól L. István mentőszállítására kaptak utasítást. A sértett lakcímére haladva beszélgetésükben feltételezték a beteg cigány származását. A mentőgépjárművel történő szállítás során, a járművet vezető N. Tibor, a szabályzatellenesen mellette utazó K. Miklóssal szándékegységben, azért, hogy a sértettnek etnikai csoport-hoz tartozása miatt sérülést okozzon, többször indokolatlan kormányozdulatot tett, majd az eredmény elérése érdekében vészfékezett. Ennek következtében a sértett a betegszállító térben a hordszékből előrebukott, fejét a beépített táskatartó polcba ütötte, és a hajas fejbőr egész állományát érintő, mindkét fül tapadása mögül a fejtetőn átívelő lebenyes repesztett sebzését, nyolc napon belül gyógyuló sérülést szenvedett. L. István az alapbetegségei miatt a sérülés elszenvedésekor a klinikai halál állapotában volt, és röviddel később természetes okból, tüdőgyulladás következtében elhunyt.

Különleges bizonyítást igényelt annak megítélése, hogy a bántalmazás és sérülés elszenvedésekor a sértett élő vagy holt állapotban volt. Az orvosszakértői szakvélemények és kiegészítéseik, valamint a szakértők együttes

meghallgatása révén tisztázódott, hogy a sértett „a halál kapujában” volt: *„a hajas fejbőrlebenyes repesztett sérülésének állományában szabad szemmel vérzés nem volt látható. Az e területen észlelt mikroszkópikus méretű vérzés létrejöhethetett, ha (a beteg) az előrezuhanáskor a klinikai halál állapotában volt, majd a fejének a polcba csapódásakor következett be a biológiai halál.”*

Ugyancsak szokatlan kérdés fogalmazódott meg a fedélzeti kamerafelvételen a gyorsfékező és megállást követően hallható „oá”-szerű hang vizsgálata kapcsán, melyre a hangtechnikai szakértő igyekezett magyarázatot adni. E szerint a vizsgált effektus távolabbról, nem a vezetőfülkéből érkezett, nem az abban beszélgető emberektől származott. Mindamellet emberi eredetűnek imponált, ugyanakkor zaj, súrlódás nem volt kizárható, de a felvételen másutt nem volt hallható. A válasz keresése a sértett élő vagy holt állapotának megállapításához járult hozzá.

A terheltek foglalkoztatási viszonyairól a nyomozás feltárta, hogy K. Miklós (21 éves) egészségügyi szolgálati munkaszerződéssel 2021-től az Országos Mentőszolgálatnál, a Kecskeméti Mentőállomáson mentőápoló (szakdolgozó) munkakörben dolgozott. E tevékenysége során az állami mentőszolgálatnál mentést és betegszállítást végzett, valamint a mentőegység vezetőjeként utasításadási joggal irányította N. Tibort a beteg szállításával kapcsolatban. N. Tibor (53 éves) munkaszerződéssel 2007 óta közalkalmazotti, majd 2021-től egészségügyi szolgálati jogviszonyban állt az Országos Mentőszolgálatnál, a Kecskeméti Mentőállomáson mentőgépkocsi-vezetői munkakörben dolgozott, feladata mentés és betegszállítás volt. 2022. április 8-án a munkáltató K. Miklós és N. Tibor egészségügyi szolgálati jogviszonyát az esettel összefüggésben azonnali hatályú felmondással megszüntette.

A Bács-Kiskun Vármegyei Rendőr-főkapitányság a nyomozást befejezte, és az ügyet vádemelési javaslattal az ügyészségnek átadta. A Kecskeméti Járási Ügyészség 2023. október 5-én K. Miklós egykori mentőápoló ellen bűnsegédi minőségében, N. Tibor egykori mentőgépkocsi-vezető ellen tettesi minőségében védekezésre képtelen személy sérelmére elkövetett könnyű testi sértés büntette, bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában büntette és közösség tagja elleni erőszak büntette miatt vádat emelt. A vádiratban a terhelti beismerés és a tárgyaláshoz való jogról lemondás esetén K. Miklósról 2 év, N. Tiborra 2 év 6 hónap börtön végrehajtási fokozatú szabadságvesztés-büntetés kiszabását indítványozta az ügyészség. A terheltek az előkészítő ülésen nem fogadták el az ügyészség mértékes indítványát.

Néhány héttel az eseményt követően a hozzátartozókat is megszólaltatva, egy bulvárlap adott hírt a történekről, melyet számos helyi és országos médium adott tovább. Megkeresésükre a nyomozás tényét megerősítette a Bács-Kiskun

Vármegyei Rendőr-főkapitányság, az Országos Mentőszolgálat szóvivője pedig röviden közölte, hogy „*a mentők azonnal értesítették a rendőrséget, a halál okának, az eset körülményeinek tisztázása érdekében eljárás folyik*” (URL12). Az eset hamar kikerült a híradásokból, és a vádemelés hírére már csak mérsékelt médiaérdeklődés mutatkozott (URL13).

Összegzés

A bemutatott jogeset megfelel annak a kriminológia kategóriának, amit a jogirodalom gyűlöletbűncselekményként határoz meg. A minősítéshez két elem szükséges: egy (jellemzően erőszakos) alapbűncselekmény és annak motívumaként a sértett csoportjával szembeni ellenségesség fennállása. A nyomozó hatóság lefoglalta és értékelte a mentőgépkocsi fedélzeti menetadat-rögzítő készülékén tárolt digitális adatokat, amelyek kétséget nem hagytak afelől, hogy az elkövetők erőszakos cselekményét az etnikai kisebbség elleni gyűlöletük motiválta. Tettükre már akkor készültek, amikor a sértett személyét még nem ismerték. A betegsége és egyedülléte miatt kiszolgáltatott áldozatuk ellenállás nélkül vált a mentőgépkocsi menetjellemzőit és belső terét közvetett eszközként felhasználó, felelősségváró, az eredményt kitarthatóan elérni kívánó erőszakuk tárgyává.

Az egykori mentődolgozók cselekményét újfent az egyedi, elszigetelt jelzőkkel lehetne illetni, azonban a felszínre kerülés véletlenszerűsége, az elkövetőknek az egyezményes kifejezés-használatukban is megmutatkozó begyakorolt együttműködése az egyéneken túlmutató, nem kizáróan a látencia fátyla alatt lappangó, a közszolgálat bizonyos szakmaközösségeire nézvést különös veszélyek fennállását feltételezik.

Bár a mentődolgozók kis hányadban érintettek, de láthatóan nem volt indokolatlan a közfeladatot ellátó személyek illegitim erőszakos cselekményeikhez súlyosabb büntetőjogi következményeket rendelni, azért, hogy a számukra egyébként alappal biztosított büntetőjogi védelemmel ne élhessenek vissza, az elvárt közszolgálati szerepükkel azonosuljanak, annak kereteivel tisztában legyenek.

Felületes szemlélettel mondhatnánk, hogy a káros jelenségek visszaszorítására elegendő lenne tovább(!) szigorítani az egészségügynek a rendészetben meghonosult belső bűnmegelőzési, bűnfelderítési kontrollját. Az egészségügy, hasonlóan az oktatásügyhöz, konvergál a központosított és közvetlen kormányzati irányítottasághoz, úgy tűnik azonban, hogy ezekkel, a jogszabályok által biztosított kvázi büntetőjogi eszközökkel az említett ágazatokban lassan lehet közelíteni a remélt célok teljesüléséhez. A hivatásukat gyakorló pedagógusok – a polgárőröket és az iskolaőröket megelőzve – továbbra is élen állnak

a bántalmazó közfeladatot ellátó személyek között. A bemutatott ügy éppen ezért nem az érintett szakmacsoport, az egészségügyi dolgozók erkölcsi megítélésének árnyalását kívánja az érthető olvasótól, hanem arra a felismerésre ösztönöz, hogy a közszolgálat, mint a legnagyobb foglalkoztató, milyen jelentős mértékben kitett a társadalom olyan működési zavarainak, mint az előítéletesség, a kezeletlen kulturális konfliktus, a sorsára hagyott cigánysághoz viszonyulás. Jögesetünk elkövetői magatartásukban leképezték e zavarokat, megfertőződésüktől becses hivatásuk szakmakultúrája sem tudta megóvni őket.¹⁶

Felhasznált irodalom

- Bárd P. (2019). A gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés. In Borbíró A., Gönczöl K., Kerecs K. & Lévai M. (Szerk.), *Kriminológia* (pp. 872–886). Wolters Kluwer Hungary.
- Bezerédi I. (2016). Esetelemzés. *Belügyi Szemle*, 64(11), 108–116. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2016.11.7>
- Korinek L. (2019). *Paradoxonok a kriminológiában*. ORAC Kiadó.
- Minkó-Miskovics, M. & Ács, G. (2023). Az egészségügyben közfeladatot ellátó személyek büntetőjogi védelme. *Orvosi Hetilap*, 164(6), 227–233. <https://doi.org/10.1556/650.2023.32700>
- Nagy L. T. (2011). A közfeladatot ellátó személy ellen erőszak vizsgálata. In Virág Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok* 48. (pp. 144–167). Országos Kriminológiai Intézet.
- Ráczkevy-Deák, Gy. & Besenyő, J. (2022). Egészségügyi dolgozók ellen elkövetett erőszakos cselekedetek: Hazai tapasztalatok. *Orvosi Hetilap*, 163(28), 1112–1122. <https://doi.org/10.1556/650.2022.32466>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *A Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara Etikai Kódexe*. https://meszk.hu/wp-content/uploads/sites/7/2022/12/meszk_etikai_kodex_20140416.pdf
- URL2: *Közlemény a 2024. évben szja 1%-os felajánlásban részesült civil kedvezményezettekről (20334. sor)*. https://nav.gov.hu/ado/szja1_1/kimutatasok_elszamosolasok/civil-szervezetek/egyszaz_kiut_2024/kozlemeny-a-2024.-evben-szja-1-os-felajanlasban-reszesult-civil-kedvezmenyezettekrol
- URL3: *Újra megszólalt a mentőszolgálat Gálvölgyi János esetéről*. <https://infostart.hu/belfold/2023/05/15/ujra-megszolalt-a-mentoszolgalat-galvolgyi-janos-eseterol#>
- URL4: *Feljelentették a mentőápolót, dicséretet kapott*. <https://magyarnemzet.hu/belfold/2024/01/feljelentettek-a-mentoapolut-dicseretet-kapott>

16 Prof. Dr. Finszter Géza szerzővel megosztott gondolatai alapján.

- URL5: *Tájékoztatás az egységes alapellátási ügyeleti rendszerről az Országos Mentőszolgálat honlapján* <https://www.mentok.hu/ugyelet/>
- URL6: *Börtönhalál – Vádemelés kilenc kaposvári börtönőr és a börtönparancsnok ellen.* <https://www.jogiforum.hu/hir/2010/01/11/bortonhalal-vademeles-kilenc-kaposvari-borton-es-a-bortonparancsnok-ellen/>
- URL7: *Murder of Sarah Everard.* https://en.wikipedia.org/wiki/Murder_of_Sarah_Everard
- URL8: *Semmihez sem hasonlítható az a megaláztatás, amelynek a brit rendőr kitette áldozatait.* <https://telex.hu/kulfold/2023/02/03/london-rendorseg-szexualis-eroszak-metropolitan-anglia-david-carrick>
- URL9: *T/6958. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről.* <https://www.parlament.hu/irom39/06958/06958.pdf>
- URL10: *Bizottsági értesítés tárgysorozatba vételre vonatkozó döntésről. Az egészségügyi dolgozók védelme érdekében szükséges haladéktalan intézkedésekről.* https://www.parlament.hu/web/guest/folyamatban-levo-torvenyjavaslatok?p_p_id=hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=jV9hsmXh&_hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_irom.irom_madat%3Fp_ckl%3D41%26p_izon%3D9364%26p_alsz%3D2
- URL11: *Regisztrált bűncselekmények száma az elkövetés helye szerint.* <https://bsr.bm.hu/Document>
- URL12: *Szétzúzták István fejét a mentőben – Kiakadtak a testvérek, nyomoz a rendőrség a rejtélyes halál miatt.* https://www.blikk.hu/aktualis/belfold/mentos-trefa-baleset-halal-lajosmizse-nyomozas-rendorseg/l0elgsv?sl_ps=d_1
- URL13: *Meghalt a fuldokló beteg, roma származása miatt bántották a mentők.* https://acnews.hu/_trashed-8/

Alkalmazott jogszabályok

1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2006. évi XCVII. törvény az egészségügyben működő szakmai kamarákról
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 5/2006. (II. 7.) EüM rendelet a mentésről

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Bogdány Gy. (2025). Bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában bűncselekmény nyomozása. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1189–1202. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1189-1202>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Bogdány Gyula, aki a gyulabogdany@gmail.com e-mail címen érhető el.

A rendőri intézkedésekről készült kamerafelvételek szervezeti kultúrára gyakorolt hatása

The impact of recordings of police actions on organisational culture

András Hunor Lehel

sajtóreferens, doktorandusz, rendőr százados
Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
andrashl@jasz.police.hu

Bélai Gábor

mesteroktató, doktorandusz, rendőr százados
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Kar
Nemzeti Közszerződési Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
belai.gabor@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmányban szociológiai szempontból közelítik meg a szerzők a rendőri intézkedésekről készült felvételek felhasználásának gyakorlatát, bemutattva annak előnyeit és hátrányait egyaránt. Az Országos Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Szolgálatának tájékoztatása szerint testkamerákat tesztelt a rendőrség. A rendőrségi testkamerák bevezetése nemcsak technológiai újítás, hanem olyan változás is, amely jelentősen befolyásolhatja a rendvédelmi szervek szervezeti kultúráját. Ennek okán jutottak a szerzők arra, hogy megvizsgálják, milyen hatása van a kamerafelvételeknek a rendőrség szervezeti kultúrájának alakításában.

Módszertan: A téma feldolgozásához a vonatkozó nemzetközi szakirodalom áttekintése, elemzése, valamint a hazai tapasztalatok és a szerzők gyakorlati munkájuk során szerzett személyes tapasztalásaik nyújtottak segítséget. A témát szociológiai aspektusból közelítették meg.

Megállapítások: A tanulmányban arra a következtetésre jutottak, hogy az „új láthatóság” és a rögzített felvételek felhasználásának tekintetében elegendő kutatás áll rendelkezésre, így hazánkban a testkamerák bevezetése előtt azok áttekintése és felhasználása elengedhetetlen.

Érték: A vizsgálat eredményei nemcsak a rendőri munkában, hanem a rendészeti szakemberek oktatásában és továbbképzésében is hasznosíthatók.

Magyar nyelvű utánközlés. Jelen cikk angol változata megjelent a Belügyi Szemle 2025. évi 6. számában.
DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1287-1300>

Kulcsszavak: láthatóság, szervezeti kultúra, rendőri intézkedés, elszámoltathatóság

Abstract

Aim: The Communications Service of the National Police Headquarters informed the media that body cameras were being tested by the police. The introduction of police body cameras is not only a technological innovation, but also a change that can significantly affect the organisational culture of law enforcement agencies. For this reason, the authors decided to examine the effect of camera footage in shaping the organisational culture of the police. In this study, the authors approach the practice of showing recordings from a sociological point of view, presenting both its advantages and disadvantages.

Methodology: The review and analysis of the relevant international literature, as well as domestic experiences and personal experiences gained during practical work, helped to process the topic. The authors approached the topic from its sociological aspect.

Findings: In the study, the authors came to the conclusion that there is enough research available regarding the new visibility and visibility, so it is essential to review and utilise body cameras before they are introduced in Hungary.

Value: The results of the investigation can be used not only in police work, but also in the education of law enforcement professionals.

Keywords: visibility, organisational culture, police action, accountability

Bevezetés

Az elmúlt néhány évben jelentősen változott és fejlődött digitális világunk. A technológiai fejlesztések olyan rohamléptekben haladnak előre, hogy tulajdonképpen csak a pénztárcánk szab határt annak, hogy milyen technikai felszerelést vásárolunk magunknak. Ma már szinte mindenki rendelkezik mobiltelefonnal, melyek kamerái olyan felvételt képesek készíteni, amit korábban csak profi fényképezőgépek vagy videokamerák. Természetesen a technológiai fejlődés és a média előretörése a rendőrségre és a rendőri intézkedésekre is hatással van. „Az elmúlt években a rendőri munka kevésbé látható foglalkozásból jobban látható foglalkozássá vált.” (Keesman, 2023).

Az okostelefonok elterjedésének köszönhetően a rendőröket (különösen az egyenruhásokat) és a rendőri intézkedéseket rendszeresen videóra veszik. A felvételek online platformon való megosztása a rendőri visszaélések fokozottabb

vizsgálatát eredményezte (Goldsmith, 2010). Több országban azonban a rendőrök nem csak úgy dolgoznak, hogy őket filmezik, hanem ők is folyamatosan használják a testkamerát (BWC), vagy felhasználják a közterületi kamerák (CCTV) felvételeit. A „láthatósággal” kapcsolatos kutatások általában arra összpontosítanak, amikor egy rendőri intézkedést rögzítenek (Miller, 2016). Sokkal kevesebb kutatás van azzal kapcsolatban, hogy maguk a rendőrök, hogyan használják fel ezeket a felvételeket, akár elszámoltatásuk miatt, akár tanulási célból, vagy csak a szervezeti összetartozás, kohézió erősítése szándékával. A testkamerák használata hatással lehet a szervezeti kultúra különböző aspektusaira, beleértve az átláthatóságot, az elszámoltathatóságot, a bizalmat és a kommunikációt. Íme néhány módszer, amellyel a testkamerák befolyásolhatják a szervezeti kultúrát a rendőrségen belül.

Az Országos Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Szolgálatának írásban tájékoztatta a médiumokat, hogy a Budapesti Rendőr-főkapitányságon kísérleti jelleggel testkamerákat teszteltek. A ruházatra felszerelhető testkamerák jelentős mértékben támogatják a jogsértő cselekmények elkövetésének és a rendőri intézkedéseknek a rögzítését, illetve a felvételek a későbbiekben tárgyi bizonyítékként felhasználhatók lesznek. A pozitív tapasztalatok alapján tervezik a testkamerák beszerzését és a magyar rendőrségnél való bevezetését (URL1). Több olyan európai ország van, ahol ezzel kapcsolatban már bőséges tapasztalattal rendelkeznek a rendészeti szervek. Hazánkban nemcsak a rendőrség, hanem az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek¹, többek között a közterület-felügyelők, a mezőőri, illetve a természetvédelmi őri szolgálat munkatársai is egyre nagyobb számban használnak testkamerákat intézkedésük rögzítésére, tekintettel arra, hogy gyakran egyedül vannak szolgálatban. Emellett a Magyar Államvasutak Zrt. (MÁV), és a Budapesti Közlekedési Központ is alkalmazza a testkamerákat a jegyellenőri munka során (Héder, 2021). Ilyen esetekben a testkamerák az intézkedések rögzítésén túl a viselőjének védelméről is gondoskodnak, feltételezve, hogy az intézkedés alá vont személyt együttműködésre készíti, és elrettenti egy esetleges támadásától.

Ebben a tanulmányban a szervezeti kultúra oldaláról fogjuk megközelíteni és bemutatni a rendőri intézkedésekről készített videófelvételeket. Több, már létező tanulmány alapján próbálunk segítséget nyújtani a hazai rendvédelmi szervnek, hogy milyen lehetséges pozitív és negatív hatásai vannak a testkamerák bevezetésének. Csak, hogy pár példát említsünk: pozitív oldalról az edukáció, míg negatív oldalról adatvédelmi problémák merülhetnek fel.

1 Lásd a részletes felsorolást: 2012. évi CXX. törvény a rendészeti feladatokat ellátó egyes személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépés biztosítása érdekében történő módosításáról.

Megvizsgáljuk, hogy a rendőrök milyen felvételeket és milyen szervezeti környezetben mutatnak meg egymásnak, és hogy ez miként kapcsolódik a szervezeti kultúra formálásához. Továbbá a videók milyen hatással vannak a szervezeti kultúrára és az egyes rendőrök magatartására.

A magyar rendőrség már korábban is tett kísérletet arra, hogy a rendőri intézkedésekről kép- és hangfelvétel készüljön. Ennek érdekében kép- és hangrögzítő berendezéssel szerelték fel a megkülönböztető jelzéssel ellátott szolgálati gépjárműveket. A jármű belterében (a középkonzolon) pedig helyet kapott egy tablet PC, melyen a rendőrök különböző adatbázisokat értek el, így a helyszínen ellenőrizni tudták az igazoltatott személyt és a járművet. Ezek általában a körözési rendszereket és a gépjármű- vagy személynyilvántartást érintették, ezáltal csökkentve az ügyelesek (Tevékenység-irányítási Központ ügyelesei) terheit, egyúttal gyorsítva a rendőri intézkedéseket.

A rendőrség hivatalos honlapján, a www.police.hu oldalon az Országos Rendőr-főkapitányság Kommunikációs Szolgálat 2015. február 27-én hivatalos közleményben tudatta, hogy március 2-ától hét rendőrkapitányságon – Debrecen, Dunaújváros, Fonyód, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Pécs és Tatabánya – megkezdik a szolgálati járművekbe szerelt ipari PC-k alkalmazásával a rendőri intézkedések képfelvételen való rögzítését ([URL2](#)). A jogszabályi háttér biztosításához módosításra került a rendőrségről szóló törvény, illetve az Országos Rendőr-főkapitányság kiadta a szolgálati gépjárművekben szerelt kép-, valamint a kép- és hangrögzítő eszközök alkalmazásának egyes szabályairól szóló 31/2015. (XII. 17.) ORFK utasítást. A rendőrség akkori elképzelése alapján a kép- és hangrögzítő berendezések által rögzített felvételek a helyszínen elkövetett bűncselekmények és szabálysértések miatt induló büntető- és szabálysértési eljárásokban kerültek volna felhasználásra. Amennyiben a felvételekre nincs szükség, azokat a rendőrség 30 napon belül megsemmisíti. A rendőrség azt is remélte a berendezésektől, hogy a rendőrökkel szemben tanúsított erőszakos magatartások számát visszaszorítja, és növeli a jogkövető magatartást, valamint a rendőrök szakmai munkájának színvonalát. Ugyanezen indokok alapján a testkamerákat is tesztelték a rendőrök. Ennek a 60 napos tesztidőszaka 2015. január 1-je és március 16-a közé esett ([URL3](#)).

A szolgálati gépjárművekben elhelyezett ipari PC-k, valamint a kép- és hangrögzítő berendezések különböző okok miatt végül nem kerültek bevezetésre a magyar rendőrségénél. A készülékeket a járművekből kiszerelték és az ORFK utasítást hatályon kívül helyezték. Ettől függetlenül a Rendőrségről szóló 1994. XXXIV. törvény 42. §-a továbbra is lehetőséget biztosít képfelvétel, hangfelvétel, valamint kép- és hangfelvétel készítésére.

Az „új láthatóság”

Ma már nagyok sok kutatás utal arra, hogy a rendőrség (itt főleg az egyenruhás rendőrökre, valamint a közterületen zajló intézkedésekre gondolunk) a láthatóság új korszakába lépett (Haggerty & Sandhu, 2014). A kamerás mobiltelefonok elterjedése és jelenléte, illetve a média fejlődése helyezte fókuszba az eddig láthatatlan rendőrséget a láthatóság frontvonalába (Thompson, 2005). Goldsmith két londoni és egy vancouveri esettanulmányban vizsgálta az „új láthatóság” fogalmát, megjegyezve, hogy a technológiák fejlődésével elkerülhetetlen, hogy a rendőri visszaélések is nyilvánosságot kapnak, amivel a rendőrségnek foglalkoznia kell (Goldsmith, 2010). A CCTV rendszerek elterjedése és felgyorsult fejlődése mellett a BWC kamerák bevezetése tovább növeli a rendőri intézkedésekről készült felvételek nyilvánosságra hozatalának lehetőségét (Doyle, 2006). Korábban már említést tettünk a hazánkban testkamerával ellátott egyes rendészeti feladatokat ellátó személyekről (például mezőőr, természetvédelmi őr stb.), vagy a MÁV jegyellenőrökről. Az ő esetükben azonban a testkamerák elsősorban a személyi biztonságukat szolgálja, és csak másodlagosan az intézkedések rögzítését, visszanezethetőségét, felhasználását. Az Országgyűlési Őrség szintén alkalmaz testkamerát, ott azonban az adatkezelés célja, a védett létesítménybe történő belépés és ott tartózkodás rendjének betartása, illetve az esetleges jogsértések dokumentált rögzítése (URL4). A rendőrségen belül a határrendészeti szolgálati ág szintén használ testkamerát és fülkekamerát, ott alkalmazásuk bevezetése a korrupciós cselekmények viszszaeszköztetésére hivatott (Balla, 2019).

Azon országokban, ahol a testkamerák a rendőri felszerelés részét képezik, egyértelművé vált, hogy annak felvételei a nyomozások alapvető elemei és bizonyítékként felhasználhatók. Elmondható, hogy a láthatóság kérdéseivel foglalkozó kutatások fő kérdése az volt, hogy mi történik azokban az esetekben, amikor a felvételeket a rendőrök ellen használják fel. Tehát a testkamerák használata nagyobb öntudatosságra ösztönzi-e a rendőröket, és csökkenti-e a visszaélések és erőszak alkalmazásának lehetőségét. Egyes kutatók állítják, hogy a közterületi kamerák terjedésével a rendőrök is óvatosabbá váltak, mivel így nehezebb elkerülni a nyilvánosság tekintetét. A rendfenntartás hiperláthatósága világszerte arra ösztönözte az állampolgárokat, hogy kritikusan álljanak a rendőri intézkedésekhez, és adott esetben, ha olyat tapasztalnak, tegyenek panaszt a rendőr ellen. A mobiltelefonokat például egyre gyakrabban használják a rendőrség és a civilek közötti hatalmi távolság ellensúlyozására (Newell, 2014). A nagy nyilvánosságot kapott videók, melyek a rendőri brutalitást mutatják be, egyre növelik a felügyelet iránti társadalmi igényt (Dunham & Alpert, 2010).

A rendőrségi kultúrával foglalkozó szakirodalom számos olyan „alapvető jellemzőt” sorol fel, amelyek a rendőrök mindennapi döntését és gyakorlatát alakítják, mint például a bűnüldözési imázs és a férfias ethosz (Keesman, 2023).

Más kutatók ezt megkérdőjelezték, és nem tekintik ilyen kulcsfontosságú jellemzőnek a szervezeti kultúra alakításában a felvételeket és azok bemutatását. Az eddigi kutatások nagyrészt figyelmen kívül hagyták a kamerás mobiltelefonok rendőrök viselkedésére gyakorolt hatásait, és nagyrészt arra összpontosítottak, hogy a rendőröket filmezik, nem pedig arra, hogy a rendőrök, hogyan használják ezeket a videókat (Farrar, 2013).

A magyar rendőrség hierarchikus felépítéséből adódóan a beosztottak folyamatos vezetői kontroll alatt állnak, emellett azonban a szervezet egyszerre követel meg tőlük lojalitást és autonómiát (Farkas et al., 2020). Az a tudat, hogy a rendőri intézkedéseket valós időben felvételre rögzítik, mind a rendőr, mind az állampolgár részéről normakövetésre ösztönöz. A rendőr a rá vonatkozó számtalan normát, jogszabályt, utasítást követ és betart, az intézkedés alá vont személy pedig együttműködik az intézkedés során. Egy esetlegesen bekövetkező rendkívüli esemény során a felvétel az objektív kivizsgáláshoz és megítéléshez pedig bármikor felhasználható. Számos ilyen felvétel található a videómegosztó oldalakon (főleg az USA-ból), melyek rendőrségi üldözésekről vagy elfogásokról szólnak, és később a bíróságon bizonyítékként szolgálnak. Másrészről meg kell említeni, hogy a rendőri intézkedés nem mellérendelt szerepet generál a rendőr és az állampolgár között. Mégis a felvételek a szakmai színvonalra és az etikus magatartásra ösztönzik a rendőrt, mivel bármikor elszámoltathatók lesznek a felvételek által. A rendőri intézkedések alapvető kommunikációjára (mindkét oldalról) szintén pozitív hatással van.

Gyakorlati példa

Laura Keesman holland szociológus professzor egy nagyobb projekt keretében a rendőri erőszakos interakciók érzelmi és szituációs dinamikáját vizsgálta. Ezen európai uniós pályázat keretében finanszírozott projekten belül 2017 és 2021 között egy empirikus vizsgálatot folytatott két nagyobb holland város rendőrségénél. A vizsgálat célja a fentebb már részletezett videófelvételek szervezeti kultúrára vizsgált hatásának elemzése volt. A később írt tanulmányában az anonimitás megőrzése érdekében mindkét rendőrőrsöt és a kutatásban szereplő valamennyi rendőrt álnéven nevezte. A terepmunkája során részt vett különböző razziákon, realizálásokon, letartóztatásokon, majd ezt követően szorosan együtt „élt” a rendőrökkel. Ott volt velük, amikor ebédeltek, beszélgettek, a társalgóban

összegyűltek, vagy amikor épp közterületen tartózkodtak, járőröztek. A vizsgálatban szereplő rendőrök szépen-lassan bizalmukba fogadták a kutatót, és megosztottak vele érzékeny videókat, felvételeket. Így a professzornak lehetősége nyílt egy zárt közösség életébe betekinteni, és kutatása céljából a szervezeti kultúrát vizsgálni a holland rendőrségen belül.

A terepmunka és megfigyelés során észlelte, hogy a videófelvételek bemutatása számos interakciót áthatott a különböző rendőri egységeknél. A rendőrök gyakran mutatták meg egymásnak a felvételeket akár tanulási, akár viccelődés céljából, akár a szervezeti összetartozás érdekében (Keesman, 2023). Több olyan rendőrsőron is járt ahol a faliújságok tele voltak sikeres rendőri intézkedések beszámolójával és fényképfelvételekkel. Ez is azt a benyomást erősíti, hogy a rendőrök szeretik visszanézni magukat, és a sikeres intézkedések, felderítések erősítik a szervezeti összetartozás érzését, másrészt büszkeséggel tölti el a rendőröket. A hosszú távú jelenléti kutatás lehetővé tette, hogy megfigyelje a videófelvételek felhasználásának jelentőségét és annak következményeit a mindennapi rendőri közegben. A professzor feljegyzéseket készített arról, amikor a rendőrök videókat mutattak be egymásnak. Ekkor különböző címkézési módszert alkalmazott, például a bemutatás helye (étkező, terep, iroda), vagy a kontextus (erő, önreflexió), vagy a rendőrségi kultúra témakörében. Később ezek alapján átfedéseket tapasztalt, majd adatelemzése során a felállított hipotézisek ellenőrzéséhez használta ezeket.

Tulajdonképpen kijelenthető, hogy nemre, korra, beosztásra tekintet nélkül minden rendőr rendelkezett valamilyen videófelvétellel, amely rendőri intézkedést tartalmazott (üldözés, letartóztatás, lövöldözés, családon belüli erőszak, kábítószer-kereskedők vagy bolti tolvajok elfogása stb.). Voltak azonban olyan felvételek is, amelyek a rendőrök áldozattá válását tartalmazták, amikor például intézkedés közben megtámadták őket. Ezeket a felvételeket vagy a saját mobiltelefonjukon, vagy az irodai számítógépükön tárolták. A legtöbb felvétel BWC-kről, CCTV-kről, média által vagy civilek által készített, az internetre feltöltött videókból származott. A rendőrök egymás között gyakran osztanak meg magukról vagy kollégájukról készült felvételeket a közösségi médiában vagy különböző csevegő programon keresztül. Gyakran szerkesztik a felvételeket, vagy photoshopolják a fényképeket egymás megviccelése céljából. A rendőrök a videókat különböző kontextusban és különböző helyszíneken osztják meg egymással. Például az eligazítóban, a közös étkezőben, a kázinban, irodákban, parkolóban, autókban (Keesman, 2023). A rendőri munka azonban nem mindig akciódús és veszélyekkel teli, hanem magában foglal viszonylag hosszú üresjáratokat is, bár ez nem minden szolgálati ágra igaz (Fassin, 2017). Ezekben az időszakokban a régi történetek megbeszélésén (korábbi intézkedések) kívül

a rendőrök egymás között különböző videómegosztási gyakorlatot folytatnak, hogy szocializálódjanak, és szervezeti kulturális tevékenységet végezzenek a rendőri munka mélyebb megértése érdekében (Keesman, 2023).

Ahhoz, hogy egy videó megosztásra érdemes legyen, sikeres rendőri intézkedést kell bemutatnia, vagy adott esetben akár egy megkérdőjelezhető rendőri intézkedést, mely ugyanakkor nem szándékos hibákat tartalmaz. Gyakori a médiában bejátszott erőszakos incidensekről készült videók megosztása is. Ez nemcsak a rendőri munka veszélyeire hívja fel a figyelmet, hanem megerősíti a tényt, hogy a rendőri hivatás eredendően veszélyes (Punch, 1979). Közben a rendőrök által érzékelt kockázat aránytalan a tényleges kockázathoz képest (Cullen et al., 1983). Azt képzelik, hogy mindig valamilyen erőszakos cselekmény fenyeget (Paoline III, 2003). Ezenkívül a rendőrök megerősítik felsőbb pozíciójukat, és hangsúlyozzák a rendőrség egyedüli privilégiumát és jogát a legitim erőszak alkalmazására. Mindkettő a rendőrségi kultúra klasszikus témája (Westley, 1970).

Vannak videók melyek a rendőrségen belül népszerűek és virálisan elterjedtek. Legyen az akár egy bűnöző letartóztatásáról szóló felvétel, vagy egy rendőri intézkedéssel szembeni ellenszegülés. Bárkinek joga van használni ezeket a felvételeket, legyen az tapasztalt vagy kezdő. Akárcsak a „tereptörténetek” (Van Maanen, 1973) mesélése, a videók későbbi visszanezése is kifizetődő, mert megmutatja a rajta szereplő rendőr rátermettségét, bátorságát, vagy adott esetben nevetségre ad okot.

Szórakoztatás

A legtöbbször a rendőrök azzal a céllal mutatják meg egymásnak a videókat, hogy illusztrálják munkájuk izgalmasságát. A videókkal hangsúlyozzák a rendőri munka veszélyességét és kiszámíthatatlanságát, de a felvételek előtérbe helyezik munkájuk testiségét is. Ahogy egy holland rendőr fogalmazott: „Sokkal életszerűbbé teszi, ha látod a kollégáidat, amint az utcán végzik a munkájukat.” Tehát a pillanatok újraélése nagyon fontos a rendőrök között. Például amikor egy zavargásról készült felvételt néznek a YouTube-on, és bemutatják egymásnak, miként mozogtak egy ilyen veszélyes szituációban. Ilyenkor jön a wow-effektus, és jókat nevetnek egymáson. Az ilyen videók azért szórakoztatók, mert hangsúlyozzák a bátorság ethoszát, amely a rendőrségi kultúra központi eleme (Keesman, 2023). A filmek és a sorozatok is azt közvetítik, hogy a rendőri munka milyen izgalmas, pörgős és veszélyes. Éppen ezért talán a rendőrök is úgy gondolják, hogy ilyennek kell lennie a rendőrségnek, ezért is szeretnek

magukról felvételeket nézni. Az ilyen videók bemutatásával a rendőrök fenn tartják azt az illúziót, hogy a rendőri hivatás izgalmas és akciódús (Fassin, 2017).

A videók szórakoztató aspektusa jön elő akkor is, amikor ezeket a felvételeket a rendőrök valamilyen nagyobb összefüggésben mutatják meg egymásnak, például egy évzáró buliban. A rendőrségi összefüggéseken az ilyen videók bemutatása emlékezteti a rendőröket a társadalomban betöltött szerepükre és erősíti a csoportkohéziót. A videók készítésével és szerkesztésével a rendőrök saját vizuális világot hoznak létre, amely alternatívát kínál a média felvételeivel szemben. Ez erősíti a mi kontra ők mentalitást (Waddington, 1999). A rendőrök egyébként is szeretik a felsőbbrendűség érzését hangsúlyozó, vagy tekintélyüket ábrázoló felvételeket. Egy alkalommal például az empirikus kutatás során Keesman tapasztalta, amint a rendőrök megmutattak egymásnak egy CCTV által rögzített felvételt. A 2021-es COVID—19-járvány során zárlatot rendeltek el Hollandiában, és tilos volt látogatót fogadni. A felvétel alapján fiatal egyetemisták (kb. húsz fő) gyűltek össze egy házibulira. Amikor a rendőr kopog az ajtón, a felvételen egy TikTok mix szólal meg, az „Oh no” című dal. Ekkor nagy nevetés tört ki a videót néző rendőrök között, hisz a dal fokozza a lebukás, valamint a sikeres „elfogás” érzését. Ez megerősíti azt az elképzelést, hogy a rendőrök azért vannak, hogy betartassák a szabályokat, és azok alól nem lehet kibújni, nincs menekvés előlük. A pandémia alatt egyébként is gyakrabban osztottak meg a rendőrök egymás között olyan felvételeket, melyek a COVID-szabályok megsértésén tetten érteket ábrázolta. Ez is egyfajta izgalmat nyújtott számukra egy unalmasabb időszakban, és a videó, ha rövid időre is, de kizökkentette őket a mindennapokból.

Sok videó azért is szórakoztató, mert humoros felvételt tartalmaz. Kutatók már régóta bebizonyították, hogy a rendőrök a humort a munkatapasztalatok értelmezésére és a tragikus események feldolgozására (Pogrebin & Poole, 1988), valamint a szervezeti összetartozás építésére használják (Holdaway, 1988).

A magyar rendőrség az utóbbi időben jóval nagyobb hangsúlyt fektet a közösségi médiában való megjelenésre. A rendőrség hivatalos Facebook-, Instagram- és TikTok-fiókot üzemeltet, amelyeken rendszeresen posztol különböző cikkeket vagy videófelvételeket. Ezen felvételeknek általánosságban az a célja, hogy a hivatást propagálja, emelje a rendőrség reputációját, és emberi oldalról közelítse meg a rendőri hivatást. A felvételek tartalma sokszor könnyed és vicces, de legtöbbször eredményes felderítések, intézkedések, elfogások bemutatásáról szólnak. Azonban ezen felvételek nem csak és kizárólag a civileknek szólnak, hanem a kollégáknak is. A szerzők egyike sajtóreferensként saját vármegyéjében aktívan részt vesz különböző videófelvételek készítésében. Kollégái visszajelzései alapján azokat minden esetben megnézik a rendőrök, elemzik,

kommentálják. Kiváltképp a sikeres elfogásokról szóló felvételek azok, melyek a szervezeti kultúrában fontos szerepet töltenek be (rendőri ethosz növelése). Nincs róla hivatalos számadat, de a visszajelzésekből az látszik, hogy a rendőröket is érdeklik a videófelvételek. A felvételekkel kapcsolatban a hivatásos rendőrök részéről elvárás a szakmaiság, sokszor ezek alapján értékelnek egy-egy felvételt. A civilek azonban sokszor más szemüvegen keresztül nézik ezeket. A két nézőpont van, hogy egyezik, de sokszor eltér egymástól.

Oktatás

Általánosságban elmondható, hogy a rendőrök nem szeretik a kritikát. A videók azonban fehéren-feketén rögzítik az egyes intézkedéseiket, amely lehetőséget teremt arra, hogy a későbbiekben azokat elemezni lehessen. Természetesen ezen felvételeknek nem mindig pozitív a vetülete. A videók szembesítik a rendőröket az esetleges gyengeségeikkel, hibáikkal, és lehetőséget teremtenek azok közös elemzésére, megvitatására. A videók visszanezése tehát a történetmesélésen kívül a tudás rögzítéséről és átadásáról is szól (Shearing & Ericson, 1991). Hazánkban is felhasználják rendőri intézkedésről készült videófelvételeket oktatási célból. Ezek java része rendkívüli eseményekről szól, vagy olyan rendőri intézkedésekről, amikor nem úgy „mentek a dolgok”, ahogy azt várták, nem volt megfelelő a kommunikáció a rendőrök között, vagy éppen nem a jogszabályoknak megfelelően jártak el. A jogszerűség, szakszerűség és arányosság hármasa valahol „sérült”. A leendő rendőröknek ilyen jellegű felvételeket a Nemzeti Közszerológati Egyetemen, illetve a Rendőrségi Oktatási és Kiképző Központban is bemutatnak. Ezen kívül a bevetési egységek azok, akik a test- és fejkamerás felvételeiket oktatási céllal rendszeresen elemzik és értékelik. Amellett, hogy a rendőrök tanulnak egymás hibáiból, a videót eszközként alkalmazzák saját cselekvésük átgondolására is. Több testkamerás felvétel arról szól, hogy a rendőr miként válik áldozattá, tehát az intézkedés alá vont személy megtámadja őt. Az ilyen felvételek elemzése nagyon jó alkalom arra, hogy a rendőrök szembesüljenek hibás döntéseikkel, és választ kapjanak arra, hogy miként tudták volna elkerülni vagy megelőzni a támadást.

Oktatási célból szintén nagyon fontos az olyan jellegű felvételek elemzése, melyek a rendőrök által elkövetett incidenseket, szabálysértéseket, vagy büncselekményeket mutatja be. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy a rendőrök felelősségre vonásának kérdésköre adott esetben jelentősen eltérhet Magyarországon és más országokban. Chan (1999) kimutatta, hogy a rendőri szervezetek nehezen kezelik az olyan szituációkat és videókat, amelyekben vétkes

rendőrök szerepelnek. A rendőrségnek és a rendőri intézkedéseknek is átláthatónak kell lennie. Ezért a videófelvételek alkalmasak lehetnek az elszámoltathatóság eszközeként és tanulási célból is. Például a holland kiképzők fiatal pályakezdő rendőröknek mutatnak be videófelvételeket, melyeken kollégáik indokolatlanul erőszakot alkalmaztak. Ezt követően együtt vitatják meg a pályakezdőkkel, hogy véleményük szerint mi lett volna a helyes rendőri magatartás, a helyes rendőri intézkedés. A videó segít a rendőröknek elgondolkodni az erőszak alkalmazásának jogi keretein, valamint azon, hogy miként lehet megbirkózni egy intézkedés során felmerülő erős érzélemmel, adott esetben dühvel vagy félelemmel. A virtuális valóságot tehát már alkalmazzák a holland rendőrákadémiákon, ezáltal is szocializálva a pályakezdő rendőröket, erősítve bennük az összetartozás és szervezeti kultúra érzését, ugyanakkor megmutatják azt is, hogy mi a jó és mi nem a rendőri munkában.

Összegzés

A videófelvételek felhasználása tehát a rendőri élet alapvető részét képezi. A rendőrök megmutatják, megnézik, megosztják és megvitatják egymással a rendőri intézkedésekről, az áldozattá válásukról, vagy a rendőri erőszakról készült videókat. Ezen felvételek, és az általuk kiváltott hatás alakítják a rendőrségi szervezeti kultúrát (Keesman, 2023). A felvételek későbbi felhasználása elsődlegesen szociális és oktatási funkciót szolgál, másodsorban a videókat eszközként alkalmazzák a rendőri intézkedések elemzésére, és saját fejlődésük érdekében. A korábbi intézkedésekről szóló történetmeséléshez hasonlóan, a videókat a rendőrök arra használják, hogy értelmet adjanak munkakörnyezetüknek, és ezzel alakítsák a szervezeti identitást (Van Hulst, 2013). Laura Keesman empirikus kutatása rávilágított arra, hogy az egyes üresjáratokban a rendőrök videókat mutatnak meg egymásnak, kitöltik az időt, ennek segítségével szervezeti kulturális tevékenységet folytatnak (Fassin, 2017), hozzájárulva ezzel a szervezeti kohézióhoz. A bemutathatóság képes átalakítani a hagyományos rendőrségi kultúrát, mivel párbeszédet nyit a vétségekről, valamint a jogszerű és arányos rendőri fellépésről, serkenti a reflexív gondolkodást és ösztönzi az elszámoltathatóságot (Keesman, 2023). Ez releváns, tekintve, hogy a rendőröknek rendkívüli jogosítványaik vannak a kényszerítő eszközök alkalmazására, továbbá a közvélemény legitimnek tekintti őket, és hogy a fokozott láthatóság miatt egyre nagyobb nyomás nehezedik a munkájukkal kapcsolatos elszámolásra (Deuchar et al., 2020). Ezért ez az elemzés annak megértéséhez is hasznos, hogy a rendőrség hogyan legitimálja a helytelen magatartást, például a túlzott

erőszakot (Skolnick & Fyfe, 1993), és hogyan építi ki a bizalmat (Goldsmith, 2005).

A bemutatathatóság fogalma elméleti változást kínál, újragondolva az „új láthatóságról” szóló eddigi kutatásokat és a videókkal történő cselekvőképességet hozza előtérbe. A rendőrök világszerte kísérleteznek a különféle online platformokon (Instagram, TikTok) az átláthatóság növelésének érdekében, ily módon kapcsolatot teremtve az állampolgárokkal. Tehát egyfajta kétirányú kommunikációra törekednek, amikor például egy bűncselekményről, vagy annak elkövetőjéről kérnek információt a civilektől. Ez azonban a láthatóságnak csak az egyik része. Nemcsak a rendőröket figyelik meg, hanem ők is megfigyelik saját magukat és az intézkedéseiket. A megmutathatóság tehát a belső láthatóság egy formája. A megmutathatóság fogalma hasznos a kortárs rendfenntartás szélesebb körű társadalmi-politikai megértéséhez, és a láthatósághoz hasonlóan teljes jogú szociológiai kategória (Brighenti, 2007).

A megmutathatóság azonban számos etikai és adatvédelmi kérdést is felvet. Egyrésztől kiszolgáltatott helyzetbe hozza a felvételeken szereplő rendőröket, ha azok nem járultak hozzá azok bemutatásához, továbbításához. Sokan vannak, akik nem szeretik visszanézni magukat, mert olyankor újra átélnek a készítés pillanatában megélt érzelmeket. A videók készítésének és terjesztésének szabályozatlansága és felügyeletének hiánya azzal a veszéllyel jár, hogy azokat nem a megengedett célra használják fel. Világszerte már több gyanúsítottól készült fénykép vagy videófelvétel került nyilvánosságra, mely botrányok megtépázzák a rendőrség hírnevét. Másrésztől a kutatók oldaláról is etikai és személyiségi jogi kérdéseket vet fel azon felvételek kérdésköre, amelyeken jogellenes rendőri erőszak látható.

A külföldi kutatásokból és más nemzetek rendőrségi gyakorlatából elegendő ötletet lehet merítenie hazánk rendőrségének a testkamerák bevezetése előtt. Olyan technikai és jogi környezet biztosítása szükséges, amely a bemutatathatóságot és az „új láthatóságot” az adatvédelmi irányelveknek megfelelően garantálja.

Felhasznált irodalom

- Balla, J. (2019). *Integritási kockázatok csökkentése a határrendészek körében*. Nemzeti Közszo-
szolgálati Egyetem.
- Brighenti, A. (2007). Visibility: A category for the social sciences. *Current sociology*, 55(3),
323–342.
- Cullen, F. T., Link, B. G., Travis, L. F. & Lemming, T. (1983). Paradox in policing: A note on
perceptions of danger. *Journal of Police Science & Administration*, 11(4), 457–462.

- Deuchar, R., Crichlow, V. J. & Fallik, S. W. (2020). Cops in crisis?: Ethnographic insights on a new era of politicization, activism, accountability, and change in transatlantic policing. *Policing and society*, 30(1), 47–64. <https://doi.org/10.1080/10439463.2019.1584197>
- Doyle, A. (2006). An alternative current in surveillance and control: Broadcasting surveillance footage of crimes. In Haggerty, K. D. & Ericson, R. V. (Eds.), *The New Politics of Surveillance and Visibility* (pp. 199–224). University of Toronto Press.
- Dunham, R. G. & Alpert, G. P. (2010). The foundation of the police role in society. In Dunham, R. G., Alpert, G. P. & McLean, K. D., *Critical issues in policing, contemporary readings* (pp. 3–16). Waveland Press.
- Farkas, J., Sallai, J. & Krauzer, E. (2020). The organisational culture of the police force. *Internal Security*, 12(1), 77–84. <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.3189>
- Farrar, T. (2013). *Self-awareness to being watched and socially-desirable behavior: A field experiment on the effect of body-worn cameras on police use-of-force*. Police Foundation.
- Fassin, D. (2017). Boredom: Accounting for the ordinary in the work of policing (France). In Fassin, D. (Ed.), *Writing the world of policing: The difference ethnography makes* (pp. 269–292). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226497785.003.0013>
- Goldsmith, A. (2005). Police reform and the problem of trust. *Theoretical criminology*, 9(4), 443–470. <https://doi.org/10.1177/1362480605057727>
- Goldsmith, A. J. (2010). Policing's new visibility. *The British journal of criminology*, 50(5), 914–934. <https://doi.org/10.1093/bjc/azq033>
- Haggerty, K. D. & Sandhu, A. (2014). The police crisis of visibility [Commentary]. *IEEE technology and society magazine*, 33(2), 9–12. <http://dx.doi.org/10.1109/MTS.2014.2319912>
- Héder, K. (2021). A megfigyelés és megfigyeltség szubjektív aspektusai. *Magyar Rendészet*, 21(2), 143–160.
- Holdaway, S. (1988). Blue jokes: Humour in police work. In Powell, C. & Paton, G. E. C. (Eds.), *Humour in society: Resistance and control* (pp. 106–122). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-1-349-19193-2_6
- Keesman, L. D. (2023). The showability of policing: How police officers' use of videos in organizational contexts reproduces police culture. *European Journal of Criminology*, 20(3), 905–924. <https://doi.org/10.1177/14773708221144826>
- Miller, K. (2016). Watching the watchers: Theorizing cops, cameras, and police legitimacy in the 21st century. In Deflem, M. (Ed.), *The politics of policing: Between force and legitimacy* (pp. 257–276). Emerald Group Publishing Limited. <http://dx.doi.org/10.1108/S1521-613620160000021014>
- Newell, B. C. (2014). Crossing lenses: Policing's new visibility and the role of “smartphone journalism” as a form of freedom-preserving reciprocal surveillance. *University of Illinois Journal of Law, Technology & Policy*, 13(1), 59–104.
- Paoline III, E. A. (2003). Taking stock: Toward a richer understanding of police culture. *Journal of criminal justice*, 31(3), 199–214. [https://doi.org/10.1016/S0047-2352\(03\)00002-3](https://doi.org/10.1016/S0047-2352(03)00002-3)

- Pogrebin, M. R. & Poole, E. D. (1988). Humor in the briefing room: A study of the strategic uses of humor among police. *Journal of contemporary ethnography*, 17(2), 183–210. <https://doi.org/10.1177/089124188017002003>
- Punch, M. (1979). *Policing the inner city: A study of Amsterdam's Warmoesstraat*. Springer.
- Shearing, C. D. & Ericson, R. V. (1991). Culture as figurative action. *British journal of sociology*, 42(4), 481–506. <https://psycnet.apa.org/doi/10.2307/591444>
- Skolnick, J. H. & Fyfe, J. J. (1993). *Above the law: Police and the excessive use of force*. Free Press.
- Thompson, J. B. (2005). The new visibility. *Theory, culture & society*, 22(6), 31–51. <https://doi.org/10.1177/02632764050509413>
- Van Hulst, M. (2013). Storytelling at the police station: The canteen culture revisited. *British journal of criminology*, 53(4), 624–642. <http://dx.doi.org/10.1093/bjc/azt014>
- Van Maanen, J. (1973). Observations on the making of policemen. *Human organization*, 32(4), 407–418.
- Waddington, P. A. (1999). Police (canteen) sub-culture. An appreciation. *British journal of criminology*, 39(2), 287–309. <https://doi.org/10.1093/bjc/39.2.287>
- Westley, W. A. (1970). *Violence and the police: A sociological study of law, custom, and morality*. MIT Press.

Alkalmazott jogszabályok

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
2012. évi CXX. törvény egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépés érdekében történő módosításáról
- 31/2015. (XII. 17.) ORFK utasítás a szolgálati járművekben alkalmazható képfelvevő, kép- és hangfelvevő eszközök használatának egyes szabályairól

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *ORFK – bevezetjük a testkamerák használatát*. <https://index.hu/belfold/2023/10/06/orfk-brfk-rendorseg-testkamera-rendorok-major-robert>
- URL2: *ORFK – Tesztüzem*. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozrendvedelem/tesztuzem>
- URL3: *ORFK – Tesztüzemben a testkamera*. <https://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozlekedesrendeszet/tesztuzemben-a-testkamera>
- URL4: *Országgyűlési Őrség – Adatvédelmi tájékoztató*. https://www.orszaggyulesiorseg.hu/documents/126480/1724451/testkamera_tajekoztato_2019.pdf/aeb5bfcc-7c19-5568-7cf1-0317fc05e543

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

András H. L., & Béla G. (2025). A rendőri intézkedésekről készült kamerafelvételek szervezeti kultúrára gyakorolt hatása. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1203–1217. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJA.2025.v73.i6.pp1203-1217>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője András Hunor Lehel, aki az andrashl@jasz.police.hu e-mail címen érhető el.

Hatás-ellenhatás: avagy a társadalomra veszélyesség mint változó

Impact-versus-impact: Or danger to society as a variable

Szemán Ádám

Dr., doktorandusz
Debreceni Egyetem,
Marton Géza Állam- és Jogtudományok Doktori Iskola
dr.szemanadam@gmail.com

Absztrakt

Cél: Ezen tanulmánnyal a szerző elsősorban nem az egyes jogszabályváltozások bemutatását, azok kimerítő felsorolását, illetve részletes elemzését tűzte ki célul, azonban a tanulmány témája vonatkozásában nem hanyagolhatók el a különböző jogszabályi rendelkezések részbeni ismertetése, melynek révén a szerző az összefüggést keresi változó világunk nagy társadalmi hatással bíró eseményei, illetve büntetőjogi szabályozásunkban és az egyes cselekmények társadalomra veszélyességében bekövetkező változások között.

Módszertan: A tanulmány egyes törvények indokolásának elemzésével, továbbá hazai szakirodalom feldolgozásával készült. Mindemellett az egyes társadalmi események büntetőjog-alkotásra gyakorolt hatásait vizsgálta meg.

Megállapítások: Az egyes rendkívüli események, melyek hatása globális szinten is érzékelhető, egyrészt befolyásolják az emberek felfogását, mindennapjait, másrészt a jogrendszerre is hatással vannak, mely hatás szükségszerűen igényli a jogalkotó általi fellépést. Ezen rendkívüli események következtében kialakult új helyzetek az egyes cselekmények társadalomra gyakorolt kedvezőtlen hatásainak jogalkotói értékelését vethetik fel, amelyek szankcionálása valamilyen formában indokoltta válhat.

Érték: A tanulmány rámutat a modern világ dinamikája és a büntetőjog között fennálló szükségszerű kapcsolatra, azáltal, hogy vizsgálat tárgyává teszi az egyes cselekmények társadalomra veszélyességét a különböző globális szintű események tükrében.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 11. 15. Átdolgozás: 2024. 11. 29.
Elfogadás: 2024. 12. 09.

Kulcsszavak: társadalomra veszélyesség, média szerepe, terrorizmus és migráció, koronavírus-járvány

Abstract

Aim: With this study, the author does not aim primarily to present an exhaustive list or detailed analysis of the various legislative changes, but notes that, in the context of the subject of the study, it is not possible to neglect a partial description of the various legislative provisions, through which the author seeks to establish the link between the events of major social impact in our changing world and the changes in our criminal law and the danger to society of certain acts.

Methodology: The study was based on an analysis of the justifications of some laws and on a review of the national legal literature. In addition, the impact of certain social events on criminal lawmaking was examined.

Findings: Some extraordinary events, whose impact is felt at global level, affect people's perceptions and daily lives, and also have an impact on the legal system, which necessarily requires action by the legislator. The new situations created by these exceptional events may give rise to a legislative assessment of the negative impact of certain acts on society, which may justify some form of sanction.

Value: The study highlights the necessary link between the dynamics of the modern world and criminal law, by examining the danger to society of certain acts in the light of events at different global levels.

Keywords: Threats to society, the role of the media, terrorism and migration, the coronavirus epidemic

Bevezetés

Manapság folyamatos változás és fejlődés jellemzi világunkat, legyen szó akár az orvostudományról, az agrártudományról vagy az informatikáról. Ez alól maga a jogrendszer sem képez kivételt, mely talán az összes tudományterülethez képest is hátrányból indul. A jog prérifarkasként üldözi a modern világ dinamikáját, mivel folyamatosan arra kényszerül, hogy reagáljon a kialakult új helyzetekre. A jogrendszeren belüli egyes jogágak, jogterületek kénytelenek szembenézni a folyamatos változásokkal, mely változások nem mindenképp jelentenek egyben fejlődést is. A modernizáció következtében egyre több pőnalizált cselekmény alakul ki, vagy akár egyes cselekmények büntetendősége szűnik meg.

A jogalkotót terheli azon kötelezettség, hogy folyamatosan felismerje a változásokat és az egyes cselekmények külvilágban kifejtett hatásait, melyek akár a társadalom szempontjából károsak, ezáltal a társadalomra veszélyesek is lehetnek.

Ezen kriminalizációs folyamatokban fontos szerepet tölt be az emberek felfogása, illetve véleménye. A modern világban számos olyan lehetőség van, melynek segítségével szélesebb körben válnak elérhetővé az egyes közfelháborodást keltő deliktumok. Többek között ezen nyomás is terheli a jogalkotót, ugyanis köteles eleget tenni a társadalmi elvárásoknak.

Ezzel a tanulmánnyal elsősorban nem az a célom, hogy az egyes jogszabályváltozásokat bemutassam, azokat kimerítően felsoroljam, illetve részletesen elemezzem. Csupán arra az összefüggésre kívánok rámutatni, mely változó világunk nagy társadalmi hatással bíró eseményei, illetve a büntetőjogi szabályozásunkban bekövetkező változások között fennáll. Éppen ezért a bűncselekmények objektív, külvilágban megjelenő oldalát járom körbe, és keresem a kapcsolatot egyrészt a modern világ dinamikája, valamint a különböző cselekmények büntetendővé nyilvánításának indokai között. Ennek érdekében a tanulmányban vizsgálódás tárgyává teszek néhány olyan globális eseményt, melyek hatása Magyarországon is jól érzékelhető volt és amelyek indokoltá tették büntetőjogi szabályozásunk módosítását néhány rendelkezés vonatkozásában.

Társadalomra veszélyesség mint objektív elem

A büntetőjog területén jártas jogtudósok számára igen érzékeny és meglehetősen termékeny táptalajt biztosító fogalom az, mellyel kapcsolatosan a következőkben szeretnék néhány gondolat erejéig foglalkozni. A téma érzékenységét jól szemlélteti az a fajta tudományos ellentét, mely a már nem is annyira új – 2012. évi C. törvény – Btk. kodifikációja körül kialakult. Többen – köztük Holán Miklós, Wiener A. Imre – száműzték volna a társadalomra veszélyesség fogalmát, de voltak, akik szívesen látták annak továbbélését a bűncselekmény törvényi fogalmában. Fontos leszögezni, hogy e körben nem a társadalomra veszélyesség dogmatikai fejtegetésébe szeretnék belebocsátkozni, valamint nem kívánok annak szükségességében állást foglalni. Így mielőtt bemutatnám azokat a rendkívüli eseményeket, új helyzeteket, illetve nagy felháborodást keltő emberi tetteket, melyek sok esetben cselekmények büntetendővé nyilvánítását, vagy akár már meglévő deliktumok súlyosabb megítélését vonták maguk után, hangsúlyt kívánok fektetni a büntetőjogi felelősségre vonás folyamatának kiindulópontjára, a cselekményre és annak társadalomra veszélyességére is, mely a társadalmat alkotó egyének felfogásától és az egyéb alakítóktól függően időszakonként akár eltérő is lehet.

A társadalomra veszélyesség többféleképpen is értelmezhető attól függően, hogy mely jogág vagy társadalomtudomány szemszögéből közelítjük meg annak meghatározását. Talán éppen ez, ami definíálásának igazi sokszínűségét adja (Bán, 2008). Az ember természeténél fogva folyamatos kölcsönhatásban áll a külvilággal, annak szoros részét képezi. Ezen kapcsolat az ember oldaláról a cselekmény formájában jut kifejezésre. A cselekvés természetét tekintve lehet társadalmi jellegű, illetve a társadalomra nézve közömbös. Azon emberi magatartások, melyek valamely társadalmi érdekkal kapcsolatosak, egyfelől lehetnek a társadalomra nézve kedvezők, hasznosak, másfelől pedig károsak, amik hátrányosan hatnak az érdekekre. Büntetőjogi szempontból csupán azok az emberi magatartások relevánsak, amelyek a társadalom szempontjából károsak, ezáltal a társadalomra veszélyesek. A bűncselekmény több, mint egy elvont jogi jelenség. Az emberi cselekvésnek és a külvilágban jelentkező eredményének jogi ismérvekkel jellemzett speciális megjelenési formája. Az egyes bűncselekmények ismérveit maga a cselekmény hordozza. A jogalkalmazó csakis egy cselekménynek az objektív külvilágban történt megvalósítása, majd annak alapos vizsgálata után mondhatja ki a konkrét bűncselekmény megvalósulását (Bényey, 1955). A jogalkotó a kriminalizációs folyamat révén értékeli a külvilágban megjelenő káros hatásokat, és ezen értékelési folyamat eredményeként dönt a szükséges és rendelkezésre álló eszközök közül.

Hatályos büntető törvényünk – fenntartva elődje fogalommeghatározását – az ember által megvalósított cselekmény objektív, a társadalom szempontjából kedvezőtlen hatását a társadalomra veszélyesség használatával fejezi ki, melyet a 4. § (1) bekezdésében önálló fogalmi elemként is rögzít. E szerint „*bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.*” Ezen fogalom a cselekményeknek csupán a társadalomra veszélyes körét emeli ki, melynek indokát a jogalkotó ugyanazon szakasz (2) bekezdésében meg is adja. Csak az az – akár tevésben vagy mulasztásban megjelenő – cselekmény lehet társadalomra veszélyes, mely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyeztet. Immanens jelentése Bényey (1955) megfogalmazása szerint a bűncselekmény belső mivolta, tartalma, az egész felelősségrevonási rendszernek a rációja. A társadalomra veszélyesség a bűncselekmény egy olyan ismérve, ami nélkül aligha beszélhetünk bűncselekményről. Az a cselekmény objektív sajátossága, ami független az elkövető személyétől (Földvári, 2003). A „veszélyesség” lényegileg a büntetendő cselekményeknek többé-kevésbé általános, a leg súlyosabbaknak pedig egyik sajátos ismérve. Vagyis alanyilag az egyénnek a jogrendet újabb

bűnelkövetéssel fenyegető állapota, tehát az „alanyi bűnösség”, az erkölcsi és jogi felelősség legnagyobb faja, tárgyilag pedig bizonyos cselekmények társadalomellenes jellegének legerősebb kifejezése (Finkey, 1909). Ez a fajta társadalomellenesség, melyet Finkey (1909) is említ, több dimenzióban is értékelhető, melyet az adott cselekmény szankcióval fenyegetettsége is tükröz. Ezáltal a társadalomellenesség, vagy más szóval a társadalomra veszélyesség értékmérő funkciót is betölt, melytől függ az állami fellépés a büntetőhatalma révén.

A társadalom szerepe a büntetni rendelt cselekmények megítélésében

Fontos kiemelni, hogy azon külvilágban megjelenő cselekmények, melyek elérik az adott társadalom értékítélete szerinti elítélést, csupán a jogalkotó általi felismerés útján válhatnak büntetendővé egy esetleges törvényi szabályozással. Ezt a fajta jogalkotói felismerést nagyban befolyásolja az adott társadalom értékrendje, mely mindig meghatározza a büntetendő cselekmények körét (Blaskó, 2007).

A társadalom, mely értékítéletet mond az egyes cselekmények külvilágban megjelenő hatása felett, folyamatos változáson esett át, ami különböző módon befolyásolta az egyének felfogását. Technológiai fejlődések sokasága jellemzi a több évezredes történetünket, melynek során rengeteg új eszköz, illetve automatika született, ami nagyban megkönnyítette a felmerülő problémák megoldását. Ezen eszközök nagy része az emberi élet színesebbé tételét is szolgálta, így a televízió, vagy leginkább az internet megjelenése hatalmas ugródeszkát jelentett nemcsak a szórakoztatóipar, hanem a hírközlés számára is. Az emberek naprakészek lehettek a közvetlen környezetükben megjelenő történéseken túl a tőlük jóval távolabbi, akár külföldi szenzációkkal is. A társadalom látószöge még inkább kiszélesedett az okostelefonok megjelenésével, mellyel párhuzamosan a különböző közösségimédia-platformok is megnyitották kapuikat. Ezt a fajta technikai fejlődést szinte szükségszerűen követte a jogrendszer fejlődése. A büntetőjog területén egyre több olyan cselekmény társadalomra veszélyességét ismerte fel a jogalkotó, melyet korábban nem, vagy csak a bűncselekmény szintjét el nem érően szankcionált.

Rendkívüli események hatása

Az ember és a külvilág viszonyát nemcsak az emberi tettek, hanem más jogi tények, körülmények, illetve rendkívüli események is meghatározhatják. Ezen rendkívüli események szükségszerűen hatást gyakorolnak az emberek életére,

így a jogrendszerre is. Az ultima ratio szellemében, ha más mód nem áll rendelkezésre a kialakult új helyzet rendezésére, úgy a jogalkotó kénytelen a büntetőjog eszközrendszerét igénybe venni. Így az addig, a büntetőjog szemszögéből nem vizsgált emberi cselekményt, annak társadalomra veszélyessége révén a jogalkotó büntetni rendelheti.

A következőkben azon rendkívüli események közül mutatok be néhányat, melyek befolyásolták az egyes cselekmények társadalomra veszélyességének megítélését. Az általam ismertetett rendkívüli, globális események vonatkozásában ismerhető fel – véleményem szerint – a leginkább az a fajta hatás, mely jelen van az egyes emberi cselekmények társadalmi megítélésében. Egy cselekmény büntetőjogi értékelését nemcsak az adott politikai felfogás, hanem akár egy hirtelen bekövetkező járvány, vagy akár egy kriminális cselekmény vagy cselekménysorozat is befolyásolhatja.

Így e körben vizsgálom többek között a terrorizmus felerősödését, ami hosszú évek, évtizedek vagy akár évszázadok óta jelen van a világunkban, és ami talán az Egyesült Államokban 2001. szeptember 11-én az ikertornyok ellen intézett támadással új szintre emelkedett, és amit újabb és újabb szörnyűségek követtek. Ide sorolom még a tömeges migrációt, illetve a nem is olyan rég volt koronavírus-járvány kitörését is, melynek hatásai még mai napig jól érzékelhetők. Ezek mind olyan történések, melyek alakítják az emberek mindennapi életét, illetve értékrendszerét. Ezen egyébként is nagy hatással járó események befolyását az emberi gondolkodásra tovább erősíti a fejlett hírközlési rendszer, mely mindenki számára lehetővé teszi a naprakész információk vagy akár dezinformációk elérését, amit az eltérő állásponton lévő médiumok a saját felfogásuknak megfelelően közölnek.

A média szerepe az állatkínzásos ügyek súlyosabb megítélésében

A média fontos közvetítői szerepet tölt be a társadalom tagjai és az állam érdekei között. Töröcsik Attila álláspontja szerint a média tekinthető a „negyedik hatalmi ágak”, mely olyan erővel rendelkezik, melynek a többi három nincs birtokában, hiszen amíg a törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalmi ágakat a magukat demokratikusnak valló államok szigorúan szabályozzák, addig a véleményformáló médiainstítményekre csak viszonylag enyhe törvények vonatkoznak. A média a véleményformálás eszközével bír, továbbmenve az egyes hatalmi ágak is a médián keresztül kényszerülnek tájékoztatni magát a társadalmat, mely felett hatalmi jogkörüket gyakorolják (Töröcsik, idézi Pallagi 2015). A médiának kiemelt szerepe van a modern korokban, figyelemmel az egyéni gondolkodásra gyakorolt befolyására, mely egyben akár a jogrendszerre

is hatással lehet, ami végső soron arra is hivatott, hogy eleget tegyen a társadalmi elvárásoknak.

Sajnálatos módon az állatokkal kapcsolatos kegyetlen bánásmód nem újkeletű az emberi társadalomban. A jogalkotó kezdetben úgy ítélte meg, hogy az állatok ellen megvalósított cselekmények társadalomra veszélyessége nem éri el a bűncselekménnyé nyilvánítás szintjét. A kihágásokról szóló Büntető-törvénykönyv, az 1879. évi XL. törvénycikk (a továbbiakban: Kbt.) az első olyan törvényünk, mely kihágásként kezelte a gerinces állatok sérelmére elkövetett cselekményeket. Védendő jogtárgyként nem az állatok testi épsége, hanem a közrend megóvása, a társadalom nyugalma szerepelt, melyre a tényállás rendszerbeli elhelyezkedéséből lehetett következtetni, ugyanis a közrend és a közszemérem elleni kihágások között helyezkedett el az állatkínzás tényállása (Károlyi, 2006).

Az állatvédelem érdekében a világméretű összefogás szükségességét és jelentőségét felismerve az 1960-as évektől kezdődően számos nemzetközi egyezmény született, illetve különböző nemzetközi szervezetek is felleptek az állatokkal kapcsolatos megfelelő bánásmód érdekében (Paulovics, 2004). Az állatkínzással járó esetek számbeli növekedése mellett a közvélemény érzékenysége folytán Magyarországon is folyamatosan erősödött az állatkínzók cselekményének súlyosabb megítélése iránti vágy. Különösen nagy felháborodást keltett annak a három biztonsági őrnek a tette, akik 2003. június 16-án kegyetlen módon kínoztak halálra egy kutyát. A tettesek hosszú sanyargatás után egy személyautóhoz kötözve több száz méteren keresztül vonszolták, majd hagyták magára az állatot. Az állat sajnálatos módon az orvosi kezelések ellenére elpusztult. Az eset nagy felháborodást keltett az egész országban, aminek hatására a Magyar Állatotthonok Országos Szövetsége (MAOSZ) szervezésében a Tolna Megyei Állat- és Természetvédő Alapítvány népi kezdeményezésen alapuló aláírásgyűjtési kampányba kezdett. Ennek a következményeként fogadta el az Országgyűlés 2004. március 8-án a 2004. évi X. törvényt a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról, melynek értelmében 2004. április 24. napjától az állatkínzás bűncselekménynek minősül. Az állatkínzás 1955-től minősült szabálysértésnek, majd csaknem fél évszázadnak kellett eltelténie ahhoz, hogy társadalomra veszélyességének mértéke folytán bűncselekményi súlyt érjen el (Károlyi, 2006).

Az új Btk. hatálybalépésével az állatkínzás változatlanul bűncselekményként került szabályozásra, melynek büntetési tételében lényeges változás nem következett be. Az új törvény hatálybalépését követően is egyre nagyobb körben terjedtek el az állattartók által elkövetett deliktumok a médiumokban, melyek egyre nagyobb társadalmi elítélést és megbotránkozást váltottak ki.

Részben ezen társadalmi rosszállás és nyomás hatására döntött úgy a jogalkotó, hogy szigorít a már meglévő jogszabályi rendelkezéseken, és alkotta meg az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXVIII. törvényt. A törvény megalkotásának egyik fő indoka a már általam is említett azon jelenségek, amelyek az utóbbi időszakban egyre gyakoribbakká váltak, illetve amelyek az állatoknak okozott lényeges szenvedésen túl a társadalom tagjaiban széles körben váltottak ki megbotránkozást, és amelyeket emiatt súlyosabban indokolt büntetni. A törvény lényegesen kibővítette az állatkínzás minősített eseteinek körét. E körben új minősítő körülményként került szabályozásra az állatkínzás tényállása körében a nagy nyilvánosság előtti elkövetés, az állattartástól való eltiltás tartama alatti állatkínzás, állatkínzás elkövetése tiltott állatviadal szervezését vagy állatkínzást követő két éven belül, mérge alkalmazásával vagy az élet kioltására alkalmas csaletek kihelyezésével több állat pusztulását okozva történő elkövetés, illetve a különös visszaesőként történő elkövetés (2021. évi CXXVIII. törvény indokolása).

Ezen minősítő körülmények közül a nagy nyilvánosság súlyosabb megítélése még inkább indokolttá vált a technikai fejlődés adta új lehetőségek miatt, ugyanis az állatkínzók számára is szabad utat biztosított arra, hogy az állatkínzást nagy nyilvánosság, mint például online közönség előtt is elkövessék. Ennek indokát maga a 2021. évi CXXVIII. törvényjavaslat részletes indokolása az alábbiak szerint jelölte meg:

„Tekintettel arra, hogy egyre több olyan élő közvetítésre, adásra kerül sor, amelyekben az állatok kínzásával és végső soron akár az állat pusztulásával is járó tevékenységet „szórakozás” vagy más megfontolásból élőben közvetítenek, így ennek az állatkínzás minősített esetként való szabályozása is indokolttá vált. Az állatkínzás alapesetén felül, az állatok és a természet védelme megköveteli, hogy az állatkínzás megbotránkoztatást kiváltó és szórakoztatásnak szánt élő közvetítését minősítő körülményként határozza meg a jogalkotó. Hátrányos következményként értékelhető többek között a gyermekek egészséges fejlődésére gyakorolt negatív hatás, az állatkínzás népszerűsítése, a nézettség növekedése miatti motiváció arra nézve, hogy az elkövető vagy más további ilyen cselekményt valósítson meg.”

A törvény a természetkárosítás egy újabb minősített esetét is meghatározta, melynek szintén a nyilvánosságot látott hírek, valamint az állatvédő szervek elmondása képezte az indokát.

Jól láthatóan kiemelt jelentőséggel bírt a média az állatkínzások büntetőjogi megítélésében. Számos olyan eset merült fel, mely a hírközlésnek köszönhetően vált széles körben elérhetővé és melynek hatására az emberek elítélése egyre inkább fokozódott. Érdekes lehet elgondolkodni azon, hogy hol tartana ma az

állatok büntetőjogi védelme, ha a médián keresztül nem kerültek volna nyilvánosság elé azok az esetek, melyek – részbeni – hatására végül a jogalkotó szigorított a már meglévő szabályozáson. Maga a jelenség, ahogy már említettem, korábban is jelen volt, s hosszú időkre vezethető vissza az állatok és az emberek kapcsolatában. A média ugrásszerű fejlődése biztosított egyre nagyobb nyilvánosságot a különböző, társadalom által elítélendő cselekményeknek, amiknek – részben – köszönhetően a jogalkotó felismerte az állatok sérelmére elkövetett cselekményekben rejlő társadalomra veszélyesség azon fokát, mely már a bűncselekménnyé nyilvánítás szintjét is eléri. Ezt az indokot a fentebb említett 2021. évi CXXVIII. törvény részletes indokolása is kiemelte, mely még súlyosabb büntetést írt elő az állatkínzók számára.

Terrorizmus és migráció következményei

Hasonlóan a média szerepéhez az állatok sérelmére elkövetett deliktumok körében, a terrorizmus is egy olyan társadalmi jelenség, melynek hatására nemcsak a magyar, hanem a világ többi államának jogalkotója is kénytelen volt fellépni akár a legszigorúbb eszközökkel is. A terrorizmus hatását mind az egyén, mind a közösség érezkelhette a 21. században. Az egész világot megrázta az Egyesült Államok ellen intézett szörnyű támadás, melynek során 2001. szeptember 11-én az al-Kaida terrorszervezet eltérített utasszállító repülőgépekkel több támadást is végrehajtott, melyek összesen 2995 emberi életet követeltek. A tragédia után számos változás következett be a terrorizmus elleni védekezésben (Korinek, 2015), melynek hatásai mai napig jól érezkelhetők. Az ikertornyokat ért támadás csupán egy a sok közül. Ezt követően több európai államban követtek el hasonlóan szörnyű cselekedeteket. Példaként említhető a 2004-es madridi terrortámadás, a 2005-ös londoni terrortámadás, a 2014-es brüsszeli terrortámadás, a 2016-os berlini terrortámadás, a 2016-os brüsszeli terrortámadás, a 2017-es párizsi terrortámadás és a 2020-as bécsi terrortámadás, melyeket a közfelfogás terrorcselekményként tart számon.

A magyar büntetőjogban elsőként az 1978. évi IV. törvény szabályozta a terrorcselekmény tényállását, melyben lényegi változást az ikertornyokat ért támadás után eszközölt a törvényhozó. Először a terrorszervezetek pénzügyi támogatói elleni fellépés jogi eszközeit igyekezett megteremteni a jogalkotó, ennek keretében alkotta meg a 2001. évi LXXXIII. törvényt, mely a terrorizmus elleni fellépés jegyében módosította az 1978. évi Btk.-t, és egyúttal több, nem közvetlenül büntetőjogi tárgyú jogszabályt is (Fábián, 2018).

2002-ben két újabb nemzetközi egyezmény kihirdetésére került sor, a 2002. évi XXV. törvénnyel a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról szóló 1997-es,

a 2002. évi LIX. törvénnyel a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról szóló 1999-es ENSZ Egyezményt tették a hazai jog részévé. Ezt követően fogadták el a 2003. évi II. törvényt, mely a modern értelemben vett terrorcselekmény-tényállás megalkotásának időszakát jelentette Magyarországon (Bartkó, idézi Fábián, 2018). A módosítások hatására egy *delictum complexum* jött létre, mely egyfelől tartalmazta a már korábban is pönalizált, hagyományos értelemben vett terrorista cselekményeket másfelől pedig meghatározott köztörvényes bűncselekményeket rendelt büntetni, feltéve, hogy azokat terrorista célokból követték el (Bartkó, idézi Fábián, 2018).

Tovább erősítette a társadalomban már egyébként is jelenlévő félelmet a tömeges migráció megindulása, mely váratlanul érte az Európai Uniót. Több állam közül Magyarország is érintett volt a migrációs hullámban, így a jogalkotónak ismételten megoldást kellett találnia a kialakult problémára.

A jogellenes beutazás vagy tartózkodás szankcionálása viszonylag régre visszanyúlik, ugyanis büntetőjogi eszközöket már a második világháborút követően is kezdtek alkalmazni, melyek a szocialista rendszernek köszönhetően a mozgás szabadságának, a tartózkodási hely szabad megválasztásának a korlátozásához kapcsolódtak. Az 1961. évi V. törvény több közbiztonságot és közrendet sértő tényállást vezetett be (például határjel-hamisítás 202. §, a tiltott határátlépést 203. §, az embercsempészség 204. § stb.). Az 1978. évi törvény a migrációs jellegű törvényi tényállások rendszerét némi változtatásokkal, de fenntartotta. A rendszerváltoztatást követően sem jelentek meg lényeges változást eredményező büntetőjogszabály-módosítások (Hautzinger, 2017).

Ugyan nem újkeletű az e fajta tömeges bevándorlás sem az egyetemes, sem pediglen a magyar történelemben, mégis egyedinek mondható az ezáltal előállt új helyzet. A magyar jogalkotó is változtatásokat eszközölt a büntetőjog területén, mely módosítások ezen tanulmány szempontjából leginkább három új tényállás megalkotásában öltenek testet.

A kormány a migrációs hullám hatására felállította a műszaki határzárát hazánk déli határán, mely az illegális határátlépések fizikai akadályaként szolgál. A műszaki határzárral kapcsolatban az egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. törvény – 2015. szeptember 15. napjától – módosította a Büntető Törvénykönyvet, melynek eredményeként létrejött új tényállások szolgáltattak egyfajta megoldást az illegális határátlépések visszaszorítására. Ezen tényállások a következők: Határzár tiltott átlépése (Btk. 352/A. §), Határzár megromlása (Btk. 352/B. §) és Határzárral kapcsolatos építési munka akadályozása (Btk. 352/C. §). Ezzel összefüggésben a jogalkotó módosította a kiutasításra, illetőleg a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére vonatkozó szabályokat is (Madai, 2016).

A 2015. évi CXL. törvény általános indokolása szerint az illegális határátlépések száma jelentős mértékben növekedett, ezáltal a migráció, különösen annak törvénytelen formái komoly gazdasági megterhelést jelentettek/jelentenek az ország számára. A törvény általános indokolása kiemeli, hogy ez az új helyzet, ami indokoltta teszi a probléma megoldásának több szempontú vizsgálatát, végső soron az érintett jogszabályok módosítását és új deliktumok megalkotását is jelentette. Az indokolás az állam önvédelmi jogát emelte ki, melynek eszköze az egyre komolyabb létesítmények telepítése. Az államnak ezt a jogát tiszteletben kell tartani és az e létesítményekkel biztosított védelem kijátszása, a létesítmények megrongálása olyan fokban veszélyezteti a hatékony államhatár-védelmet, mely annak megfelelő sui generis büntetőjogi szankcionálását teszi indokolttá.

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 204. § (1) bekezdése szabálysértésként büntetni rendeli annak a cselekményét, aki Magyarország államhatárát engedély nélkül vagy meg nem engedett módon lépi át, vagy ezt megkísérli. Az illegális bevándorlás nagymértékű növekedésére tekintettel a jogalkotó szabálysértési szintet meghaladóan kívánta védelemben részesíteni a Magyarország déli határszakaszán felállított, az államhatár rendjének védelmét biztosító létesítményt, melyet a Btk. 352/A. §-ával büntetőjogi védelemmel kívánt biztosítani.

Ez a fajta jogalkotói reakció jól tükrözi azt a kölcsönhatást, melynek szükségszerűen fenn kell állnia a kialakult új helyzetek, illetve a jogalkotás között. A globális szinten megjelenő terrorizmus okozta félelem, illetve az azt követő migrációs válság szükségszerűen szigorúbb fellépést igényelt a jogalkotás részéről. A műszaki határzár felállításával egyidejűleg a Btk.-ba bekerült új tényállásokkal a törvényhozó egyértelműen kifejezésre juttatta, hogy annak átlépése, megrongálása, illetve az azzal kapcsolatos építési munka akadályozása oly mértékben veszélyezteti a védendő jogi tárgyat, hogy annak megítélése nem eshet enyhébb elbírálás alá, az szükségszerűen már a büntetőjog keretei közé illik. Ezzel egyfajta megoldást teremtett a rohamosan növekvő illegális bevándorlás következtében kialakult válsághelyzet kezelésére a büntetőjog eszközkészletével.

Koronavírus-járvány hatása

A 2020-ban megjelenő SARSCoV-2 (Covid19) elnevezésű vírus nagy mértékben feje tetejére állította nemcsak Magyarországot, hanem az egész világot. Ennek következtében az emberek többsége olyan helyzettel találkozott, mellyel mindeddig még soha. Különböző társadalmi normák betartására kényszerültek, melyeket adott esetben a jogalkotó is kikényszerített a büntetőhatalma révén.

Többek között a távolságtartás, a kijárási tilalmak és a kötelező maszkviselés volt az, ami a leginkább eltért az addig megszokottakhoz képest. A kialakult új helyzet nem csupán az emberek alkalmazkodását kívánta meg, hanem az egyes jogterületek megoldásait, illetve válaszát is.

Az egyes társadalmak járványokra, illetve fertőző betegségekre adott válasza leginkább a törvényekben, bírósági határozatokban és a közigazgatási eljárásokban mutatkozik meg. A jognak kiemelt szerepe van a fertőzések elleni küzdelemben. Jogi szempontból két vonalon vizsgálható a betegségekkel való megfertőződés: egyrészt az egyén, másrészt pedig a közösség szempontjából. A fertőzés elsősorban az egyes személyek életét, testi épségét, egészségét sérti vagy veszélyezteti, ugyanakkor azonban, ha e veszélyeztetés az emberek nagyobb csoportját, meghatározott közösséget érinti, akkor már a közösség egészségéről, a közegészségről is beszélhetünk. Az embernek mint a társadalom tagjának nincsenek korlátlan jogai, az egyéni jognak háttérbe kell szorulnia, ha közérdekkel kerül összeütközésbe. Erről van szó a betegséggel való megfertőzés, illetve a fertőzés továbbadása esetén is (Balogh, 2006). A közösség és ezáltal a közegészség védelme érdekében az államnak büntetőhatalma eszközrendszerével kell fellépnie, mely – jogági jellegétől függetlenül – megjelenik minden olyan esetben, amikor a jogalkotó büntető jellegű szabályokat alkot, így ide tartozhatnak például a szabálysértési normák, vagy akár a közigazgatási jogban alkalmazott elemek is (Árva et al., 2020).

A jogalkotó már a 19. században közigazgatási jellegű jogszabályokkal lépett fel a ragályos betegségekkel szemben. Ide sorolhatók például a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. évi XIV. törvény 89-90. §§-ai, melyek a ragályos betegségek kötelező gyógyításáról és szükség esetén a kórházi kényszerkezelésről rendelkeztek. Ugyan a közegészség védelmét korábban főszabály szerint közigazgatási normákkal látták el, azonban már a régmúltban sem voltak elhanyagolhatók a büntetőjogi eszközök (Ambrus, 2021). Így járványhelyzettel kapcsolatos rendelkezéseket már az első büntető törvényünk, a Csemegi-kódex is tartalmazott. Ezen deliktumok *A közegészség elleni büntettek és vétségek* címet viselő XXI. Fejezetben kerültek szabályozásra, melyek közül a 316. §-a úgy rendelkezett, hogy „*aki ragályos betegség idején, a tovább terjedésnek megakadályozása végett elrendelt zár- vagy egyéb felügyeleti szabályokat megszegi, hat hónapig terjedhető fogházzal büntetendő.*” Az említett cselekmény alapesete a jelenleg hatályos Btk. 361. §-ában büntetni rendelt járványügyi szabályszegés törvényi elődjének feleltethető meg. A Csemegi-kódexen kívül a Kbt. is rendelkezett járvánnyal kapcsolatos kriminális cselekményekről, melyek kihágásként kerültek szabályozásra a törvény IX. fejezetében, ami *A közegészség és a testi épség elleni kihágások* címet viselte. A kihágások megszűnésével a Kbt.

egyes rendelkezései a szabálysértési jog területére kerültek át, így azok ott éltek, illetve élnek tovább (Ambrus, 2021).

A koronavírus-járvány kitörésével Magyarországon a szabálysértési törvényünk számos ponton módosult 2020-ban. A jogszabályalkotás, illetve -módosítás körülményeire is hatással volt a járványhelyzet, ugyanis a 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelettel kihirdetésre kerülő veszélyhelyzet lehetőséget biztosított a Kormány számára olyan rendeletek megalkotására, mellyel egyes törvények alkalmazását felfüggeszthette, illetve a törvényi rendelkezésektől eltérhetett. Ez lehetővé tette a napról napra változó helyzethez igazodó gyors és hatékony jogalkotást. A védelmi intézkedések érvényre juttatásában a szabálysértési jogterület jelentős szerephez jutott. A védelmi intézkedések közül azoknak a szankcionálására, amelyek megsértése veszélyt jelent a társadalomra – de ez a veszély a büntetőjogi felelősségre vonás szintjét nem éri el –, és amelyek megsértése felróható az elkövetők számára, a szabálysértési jog megfelelő eszköz (Skorka, 2021). Ennek megfelelően a Kormány élt a kvázi jogalkotói hatalmával és többek között megalkotta a 46/2020. (III. 16.) számú kormányrendeletet, mellyel szabálysértésként rendelte büntetni azon személyek cselekményét, akik a rendeletben felsorolt – például vendéglátó üzletben, üzletben, rendezvény helyszínén, moziban stb. – helyiségekben vagy helyszíneken meg nem engedett időpontban vagy meg nem engedett módon tartózkodnak. A rendelet azt is meghatározta, hogy mit ért tiltott időpont, illetve tiltott mód alatt, ez alapján a vendéglátó üzletben vevők csak 6 és 15 óra között tartózkodhattak, zenés, táncos rendezvények, valamint a mozik látogatása is tilos volt (Ambrus, 2020).

A 21. századi ember számára szinte ismeretlen új járványügyi helyzet szükségessé tette a már hatályos büntetőtörvényünkben szereplő egyes tényállások módosítását, illetve teljesen új tényállás megalkotását. E körben a koronavírus elleni védekezésről szóló 2020. évi XII. törvény két tényállás vonatkozásában is szigorított a már meglévő szabályozáson a járvánnyal kapcsolatban, így a rémhírterjesztés tényállását leíró Btk. 337. §-a módosult, mely egy új minősített esettel egészült ki. Továbbá egy teljesen új tényállást is megalkotott a jogalkotó, mely *Járványügyi védekezés akadályozása* alcímként a Btk. 322/A. §-a alatt került be büntető kódexünkbe (Gubis, 2021). A vonatkozó miniszteri indokolás szerint ezen új tényállás büntetni rendeli a járvány jogilag és hatóságilag is kimondott veszélye esetén beinduló intézkedések végrehajtásának aktív akadályozását. A járványügyi szabályszegésnél fokozottabb veszélyességet és ezáltal a súlyosabb büntetési kereteket az indokolja, hogy ez esetben az elkövetés nem csupán alaki szabályszegésben nyilvánul meg, hanem a konkrét hatósági védekezés akadályozásában is.

A koronavírus elterjedése nagy hatással volt a társadalmi együttélésre és ezáltal a társadalmi normákra is. A kötelező maszkviselés vagy a kijárási tilalom,

mind olyan, addig nem megszokott intézkedés volt, melyek megszegése a járványhelyzet idején szankciókat vont maga után. A járványhelyzet jól mutatja, hogy egy adott cselekmény társadalomra veszélyessége nem kizárólag az adott politikai berendezkedéstől, vagy éppen az uralkodó társadalmi elvárásoktól függ, arra hatással lehet akár egy villámcsapásszerűen kitört járványhelyzet is.

Összegzés

Mindig az adott társadalom értékrendjéhez mérten határozható meg az egyes cselekmények társadalomra veszélyessége. Büntetőjogi megítélésük időnként épp úgy változhat, mint az adott társadalmak sajátosságai. A tanulmányban bemutatásra került néhány olyan rendkívüli esemény, melyek hatása globális szinten érzékelhető volt és amelyek nemcsak az emberek felfogására, hanem magára a jogrendszerre is kihatással voltak. A kialakult új helyzetek következtében újabb deliktumok jelenhetnek meg, melyek szankcionálása valamilyen formában indokoltá válhat. A média fejlődése, a terrorizmus és a migráció felerősödése, valamint a koronavírus kitörése csupán néhány olyan alakító, mely hatással lehet a büntetendő cselekmények körére. Valószínűleg lehetetlen küldetés lenne annak kimerítő felsorolása, hogy mi minden is képes befolyásolni annak az objektív zsinórmértéknek a meghúzását, ami a büntetendővé nyilvánítás határát jelenti, éppen ezért a tanulmány csupán néhány példán keresztül kísérelte meg szemléltetni a büntetendővé nyilvánításban rejlő dinamikát.

Felhasznált irodalom

-
- Ambrus I. (2020). A koronavírus-járvány és a büntetőjog. *MTA Law Working Papers*, 7(5), 1–22. <https://jog.tk.hu/mtalwp/a-koronavirus-jarvany-es-a-buntetojog>
- Ambrus I. (2021). Szabálysértési tényállások és gyakorlatuk a koronavírus-járvány idején. In Ambrus I. (Szerk.), *COVID–19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején* (pp. 137–149). Elte Eötvös Kiadó.
- Árva Zs., Balázs I., Barta A. & Veszprémi B. (2020). *Közigazgatás – Elmélet*. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa.
- Balogh Á. (2006). *Az egészség védelme a büntetőjogban* (Doktori értekezés). Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola.
- Bán T. (2008). A társadalomra veszélyesség egykor és most. *De iurisprudentia et iure publico*, 2(3), 1.
- Bényey Z. (1955). A társadalomra veszélyesség fogalma és szabályozása de lege ferenda. *Jogtudományi Közlöny*, 1955(11), 651–652.
- Blaskó B. (2007). *Magyar büntetőjog. Általános rész* (3., átdolgozott kiadás). Rejtjel Kiadó.

- Fábián P. (2018). A terrorcselekmény büntetőjogi szabályozásának jelene és aktuális kérdései. *Büntetőjogi Szemle*, 2018(2), 46.
- Finkey F. (1909). A jogtalanság, mint a büntetendő cselekmény ismérve. *Székfoglaló értekezés*. Magyar Tudományos Akadémia.
- Földvári J. (2003). *Magyar büntetőjog – Általános rész* (7. átdolgozott kiadás). Osiris Kiadó.
- Gubis P. (2021). A koronavírus-járvány miatt aktuálissá vált egyes bűncselekményi tényállások dogmatikai áttekintése. In Ambrus I. (Szerk.), *COVID–19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején* (pp. 123–136). Elte Eötvös Kiadó.
- Hautzinger Z. (2017). Büntetőjogi válaszok a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetre Magyarországon. In Tóth P. (Szerk.), *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság. Tanulmányok* (pp. 70–71). Dialóg Campus Kiadó.
- Károlyi J. (2006). Az állatkínzás szabályozásának fejlődése Magyarországon. *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 68(13), 5.
- Korinek L. (2015). A terrorizmus. *Belügyi Szemle*, 63(7–8), 7–38. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2015.7-8.1>
- Madai S. (2016). A „tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet” kezelésének büntető anyagi jogi eszközei hazánkban. In Hautzinger Z. (Szerk.), *A migráció bűnügyi hatásai* (pp. 245–246). A Magyar Rendészettudományi Társaság Migrációs Tagozata.
- Pallagi A. (2015). *Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben* (Doktori értekezés). Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Marton Géza Állam- és Jogtudományok Doktori Iskola.
- Paulovics A. (2004). Az állatvédelem a nemzetközi szabályozás tükrében. *Magyar Jog*, 2004(2), 82–92.
- Skorka T. (2021). Koronavírus a szabálysértés szemszögéből. *Magyar Rendészet*, 21(1), 99–115. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.7>

Alkalmazott jogszabályok

1876. évi XIV. törvénycikk a közegészségügy rendezéséről
1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről
1879. évi XL. törvénycikk a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról
1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2001. évi LXXXIII. törvény a terrorizmus elleni küzdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről
2002. évi XXV. törvény a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülésén, 1997. december 15-én elfogadott nemzetközi egyezmény kihirdetéséről
2003. évi II. törvény a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról
2004. évi X. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról
2020. évi XII. törvény a koronavírus elleni védekezésről
2021. évi CXXVIII. törvény az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról
40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet veszélyhelyzet kihirdetéséről
46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány megelőzése, illetve következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében elrendelt veszélyhelyzet során teendő intézkedésekről
Egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról szóló 2015. évi CXL. törvény általános indokolása
Végző előterjesztői indokolás az állatok védelme érdekében szükséges egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXVIII. törvényhez

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szemán Á. (2025). Hatás-ellenhatás: avagy a társadalomra veszélyesség mint változó. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1219–1234. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1219-1934>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szemán Ádám, aki a dr.szemanadam@gmail.com e-mail címen érhető el.

Ki vigyáz a védtelen közlekedőkre? Halálos kimenetelű kerékpáros balesetek vizsgálata 2014–2017

Who watches unprotected travellers? The examination of fatal
bicycle accidents between 2014 and 2017

Mészáros Gábor

Dr., PhD, adjunktus, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
meszaros.gabor@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Az cikk célja a halálos kimenetelű kerékpáros balesetek adatainak bemutatása, elemzése, az adatokból levonható következtetések alapján javaslat tétele a közlekedésbiztonság javítása érdekében.

Módszertan: A kutatás alapja a 2014–2017 években történt halálos kerékpáros balesetek vizsgálati anyagainak mélyelemzése. A Központi Statisztikai Hivatal baleseti statisztikai adatai – mivel az adatokat a rendőrségnek 30 napon belül kell szolgáltatnia – nem tartalmazzák sem a vizsgálat során feltárt információkat, adatokat, sem az eljárás végén megállapított baleseti okokat, ezért szükséges a már befejezett vizsgálatok adatainak összegyűjtése, elemzése. A kutatás az összehasonlíthatóság érdekében teljes körű, minden Magyarországon történt halálos kerékpáros balesetre kiterjedt.

Megállapítások: A tanulmány főbb megállapításai között szerepel, hogy milyen a balesetet szenvedett kerékpárosok nemi, életkori összetétele. A kutatás során feltárássra kerültek a hatóságok eljárás végén a balesetei okokra vonatkozó megállapításai, az ittas kerékpárosok életkori összetételére vonatkozó adatok, az évszakokra, napszakokra vonatkozó adatok, valamint a baleset helyére vonatkozó adatok.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 10. 15. Átdolgozás: 2024. 10. 30.
Elfogadás: 2024. 11. 04.

Érték: A kutatásban rejlő érték egyrészt a baleseti adatok pontosabb, az eljárás végén tett megállapításokkal kiegészített adatainak bemutatása, másrészt olyan komplex elemzés során kinyert információk bemutatása, melyeket más forrásból nem lehet kimutatni.

Kulcsszavak: kerékpáros, halálos közlekedési baleset, baleseti ok, baleset-megelőzés

Abstract

Aim: The survey aims to introduce the data of fatal bicycle accidents. It also aims to analyse the data and to propose actions to improve traffic safety based on the conclusions of the analysis.

Methodology: The research is based on the deep analysis of the examinations of the fatal bicycle accidents that happened between 2014 and 2017. The data provided for examination by the Central Statistics Office do not include either information revealed during police examination or the actual reason for the accident since they get data from the Police within 30 days from the accident. This lack of information makes the collection and analysis of the completed examinations' data necessary. The research is comprehensive in order to be comparable. The research covers every fatal cyclist traffic accident in Hungary.

Findings: One of the main establishments of the research is the generic and age specifications of those who suffered a bicycle accident. The research revealed the following issues: the reasons for the fatal accidents according to the authorities' examinations, data related to the given seasons and times of days of the accidents, data related to the location of the accident.

Value: One of the main values of the research is that it demonstrates more precise accident data, that are completed with data revealed by police procedure. The research also shows data that are taken from complex analysis of sources that are not traceable from other sources.

Keywords: bicyclist, fatal traffic accident, reason for the accident, prevention of traffic accident

Bevezetés

A fenntartható közlekedésben kiemelt szerepe van a kerékpáros közlekedésnek. A korábbi európai uniós adatok alapján Magyarországon a kerékpár napi szintű használati aránya a közúti közlekedésben Hollandiát és Dániát követve

a harmadik helyen áll ([URL1](#)). A 2023 februárjában megjelent *Nemzeti kerékpáros stratégia 2030* célkitűzései szerint: „Magyarországon 2030-ban a kerékpározás gyors, biztonságos, hozzáférhető és gazdaságos, így vonzó alternatívát jelent a mindennapi közlekedésben, ezen felül a legkedveltebb szabadidős eszköz is egyben. Így Magyarország Kelet-Közép-Európa elsőszámú kerékpáros-barát országa lesz.” ([URL2](#)). A kerékpáros közlekedés növekedése öröndetes cél, ez azonban óhatatlanul azzal jár, hogy újabb, de kisebb közlekedési rutinnal rendelkező réteg megjelenésére számítunk az utakon ([Mátyás et al., 2021](#)). A rutintalanabb réteg megjelenése azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy a kerékpáros közlekedés növekedésével együtt a kerékpáros balesetek száma is növekszik ([Felföldi, 2023a](#)), de ez csak egy hosszabb folyamat eredménye esetén várható: „5 év (2016–2020) személysérüléssel baleseteinek átlagából képzett érték azt mutatja, hogy a kerékpáros forgalom arányával együtt nő a balesetek száma, aránya is. Ebből sajnos az a következtetés vonható le, hogy még nem érte el a kerékpárosok forgalma azt a kritikus határértéket (arányszámot), amikor már megkezdődik a balesetszámuk csökkenése, tehát biztonságosabbá válik a kerékpározás.” ([Hóz et al., 2023b](#)). Ennek a kritikus határértéknek az elérése lehet a cél, mivel kimutatható, ha egy útszakaszon nő a gyalogosok és a kerékpárosok száma, a közlekedők jobban számítanak rájuk a gyakori találkozások miatt, ezáltal nő a kerékpáros és gyalogosok biztonsága ([Jacobsen, 2003](#)).

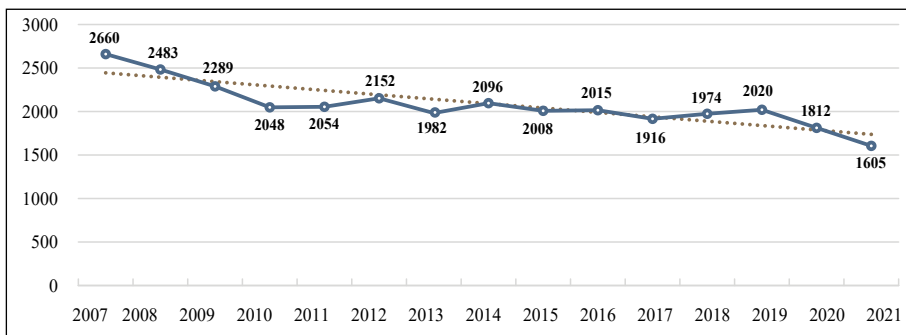
Ezzel együtt fontos figyelembe venni azt a Hollandiára vonatkozó kutatást is, mely szerint 2019-ben Hollandiában ugyan több ember halt meg autóbalesetben (237), mint kerékpár-balesetben (203), azonban ezekben az esetekben a közlekedők által megtett kilométerek száma eltérő. A közlekedési balesetben meghaltak száma milliárd kilométerre vetítve sokkal magasabb volt kerékpárosok között (11 haláleset), mint a gépkocsiban közlekedők között (1,6 haláleset) ([URL3](#)).

A baleseti számok alakulása az Európai Unióban és Magyarországon

Az EUSTAT (2017–2019) adatai alapján Magyarország az egymillió főre vetített kerékpáros halálesetek számában az Európai Unióban a negyedik helyen állt 7,2 fővel. Románia a legveszélyesebb, 9,7 fővel, annak ellenére, hogy Romániában csak a közlekedők 7%-a közlekedik hétköznaponként leginkább kerékpárral. Hollandia a második, 8,5 fővel, amit részben indokol, hogy kiemelten magas (36%) a közlekedésben kerékpárral részt vevők aránya. 2021-ben Hollandiában a közlekedési balesetben elhunytak (589 fő) közel negyede (24,6%) kerékpáros volt (145 fő) ([URL4](#)).

1. számú ábra

A halálos kerékpáros balesetben meghaltak száma az Európai Unióban (2007–2021)

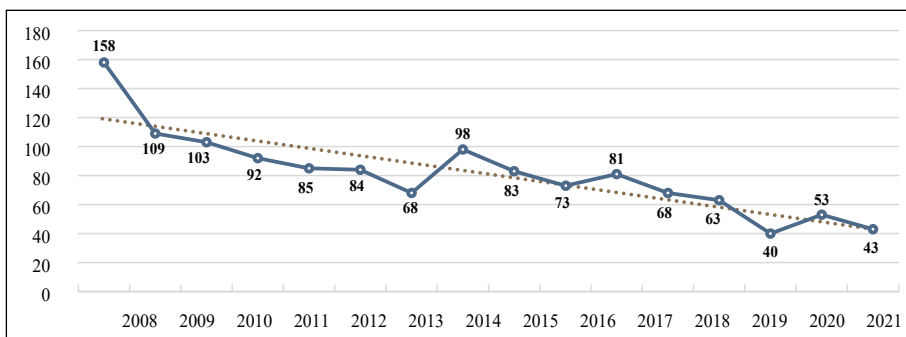

Forrás: Az EUSTAT adatai alapján a szerző saját szerkesztése.

Az Európai Unióban a halálos kimenetelű kerékpáros balesetek, a balesetben meghalt kerékpárosok száma kis mértékben csökkent (1. számú ábra), de nem olyan mértékben, mint Magyarországon. 2010 óta az EU-ban mintegy ötödével csökkent a balesetben elhunyt kerékpárosok száma, míg nálunk megfeleződött ez a szám. 2020–2022 között 40 (2020), 53 (2021), illetve 43 (2022) kerékpáros halt meg közúti közlekedési balesetben, átlagban már „csak” 4,6 kerékpáros hal meg egymillió főre vetítve, ami már közelíti az uniós átlagot.¹ A halálos kerékpáros balesetek alakulásának trendje biztató, de még nem lehetünk elégedettek (2. számú ábra).

2. számú ábra

A halálos kerékpáros balesetek száma Magyarországon (2007–2022)

Forrás: Az EUSTAT adatai alapján a szerző saját szerkesztése.

¹ Magyarország lakossága a KSH adatai szerint 9,7 millió.

A közlekedésben várhatóan egyre nagyobb számban megjelenő kerékpárosok biztonsága, biztonságos közlekedése kiemelten fontos. A kérdés: ki vigyázzon a védtelen, sérülékeny kerékpárosokra? A KRESZ 3. szakasza alapján könnyűnek és evidensnek tűnik a válasz, hogy természetesen mindenki.

A mindenkibe azonban beletartozik az is, hogy minden közlekedőnek saját magára is vigyáznia kell. Az európai baleseti statisztikák alapján az elmúlt tíz évben a közúti közlekedési balesetben meghalt kerékpárosok számát illetően a javulás a trendvonal alapján folyamatos, de ez még messze van az áhított céltól, hogy senki ne haljon meg közlekedési balesetben, kerékpáros sem ([URL5](#)).

Kutatásmódszertan

A kutatás során 2014., 2015., 2016. és 2017. évi közúti közlekedési baleseti adatokat dolgoztam fel. Az időszak réginek tűnik, azonban a kutatás módszere a befejezett ügyek mélyelemzése volt, amihez meg kellett várni, hogy az ügyek befejeződjenek, ami sok esetben 4–5 év volt. A KSH adataiban a helyszíni szemle adatai szerepelnek, mely adatoktól a vizsgálatot követően megállapított adatok eltérhetnek. A kutatás során minden baleset teljes anyagát át kellett nézni, ez a 19 vármegye és Budapest esetében hosszú időbe telt.

A vizsgált időszakban összesen 2313 halálos kimenetelű közúti közlekedési baleset történt. A vármegyei kapitányságoktól 2207 baleset adatait kaptam meg legalább részlegesen. A KSH adatai szerint 335 olyan halálos közlekedési baleset történt, amelyben kerékpáros hunyt el. A vármegyéktől 314 ilyen baleset adatait kaptam meg (az összes baleset 14,2%-a). Azokban a közigazgatási eljárás hatálya alá tartozó ügyekben, melyekben részlegesen kaptam adatot, de nem kaptam határozatot, a kerékpárost tüntettem fel okozónak, mivel más felelőssége nem merült fel. Azokban a büntetőeljárásokban, ahol még nem fejeződött be a rendőrségi eljárás legalább vádemelési javaslattal, nem jelöltem meg okozót. Ezzel az eljárással értem el azt, hogy kizárólag a hatóságok által megjelölt okozók és szabályszegések lettek feltüntetve.

Elhunytak neme szerinti eloszlás

A rendőrség közleménye szerint: „2016-tól megfigyelik a kerékpáros balesetek résztvevőit és körülményeit is. Európai átlagban a halálos balesetet így elszenvedők 80 százaléka férfi (Magyarországon 79 százalék ez az érték)” ([URL6](#)).

A vizsgált négy évben 314 halálos balesetből 295 esetben kaptam adatot az elhunyt neméről, 230 esetben férfi (78%), 65 esetben nő (22%) volt az elhunyt. A kapott eredmény megegyezik az európai átlaggal, valamint az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban ORFK) által közzétett adatokkal, ami nem meglepő, hiszen az általam feldolgozott balesetek adatait tartalmazzák az ORFK adatai is. Az eredmény alapján megállapítható, a férfiak jóval gyakrabban, négyszer annyian halnak meg kerékpáros balesetben, mint a nők.

Kerékpáros balesetben meghaltak életkor szerinti eloszlása

Az ORFK adatai szerint: „Magyarországon a legérzékenyebb korcsoport az 50–64 évesek. Viszont az EU átlagban a kerékpárral halálos balesetet szenvedők 44 százaléka 65 éves, vagy ennél idősebb! Ez felhívja a figyelmet az idősek kiemelt veszélyeztetettségére!” (URL6).

A vizsgált négy évben 314 halálos balesetből 296 esetben kaptam adatot az elhunyt életkoráról. Magyarországon a 2014–2017 közötti időszakban a közlekedési balesetben elhunyt kerékpáros átlagéletkora 58,07 év volt.

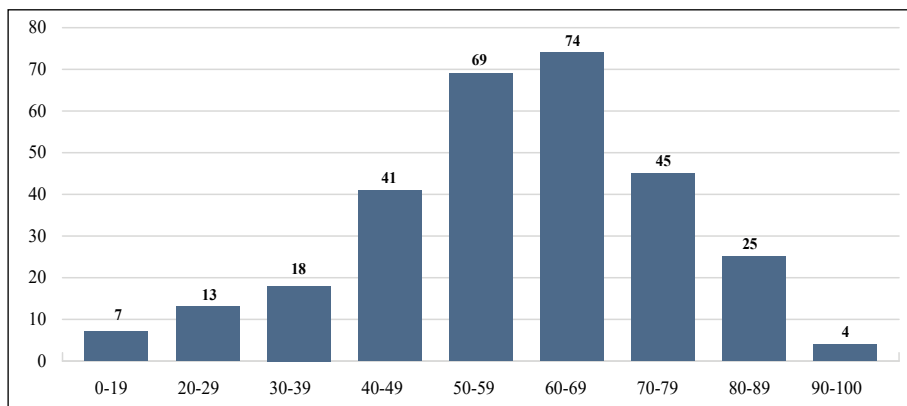
A nőknél 60,98 év volt az átlagéletkor, a legidősebb balesetben elhunyt nő 87 éves, míg a legfiatalabb 7, illetve 9 éves volt.

A férfiaknál az átlagéletkor 57,27 év volt, a legidősebb férfi 93 éves, a legfiatalabb 11 éves volt. Gyermekkorú három esetben halt meg, két lány és egy fiú.

A 3. számú ábrán jól látható, hogy egyértelműen az idősebb korosztály veszélyeztetettebb a halálos kimenetelű kerékpáros balesetekben. Az 50–59 évesek (69 fő), és a 60–69 évesek adatai közel a négyszerese a 30–39 évesek (18 fő) adatainak, és még a 80–89 éves korosztályban (25 fő) is többen haltak meg kerékpáros balesetben, mint a 30–39 éves korosztályból. Ez azért is elgondolkodtató, mert a kerékpárosok sokszor okozók a balesetben, és sokszor elhangzik, hogy azért szegnek meg sok szabályt a kerékpárosok, mert nem kell KRESZ vizsga a kerékpár vezetéséhez, hiányosak lehetnek a KRESZ ismereteik. Sok kerékpárosnak azonban van vezetői engedélye más járműre, illetve a balesetben elhunyt kerékpárosok főként az idősebbek közül kerülnek ki, és nehéz elképzelni, hogy a 60–70 éves kerékpárosok több évtized közlekedési gyakorlat után az alapvető KRESZ szabályokat ne ismernék.

3. számú ábra

A balesetben meghalt kerékpárosok életkori eloszlása (2014–2017)

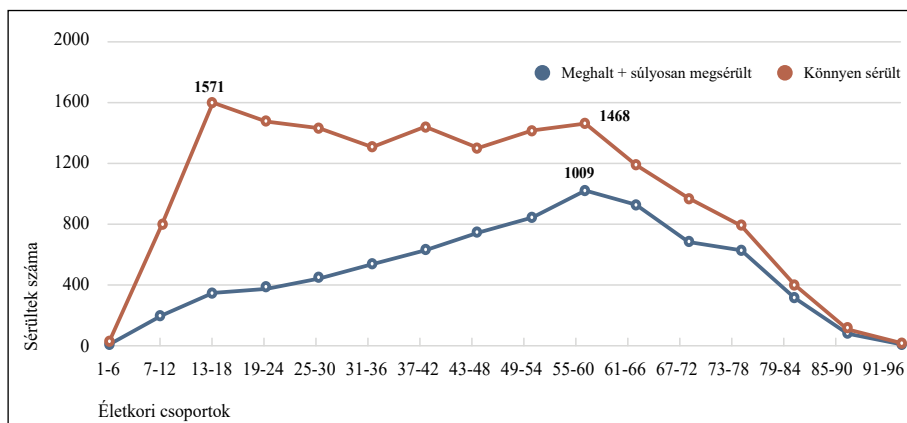

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A halálos (és súlyos) balesetek életkori eloszlása egy kutatás szerint – mely kutatás időintervalluma részben átfedi az én kutatásomét – eltér a könnyű sérültektől, ott elsősorban a fiatalok a veszélyeztetettek. A sérülés foka szerint megvizsgált korcsoportok eredménye minden esetben más lett (4. számú ábra). A legnagyobb gyakoriságú életkori csoportok esetében a halálos eredmény 61–66 évesek között a leggyakoribb, a súlyos sérülés a 55–60 évesek között, a könnyű sérülés pedig a 13–18 évesek között a leggyakoribb (Jankó, 2019).

4. számú ábra

A kerékpáros sérültek száma életkori csoportokban (2011–2018)

Forrás. Jankó, 2019.

Különböző látási viszonyoknál bekövetkezett balesetek

A balesetek elemzésénél vizsgáltam a balesetkori látási viszonyokat, mivel az ORFK adatai szerint a halálos kerékpáros baleset több mint negyede éjszaka, korlátozott látási viszonyok között következik be. „*A kerékpározás, bár van aki egész évben műveli, jellemzően idényhez köthető közlekedési forma. [...] a kerékpáros halálos balesetek 26 százaléka rossz fényviszonyok között esik meg, jellemzően a szürkületi, sötétedési időszakban. Ez a tényező kiemeli a láthatóság fontosságát!*” (URL6).

A vizsgált négy évben 314 halálos balesetből 97 éjszaka, korlátozott látási viszonyok között (31%) következett be.

56 esetben éjszaka, korlátozott látási viszonyok között, lakott területen kívül (éjszakai balesetek 57,7%-a) következett be, jóval több esetben, mint lakott területen (41 eset, 42,3%).

A 97 éjszaka, korlátozott látási viszonyok között bekövetkezett balesetből 25 esetben történt legalább vádemelés más járművezető ellen, azaz az esetek 25,8%-ában! Ennyi esetben lehetett más járművezető felelősségét legalább részben megállapítani.

Mindez azt jelenti, hogy az éjszaka történt halálos kerékpáros balesetek 74,2%-áért a kerékpáros felelt. Ez nem jelenti azt, hogy egyik esetben sem volt a kerékpár, kerékpáros kivilágítva (25 esetben nem volt világítás), azonban éjszaka, korlátozott látási viszonyok mellett a kerékpárosok hibázási aránya nagyon magas, ennek okait is érdemes lenne kutatás tárgyává tenni.

A balesetek hónapok szerinti eloszlása

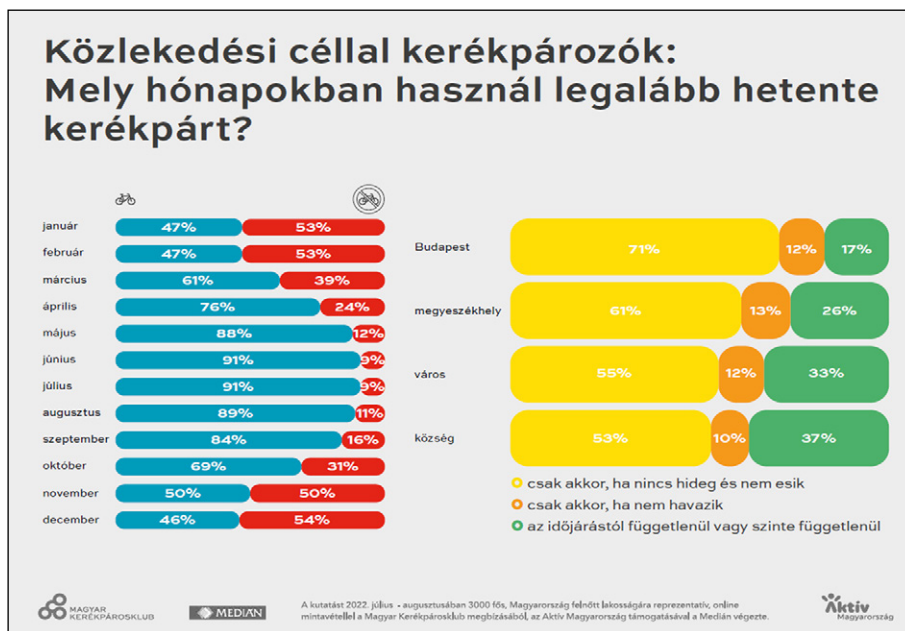
Megvizsgáltam, hogy az év mely időszakában történik a legtöbb halálos kimenetelű kerékpáros baleset.

„*A kerékpározás, bár van aki egész évben műveli, jellemzően idényhez köthető közlekedési forma. Ennek megfelelően a tavaszi és a nyári hónapokban fordulnak elő a leggyakrabban a kerékpáros balesetek.*” (URL6).

A Magyar Kerékpárosklub felmérte a kerékpározási szokásokat a hónapok alapján. A kerékpárosok számára kedvezőbb időjárású feltételeknek megfelelően a nyári hónapokban kerékpároznak a legtöbben. Sokan közlekedek még kerékpárral április-május, illetve szeptember-október hónapokban is (5. számú ábra).

5. számú ábra

Így bringázik Magyarországon 2022 – Országos reprezentatív kutatás

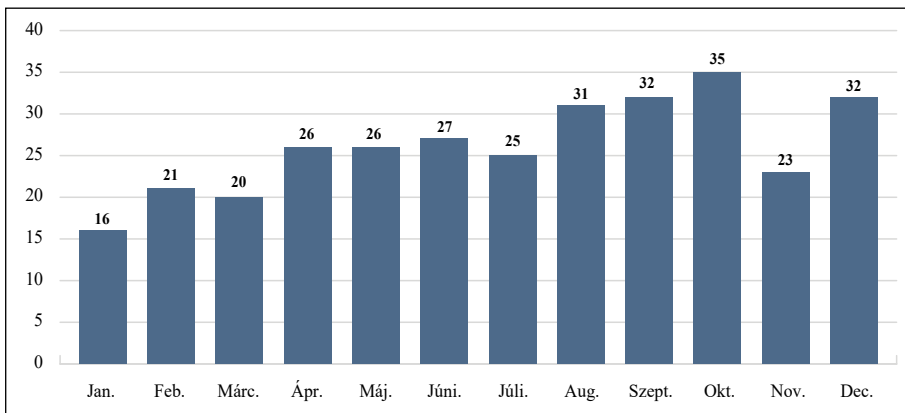

Forrás: Kerékpárosklub (URL7).

A kerékpárosok hónapok szerinti kerékpározási hajlandósága és a halálos balesetek számának alakulása nem követi egymást. Nemzetközi kutatások szerint az átmeneti évszakokban, tavasszal, ősszel inkább a gyakorlottabb, kerékpárt rendszeresebben használók közlekednek (Fyhri et al., 2017). A legtöbb halálos kerékpáros baleset októberben volt (35), ami a kerékpározási hajlandóság arányát nézve (5. számú ábra) csak a hetedik volt (69%). A második helyen a szeptemberi hónap (32, a hajlandóság 84% ötödik) és a december (32, hajlandóság 46% utolsó!) volt. Októberben a 35 balesetből 13, novemberben a 23 balesetből 10, decemberben a 32 balesetből 15 éjszaka, korlátozott látási viszonyok között következett be (6. számú ábra). Az adatgyűjtés során egy érdekes felvétellel találkoztam, több közlekedésrendészeti osztályvezető is elmondta, hogy az őszi óraátállítást követően nőtt a kerékpáros balesetek száma.

6. számú ábra

A halálos kerékpáros balesetek hónapok szerinti eloszlása (2014–2017)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Lakott területen, lakott területen kívül történt balesetek

A kerékpáros közlekedés nem korlátozódik a lakott területre, lakott területen kívül azonban már jóval nagyobb sebességkülönbséggel találkozunk a kerékpárosok a többi közlekedővel, elsősorban a gépjárművekkel szemben.

Az ORFK adatai szerint „A halálos kerékpáros balesetek 58 százaléka történik városi környezetben.” ([URL6](#)).

A baleset helyszínével kapcsolatban 310 balesetnél kaptam adatot a 314 balesetből, 192 esetben lakott területen (61,9%), 118 esetben lakott területen kívül (38,1%) következett be a halálos baleset, amelyben kerékpáros halt meg.

A 192 lakott területen bekövetkezett balesetből a hatóságok 110 esetben a kerékpáros felelősségét állapították meg, ami 57,3%. Lakott területen kívül a 118 balesetből 75 esetben jelölték meg a kerékpárost okozónak (63,6%), ami azt jelenti, hogy lakott területen kívül arányaiban kis mértékben ugyan, de többször hibáztak a kerékpárosok.

Ittas(?) kerékpárosok

A vizsgált négy évben 314 halálos balesetből 84 esetben volt „ittas” a kerékpáros (fogyasztott alkoholt a balesetet megelőzően) (26,7%!). Ebből a 84 balesetből 68 esetben az ittas kerékpáros lett a baleset okozója az eljárás végén, azaz azokban a halálos balesetekben, ahol a kerékpáros a balesetet megelőzően

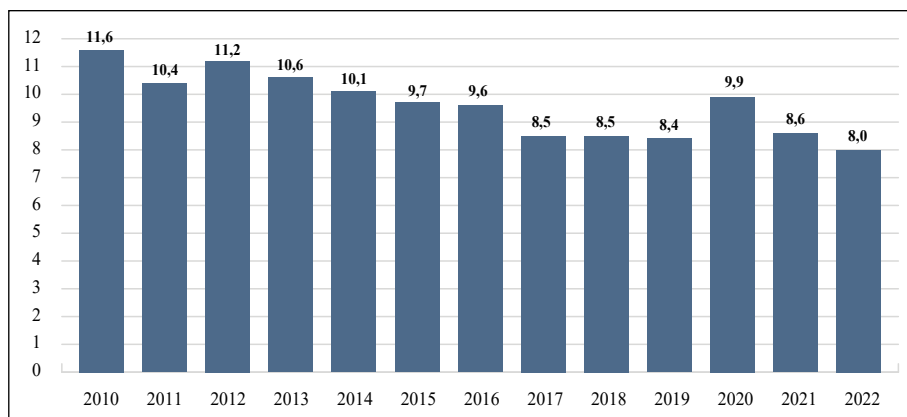
alkoholt fogyasztott, 81%-ban a kerékpáros volt a baleset okozója, követett el egy olyan KRESZ szabályszegést, ami a balesethez vezetett.

Más járművezetővel szemben összesen hét esetben történt legalább vádemelés azokban az esetekben, amikor a kerékpáros alkoholt fogyasztott, azaz az esetek mindössze 8,5%-ában! (Kilenc esetben a kutatás lezárásakor még nem volt információ, vagy nem fejeződött be az eljárás.)

Ha az összes vizsgált halálos kimenetelű kerékpáros (314) balesetéhez viszonyítom, a halálos kerékpáros balesetek több mint ötödében, 21,6%-ában „ittas” kerékpáros (68) volt a baleset okozója! Ha összevetjük azzal az adattal, mely szerint a személyi sérüléssel balesetek esetében az ittas vezetők aránya a vizsgált években összességében 10% alatt volt, ez kiemelkedően rossz adat ([URL9](#)). A vizsgált évekből kettőhöz találtam adatot a halálos balesetek ittas vezetőiről. 2014-ben a halálos balesetekből (573) 45 okozója volt ittas, ez 7,8%, míg 2015-ben 585 halálos balesetből 72 fő volt ittas, ez összesen 12,3%, és ezekben az adatokban benne vannak a kerékpárosok is. Mindkét évben az összesített arány tehát lényegesen jobb, mint a kerékpárosokra vonatkozó arány. Ez erősen megkérdőjelezi annak a 2012-es (2014-ben pontosított) KRESZ módosításnak a helyességét, mely szerint a kerékpáros úgy is részt vehet a közlekedésben, hogy alkoholt fogyasztott.

7. számú ábra

Ittasan okozott balesetek aránya (%-ban) az összes személysérüléssel közúti baleseten belül (2010–2022)

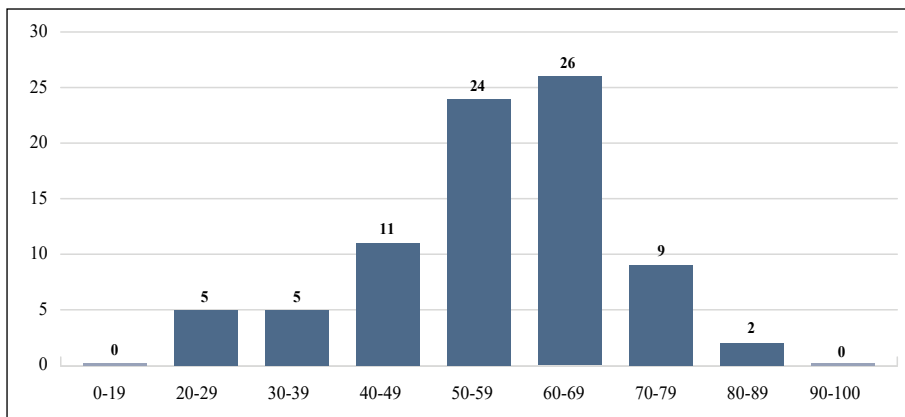
Forrás: [URL9](#).

82 esetben kaptam adatot az ittas kerékpáros életkoráról. A diagram adatai alapján egyértelműen megállapítható, hogy az ittas kerékpárosok esetében is az idősebb korosztály „veszélyeztetettebb”. Kiemelkedik az 50–59 éves korosztály 24, és a 60–69 éves korosztály 26 esettel. Ez a két korosztály felel az ittas kerékpáros

balesetek 61%-áért, a közlekedésbiztonsági kampányokkal őket kell elsősorban célba venni, itt lehetne látványosabb eredményt elérni (8. számú ábra).

8. számú ábra

Ittas kerékpárosok életkori eloszlása

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Magános balesetek

Külön megvizsgáltam, hány olyan halálos baleset volt, amelyben a kerékpáron kívül nem volt más résztvevője a balesetnek, a kerékpáros elesett, vagy tárgynak, álló járműnek ütközött.

A 314 vizsgált balesetből 46 esetben nem is volt más résztvevője a balesetnek (14,6%). Természetesen felmerülhet a kérdés, hogy a magános balesetek és az ittasság között van-e összefüggés. Az adatok szerint van. A 46 magános balesetben 19 kerékpáros ittas volt, ami a magános balesetek 41,3%-a, jóval magasabb arány, mint a nem magános balesetknél, ahol a 268 balesetből 69 fő volt ittas, ami 25,7%. (A magános balesetek közül öt azért következett be, mert a kerékpáros a vizsgálat adatai szerint rosszul lett.)

Két vármegyében is vizsgálták a kerékpáros baleseteket (nem csak a halálosakat), és mindkét vizsgált vármegyében a kerékpárosok által okozott baleseteknél a domináns esetek között szerepelt a magános baleset (Hóz et al., 2023a).

A kerékpáros felelőssége

A vizsgált négy évben a 314 halálos közúti balesetből, amelyben kerékpáros vesztette el az életét, 177 esetben már a baleset helyszínén, a szemle során,

a helyszínen rendelkezésre álló adatok alapján a kerékpárost jelölték meg a baleset okozójának (56,4%).

Az eljárások végén már 185 esetben állapították meg a kerékpáros felelősségét (vagy legalábbis nem állapították meg más felelősségét – 58,9%) az eljárást lezáró rendőrségi határozatban.

Megvizsgáltam a leggyakoribb szabályszegéseket a kerékpárosok részéről, amelyet végül a hatóságok a baleset okaként jelölték meg.

43 esetben a kerékpáros a jelzőtábla ellenére nem biztosított elsőbbséget az útkereszteződésben [KRESZ 28. § (2) bekezdés b) pont] a védett úton érkező járműnek.

41 esetben nem az időjárási, látási, forgalmi, útviszonyoknak nem megfelelően (KRESZ 25. §) közlekedett a kerékpáros. Ezek gyakorlatilag a magános balesetek, ahol nem volt más résztvevője a balesetnek, csak a kerékpáros magános balesetknél öt esetben rosszul ítélt meg a hatóság a baleset okának.

26 esetben figyelmetlen vezetést [KRESZ 3. § (1) bekezdés c) pont] állapítottak meg a kerékpáros részéről, például álló járműnek ütköztek. Az előző esettől (KRESZ 25. §) ez az eset csak többnyire abban különbözik, hogy itt volt másik jármű a balesetben.

24 esetben világítás, fényvisszaverő mellény, vagy hasonló tulajdonsággal bíró ruházat nélkül [KRESZ 54. § (6) bekezdés] közlekedett a kerékpáros éjszaka, a többi járművezető ezért nem tudta őt időben észlelni. A kivilágított kerékpáros észlelése bőven az előzési manőver előtt megtörténik, a járművezetőnek van ideje észlelni a kerékpárost, dönteni a szükséges manőverről, és azt végrehajtani, míg annak hiányában az észlelés lehet, hogy csak a járművezető reakcióidején belül történik, azaz nincs esélye a baleset elkerülésére (Felföldi & Málík, 2021).

18 eseteben a kanyarodás szabályait (KRESZ 31. §) szegte meg a kerékpáros, például az őt előző jármű elé kanyarodott, vagy nem biztosított elsőbbséget balra kanyarodás közben a szemből érkező járműnek.

Hét esetben az elindulás szabályait (KRESZ 24. §) szegte meg a kerékpáros, például a járdáról az úttestre hajtva nem adott elsőbbséget az úttesten haladó járműnek. Csak egy esetben történt az elindulás a járdáról kijelölt gyalogosátjelölőhelyen, de ebben az esetben fényjelző készülék is volt, s a kerékpáros a tilos jelzésen indult el.

Hét esetben vasúti átjáróban történt a baleset (KRESZ 39. §), a kerékpáros a vonatnak nem biztosított elsőbbséget. Három esetről már egyéb adatot nem kaptam, selejtezték az aktát, a másik négy esetben minden esetben biztosított vasúti átjáróban történt a baleset, a kerékpáros figyelmen kívül hagyta a jelzéseket, és mind a négy kerékpáros legalább közepes fokban ittas volt.

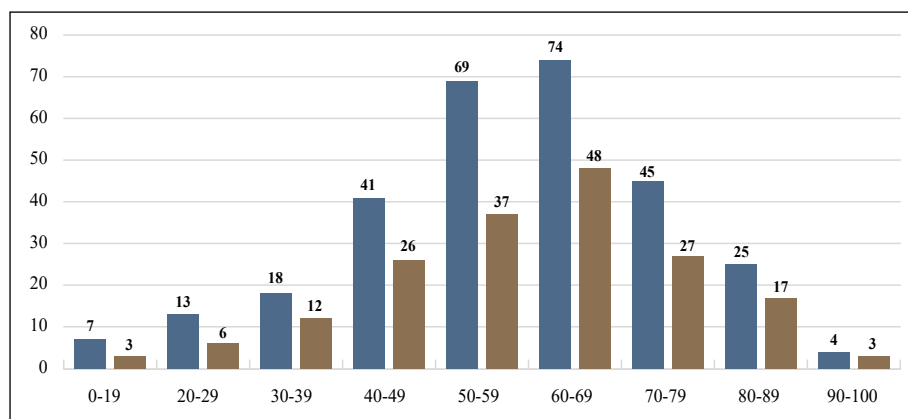
Öt esetben a forgalomirányító fényjelző készülék tilos jelzése [KRESZ 9. § (4) bekezdés d) pont] ellenére haladt be a kereszteződésbe a kerékpáros. A tilos

jelzés jelentését már kisgyermekkorban megtanulják a közlekedők, ezért ez a szabályszegés sem magyarázható a KRESZ ismeret hiányával (Felföldi, 2022). Ez a megállapítás azért is fontos, mert a tanulmányban ismertetett mérés adatai alapján a motorizált forgalom tilos jelzésen áthaladóinak százalékos aránya hétköznap 2,595%, a nem motorizált forgalom szabályszegőinek százalékos aránya hétköznap 11,134%. A nem motorizált forgalom résztvevői 4,29-szer annyian követik el ezt a szabályszegést a hétköznapi csúcsidőben, mint a motorizált járművek. A motorizált forgalom szabályszegőinek százalékos aránya hétvégén 0,8%, a nem motorizált forgalom szabályszegőinek százalékos aránya hétvégén 6,306%, a motorizált és a nem motorizált forgalom szabályszegőinek aránya hétvégén 7,88. Ennek okát vizsgálni kell (Bai & Sze, 2020). Az okok mellett a baleseti gócpontok feltárása is kiemelkedő fontosságú, mert megmutatja, hol kell beavatkozni akár forgalomszervezési, akár rendészeti eszközökkel, hogy biztonságosabb legyen a közlekedés. Budapesten a kerékpáros balesetek esetében is megtörtént a gócpontok feltárása (a legveszélyesebb csomópontnak a Blaha Lujza tér környéke bizonyult) (Felföldi, 2023b).

Korábban már említettem, a halálos közlekedési balesetet szenvedett kerékpárosok életkori eloszlásánál, hogy nem a fiatal kerékpárosok halnak meg főként közlekedési balesetben, hanem az idősebbek. Megvizsgáltam az halálos közlekedési balesetet okozó kerékpárosok életkori összetételét is.

9. számú ábra

Az összes balesetben meghalt és az okozóként meghalt kerékpárosok száma (2014–2017)

Forrás. A szerző saját szerkesztése

Az adatok szerint az okozók életkori eloszlása nagyon hasonló az összes balesetben meghalt kerékpáros életkori eloszlásához (9. számú ábra).

Leggyakoribb szabályszegések a többi közlekedő részéről

Az eljárások végén 94 esetben emeltek vádat más közlekedő ellen (34 esetben nem kaptam információt az eljárás végéről a 314 balesetből), 61 esetben személygépkocsi, 29 esetben tehergépkocsi négy esetben autóbusz vezetője volt a baleset okozója.

A vizsgált években a kerékpárosok (185) háromszor annyi halálos kerékpáros balesetért felelősek, mint a személygépkocsi vezetők (61). Ha figyelembe vesszük, hogy a járműállomány 82%-a személygépkocsi (1. számú táblázat), akkor a személygépkocsival közlekedő okozó járművezetők alulreprezentáltak, még akkor is, ha csak a más közlekedők (nem kerékpáros okozó) arányát nézzük, 94 balesetből 61 eset, ami 65%. Ha az összes baleset számához (314) hasonlítjuk, akkor ez az arány 19,4 %. A balesetek 9,2%-ában (29 eset) a tehergépkocsi-vezetők okozták a balesetet, ami annak függvényében, hogy a vizsgált években (például 2017) a járműállomány 13%-a tehergépkocsi és vontató a KSH adatai szerint, nem tűnik túl magas értéknek, de ha csak a más okozók arányát nézzük, 94 balesetből 29 eset, az 31%, ami kifejezetten magas érték.

1. számú táblázat

A közúti gépjárművek száma járműnemenként

Év	Személygépkocsi	Autóbusz	Motorkerékpár	Tehergépkocsi	Vontató	Gépjármű összesen
2014	3 107 695	17 923	161 540	429 969	60 875	3 778 002
2015	3 196 856	18 135	162 828	444 080	64 442	3 886 341
2016	3 313 206	18 482	162 148	460 845	68 117	4 022 798
2017	3 471 997	18 705	167 413	481 017	72 579	4 211 711

Forrás. URL10.

Az első helyen 18 esettel a KRESZ 25. § megsértése áll, mely alapján nem az időjárási, látási, forgalmi, útviszonyoknak megfelelően közlekedett az okozó. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az okozó járművével nekiütközött az előtte haladó kerékpárosnak. Az ilyen baleset másképpen is megjelent a statisztikában, az előzés szabályainak megszegésénél találtam hat esetet, ahol szintén hátulról ütköztek a megelőzendő járműnek, bár ezekben az esetekben előzési manőver közbeni ütközést állapított meg a hatóság. Az előzés szabályainak megszegése esetében kilenc esetben nem megfelelő oldaltávolság tartása [KRESZ 34. § (1) bekezdés d) pont], két esetben a kanyarodást már megkezdő kerékpárosnak ütköztek, egy esetben pedig a szemből érkező kerékpárossal ütköztek. Az előzés szabályainak megszegésével 18 halálos balesetet okoztak.

Útkereszteződésekben 17 esetben [KRESZ 28. § (2) bekezdés b) pont] jelzőtábla ellenére nem biztosítottak elsőbbséget a kerékpárosnak.

15 esetben az abszolút sebességtúllépést állapították meg a baleset okának [KRESZ 26. §, 14. § (1) bekezdés d) pont], az okozó a megengedett sebesség túllépésével közlekedett, emiatt nem észlelte időben a kerékpárost, illetve nem tudta elkerülni a balesetet.

Hét esetben a kanyarodás szabályait (KRESZ 31. §) szegte meg az okozó járművezető, balra kanyarodás közben nem biztosított elsőbbséget a szemből érkező kerékpárosnak, vagy jobbra kanyarodáskor nem adott elsőbbséget a mellette azonos irányba haladó kerékpárosnak.

Öt esetben az álló személygépkocsi ajtaját nyitották ki [KRESZ 40. § (7) bekezdés] az érkező kerékpáros elé. Minden esetben a bal oldalon nyitották ki a jármű ajtaját, egy esetben kerékpársávnál Budapesten a Károly körúton, a többi esetben az úttest szélén álló jármű kikerülése közben ütközött a kerékpáros a kinyíló ajtónak, három esetben úgy, hogy más jármű nem is közlekedett az adott útszakaszon.

Öt esetben figyelmetlen vezetést állapított meg a hatóság [KRESZ 3. § (1) bekezdés c) pont], de a 25. §-hoz hasonlóan ez is azt jelentette, hogy az okozó járművével nekiütközött az előtte haladó kerékpárosnak.

Összegzés

Munkám során a halálos közlekedési balesetek jellemzésével teljes körű kutatást végeztem a 2014-től 2017 évig bekövetkezett balesetek esetében. Megvizsgáltam, hogy a halálos közlekedési balesetek közül a kerékpáros esetek milyen főbb okok miatt következtek be, milyen az elhunyt kerékpárosok életkori összetétele, milyen KRESZ-szabályok megszegése miatt, illetve milyen körülmények között (például lakott területen kívül vagy belül, nappal vagy éjszaka) következtek be a balesetek. A baleseti okokhoz vezető szubjektív okok közül az ittasságot is megvizsgáltam.

A legfontosabb megállapítás, hogy a balesetek vizsgálata alapján az eljárások végén a halálos kimenetelű kerékpáros balesetek esetében a balesetek 58,9%-ában azt állapították meg, hogy a balesetért a kerékpáros a felelős. Ez az eredmény nagyon hasonlít ahhoz, amit korábban a halálos kimenetelű motorkerékpáros baleseteknél állapítottam meg (Mészáros, 2018).

A kutatás eredményei alapján, amelyek egyébként egybevágnak az ORFK által kiadott adatokkal, le kell számolni azzal a tévhitel, hogy a védtelen közlekedők baleseteinek egyik fő oka (amikor a védtelen közlekedő a baleset okozója)

a KRESZ szabályok ismeretének hiánya. A kutatás alapján megállapítható, hogy a halálos kerékpáros balesetekben a legérintettebb korosztály az időseké, akik mögött legalább 40–50 év közlekedési tapasztalat áll. Éppen ennek a rutinosabb korosztálynak kellene jó példát mutatnia a többi közlekedőnek a szabálykövető, kulturált, biztonságos közlekedésről.

A kerékpárosok által okozott balesetek esetében a főbb okok az elsőbbségi szabályok megszegése, a kanyarodási szabályok megszegése, forgalomirányító fényjelző készülék tilos jelzésén való áthaladás, a vasúti átjáróban tilos jelzésen való áthaladás. Nehéz elképzelni, hogy ezekhez a balesetekhez a KRESZ szabályismeret hiánya vezetett.

A balesetekben az 50 év feletti korosztály a leginkább veszélyeztetett, jobban, mint bármely más korosztály. Lakott területen kívül történik a halálos kerékpáros balesetek közel 40%-a. Felmerül a kérdés, csökkenthető-e a balesetek száma lakott területen kívül, ha a kerékpárosoknak a nagy sebességgkülönbség miatt külön kerékpárutakat építenénk. Egy montreali kutatás adatai szerint a kerékpárutak városon belül is biztonságosabbak, mintha az úttesten közlekednének a kerékpárosok (Lusk et al., 2011). A legfontosabb és legalkalmasabb módja a kerékpáros közlekedés biztonságossá tételének az, hogy elkülönített kerékpáros infrastruktúrát biztosítsanak a forgalmas utak mellett és a keresztezésekben. Az infrastruktúrát a közlekedés csillapításával kell kiegészíteni a lakott területeken. A biztonságos és viszonylag stresszmentes kerékpárutak különösen fontosak a gyerekek, az idősek, a nők és a bármely fogyatékkal élő közlekedők számára (Pucher & Buehler, 2008). A külön kerékpáros közlekedési pálya az Európai Közlekedésbiztonsági Tanács 2018-as ajánlásában is szerepelt (URL8).

A halálos kerékpáros balesetek közel harmada éjszaka következik be, az ilyen balesetek háromnegyedében a kerékpáros volt az okozó. Kiemelt figyelmet kell fordítani tehát arra, hogy a kerékpárosok figyelmét felhívjuk, hogy éjszaka fokozott óvatossággal közlekedjenek, és tartsák be a világításra, láthatósági mellyény használatára vonatkozó szabályokat.

A leggyakoribb probléma mind a kerékpáros okozók és mind az egyéb okozók esetében az útkereszteződésben az elsőbbség meg nem adása. Mind a kerékpárosok, mind a többi járművezető részére figyelemhívó kampányokat kell szervezni, hogy a csomópontokban kiemelten figyeljenek a többi közlekedőre. A gépkocsivezetők ne csak az elsőbbséggel rendelkező gépkocsikat keressék tudatosan, hanem az elsőbbséggel rendelkező kerékpárosokat is. Ugyanez igaz a kerékpárosokra, fokozott óvatossággal mérjék fel, mikor tudnak eleget tenni elsőbbségadási kötelezettségüknek, és csak akkor haladjanak be a kereszteződésbe, ha ezt biztonságosan tudják megtenni.

Feltűnő, hogy nagyon sok a magános halálos kerékpáros baleset, ahol más közlekedő résztvevője a balesetnek nincs. Ki kell emelni, hogy a kerékpárosok, akik alkoholt fogyasztottak, arányaiban nagyságrendekkel többször okoznak balesetet, mint más ittas járművezetők. Ez a több mint kétszeres arány azt bizonyítja, hogy a tíz évvel ezelőtt hozott szabály, mely szerint, ha a kerékpáros biztonságos vezetésre képes állapotban van, fogyaszthat alkoholt, rossz, a közlekedésbiztonságra negatívan ható tényező. *„Külön figyelmet kell fordítani a nagyszámú magános kerékpáros balesetekre ill. sérültekre. Közismerten ezen a téren a legnagyobb az adathiány (underreporting). Az okok között az alkoholnak feltehetően döntő szerepe van, emiatt a helyi megelőzési tevékenységnek kiemelten fontos feladatai vannak ezen a téren.”* (Jankó, 2019).

A közlekedésbiztonsággal foglalkozó szakembereknek és a kerékpáros szervezeteknek azokra a tényezőkre kell fókuszálni, amelyek a balesetek, például a halálos balesetek leggyakoribb okai. Fontos, hogy az előzés során megfelelő oldaltávolságot tartsunk a kerékpárosok mellett, amiért a kerékpáros szervezetek mostanában igen erősen kampányolnak, és ha az eredménye az, hogy kevesebb kerékpáros hal meg előzés közben akkor sikeresnek is mondható, azonban a többi baleseti okra, amelyek egyébként nagyságrendileg több halálos eredményű balesethez vezetnek, legalább ilyen hangsúlyos kampányokat kell szervezni. Ilyen, hogy a kerékpáros ne fogyasszon alkoholt a közlekedése előtt, vagy a kerékpáros mindig legyen kivilágítva éjszaka. A kerékpáros járművezetők célcsoportjai közül fokozott figyelmet kell szentelni az 50 év feletti korosztálynak mivel a halálos kerékpáros balesetek döntő többségéért ők felelnek, illetve ezeket a baleseteket ők szenvedik el.

A biztonságos közlekedésre való nevelés a kerékpárosok esetében is az egyik legfontosabb tényező, és bár ennek a folyamatnak részese a rendőrség is (*„A rendőrség ezért részese annak az életre szóló tanulási folyamatnak, amely a közlekedés résztvevőinek helyes magatartását kívánja eredményezni.”* – Major & Mészáros, 2020), nem kizárólag rendészeti feladat.

A címben feltett kérdésre, hogy ki vigyáz a védtelen közlekedőre, a válasz egyértelmű, mindenki. Természetesen elvárható, hogy az „erősebb” közlekedők vigyázzanak a gyengébb (sérülékenyebb, védtelen) közlekedőkre, az azonban nem jó, ha az elvárás a többi közlekedő felé megvan, a saját részünket azonban nem tesszük hozzá, saját magunkra sem vigyázunk, és nem tartjuk be a közlekedési szabályokat, ami a kiszámítható, biztonságos közlekedés alapja. A kutatás adatai szerint a kerékpáros közlekedők biztonságának növeléséhez a többi közlekedő mellett sokat tehetnek hozzá maguk a kerékpárosok is.

Felhasznált irodalom

- Bai, L., & Sze, N. N. (2020). Red light running behavior of bicyclists in urban area: Effects of bicycle type and bicycle group size. *Travel Behaviour and Society*, 21, 226–234. <https://doi.org/10.1016/j.tbs.2020.07.003>
- Felföldi P. (2022). A tilos jelzésen történő áthaladás mintázata Budapest belvárosában. In Kovács I. (Szerk.), *Multidiszciplinaritás: A rendészettudomány sokszínűsége* (pp. 19–34). Magyar Rendészettudományi Társaság. <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/MRTT%20HT%20tanulm%C3%A1nyk%C3%B6tet%20KI.%2006.13..pdf#page=19>
- Felföldi P. (2023a). A „safety in numbers” elv vizsgálata a budapesti kerékpáros forgalomban 2011 és 2023 között. *Magyar Rendészet*, 2023(2), 183–199. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.11>
- Felföldi P. (2023b). Kerékpáros balesetek térbeli eloszlása Budapesten és a WEB-BAL alkalmazás. *Bűnözésföldrajzi Közlemények*, 2023(3–4), 35–48. https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/BFK_2023_3-4.pdf#page=35
- Felföldi P., & Máli Z. (2021). Védtelen közlekedők láthatósága. *Közbiztonsági Szemle*, 2021(2), 23–30. <https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/K%C3%96ZBIZTONS%C3%81GI%20SZEMLE%202021.%202.%20sz%C3%A1m.pdf#page=23>
- Fyhri, A., Sundfør, H. B., Bjørnskau, T., & Laureshyna, A. (2017). Safety in numbers for cyclists—Conclusions from a multidisciplinary study of seasonal change in interplay and conflicts. *Accident Analysis & Prevention*, 105, 124–133. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2016.04.039>
- Hóz E., Kucsara T., & Szabó S. (2023a). Kerékpáros létesítmények meglétének, kiépítésének, típusának és elhelyezkedésének hatása a kerékpáros balesetekre két alföldi megyében. *Útügyi Lapok*, 11(18). <https://utugyilapok.hu/cikkek/kereparos-letesitmenyek-megletenek-kepitesenek-tipusanak-es-elhelyezkedesenek-hatasa-a-kereparos-balesetekre-ket-alfoldi-megyeben/>
- Hóz E., Lányi P., & Kalmár T. (2023b). Kerékpárosok biztonságának elemzése 10 megyei jogú városban, különös tekintettel a város és térsége biztonsági helyzetére és a kerékpáros létesítmények típusára. *Útügyi Lapok*, 11(17), 1–23. <https://utugyilapok.hu/cikkek/kereparosok-biztonsaganak-elemzese-10-megyei-jogu-varosban-kulonos-tekintettel-a-varos-es-tersege-biztonsagi-helyzeterre-es-a-kereparos-letesitmenyek-tipusara/>
- Jacobsen, P. L. (2003). Safety in numbers: More walkers and bicyclists, safer walking and bicycling. *Injury Prevention*, 9, 205–209. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1731007/pdf/v009p00205.pdf>
- Jankó D. (2019). Veszélyben a gyalogosok és a kerékpárosok. *Közlekedésbiztonság*. <https://kozlekedesbiztonsag.kti.hu/veszelyben-a-gyalogosok-es-a-kereparosok/>
- Lusk, A. C., Furth, P. G., Morency, P., Miranda-Moreno, L. F., Willett, W. C., & Dennerlein, J. T. (2011). Risk of injury for bicycling on cycle tracks versus in the street. *Injury Prevention*, 17(2), 131–135. <https://doi.org/10.1136/ip.2010.028696>
- Mátyás Sz., Lippai Zs., Németh Á., Gál E., Nagy I., & Felföldi P. (2020). Budapest kerékpáros baleseteinek bűnözésföldrajzi elemzése. *Bűnözésföldrajzi Közlemények*, 2021(1–2), 21–34. https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/BFK_2021_1-2.pdf#page=21

- Major, R., & Mészáros, G. (2020). Thoughts on road traffic control. *Internal Security*, 12(2), 313–319.
- Mészáros G. (2018). A halálos motorkerékpáros balesetek és a sebességtúllépés összefüggéseinek vizsgálata (2014–2015). *Közlekedéstudományi Szemle*, 68(6), 59–69.
- Pucher, J., & Buehler, R. (2008). Making cycling irresistible: Lessons from the Netherlands, Denmark and Germany. *Transport Reviews*, 28(4), 495–528. <https://doi.org/10.1080/01441640701806612>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: Magyarország dobogós helyen áll a napi kerékpárhasználó EU-s országok között. <https://bringas.hu/hirek/itthon/magyarorszag-dobogos-helyen-all-a-napi-kerekparhasznalo-eu-s-oroszagok-kozott/>
- URL2: Nemzeti Kerékpáros Stratégia 2030. <https://cdn.kormany.hu/uploads/document/d/d5/d56/d56d7d20ced654ca5bc98ad589e9a3c4abb7bf4e.pdf>
- URL3: Decline in road fatalities larger among motorists than cyclists. <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2020/31/decline-in-road-fatalities-larger-among-motorists-than-cyclists>
- URL4: European Road Safety Observatory – Facts and Figures: Cyclists – 2021. https://road-safety.transport.ec.europa.eu/system/files/2022-03/FF_cyclists_20220209.pdf
- URL5: Traffic Safety Basic Facts 2018 – Cyclists. https://road-safety.transport.ec.europa.eu/system/files/2021-07/bfs20xx_cyclists.pdf
- URL6: Kerékpáros balesetek – Kreszváltozás.hu. https://kreszvaltozas.hu/baleset_megelozes/kerekparos-balesetek/
- URL7: Így bringázik Magyarország 2022 – Országos reprezentatív kutatás. <https://kerekparos-klub.hu/kerekparoskutatas-2022>
- URL8: Walking and Cycling in Europe? PIN Flash Report 38. https://etsc.eu/wp-content/uploads/PIN-Flash-38_FINAL.pdf
- URL9: Magyarország közúti közlekedésbiztonsági helyzetének alakulása 2022-ben – II. rész. <https://kozlekedesbiztonsag.kti.hu/11369-2/>
- URL10: A háztartásokban lévő kerékpárok száma – KSH Statisztikai tükrök. https://www.ksh.hu/stadat_files/sza/hu/sza0023.html

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Mészáros G. (2025). Ki vigyáz a védtelen közlekedőkre? Halálos kimenetelű kerékpáros balesetek vizsgálata 2014–2017. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1235–1255. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1235-1255>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Mészáros Gábor, aki a meszaros.gabor@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.

Az okozott vagyoni hátrány megtérülése a költségvetési csalás miatti bűnügyekben

Recovery of financial loss in criminal cases of budget fraud

Deres Petronella

Dr. PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet
deres@okri.hu

Kármán Gabriella

Dr. PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet
karman@okri.hu

Absztrakt

Cél: A vagyonvisszaszerzés a nyereségorientált bűncselekményekkel szembeni fellépésnek kiemelten hangsúlyos elemévé vált napjainkra. A költségvetési csalás esetén az okozott vagyoni hátrányok megtérítése több eljárásnak is feladatát képezi. Az adó meg nem fizetése esetén minden esetben adóigazgatási eljárásnak van helye, emellett jogellenes, bűnös tevékenység vagy mulasztás esetén a cselekmény súlya miatt a büntetőjognak is létjogosultsága van. A kutatás és az annak eredményeit bemutató tanulmány kiindulópontként a különböző eljárások jellemzőinek és viszonyának elméleti levezetését célozza, a szankciók alkalmazhatósága jogszabályi feltételeinek és jogalkalmazási szempontrendszerének áttekintését, különös tekintettel a kétszeres értékelés (elvonás) tilalmára. Mindemellett az okozott vagyoni hátrány tényleges megtérülésének volumenét és annak módzatai arányait is bemutatja, figyelmet fordítva egyúttal az elkövető Btk. 396. § (8) bekezdés szerinti megtérítési lehetőség megvalósulására és az e körben született friss jogszabályi változások hatásaira.

Módszertan: A szabályozás és a kérdés háttérét képező elméletek áttekintését és elemzését követően a kutatási kérdések vizsgálata a statisztikai adatok elemzésével és empirikus módszerrel, bűnügyi iratok elemzésével történt.

Megállapítások: Az adóigazgatási és a büntetőeljárásban kiszabható szankciók egymáshoz fűződő viszonya kapcsán a legtöbbet tárgyalt – a joggyakorlatban is számos megoldást felmutató – kérdés a kettős szankcionálás lehetősége.

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 11. 07. Átdolgozás: 2024. 12. 16.
Elfogadás: 2025. 02. 03.

Az EJEB és az EUB gyakorlatában is jelenlévő „ne bis in idem problémára” hazánkban 2022 márciusában született megoldás, a Btk. és az Art. vonatkozó rendelkezéseinek együttes módosításával. A joggyakorlat rávilágít arra, hogy a hatékony vagyonelvonás feltétele az lenne, ha az adóeljárásban a vagyonelvonás tényleges megtörténtét vennék figyelembe a büntetőeljárás során a vagyoneklobzás alkalmazásáról szóló döntésnél.

Érték: Az okozott vagyoni hátrány mind hatékonyabb megtérülése a vagyonnevisszaszerzés témakörének részeként a magyar, az európai uniós és a nemzetközi büntetőpolitika aktuális prioritásainak részét képezi. A költségvetés büntetőjogi védelme kiemelkedő jelentőségű; e cselekménykör leglényegesebb jellemzője az okozott vagyoni hátrány mértéke, alakulása az ismertté vált büntetőügyekben; emellett azonban még mértékadóbb, a büntetőeljárások, sőt a büntildözés eredményességének objektív mutatója lehet a megtérült vagyoni hátrány. A tanulmány ennek lehetőségeit a megjelölt szempontrendszer szerint, a joggyakorlat elemzésével elsőként vizsgálja.

Kulcsszavak: vagyonnevisszaszerzés, költségvetési csalás, kétszeres értékelés tilalma, európai bűnügyi együttműködés

Abstract

Aim: Asset recovery has become a key element of the fight against profit-oriented crime. In cases of budget fraud, the recovery of financial loss is the task of multiple procedures. In instances of unpaid taxes, a tax administration procedure is always applicable, and in addition, in cases of unlawful, culpable actions or omissions, due to the severity of the conduct, criminal law also has its relevance. The research and the study presenting its findings aim to theoretically outline the characteristics and interrelations of various procedures as a starting point, while also reviewing the statutory conditions for the applicability of sanctions and the applicable legal principles, with particular attention to the prohibition of „ne bis in idem”. Moreover, the study examines the extent and modalities of actual restitution of the financial damages caused, placing emphasis on the implementation of the restitution opportunity provided under Section 396 (8) of the Criminal Code and the impact of recent legislative changes in this regard.

Methodology: Following a review and analysis of the regulations and the theories underpinning the issue, the research questions were examined using statistical data analysis and empirical methods, including the analysis of criminal case files.

Findings: Regarding the relationship between sanctions imposed in tax administrative and criminal proceedings, the most frequently discussed issue — also addressed by various legal solutions in case law - is the possibility of double

sanctions. A solution to the “ne bis in idem” problem, which has been widely debated in both the case law of the European Court of Human Rights (ECHR) and the Court of Justice of the European Union (CJEU), was introduced in Hungary in March 2022 through the simultaneous amendment of the relevant provisions of the Criminal Code and the Tax Administration Act. Case law highlights that effective asset recovery would require taking into account the actual implementation of asset deprivation in the tax procedure when making decisions regarding the application of asset recovery in criminal procedure.

Value: The more effective recovery of financial loss caused is part of the broader theme of asset recovery, which is a current priority in Hungarian, European Union, and international criminal policy. The criminal law protection of the budget is of paramount importance; the most essential characteristic of this category of offenses is the extent and evolution of the financial loss caused in criminal cases. However, even more significant may be the objective indicator of the effectiveness of criminal procedure, and even law enforcement, which is the amount of financial loss recovered. This study is the first to examine the possibilities for achieving this, according to the specified framework, through the analysis of case law.

Keywords: asset recovery, budget/tax fraud, ne bis in idem, European criminal cooperation

A kutatási téma kiindulópontjai

Az Országos Kriminológiai Intézetben 2023-ban folytatott kutatás célja a költségvetési csalás miatt folytatott büntetőügyekben az okozott vagyoni hátrány megtérülési lehetőségeinek vizsgálata volt. A Legfőbb Ügyészség által meghatározott szempontrendszer szerint a vizsgálat célja a vagyoneklobzás, az adóhatóság általi megfizetésre kötelezés, illetve az elkövető általi megtérítés [Btk. 396. § (8) bekezdése] révén visszaszerzett vagyon egymáshoz viszonyított arányának kimutatása és a kétszeres elvonás elkerülése biztosításának megvalósulása volt.

Az okozott vagyoni hátrány megtérülése a vagyonvisszaszerzés témakörének részeként a magyar, az európai uniós és a nemzetközi büntetőpolitika aktuális prioritásainak részét képezi. A bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló 2014/42/EU irányelv már jelentős lépéseket tett az uniós és a nemzeti vagyoneklobzási eljárások megfelelő alkalmazása és az ezzel kapcsolatos statisztikai adatok gyűjtése érdekében.

Mivel a korábbi szabályozás hatásvizsgálata szerint ([URL1](#); [URL2](#)) az elkövetési eszközöknek, a bűncselekményből származó jövedelemnek vagy vagyonnak a felkutatására, azonosítására, befagyasztására, elkobzására és kezelésére, valamint a vagyonvisszaszerzési hivatalokra vonatkozó jelenlegi uniós jogi keret nem érte el még kellő mértékben a nyereség visszaszerzése érdekében megfogalmazott célkitűzést, megszületett az új 2024/1260. (EU) irányelv a vagyonvisszaszerzésről és az elkobzásról ([URL3](#)).

Szűkebb témánk egy olyan bűncselekménnyel okozott vagyoni hátrány megtérülési lehetőségeinek, a bűncselekményből származó vagyon elvonása elvi módozatainak és tényleges gyakorlatának vizsgálata, ahol a sértett az állam, így a vagyoni hátrány a költségvetésben realizálódik.

A probléma lényege abban áll, hogy az adóügyi (és más közigazgatási jogi) jogviszonyokról, jogsértésekről több jogág is rendelkezik. Az ilyen jogviszonyok esetén a büntetőjog ultima ratio szerepe a kiindulópont, az igazgatási (itt adóigazgatási) eljárás és az ennek során alkalmazott jogkövetkezmények az elsődlegesek. Súlyosabb jogsértések esetére a jogalkotó szabálysértési, illetve büntetőjogi tényállásokat határoz meg ([Pfeffer, 2020](#)).

Az adóra elkövetett bűncselekmények esetén az egyes eljárások sorrendje, a joghátrányok alkalmazhatósága, egymáshoz való viszonya kérdéseket vet fel, különösen - a kutatás címében meghatározottnak megfelelően - a vagyonelvonó szankciók relációjában. A kutatás során a kérdéskör jogi szabályozásának ágait, elméleti támpontjait és gyakorlati megoldásait elemeztük, választ keresve az alapkérdésre: milyen lehetőségei vannak az okozott vagyoni hátrány megtérülésének a költségvetési csalás miatt indult büntetőügyekben, illetve hogyan, miként térül meg a vagyoni hátrány.

A költségvetési csalás lényegi ismérvei mindenekelőtt a következőképpen foglalhatóak össze: a „*költségvetési források jogellenes elvonása valósul meg*” ([Pfeffer, 2020](#)). A költségvetési csalás elkövetője cselekményével a költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz, a bűncselekmények száma és az elkövetési értékek statisztikai adatai több évre visszamenően alátámasztják a fokozódó negatív gazdasági hatást ([Tóth, 2019](#)). Tóth Mihály elemzésének megállapításai lényegében ma is érvényesek: a bűncselekmények számának stagnálása, illetve az elmúlt években történő enyhe emelkedése mellett az okozott vagyoni hátrány mértéke növekszik. Az ennek hátterében álló hatások összetettek lehetnek, azonban a gazdasági folyamatok és a bűnüldözés eredményessége mellett minden bizonnyal a cselekmények súlya is nő.

1. számú táblázat

Az okozott vagyoni hátrány és a megtérülés volumene a regisztrált költségvetési csalás bűncselekményeknél 2017–2022

	Költségvetési csalások száma	Vagyoni hátrány (Ft)	Egy költségvetési csalásra eső vagyoni hátrány (Ft)	Megtérült összeg (Ft)	Megtérü- lési arány (%)
2018	1728	72 489 935 799	41 950 194	6 727 428 065	9,28
2019	1497	43 087 073 548	28 782 280	2 189 337 738	5,08
2020	1058	38 318 079 473	36 217 466	1 530 317 718	3,99
2021	1174	69 023 986 967	58 793 856	8 497 362 596	12,31
2022	1184	115 761 000 000	97 771 115	1 790 108 009	1,55
2023	1041	74 227 143 845	71 303 692	4 066 481 848	5,48

Forrás. Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészeti Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS).

A költségvetést károsító cselekménykör leglényegesebb jellemzője az okozott vagyoni hátrány mértéke, alakulása az ismertté vált büntetőügyekben, emellett azonban szintén mértékadó, a vagyonvisszaszerzés stratégiai jelentőségű céljá emelkedésével a büntetőeljárások, sőt a bűnüldözés eredményességének objektív mutatója lehet a megtérült vagyoni hátrány.

A kutatás az elsődleges statisztikai adatok (az ENYÜBS-ben szereplő „megtérült”, valójában csak biztosított, de ténylegesen még el nem kobzott, vissza nem szerzett vagyoni hátrány) elemzésén túlmenően a költségvetésnek okozott vagyoni hátrány megtérülési lehetőségeinek vizsgálatát, valamint a megtérült vagyoni hátránynak a kimutatását célozta.

Az adóigazgatási eljárás és a büntetőeljárás szerepe, viszonya a költségvetési csalás bűncselekménye esetén

A költségvetést károsító bűncselekmények esetében hazánkban és nemzetközi dimenzióban is tárgyalt kérdés az adó-, a jövedéki és a vámigazgatási eljárás, valamint a büntetőeljárás viszonya, szerepe. A probléma aktuális helyzetképének feltárása érdekében mindenekelőtt az adóra elkövetett bűncselekmények speciális, a jogágak közötti kezelésének szabályozási támpontjait és ennek átlomásait vettük számba.

Az úgynevezett „adóra elkövetett bűncselekmények” esetén az alaphelyzet az, hogy az adott cselekmény egyidejűleg az adótényállás elemeit és az adóra elkövetett bűncselekmény tényállásának az elemeit is kimeríti. Ennélfogva felmerül

a két eljárás egymást kizáró hatása vagy azok sorrendisége, az adójogi és a büntetőjogi következmények egymáshoz való viszonya, illetve az egyes eljárásokban beszerzett bizonyítékok felhasználásának lehetőségei (Molnár, 2017).

Az adó meg nem fizetése esetén minden esetben adóigazgatási eljárásnak van helye, emellett jogellenes, vétkes tevékenység vagy mulasztás esetén a cselekmény súlya miatt a büntetőjognak is létjogosultsága van. A büntetőeljárásban ugyanazoknak a tényeknek a megállapítása történik, mint az adóigazgatási eljárásban (az adóhiány okai, összege), azonban a büntetőeljárásban többletként jelentkezik a bűnösség (költségvetési csalás esetén a szándék, illetve a célzat) vizsgálata (Molnár, 2017).

Molnár Gábor megállapítja, hogy a két eljárás között nemcsak mennyiségi, hanem minőségi különbség is van: „*E minőség pedig a két eljárás törvényben meghatározott hierarchiájából fakad, ugyanis nem egyenrangú eljárásokról van szó. Bár az adóhiány vizsgálata első lépcsőben – a dolgok természetes rendjében – az adóhatóságra tartozik és az adóhatóság önállóan hozza meg a döntését, a büntetőjogi felelősség vizsgálata – ez előtt, emellett, illetőleg ezt követően – önállóan – tehát adott esetben az adóigazgatási eljárástól, annak eredményétől függetlenül – történik.*” (Molnár, 2017).

Vizsgálatunk ezúttal a két eljárásban alkalmazható jogkövetkezményekre, azok viszonyára vonatkozott, ezen belül is az okozott vagyoni hátrány visszaszerzése érdekében alkalmazható intézkedések kerültek a fókuszba.

Az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény (Art.) adófizetési szabályai szerint az adó megfizetésére kötelezett személy, ha az esedékes adót nem fizette meg, és azt tőle nem lehet behajtani, az adó megfizetésére határozattal kötelezhető [59. § (1) bekezdése]. Az Art. jogkövetkezményekről szóló fejezete szól továbbá – többek között – a késedelmi pótlék, illetve az adóbírság alkalmazásának feltételeiről.

Míg az adóbírság az adóigazgatási eljárásban alkalmazható jogkövetkezmény, az Art. 59. § (1) bekezdése szerinti „*adóhatóság általi megfizetésre kötelezés*” valójában az adó meg nem fizetésével okozott vagyoni hátrány megtérülése érdekében történő intézkedés.

A költségvetési csalás elkövetésével okozott vagyoni hátrány, illetve az így szerzett vagyon a büntetőeljárás során elsősorban vagyoneklombzás elrendelésével vonható el. Az elkövető a költségvetési csalással okozott vagyoni hátrányt önként is megtérítheti. Amennyiben erre a büntetőeljárás során a vádemelés előtt sor kerül, úgy a büntetés korlátlanul enyhíthető a Btk. 396. § (8) bekezdése értelmében.

Az adóigazgatási eljárás és a büntetőeljárás viszonyát, sorrendiségét, időbeliségét illetően szem előtt kell tartani továbbá az Art. 203. § (4) bekezdését; ennek alapján a bíróság által jogerősen megállapított csalás (Btk. 373. §). költségvetési csalás (396. §) esetén (más bűncselekmények mellett) ha azt adóra, járulékra

vagy költségvetési támogatásra követik el, az adó megállapításához való jog nem évül el mindaddig, amíg a bűncselekmény büntethetősége el nem évül.

Molnár Gábor szerint a fenti rendelkezések alapján egyértelmű, hogy az adóhatóság jogosult, illetve köteles már a büntetőeljárás megindítása előtt megtenni a szükséges intézkedéseket meghatározott bűncselekményekkel okozott adóhiány megtérítése érdekében, és jogosultsága nem évül el addig, amíg a bűncselekmény büntethetősége el nem évül (Molnár, 2017).

Hogy hogyan történik ez a gyakorlatban, és végső soron milyen módon és mértékben térül meg az okozott vagyoni hátrány, vizsgálatunk ennek feltárását célozta.

A kétszeres elvonás kérdésköre és megoldásai az adóigazgatási eljárás és a büntetőeljárás vonatkozásában

Az adóigazgatási és a büntetőeljárásban kiszabható szankciók egymáshoz fűződő viszonya kapcsán merül fel a kettős szankcionálás lehetőségének kérdése. Pfeffer Zsolt a szankciók arányosságának követelményéből vezeti le az ugyanazon jogellenes magatartás miatt alkalmazott több jogkövetkezmény lehetőségének kérdését: „*Nem ütközik-e a kétszeres értékelés tilalmába az, ha a kiszabott adójogi jogkövetkezmények (adóbírság stb.) mellett még büntetőjogi felelősségre is vonják az adózót, így büntetést szabnak ki, illetve vagyonekobzást alkalmaznak.*” (Pfeffer, 2020).

A kérdés megválaszolására az Európai Unió joggyakorlata szolgál kiindulópontként.

A büntetőjogi és a más jogági eszközök párhuzamos alkalmazhatóságának viszonylatában mindenekelőtt az ultima ratio elvéből kell kiindulni, eszerint a büntetőjog csak végső eszköz lehet az állami kontrollmechanizmusok között. Ezzel összefüggésben vizsgálja Lengyel Tibor a ne bis in idem elvet; a párhuzamos felelősségi formák problémaköre az adóigazgatási tényállásokkal kapcsolatban jellemzően megjelenik. Lengyel abból indul ki, hogy „*a tagállamok a büntetőjogi és az adójogi szabályozás kialakítása terén szuverének, azaz a jogszabályi környezet kialakítása a nemzeti jogi szabályozás kompetenciája. E körben tehát minden tagállam saját nemzeti jogát alkalmazza, viszont a nemzeti bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a nemzeti jog mennyiben egyeztethető össze az Európai Unió Alapjogi Chartájának 50. cikkében foglalt rendelkezésekkel*” (Lengyel, 2022).¹

1 Az EU Alapjogi Chartája 50. Cikk rendelkezik a kétszeres eljárás alá vonás és a kétszeres büntetés tilalmáról: „*Senki sem vonható büntetőeljárás alá és nem büntethető olyan bűncselekményért, amely miatt az Unióban a törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.*”

A közigazgatási jogi (adóügyi), illetve a büntetőjogi szankciók párhuzamos alkalmazhatósága kapcsán a kezdeti szigorúbb védelem irányából egy megengedőbb joggyakorlat felé mozdult el a bíróságok judikatúrája (Elek, 2022; Szabó, 2021).

A nemzetközi dokumentumok az alapelv kapcsán hangsúlyozzák, hogy az az eljárások és a szankciók büntető jellege esetén érvényesül (bis), emellett, hogy ugyanazon tényekre vonatkoztatható (idem), további feltételként, hogy ugyanazon terhelten szemben és végleges (jogerős) döntés esetén alkalmazható (Elek, 2022).

Ugyanakkor az Európai Unió Bírósága (EUB) az elé kerülő esetekben főként azt vizsgálta, hogy a közigazgatási eljárásban alkalmazott szankciók büntető jellegűek-e.² E kérdések vizsgálata során az EUB gyakran az úgynevezett Engel-kritériumokból indult ki: 1) a jogsértés belső jog szerinti minősítéséből; 2) a jogsértés jellegéből; és 3) a kiszabható szankció természetéből és súlyából.

Az A és B kontra Norvégia ügyben³ az EJEB kinyilvánította, hogy a formailag közigazgatási, de az Engel-kritériumok szerint büntetőjogi jellegű szankciók halmozódása nem sérti a ne bis in idem elvét, feltéve, hogy kellően szoros anyagi és időbeli kapcsolat van közöttük (Elek, 2022). Ezzel a ne bis in idem elv új értelmezést kapott, eszerint a büntető- és a közigazgatási eljárások párhuzamos alkalmazása nem jelenti annak megsértését, amennyiben az eljárások és a szankciók kiegészítik egymást. Így a kétszeres eljárás tilalmának egyetlen korlátja az arányosság követelménye maradt.⁴

Ennek megfelelően a kitűzött célok és az alkalmazott hátrányok arányosságának szem előtt tartásával határozta meg az EUB a Luca Menci-ügyben azokat a feltételeket, amelyek teljesülése esetén „*hozzáadottérték adó törvényi határidőn belül történő megfizetésének elmulasztása miatt büntetőeljárás indítható egy olyan személlyel szemben, akit ugyanezen tényállás miatt már jogerősen az ezen 50. cikk értelmében vett büntető jellegű közigazgatási szankcióval sújtottak.*”⁵

Ehelyütt idézzük továbbá az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1371. számú PIF irányelvét (URL4), amely az EU pénzügyi érdekeit érintő csalás ellen büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelemről szól. Az irányelv nem zárja ki a közigazgatási és a büntető szankciók párhuzamos alkalmazását, az instrumentum alapján a tagállamok kötelezettsége annak biztosítása, hogy a nemzeti rendelkezések alapján indított büntetőeljárások ne érintsék indokolatlanul az uniós jogban vagy a nemzeti végrehajtási rendelkezésekben megállapított,

2 Bonda-ügy, C-489/10. sz. (2012. 06. 05.); Fransson-ügy, C-617/10. sz. (2013. 02. 26.).

3 24130/11 és 29758/11 sz. ügy (2016. 11. 15.).

4 A és B kontra Norvégia-ügy, Luca Menci-ügy, C-524/15. sz. ügy (2018. 03. 20.).

5 Lengyel Tibor idézi és részletezi a C-524/15. sz. ügy ítéletének rendelkező részét (Lengyel, 2022), lásd továbbá Elek, 2022.

a büntetőeljárással nem egyenértékű közigazgatási intézkedések, szankciók és bírságok megfelelő és hatékony alkalmazását.

Ne bis in idem a hazai joggyakorlatban, a problematika (fel)oldása

Ugyanazon tény kétszeres értékelésének tilalmáról Magyarország Alaptörvénye a XXVIII. cikk (6) bekezdésében rendelkezik: „*A jogorvoslat törvényben meghatározott rendkívüli esetei kivételével senki sem vonható büntetőeljárás alá, és nem ítéltető el olyan bűncselekményért, amely miatt Magyarországon vagy – nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben – más államban törvénynek megfelelően már jogerősen felmentették vagy elítélték.*”

Különböző jogágak eljárásaira és jogkövetkezményeire ez a tilalom már nem érvényes általános jelleggel: az Alkotmánybíróság a 8/2017. (IV. 18.) AB határozatában megállapította, hogy „*az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből és XXVIII. cikk (6) bekezdéséből, a jogbiztonság elvéből, valamint a kétszeres eljárás alá vonás és büntetés tilalmából eredő alkotmányos követelmény, hogy ha állatkínzás vétsége vagy büntette miatt büntetőjogi felelősség megállapításának van helye, vagy a büntetőjogi felelősség kérdésében már jogerős marasztaló döntés született, akkor ugyanazon tényállás alapján indult állatvédelmi hatósági eljárásban, ugyanazon jogellenes cselekmény miatt állatvédelmi bírság kiszabására ugyanazon személlyel szemben nem kerülhet sor.*” A döntés indokolásában szerepel az is, hogy „*[a] szóban forgó alaptörvényi rendelkezés nem tiltja önmagában azt, hogy valakivel szemben, ugyanazon jogellenes cselekménye miatt több, más jogágba tartozó, eltérő funkciójú eljárást folytassanak le és ennek eredményeként jogkövetkezményt alkalmazzanak.*” Bár a ne bis in idem az állami büntetőhatalom visszaélésszerű gyakorlásával szemben védi az egyént, az adott eljárás vagy szankció „büntető” jellegének megítélésekor az Alkotmánybíróság nem a formális természetű jogági besorolást tekinti döntőnek, hanem az érintett jogszabály tartalmából, funkciójából indul ki. Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a büntetőjogi gyökerű alkotmányos alapelveknek érvényesülniük kell az olyan – más jogágba sorolt – eljárások tekintetében is, amelyek valamely jogellenes magatartás szankcionálására irányulnak és preventív, valamint represszív jellegű jogkövetkezmény alkalmazásával zárulnak.⁶

6 8/2017. (IV. 18.) AB határozat az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény 43. § (1) és (4) bekezdésének alkalmazásával kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról.

Kifejezetten a kétszeres vagyonelevonás tekintetében korábban a Kúria BKV 95. számú állásfoglalása rendelkezett: ha a költségvetési bevétel kapcsán eljárni jogosult hatóság az elkövetőt vagy azt a gazdálkodó szervezetet, amelyik a vagyonnal gazdagodott már kötelezte a kiesett bevétel megfizetésére, a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény visszafizetésére, illetve a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök visszafizetésére, akkor vagyonelevonás alkalmazásának nincs helye. Amennyiben a kötelezés nem éri el a bíróság által megállapított bevételkiesés, jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérő felhasználás mértékét, az intézkedést az egyéb feltételek fennállása esetén a fennmaradó részre kell alkalmazni.⁷

A Kúria Bfv.III.1068/2021/12. sz. határozatára (is) hivatkozva Steiner rámutat arra, hogy „*az ártatlanság vélelmét tartalmazó alaptörvényi rendelkezés a büntetőjogi felelősség végleges megállapítását kifejezetten és kizárólag a bíróság (és nem a közigazgatási hatóság) jogerős határozatához köti. A ne bis in idem elvét előíró rendelkezés pedig felmentésre és elítélésre utal, ilyen tartalommal pedig fogalmilag csak bíróság hozhat határozatot. A magyar jogrendszerben res iudicata hatás kiváltására tehát az Alaptörvény rendelkezései szerint kizárólag bírósági határozat lehet képes, míg közigazgatási határozat értelemszerűen nem.*” (Steiner, 2023).

Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXXIV. törvény számos jelentős változást léptetett életbe a büntetőjog területén. A törvény indokolása szerint az alapvető jogok biztosának az AJB-1084/2020. számú ügyben született jelentése szabályozási problémákat tárt fel a Btk. szerinti vagyonelevonás és az adóhiányt adóeljárásban megállapító határozat viszonyában a kétszeres elvonás tilalmának érvényesülésével kapcsolatban. Ennek a helyzetnek az orvoslására a Btk. és az Art. 2022. március 1-jétől úgy módosult, hogy a párhuzamosan folytatott eljárásokban figyelembe kell venni a másik eljárásban már megállapított, ugyanolyan jellegű vagyonelevonást. A Btk. módosított 74. § (5) bekezdés c) pontja szerint nem rendelhető el vagyonelevonás „... a vagyontra, ha azzal kapcsolatban a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekménnyel azonos tényállás miatt közigazgatási hatóság, állami adó- és vámhatóság végleges határozatában vagy közigazgatási perben a bíróság jogerős határozatában fizetési kötelezettséget állapított meg, a fizetési kötelezettség erejéig.”

Az adóeljárási vonatkozásokat az Art. módosított 146. §-a rendezi. Ennek lényege szerint az adózónak az utólagos adómegállapítási eljárás során benyújtott kérelmére, az adóhatóság mellőzi az adózó feltárt adókülönbözöt azon összegének

7 95. BK vélemény a vagyonelevonás egyetemleges alkalmazásának hiányáról, illetve a részesekkel szembeni alkalmazásáról (eredeti szöveg).

megfizetésére kötelezését, amelyre vonatkozóan a bíróság ügydöntő határozatban vagyonekobbzást rendelt el, ha az adókülönbözet, valamint az ügydöntő határozatban megállapított vagyoni hátrány alapjául szolgáló tényállás megegyezik, és a vagyonekobbzást az adózóval vagy azzal szemben rendelték el, aki az adózónál feltárt adókülönbözetből eredő vagyonnal gazdagodott.

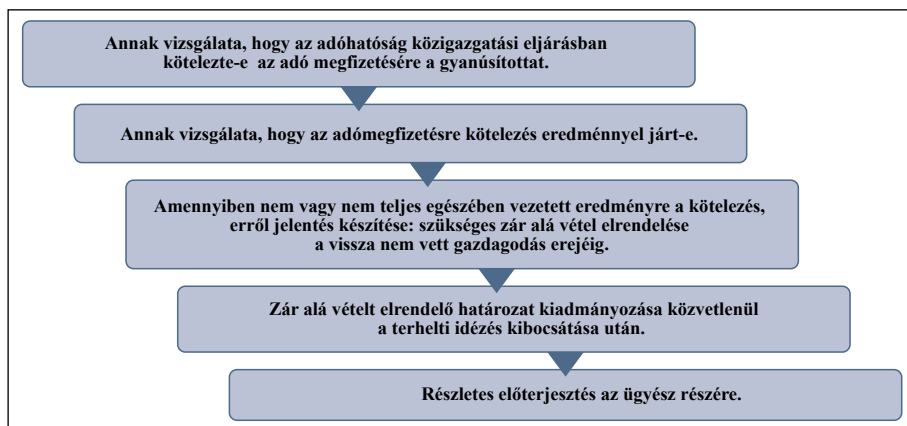
A Btk. módosítása csak az ugyanazon személy ugyanazon cselekmény elkövetéséből eredő vagyonekvonása tekintetében mondta ki a kétszeres elvonás tilalmát, így Steiner Gáborral egyetértve, annak nincsen akadálya, hogy ha az adóhatóság a büncselekményből származó vagyon megfizetésére a jogi személyt már kötelezte, de a büntetőbíróság megállapítja, hogy a büncselekmény elkövetése révén annak terheltje is kimutatható vagyoni előnyre tett szert, erre nézve a bíróság az adóhatósági megállapítástól függetlenül vagyonekobbzást rendeljen el (Steiner, 2023).

Továbbra is problémát jelent azonban az a tény, hogy a vagyonekobbzás elrendelésének már az is akadályát képezi, hogy az adóhatóság „fizetési kötelezettséget állapított meg”, ami nem jelent garanciát arra, hogy a befizetés eredményesen megtörtént. A valódi cél az lenne, hogy a kiesett adóbevétel ténylegesen megtérüljön. Ennek érdekében megfontolandó a NAV Bűnügyi Igazgatóságának a javaslata – összhangban Fejes Péter korábbi véleményével –, miszerint a tényleges vagyonekvonást vegyék figyelembe a vagyonekobbzás esetén (Varga, 2023).

Ennek a helyzetnek a feloldására a NAV Dél-Alföldi Bűnügyi Igazgatósága gyakorlatban a következő metodikát alakította ki a költségvetési csalás bűntette miatt indított büntetőügyekben.

1. számú ábra

Eljárási metodika (NAV Dél-Alföldi Bűnügyi Igazgatósága)

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Fejes Péter korábbi szabályozás alapján tett megállapítása a hatályos szabályozás idején is érvényes: „*A kétszeres eljárás – jogerős ügydöntő határozat nélkül – nem kétszeres büntetés (res iudicata), a kétszeres kötelezés pedig – végrehajtás nélkül – nem kétszeres elvonás.*” (Fejes, 2021).

A kettős elvonás tilalmát a vagyoneklobzás és az adóhatósági szankció relációjában álláspontunk szerint nem a kötelezés, hanem annak végrehajtása mérítheti ki (Fejes, 2021).

A kutatási kérdés empirikus vizsgálata

A szabályozás és a kérdés hátterét képező elméletek áttekintését és elemzését követően a kutatási kérdést empirikus módszerrel vizsgáltuk: az okozott vagyoni hátrány megtérülésének lehetőségei hogyan jelennek meg a gyakorlatban, hogyan érvényesülnek a költségvetési csalás miatt folytatott büntetőügyekben, a hatályos szabályozás tükrében milyen elvi és gyakorlati kérdések merülnek fel, végső soron érvényesül-e a törvényhozó szándéka, azaz mennyiben kerül sor a vagyoni hátrány megtérülésére, milyen tapasztalatok fogalmazhatók ezzel kapcsolatban.

A rendelkezésre álló statisztikák áttekintése

2020 decemberében az Állami Számvevőszék (ÁSZ) elemzést készített a *Büntetőeljárásokhoz kapcsolódó vagyoneklobzás és lefoglalás* címmel a büntetőeljárásokban alkalmazott vagyoni intézkedések és kényszerintézkedések gazdálkodási és integritási helyzetéről, azzal a céllal, hogy annak „*eredményei hozzájárulhatnak a büntetőeljárás során az állam tulajdonába került vagyonnal történő felelős, eredményes és átlátható gazdálkodás megerősítéséhez, valamint a bűnügyi vagyon kezelésével, a vagyoni intézkedésekkel kapcsolatos tervezés és döntéshozatal megalapozásához*” (URL5).

Az ÁSZ-elemzés mindenekelőtt az OECD által készített elemzést (OECD, 2019) idézi, amely megállapította, hogy a magyar adatszolgáltatás nem terjedt ki arra, milyen típusú bűncselekmények esetében születtek a bírósági határozatok, illetőleg milyen értékekben rendelte el a bíróság az elkobzást, illetve a vagyoneklobzást. A 2013–2018 időszakban az elkobzást és a vagyoneklobzást elrendelő bírósági ítéletek száma ismerhető meg Magyarországon. Az elemzés szerint „*a bírósági határozatok száma a valódi társadalmi jelentőséget azonban nem ábrázolja, mivel az intézkedések pénzben kifejezett értékét és a végrehajtás eredményességét nem mutatja meg.*”

Az elemzés ([URL5](#)) hivatkozik továbbá az Europol által a témában készített tanulmányra ([Europol, 2016](#)), amely a vagyoni jellegű intézkedések és a kényszerintézkedésekkel érintett vagyonmennyiség összegaszerúségét vizsgálta. Ennek kapcsán felhívta a figyelmet arra, hogy a tagállamok nem készítenek egységes szemléletű statisztikai adatszolgáltatást, nemzeti szinten az adatokat nem összesítik, az uniós államok többségében a bíróságok és az ügyészségek gyűjtik az ezzel kapcsolatos információkat.

Az ÁSZ-elemzést követően, 2022. május 25-én született meg az Európai Bizottság határozati javaslata a vagyonvisszaszerzésről és az elkobzásról szóló új irányelvre [COM(2022) 245final, [URL1](#)], majd 2024. április 24-én az Európai Parlament és a Tanács a vagyonvisszaszerzésről és -elkobzásról szóló 2024/1260 (EU) irányelve ([URL3](#)), amely előírja, hogy a befagyasztott és elkobzott vagyon hatékony kezelése érdekében a tagállamok biztosítják, hogy az illetékes hatóságok gyorsan információhoz tudjanak jutni, e célból a tagállamok hatékony eszközöket alakítanak ki a befagyasztott és elkobzott vagyon kezelésére, így egyetlen központi nyilvántartást hoznak létre vagy egyéb nyilvántartásokat hoznak létre [27. cikk (1)]. Továbbá a tagállamok az érintett hatóságoktól rendszeresen átfogó statisztikát gyűjtenek és megőrzik azokat az elkobzási rendszereik hatékonyságának felülvizsgálata érdekében (28. cikk).

A kutatás keretében végzett statisztikai adatgyűjtés

A kutatási kérdés megválaszolásához mindenekelőtt szükséges volt áttekinteni a költségvetési csalás miatt folytatott büntetőügyekben az okozott vagyoni hátrány megtérüléséről rendelkezésre álló adatokat.

Az ENYÜBS adatai

Az ENYÜBS már ismertett adatai valóban iránymutatásul szolgálnak a nyomozás során felderített vagyoni hátrány és az annak megtérülése érdekében biztosított összeg aránya tekintetében. Az ebben szereplő „megtérült összeg” azonban nem jelent visszaszerzett vagyoni hátrányt, sőt még az elrendelt vagyonelkobzás értékét sem. Az ENYÜBS a regisztrált bűncselekmények számát és a megindított büntetőeljárásokkal kapcsolatos adatokat az eljárás kezdetétől a vádemelésig tartalmazza, az okozott vagyoni hátrány vonatkozásában csak a biztosított vagyon, a lefoglalás, illetve a zár alá vétel tárgyainak értékét foglalja magában.

A jogerősen elrendelt vagyonekobbások adatai a költségvetési csalás miatt folytatott büntetőeljárásokban

A Legfőbb Ügyészség Vádkepviseleti Informatikai Rendszere (VIR) arra nézve tartalmaz adatokat, hogy az ügyész indítványozott-e vagyonekobbást, illetve a bíróság elrendelte-e azt.

Az Országos Bírósági Hivatal a bíróság által elrendelt vagyoni jogokat korlátozó kényszerintézkedések (zár alá vett vagyontárgyak, ingatlanok) és intézkedések (vagyonekobbás), illetve ezek értéke tekintetében végez adatgyűjtést. A ténylegesen megtérült vagyoni hátrány összegéről a bíróságnak már nincs információja.

A végrehajtott vagyonekobbások adatai

A törvényszéki végrehajtás 2019. január 1-jétől a NAV hatáskörébe tartozik. Minden, 2018. december 31. után kiállított végrehajtható okirat alapján a NAV folytatja le a végrehajtást, 2019. december 31-től pedig az összes ilyen jogcímű követelésnél, amelynek végrehajtása érdemben még nem fejeződött be.⁸

A NAV a törvényszéki végrehajtás mellett a NAV tv. (4) bekezdés c) pontja szerint ellátja az adók módjára behajtandó köztartozás végrehajtásával kapcsolatos, illetve az egyéb kötelező befizetésekkel kapcsolatos, az állami adó- és vámhatóság hatáskörébe utalt feladatokat.

Ennek keretében a NAV hajtja végre az adóhatóság által az adó megfizetésére kötelező határozatot is.⁹

A költségvetési csalással okozott vagyoni hátrány megtérülésének három módja: a vagyonekobbás, a vagyoni hátrány önkéntes megtérítése a büntetőeljárásban [Btk. 396. § (8) bekezdés], illetve az adóhatóság által történő megfizetésre kötelezés a párhuzamosan folyó adóigazgatási eljárásban. Amennyiben ezen megtérülési módok arányát, gyakorlati tapasztalatait vizsgáljuk, mindekelőtt a rendelkezésre álló adatokat kell áttekintenünk.

A vagyonekobbások sikeres végrehajtásáról – így a vagyoni hátrányok megtérüléséről – a NAV csak a pénzben kifejezett összegre elrendelt vagyonekobbások tekintetében rendelkezik adattal.

Az önkéntes megtérítésekről szintén a NAV rendelkezik statisztikai adatokkal.

Az Art. 67. § (1) bekezdése szerint a költségvetést károsító, a Btk. 395. § és 396. § szerinti bűncselekmény elkövetője által a büntetés korlátlan enyhítése

8 2020. évi CXXX. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról (NAV tv.).

9 Art. 59. § (1) bekezdés.

érdekében teljesített, a bűncselekménnyel okozott vagyoni hátránnyal, kárral megegyező mértékben megfizetett összeget az állami adó- és vámhatóság által kezelt elkülönített számlára kell megfizetni.

2022. március 1-jétől az Art. vonatkozó rendelkezései a Btk. kétszeres elvonás tilalmát érvényesítő rendelkezéseivel együtt módosultak. Ennek értelmében az Art. 68. §-a a befizetést teljesítő személy számára közreműködési kötelezettséget és ennek módját írja elő annak érdekében, hogy a befizetett összeg jogi státusza egyértelmű legyen: meg kell jelölnie, hogy mely büntetőeljárásra tekintettel teljesítette a befizetést, továbbá mely adózó, adónem, időszak, illetve mely határozat alapján (nem állami adó- és vámhatóság esetén mely személynek, mely szerv felé, milyen jogcímen fennálló tartozásra tekintettel) került sor a befizetésre.¹⁰

Az adóhatóság általi megfizetésre kötelezésről - a büntetőeljárásokkal párhuzamosan futó adóigazgatási eljárások keretében - a kutatás idején a NAV regionális igazgatóságai gyűjtöttek adatokat, mint az „egyéb módon történt kárbiztosítások” darabszámáról és értékéről.¹¹

A továbbiakban a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatósága Bűnügyi Koordinációs Főosztály Bűnügyi Elemző és Értékelő Osztálya szolgáltatott adatokat a vagyonbiztosítással kapcsolatos, leggyakrabban mért statisztikai adatokról, ami nagyságrendileg becsülhető adatokat tartalmaz a vizsgált megtérülési formák (vagyonelkobzás, önkéntes megtérítés, adóhatósági megfizetésre kötelezés) arányáról. Ezen mérési eredmények időszaki bontása a kényszerintézkedés elrendelésének, az önkéntes megtérítés befizetési és az egyéb kárbiztosításról szóló tudomásra jutás dátuma szerint történt. (Ebben a kimutatásban sem a jogerősen elrendelt vagyonelkobzások szerepelnek, hanem csak az elrendelt lefoglalások és zár alá vételek.)

10 Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXXIV. törvény 207–208. §-aihoz és a 210. §-hoz fűzött indokolás szerint a korábbi jogszabályi háttér mellett „problémát okozott a NAV által vezérelt, ilyen célra szolgáló elkülönített számlára történő befizetés, illetve a befizetett összeg jogi státuszának a megítélése. Ennek következtében az elkülönített számlán megközelítőleg 13 milliárd forintnyi befizetés sorsa tisztázatlan évek óta ahelyett, hogy ezek az összegek állami bevétellé válnának. [...] A törvénymódosítással továbbá az is elérhetővé válhat, hogy a már befizetett, az elkülönített számlán lévő, de elszámolási szempontból még nem tisztázott több milliárd forint rövid időn belül a központi költségvetés bevételeivé vagy az adóbevételeivé válhasson, amit megfelelő, átmeneti szabályok megalkotásával lehet elérni.”

11 A 2024. év elejétől – részben az OKRI kutatás eredményeként – a NAV már országos szinten, ügyszámhoz kapcsolódóan nyilvántartást vezet az „egyéb kárbiztosítás” keretében a büntetőeljárásokkal párhuzamosan zajló adóigazgatási eljárások során elrendelt adóhatóság általi megfizetésre kötelezések adatairól.

2. számú táblázat

Az okozott vagyoni hátrány megtérülése érdekében elrendelt vagyonbiztosítással és megtérítéssel kapcsolatos adatok

Költségvetést károsító jogsértés esetén	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Elrendelt lefoglalás (forint)	13 249 086 371	11 597 448 389	11 798 650 266	12 136 197 840	14 117 412 089	12 256 125 614
Elrendelt zár alá vétel (forint)	23 192 963 599	26 397 038 326	65 028 850 660	73 800 972 195	45 102 427 475	39 188 280 402
Bíróság által el nem rendelt, ügyészszég, illetve nyomozó hatóság által feloldott zár alá vételt (forint)	7 639 164 346	3 620 031 614	3 850 700 216	2 031 495 791	12 340 870 132	332 744 930
Befizetett (önkéntes) megtérítés (forint)	1 911 974 679	1 596 838 756	4 523 587 752	5 979 290 712	2 941 261 838	3 450 131 143
Egyéb módon történt kárbiztosítás (darab)	171	117	112	93	31	65
Egyéb módon történt kárbiztosítás (forint)	4 691 447 378	2 939 136 727	2 793 748 045	2 167 568 109	1 254 061 394	1 566 812 663

Forrás. NAV.

A rendelkezésre álló, fenti táblázatban megjelenített adatok nyújtanak elsődlegesen választ a költségvetési csalás miatti bűnügyekben a vagyoni hátrány megtérülésének lehetőségeit illetően, ezek az adatok lehetnek irányadók az így visszaszerzett vagyon arányára is. A NAV által összeállított adatsor szolgáltatja ehhez a legközelebbi információkat, bár az elrendelt és végrehajtott vagyonelkobzásokra nézve nincs teljes adatgyűjtés, csak az ennek biztosítását szolgáló lefoglalások és zár alá vételek értékei szerepelnek a nyilvántartásban.

A bűnügyi iratok elemzése

A kutatási kérdés megválaszolásához a jogszabáylelemzést és az elméleti levezetést követően, a statisztikai elemzés adatainak vizsgálata után - s mindezek tükrében - empirikus vizsgálatot végeztünk. Az empirikus kutatás célja olyan büntetőügyek vizsgálata volt, amelyekben a költségvetési csalás miatt folytatott büntetőeljárásban a bíróság vagyonelkobzást rendelt el, emellett az elkövető a vagyoni hátrányt önként megtérítette, illetve amelyekben a NAV nyomozó szervek nyilvántartása szerint adóhatóság általi megfizetésre kötelezés is történt.

A NAV Bűnügyi Főigazgatóságának tájékoztatása szerint 2018–2021. évi befizetési dátummal 344 ügyben rögzítettek „önkéntes megtérítést” a Robotzsaru ügyviteli rendszerben a költségvetést károsító bűncselekmény miatt folytatott

eljárásokban. „Egyéb kárbiztosítás”, vagyis adóhatóság általi megfizetésre kötelezés a NAV nyilvántartásai alapján 55 esetben történt.

Majd ezt követően a Legfőbb Ügyészség Informatikai Főosztálya segítségével a költségvetési csalás miatt indított és 2018-2022. között jogerősen befejezett azon ügyek leválogatását kértük, amelyekben vagyoneklobzás elrendelésére került sor.

A VIR adatai szerint a vagyoneklobzással érintett vádlottak száma a következők szerint alakult.

3. számú táblázat

A vagyoneklobzással érintett vádlottak száma 2018–2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Vádlottak száma	140	192	181	159	205

Forrás. VIR.

A két ügyszámlista összevetésével azon ügyek leválogatását céloztuk, amelyekben költségvetési csalás miatt folytatott büntetőeljárásban vagyoneklobzásnak volt helye, emellett az adóhatóság az elkövetőt az adó megfizetésére kötelezte, és/vagy az elkövető a vagyoni hátrányt önként megtérítette, és amely ügyek jogerősen befejezésre kerültek.

Ekként kívántuk tanulmányozni az okozott vagyoni hátrány megtérülésének módjait, illetve a kétszeres elvonás elkerülésének megoldásait.

A fenti szempontoknak megfelelő ügyek közül 37 ügyben történt jogerős döntés.

Az empirikus kutatás keretében adatgyűjtést folytattunk továbbá a Bírósági Határozatok Gyűjteményében. A határozatok adatbázisában a költségvetési csalás miatt folytatott 2018. július 1. – 2023. május 31. között jogerősen befejezett ügyeket tekintettük át, különös figyelemmel a 2022. március 1. után jogerősen befejezett ügyekre, amelyekben a bíróság vagyoneklobzást rendelt el, és amelyeknek a megítélésében a „kétszeres elvonás tilalma” elv felmerült.

A bemutatott többlepcsős adatgyűjtési folyamat tapasztalatai szerint az e rendkívül fontos kérdéskör vizsgálatához elengedhetetlen adatok csak korlátok között érhetőek el, teljes körű hiteles adatgyűjtés ezen intézkedésekről, illetve azok sikeréről nem történik. Ennélfogva a gyakorlati tapasztalatok vizsgálata a leírt módszerrel beszerzett ügyek iratai, illetve a nyilvánosan elérhető bírósági határozatok alapján történt.

A viszonylag kis számban talált, kutatás körébe tartozó ügyből a leginkább releváns problémaköröket és az azokat reprezentáló ügyeket az alábbiakban mutatjuk be.

A kétszeres elvonás tilalmára tekintettel hozott határozatok – a vagyoneklobzás és az adóhatóság általi megfizetésre kötelezés relációjában

A vizsgált iratok alapján már 2022. március 1. előtt, a kétszeres elvonás tilalmának Btk.-beli rendezését megelőzően is – jórészt ezen elvre tekintettel – nem alkalmazott a bíróság vagyoneklobzást a költségvetési csalás elkövetőjével szemben, amennyiben az adóhatóság a mulasztót az adó megfizetésére már kötelezte.

1. Jogeset

A tényállás szerint I. és II. r. vádlott A. és B. Kft. nevében, 2015-ben valós szerződési akarat nélkül vagyonevédelmi megbízási szerződéseket kötöttek III. és IV. rendű vádlottal mint C. és D. Kft. ügyvezetőjével. A szerződés fiktív volt. III. r. és IV. r. vádlott ismeretlen személy utasításai alapján valótlan tartalmú számlákat bocsátottak az I. r. és a II. r. vádlott rendelkezésére, akik azokat a cégük könyvelésébe beállították, és a 2015–2016. évre az áfabevallásaikban a levonható áfa meghatározásakor felhasználták azért, hogy az állami költségvetésbe befizetendő áfa összegét csökkentsék.

A NAV Jász-Nagykún-Szolnok megyei Adóigazgatósága 2018. július 23. napján jogerős határozatával A. Kft. terhére 2015. január 1-től 2015. december 31-ig terjedő időszakra 13 602 000 forint adóhiányt állapított meg áfa adónemben.

A Szolnoki Járásbíróság 2021. szeptember 10-én kelt 28.B.752/2018/195. számú ítélete szerint az I–IV. r. elkövetők bűnösök költségvetési csalás bűntettében [396. § (1)a) (4)b) 2. ford.] és folytatólagosan elkövetett hamis magánokirat felhasználásának vétségében.

Ezért a bíróság az elkövetőkkel szemben szabadságvesztés-büntetést szabott ki. Emellett a bíróság az A. Kft. folyószámláján lefoglalt 9 095 731 forint összegre vagyoneklobzást rendelt el, illetve B. Kft.-vel szemben 8 706 423 forint összeg erejéig vagyoneklobzást rendelt el. A bíróság továbbá B. Kft. folyószámláján lefoglalt 667 428 forint összeget visszatartani rendelte a vagyoneklobzás biztosítása céljából.

A Szolnoki Törvényszék mint másodfokú bíróság 6/1.Bf.86/2022. sz. ítéletével 2022. április 25-én az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta. (A vagyoneklobzás összege csak helyesbítésre került.)

A védők az enyhítés érdekében fellebbeztek, ennek során kifejtették, hogy a kár jelentősebb része megtért.

A másodfokú bíróság szerint az elsőfokú bíróság törvényesen rendelkezett A. Kft. esetében a pénzügyi hátrány miatt lefoglalt 9 095 731 forint összeg vagyoneklobzásáról,

figyelemmel a 95/2011. BK vélemény III. pontjában foglaltakra is, miután a NAV Jász-Nagykun-Szolnok megyei Adóigazgatósága jogerős határozatával A. Kft. terhére 2015. január 1-től 2015. december 31-ig terjedő időszakra 13 602 000 forint adóhiányt állapított meg áfa adónemben, ami nem éri el a bíróság által megállapított vagyoni hátrány összegét.

A 95/2011. BK vélemény szerint „*A kétszeres elvonás tilalmára tekintettel akkor, ha a kiesett bevétel megfizetésére, a jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérően felhasznált pénzeszközök visszafizetésére az annak kapcsán eljárni jogosult hatóság az elkövetőt vagy azt a gazdálkodó szervezetet, amelyik azzal gazdagodott, már kötelezte, nincs helye vagyonekobjás alkalmazásának. Amennyiben a kötelezés nem éri el a bíróság által megállapított bevételkiesés, jogosulatlanul igénybe vett kedvezmény, illetve a jóváhagyott céltól eltérő felhasználás mértékét, az intézkedést – az egyéb feltételek fennállása esetén – a fennmaradó részre kell alkalmazni.*”

2022. március 1. után már a Btk. 74. § (5) bekezdés c) pontjára hivatkozva születtek bírósági ítéletek a kétszeres elvonás tilalma alapján.

2. jogeset

A Debreceni Ítéltábla Bf.II.323/2023/72. sz. különösen nagy vagyoni hátrányt okozó, bünszervezetben, üzletszerűen elkövetett költségvetési csalás büntette és más bűncselekmények miatt indított büntetőügyben hozott ítéletében részletezte, hogy a Debreceni Törvényszék mint elsőfokú bíróság 8.B.204/2017/956. számú ítéletével a II. rendű vádlottat bűnösnek mondta ki pénzmosás büntetésében [Btk. 399. § (4) bekezdés a) pont, (5) bekezdés] és öt 6 hónap szabadságvesztés büntetésre ítélte, melynek végrehajtását 2 év próbaidőre felfüggesztette, II. rendű vádlottal szemben 1 600 000 forint összegben vagyonekobjást rendelt el.

Az ítéltábla a védelmi perorvoslatok okára és irányára tekintettel az elsőfokú bíróság ítéletét az azt megelőző eljárással együtt teljeskörűen bírálta felül.

Az ítéltábla ítéletében a bizonyítékértékelés körében kiemelte, hogy a költségvetési vagyoni hátrány összegének meghatározása az igazságügyi adó- és könyvszakértői vélemény adatain alapszik, e tekintetben az ítéltábla sem hiányosságot, sem iratellenességet nem észlelt.

Hivatkozik a Kúria 2019.B.16. sz. ítéletére: „*Az adóügyi eljárásban kiszabott adóbírság nem zárja ki az adóbírság alapjául szolgáló cselekmény miatt büntetőeljárás megindítását és büntető szankció alkalmazását, ez nem sérti a kétszeres eljárás tilalmát, de a kiszabott adóbírságnak a büntetőeljárásban jelentősége lehet*” [Be. 4. § (3) bekezdés], továbbá: „*Mindebből az is következik,*

hogy a költségvetési csalás miatt indult büntetőeljárásokban a bíróság által megállapított tényállásnak szükségszerűen utalni kell a közigazgatási eljárásban a tettazonosság körében értékelhető eljárás adataira, így abban az esetben, ha ugyanazon cselekményért közigazgatási eljárásban a közigazgatási hatóság szankciót alkalmazott a terhelttel szemben, szükségszerűen rögzíteni kell ezen tényadatokat, és ha van rá adat, a közigazgatási eljárásban a közigazgatási szankció nyomán megfizetett összegeket is, amit a kár megtérülése körében figyelembe kell venni” (Kúria 2019.B.16.).

A törvényszék ezen ténymegállapítási kötelezettségének messzemenően eleget tett, és rögzítette az egyes kapcsolódó adóigazgatási eljárások eredményét a tényállási pontokban.

Az ítéletábra megállapította továbbá, hogy a törvényszék törvényesen alkalmazott vagyoneklobzást II. rendű vádlottal szemben, és a jogi indokolást akként egészítette ki, hogy hivatkozott a Kúria 95/2011. BK vélemény III. részére.

Végül az ítéletábra a teljesség igénye végett a következőket is jelzi: „A Btk. 74. § (5) bekezdés c) pontjába 2022. március 1. napjával bekerült a bírói gyakorlat számára korábban megfogalmazott elvárás, hogy nem rendelhető el vagyoneklobzás az (1) bekezdés a) és d) pontja vagy a (2) bekezdés szerinti vagyonra, ha azzal kapcsolatban a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekménnyel azonos tényállás miatt közigazgatási hatóság, állami adó- és vámhatóság végleges határozatában vagy közigazgatási perben a bíróság jogerős határozatában fizetési kötelezettséget állapított meg, a fizetési kötelezettség erejéig. Mindez azonban az elkövetéskori büntető törvénykönyv alapján kialakult bírói gyakorlatnak is része volt.”

3. jogeset

A Tatabányai Törvényszék 2022. május 5. napján kihirdetett 3.B.243/2021/11. számú ítéletében I. rendű vádlottat bűnösnek mondta ki közvetett tettesként elkövetett költségvetési csalás bűntettében [Btk. 396. § (1) bekezdés a) pont, (5) bekezdés b) pont] és közvetett tettesként folytatólagosan elkövetett hamis magánokirat felhasználásának vétségében (Btk. 345. §). Ezért a bíróság – halmozati büntetésül – 2 év 6 hónap börtönben végrehajtandó szabadságvesztésre és 3 év közügyektől eltiltásra ítélte. Az „egyéb érdekelttel” szemben 67 685 000 forint erejéig vagyoneklobzást rendelt el, továbbá rendelkezett a bűnjelekről és a bűnügyi költség viseléséről.

A tényállás szerint az I. r. vádlott alkalmazottként és utasítás alapján - magát valótlannul A. szlovák gazdasági társaság megbízottjának kiadva - 2011–2012. években összesen 365 874 196 forint értékben vásárolt kristálycukrot a tatabányai

székhelyű Kft.-től. A vádlott a kristálycukrot az egyéb érdekelt raktárában vette át. Képviselési jogosultságának igazolására egy magyar nyelvű megbízási szerződést adott át az egyéb érdekelt ügyvezetőjének, amely okirat hamis volt, ugyanis azon nem a szlovák társaság ügyvezetőjének aláírása volt, és emellett valótlan tartalmú is volt. Az egyéb érdekelt ügyvezetője abban a hiszemben volt, hogy a vádlott jogosult volt eljárni a szlovák cég nevében az adásvételek során, másrészt úgy hitte, hogy a kristálycukrot a nemzetközi fuvarlevelek szerinti rendeltetési helyére, a szlovákiai R.-ba fogják szállítani, ezért az értékesítésekről - a közösségen belüli termékértékesítés adómentessége miatt - általános forgalmi adót nem tartalmazó számlákat állított ki a szlovák cég részére. A vádlott azonban arra utasította a kamionsofőröket, hogy az árut ne az eredeti szlovákiai rendeltetési helyre szállítsák, hanem a magyar–szlovák határ másik oldalán lévő településig, merthogy az árut időközben már értékesítették különféle magyarországi vevőknek. A magyar Kft.-től beszerzett kristálycukor szlovák cég általi megvásárlása és az áru kiszállítása csak színlelt volt, mert a vádlott a belföldön beszerzett árut valójában nem külföldön, az EU területén, hanem belföldön értékesítette úgy, hogy a kamionosokkal visszafuvaroztatta a szállítmányokat. A vádlott a fiktív üzleti láncolatnak köszönhetően nettó áron, azaz a piaci árnál olcsóbban tudta a Kft.-től beszerezni az árut.

Az egyéb érdekelt képviselője - nem tudva a számlák fiktív voltáról - a kristálycukor eladásokat mint áfafizetési kötelezettséget nem eredményező közösségi termékértékesítéseket tüntette fel áfabevallásaiban. Mivel a kristálycukor értékesítések valójában nem közösségi, hanem belföldi értékesítések voltak, azok után a Kft.-nek áfát kellett volna felszámítani és az áfabevallásokban ezen áfaösszegeket fizetendő adóként kellett volna bevallania. Ezt az ügyvezető elmulasztotta, így - nem tudva a számlák nem hiteles voltáról - összesen 97 411 000 forint vagyoni hátrányt okozott a költségvetésnek.

Az ítélet indokolása szerint az egyéb érdekelt az áfamentes termékértékesítésekkel és az adó meg nem fizetésével költséget takarított meg, ezáltal a vádlott által közvetett tettesként megvalósított bűncselekménnyel összefüggésben gazdagodott, amit a bíróságnak a Btk. 74. § (2) bekezdése alapján a gazdálkodó jogi személytől el kellett vonnia, levonva az adóhatóság által már kirótt adóhiány összegét.

A törvényszék ítélete ellen a vádlott védője felmentésért, az egyéb érdekelt jogi képviselője pedig az egyéb érdekeltet érintő vagyoneklobzás alkalmazása végett jelentett be fellebbezést.

A Győri Fellebbviteli Főügyészség kifejtette, hogy tekintettel arra, hogy az adóhatóság az egyéb érdekelttel szemben összességében az okozott vagyoni hátrányt meghaladó mértékű joghátrányt alkalmazott, a kétszeres elvonás

tilalmára figyelemmel a vagyoneklobzásra vonatkozó rendelkezés mellőzését látta indokoltnak.

A Győri Ítéltábla mint másodfokú bíróság a védelem felmentésre irányuló fellebbezését nem találta alaposnak, álláspontja szerint nem volt megalapozott az enyhítésre vagy a hatályon kívül helyezésre tett indítvány sem, alapos volt viszont a fellebbviteli főügyészségnek a vagyoneklobzás mellőzésére tett indítványa.

A másodfokú bíróság a vagyoneklobzással kapcsolatban hivatkozott a Btk. 74. § (1) bekezdésének a) és d) pontjában írt főszabályára, és a (2) bekezdésére, miszerint a vagyoneklobzást el kell rendelni arra a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyona is, amellyel más gazdagodott. Az (5) bekezdés c) pont szerint ugyanakkor nem rendelhető el vagyoneklobzás a fenti vagyona, ha azzal kapcsolatban a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekménnyel azonos tényállás miatt közigazgatási hatóság, állami adó- és vámhatóság végleges határozatában vagy közigazgatási perben a bíróság jogerős határozatában fizetési kötelezettséget állapított meg a fizetési kötelezettség erejéig.

Mindezekre tekintettel az ítéltábla mellőzte az egyéb érdekeltet érintő vagyoneklobzást, mivel az a kétszeres elvonás tilalmába ütköző rendelkezése volt a törvényszéknek.¹²

E jogeset kapcsán szólni kell a jogi személy szankcionálásának kérdéseiről. A Btk. 74. § (2) bekezdésének rendelkezése értelmében a vagyoneklobzást el kell rendelni arra a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyona is, amellyel más - adott esetben gazdasági társaság - jogellenesen gazdagodott. A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (Jszbt.) szerint kiszabható pénzbírság és a vagyoneklobzás jogintézmények együttes alkalmazásának nincs akadálya.

A közigazgatási és a büntetőeljárások kollíziója esetén alapvető kérdés, hogy a jogi személy vagy a természetes személy az alanya a közigazgatási eljárásnak, hiszen csak ugyanazon „személy” részesül ne bis in idem védelemben (Gélér, 2018). Fejes Péter részletezi, hogy az ítélkezési gyakorlatban tapasztalható *„annak a megoldásnak a mechanikus alkalmazása, hogy ha az adóigazgatási eljárásban a gazdasági társaságot kötelezték a kiesett adóbevétel megfizetésére, akkor a terhelttel szemben nem rendelnek el vagyoneklobzást, vagy a vagyoneklobzás összegét csökkentik az adóhatósági kötelezés összegével, noha vagy a gazdasági társaság gazdagodott, vagy a terhelte, vagy részben a gazdasági*

12 Győri Ítéltábla mint másodfokú bíróság Bf.II.67/2022/11. számú ítélete.

társaság, részben a terhelt, kettőjük vagyona azonban mindenképpen elkülönül” (Fejes, 2021).

A jogi személlyel szembeni intézkedések indítványozásának és alkalmazásának gyakorlati jelentőségét illetően ki kell emelni, hogy egyes megyei tapasztalatok szerint az utóbbi néhány évben emelkedett az ilyen intézkedések kezdeményezésének száma (Horváth & Pocsai, 2023).

Sőt: „*a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekményekkel kapcsolatos vádiratok most már kivétel nélkül előterjesztenek az érintett jogi személyekkel szemben valamilyen joghátrány alkalmazására irányuló indítványt*” (Horváth & Pocsai, 2023). A joggyakorlat szerint előfordul mind a Btk. szerinti, mind a külön törvény szerinti szankció alkalmazása.

4. jogeset

A Debreceni Ítéltábla Bf.II.229/2023/22. számú ítéletében a különösen nagy vagyoni hátrányt okozó, bünszervezetben, üzletszerűen elkövetett költségvetési csalás büntette és más bűncselekmények miatt az I. r. vádlott és társai ellen indított büntetőügyben a Nyíregyházi Törvényszék 2023. január 30. napján kihirdetett I.B.390/2021/38. számú ítéletét megváltoztatta.

A vagyoneklobzás kapcsán az ítélet a Kúria 69. BK vélemény III. részére hivatkozik, miszerint ha a bűncselekményt többen követték el, minden egyes elkövetőnél külön-külön kell vizsgálni, hogy a vagyoneklobzás elrendelésének feltételei fennállnak-e. Az intézkedés nem rendelhető el és nem hajtható végre egyetemlegesen.

A Kúria 95. BK vélemény I. része értelmében a vagyoneklobzást a társtettesek mellett a részesekkel – a felbujtóval, a bűnsegéddel – szemben is külön-külön kell alkalmazni arra a vagyoni, amelyhez a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben jutottak; az idézett rendelkezés alapján az intézkedés csak a ténylegesen bekövetkezett vagyongyarapodás kapcsán alkalmazható.

Abban az esetben, ha a felbujtó vagy a bűnsegéd a bűncselekmény elkövetése kapcsán nem tett szert vagyoni, velük szemben nincs helye vagyoneklobzásnak, az intézkedést ilyenkor kizárólag a tettessel (társtettessel, közvetett tettessel) szemben kell a teljes megszerzett vagyoni alkalmazni. Akkor azonban, ha a felbujtó vagy a bűnsegéd részesedett a tettes (társtettes, közvetett tettes) által megszerzett vagyoni, a vagyoneklobzást részesedésük mértékéig - mint a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben szerzett vagyoni - velük szemben kell elrendelni; ilyenkor az intézkedés a kétszeres elvonás tilalmára tekintettel a tettessel szemben csak az általuk megszerzett vagyoni ezt meghaladó részére alkalmazandó. Továbbá a Btk. 74. § (5) bekezdés c) pontja 2022. március

l-jétől kifejezetten rendelkezik arról, hogy nem rendelhető el vagyonelkobzás az (1) bekezdés a) és d) pontja vagy a (2) bekezdés szerinti vagyonra, ha azzal kapcsolatban a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekménnyel azonos tényállás miatt közigazgatási hatóság, állami adó- és vámhatóság végleges határozatában vagy közigazgatási perben a bíróság jogerős határozatában fizetési kötelezettséget állapított meg, a fizetési kötelezettség erejéig.

Az elsőfokú bíróság ítéletének tényállásából a vagyonelkobzás kapcsán hiányzott azon szükséges tényadatok rögzítése, amelyből egyértelmű következtetés lett volna levonható az egyes vádlottak személyét érintően. Ennek megfelelően az ítélet nem a tényleges vagyongyarapodásuknak megfelelően rendelkezett a vagyonelkobzásról.

Az ítéletábra a hiányzó adatokat pótolta, más rendelkezéseken túl a vagyonelkobzás tekintetében is megváltoztatta az elsőfokú ítéletet, és az egyes vádlottakat illetően részletes indokolással látta el a vagyonelkobzásra vonatkozó rendelkezést.

A vagyoni hátrány önkéntes megtérítésével kapcsolatos problémák

Az elkövető a költségvetési csalással okozott vagyoni hátrányt önként is megtérítheti; a hatályos Btk. 396. § (8) bekezdése a büntetés korlátlan enyhítését teszi lehetővé annak, aki a költségvetési csalással okozott vagyoni hátrányt a vádemelésig megtéríti. Ez a rendelkezés azonban nem alkalmazható, ha a bűncselekményt bünszövetségben, bünszervezetben vagy különös visszaesőként követik el.

A vagyoni hátrány önkéntes megtérítése szabályozásának - megtérítés esetén a büntetés korlátlan enyhítése lehetőségének, továbbá a befizetett összeg jogi sorsa rendezésének - az indoka az, hogy a vagyonvisszaszerzés, a bűncselekményből eredő vagyoni előny elvonása az állam javára valóban célszerű, sikeres legyen.

A gyakorlatban a vagyoni hátrány vádemelés előtti önkéntes megtérítésének reális alternatívája lehet az „egyezség a bűnösség beismeréséről” jogintézmény, amelynek keretében az ügyészség és a terhelt a vádemelés előtt egyezséget köthet a bűnösség beismeréséről és ennek következményeiről. Az egyezség tartalmazhatja a vagyoni hátrány megfizetésének kötelezettségét is, és a feltételek teljesülése esetén garantálja a megállapodásban rögzített büntetést vagy önállóan alkalmazott intézkedést (Be. 407–411. §). Ezzel szemben a Btk. 396. § (8) bekezdése szerint a vagyoni hátrány vádemelés előtti önkéntes megtérítése esetén a büntetés „csak” korlátlanul enyhíthető (Békés, 2023).

Fontos hangsúlyozni tehát, hogy a Btk. 396. § (8) rendelkezése nem jelent garanciát az enyhítésre. A jogintézmények sikeres alkalmazására régióként változó a joggyakorlat.

5. jogeset

A Debreceni Ítéltábla Bf.I.75/2023/7. számú 2023. március 23-án hozott ítélete szerint a Miskolci Törvényszék 12.B.46/2022/105. számú 2023. október 31-i ügydöntő határozatában az előkészítő ülésen bűnösséget beismerő nyilatkozata elfogadása után VI. r. vádlottat bűnsegédként elkövetett vesztegetés büntette [Btk. 290 § (1) bekezdés, (2) bekezdés] és költségvetési csalás büntette [Btk. 396. § (1) bekezdés c) pont] miatt – halmazati büntetésül – 2 év börtön fokozatú szabadságvesztésre ítélte. A büntetés végrehajtását 4 év próbaidőre felfüggesztette. Emellett a VI. r. vádlottal szemben 1 025 014 forint erejéig vagyonekbezárt rendelt el, és kötelezte e terhelten 41 509 forint bűnügyi költség viselésére. Az ítélet ellen az előkészítő ülésen VI. r. vádlott és védője a vagyonekbezárt elrendelése miatt és a büntetés enyhítése érdekében jelentettek be fellebbezést.

Az ítéltábla megállapította, hogy a védelmi fellebbezés a vagyonekbezárt ellen irányuló részében nem volt alapos; az elsőfokú bíróság a törvénynek megfelelően határozott a jogosulatlanul igénybe vett támogatás összegének az erejéig a vagyoni jellegű intézkedés alkalmazásáról. Az ítéltábla itt megjegyzi, hogy az eljárás adatai és az irányadó tényállás szerint a jogtalanul felhasznált támogatást a vádlott teljes mértékben nem fizette vissza, hátralékát maradéktalanul nem rendezte. Bár a másodfokú eljárásban a vádlott igazolta, hogy történt befizetés a Nemzeti Adó- és Vámhivatal felé, az nem tisztázott, hogy milyen jogcímen és a vagyonekbezárt összegének csak kisebb részét kitevő módon. A vádlottnak több jogcímen állt fenn fizetési kötelezettsége.

E kérdés csak bizonyítás útján lett volna feltárható, mely érintette volna a tényállás megállapítását is. A másodfokú eljárásban ezért a ténykérdéseket is érintő vagyonekbezárt nem volt megváltoztatható, erre egyszerűsített felülvizsgálati eljárásban van lehetőség az elsőfokú bíróságon, ha igazolást nyer, hogy a vagyonekbezárt alapját képező pénzüsszeg csökkenésére tényleg sor került. A kifejtettekre tekintettel a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet a VI. r. vádlott esetében érdemben helybenhagyta.

A jogeset alátámasztja az egyik új szabályozási elem, a 2022. március 1-jétől az Art.-ben szereplő 68. § szükségességét, amely a befizetés jogcímenek a tisztázása érdekében került beiktatásra (a befizetést teljesítő személy számára közreműködési kötelezettségét és ennek módját írja elő): „*meg kell jelölnie, hogy mely büntetőeljárásra tekintettel teljesítette a befizetést, továbbá mely adózó,*

adónem, időszak, illetve mely határozat alapján (nem állami adó- és vámhatóság esetén mely személynek, mely szerv felé, milyen jogcímen fennálló tartozásra tekintettel) került sor a befizetésre.”

Megállapítások

Az okozott vagyoni hátrány mind hatékonyabb megtérülése a vagyonvisszaszerzés témakörének részeként a magyar, az európai uniós és a nemzetközi büntetőpolitika aktuális prioritásainak részét képezi, főként a határokon átnyúló súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelem részeként. Jelen vizsgálat a speciális lehetőségek áttekintését és az ezek eredményességével kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok vizsgálatát célozta, a költségvetési csalás miatt indult büntetőeljárásokban.

A költségvetés büntetőjogi védelme kiemelkedő jelentőségű; a költségvetést károsító bűncselekmények száma, jellege, szervezettsége mellett e cselekménykör leglényegesebb jellemzője az okozott vagyoni hátrány mértéke, alakulása az ismertté vált büntetőügyekben; emellett azonban a büntetőeljárások, sőt a bűnüldözés eredményességének – a vagyonvisszaszerzés stratégiai jelentőségű célja emelkedésével – még inkább objektív mutatója lehet a megtérült vagyoni hátrány. A rendelkezésre álló adatokat áttekintve megállapítható, hogy az elrendelt és a végrehajtott vagyonelkobzásokról, a visszaszerzett vagyonról nincs hiteles adatgyűjtés, a biztosított vagyon adatai szolgálhatnak kiindulópontul a jogintézmény eredményességének vizsgálata során.

A költségvetést károsító bűncselekmények esetében további, a visszaszerzés módjára is hatást gyakorló szempont az adóigazgatási, valamint a büntetőeljárás viszonya. Az úgynevezett „adóra elkövetett bűncselekmények” egyidejűleg az adótényállás elemeit és az adóra elkövetett bűncselekmény tényállásának az elemeit is megvalósítják. Ennélfogva felmerül a két eljárás egymást kizáró hatása vagy azok sorrendisége, az adójogi és a büntetőjogi következmények párhuzamos alkalmazhatósága.

Az adóigazgatási és a büntetőeljárásban kiszabható szankciók egymáshoz fűződő viszonya kapcsán megjelenik a kettős szankcionálás lehetősége. Az EJB és az EUB gyakorlatában is sokat tárgyalt ne bis in idem problémára hazánkban 2022 márciusában született megoldás a Btk. és az Art. vonatkozó rendelkezéseinek együttes módosításával. A kétszeres elvonás elkerülését a jogalkotó elsősorban a vagyonelkobzás szabályozásának módosításával, a Btk. 74. § (5) c) bekezdésében kívánta megoldani, eszerint nem rendelhető el vagyonelkobzás a vagyonra, ha azzal kapcsolatban a büntetőeljárás tárgyát képező

bűncselekménnyel azonos tényállás miatt az állami adó- és vámhatóság végleges határozatában a bíróság jogerős határozatában fizetési kötelezettséget állapított meg, a fizetési kötelezettség erejéig.

Bár a vizsgált, elérhető, viszonylag kevés számú esetben a bünyügyi iratok és a tapasztalatok alapján ennek alkalmazásával kapcsolatban pozitívak voltak a tapasztalatok, egyes esetekben a jogalkalmazás képviselői szerint továbbra is problémát jelent az a tény, hogy a vagyonekhozás elrendelésének a szabályozás szerint már az is akadályát képezi, ha az adóhatóság „fizetési kötelezettséget állapít meg”. Ez azonban még nem jelent garanciát arra, hogy a befizetés eredményesen megtörténik. A valódi cél az lenne, hogy a kiesett adóbevétel valamilyen módon ténylegesen megtérüljön. Ennek érdekében megfontolandó a NAV Bünyügyi Főigazgatóságának a javaslata, miszerint a büntetőeljárás során a vagyonekhozás alkalmazásáról szóló döntésnél csak az adóeljárásban megtörtént, sikeres vagyonekvonást vehessék figyelembe akadályként.

Felhasznált irodalom

- Békés Á. (2023). Vagyonbiztosítás és vagyonekhozás védői szemmel. Előadás a „A bűncselekményből eredő vagyon elvonásának (visszaszerzésének) aktuális kérdései” című konferencián, Társadalomtudományi Kutatóintézet Jogtudományi Intézet, Budapest, 2023. november 28.
- Elek B. (2022). A felelősségelhalmozás tilalmának kiüresítése – Az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bíróságának változó judikatúrája a ne bis in idem elv körében. *Büntetőjogi Szemle*, 11(2), pp. 18–24.
- EUROPOL. (2016). *Does crime still pay? Criminal Asset Recovery in the EU. Survey of Statistical information 2010–2014*. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/criminal_asset_recovery_in_the_eu_web_version.pdf
- Fejes P. (2021). A kétszeres kötelezés még nem kétszeres elvonás. *Jogtudományi Közlöny*, 76(7–8), pp. 334–339.
- Gellér B. (2018). A joghatóságok és jogágak ütközése a ne bis in idem elv európai interpretációjának fényében. (Befejezetlen találgatások a bizonytalanságról). In Menyhárd A. & Varga I. (Szerk.), *350 éves az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara: a jubileumi év konferenciasorozatának tanulmányai* (pp. 1353–1379). ELTE Eötvös.
- Horváth D. & Pocsai T. (2023). A jogi személyekkel szembeni fellépés büntetőjogi lehetőségei – Egy sajátos felelősségi forma és bírósági gyakorlata. *Miskolci Jogi Szemle*, 18(1), pp. 73–89. <https://doi.org/10.32980/MJSz.2023.1.73>
- Lengyel T. (2022). *A költségvetési bevételek büntetőjogi védelme és annak kihívásai Magyarországon a XXI. században* [Doktori (PhD) értekezés]. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/96bc1536-b93a-41dc-8013-205781af8eff/content>

- Molnár G. M. (2017). Az adóigazgatási eljárás és a büntetőeljárás kapcsolata. In Domokos A. (Szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme* (pp. 26–51). Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK.
- OECD Working Group on Bribery. (2019). *Implementing the OECD anti-bribery convention – Phase 4 report: Hungary*. <https://www.oecd.org/corruption/OECD-Hungary-Phase-4-Report-ENG.pdf>
- Pfeffer Zs. (2020). Adóügyek a büntetőbírók előtt. *Miskolci Jogi Szemle*, 15(1), pp. 97–121. https://real-j.mtak.hu/21179/1/MJSZ_2020_1.pdf
- Steiner G. (2023). *Költségvetési csalás és áfacsalás a gyakorlatban – Adólevonási jog, számlagyárak, körhintacsálások*. ORAC.
- Szabó J. (2021). *A ne bis in idem elve az európai jogalkalmazásban* [Doktori (PhD) értekezés]. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. <https://dea.lib.unideb.hu/items/6dc79878-1a51-46fa-95d7-7533eda7a4c4>
- Tóth M. (2019). Az adócsalás elkerülésének hamis mítoszai. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2), pp. 417–426. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6611/39_tothmihaly_tordelt.pdf
- Varga S. (2023). A vagyonvisszaszerzés, vagyonbiztosítás a NAV szemszögéből. Előadás a „A bűncselekményből eredő vagyon elvonásának (visszaszerzésének) aktuális kérdései” című konferencián, Társadalomtudományi Kutatóintézet Jogtudományi Intézet, Budapest, 2023. november 28.

Alkalmazott jogszabályok

2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről
2020. évi CXXX. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományának jogállásáról
2021. évi CXXXIV. törvény az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról
- 8/2017. (IV. 18.) AB határozat az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény 43. § (1) és (4) bekezdésének alkalmazásával kapcsolatos alkotmányos követelmény megállapításáról
95. BK vélemény a vagyoneklobzás egyetemleges alkalmazásának hiányáról, illetve a részekkel szembeni alkalmazásáról
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Az Európai Bizottság javaslata az uniós vagyonvisszaszerzési és elkobzási irányelvre*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0245&from=EN>
- URL2: *Az Európai Bizottság jelentése a vagyonvisszaszerzés és elkobzás uniós helyzetéről*. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:5776f170-a4b5-11ea-bb7a-01aa75ed71a1.0009.02/DOC_1&format=PDF

URL3: Az Európai Parlament és a Tanács 2024/1260 számú irányelve a vagyonvisszaszerzésről és elkobzásról. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401260

URL4: Az Európai Parlament és a Tanács 2017/1371 számú irányelve az uniós pénzügyi érdekeket sértő csalás büntetőjogi eszközökkel való üldözéséről. <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/fight-against-fraud-to-the-eu-s-financial-interests-by-means-of-criminal-law.html>

URL5: Az Állami Számvevőszék elemzése a büntetőeljárásokhoz kapcsolódó vagyonelkobzásról és lefoglalásról. https://www.asz.hu/dokumentumok/20201201_buntetoeljaras.pdf

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Deres P., & Kármán G. (2025). Az okozott vagyoni hátrány megtérülése a költségvetési csalás miatti bűnügyekben. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1257–1285. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1257-1285>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Köszönetnyilvánítás

A szerzők köszönetet mondanak a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatósága vezetőségének és munkatársainak a kutatás empirikus része lebonyolításához nyújtott támogatásukért.

Levelező szerző:

A cikk levelező szerzője Deres Petronella, aki a deres@okri.hu e-mail címen érhető el.

The impact of recordings of police actions on organisational culture

Hunor Lehel András

press officer, PhD student, police captain
Jász-Nagykun-Szolnok County Police Headquarters
University of Public Service,
Doctoral School of Law Enforcement
andrashl@jasz.police.hu

Magyar
Tudományok
Akadémia

Gábor Bélai

master instructor, PhD student, police captain
University of Public Service,
Faculty of Law Enforcement
University of Public Service,
Doctoral School of Law Enforcement
belai.gabor@uni-nke.hu

Magyar
Tudományok
Akadémia

Abstract

Aim: The Communications Service of the National Police Headquarters informed the media that body cameras were being tested by the police. The introduction of police body cameras is not only a technological innovation, but also a change that can significantly affect the organisational culture of law enforcement agencies. For this reason, the authors decided to examine the effect of camera footage in shaping the organisational culture of the police. In this study, the authors approach the practice of showing recordings from a sociological point of view, presenting both its advantages and disadvantages.

Methodology: The review and analysis of the relevant international literature, as well as domestic experiences and personal experiences gained during practical work, helped to process the topic. The authors approached the topic from its sociological aspect.

Findings: In the study, the authors came to the conclusion that there is enough research available regarding the new visibility and visibility, so it is essential to review and utilise body cameras before they are introduced in Hungary.

Value: The results of the investigation can be used not only in police work, but also in the education of law enforcement professionals.

Keywords: visibility, organisational culture, police action, accountability

The manuscript was submitted in English. Received: 18 November 2024. Revised: 27 November 2024
Accepted: 09 December 2024

Introduction

In the past few years, our digital world has changed and developed rapidly. Technological developments are advancing at such a rapid pace that the only limit to what equipment we buy for ourselves is actually only our wallet. Today, almost everyone has a mobile phone, the cameras of which are capable of recording what was previously only possible with professional cameras or video cameras. Of course, technological development and the advance of the media also affect the police and police measures. *‘In recent years, police work has changed from a low-visibility occupation to a high-visibility occupation’* (Keesman, 2023).

Thanks to the proliferation of smartphones, police officers (especially those in uniform) and police actions are routinely recorded on video. The sharing of footage on online platforms has resulted in increased scrutiny of police misconduct (Goldsmith, 2010). However, in several countries, the police do not only work by being filmed, but they also constantly use the body camera (BWC) or use the footage from public area cameras (CCTV). Visibility research generally focuses on when a police action is recorded (Miller, 2016). There is much less research on how police officers themselves use these recordings, whether for accountability or learning purposes or just to strengthen organisational cohesion. The use of body cameras can affect various aspects of organisational culture, including transparency, accountability, trust and communication. Here are some ways that body cameras can affect the organisational culture within the police force.

The Communications Service of the National Police Headquarters informed the Hungarian media in writing that the body cameras were put to trial use at the Budapest Police Headquarters. Body cameras that can be mounted on clothing significantly support the recording of illegal acts and police action, and the recordings can be used as material evidence later on. Based on the positive experiences, they are planning to purchase body cameras and introduce them to the Hungarian police (URL1). There are several European countries where law enforcement agencies already have ample experience in this regard. In our country, not only the police, but also the people performing individual law enforcement tasks,¹ including public area inspectors, field ranger and nature conservation service staff, are increasingly using body cameras to record their actions, given that they often do their work alone. In addition,

1 See detailed list: Act CXX of 2012 on the activities of certain persons performing law enforcement duties and amending certain acts to ensure action against truancy.

the Magyar Államvasutak Zrt. (Hungarian state railways, hereinafter: MÁV) and the Budapesti Közlekedési Központ (Budapest Transport Center) also use body cameras during ticket inspection work (Héder, 2021). In such cases, in addition to recording the measures, the body cameras also ensure the protection of the wearer, assuming that the person subject to the measure is made to cooperate and deters a possible attack.

In this study, we will approach and present the video recordings of police actions from the perspective of organisational culture. On the basis of several existing studies, we are trying to provide assistance to the domestic law enforcement agency on the possible positive and negative effects of the introduction of body cameras. Just to mention a few examples, education is on the positive side, while data protection problems can arise on the negative side.

We examine what kind of footage the police officers show each other and in what organisational environment, and how this is related to the formation of organisational culture. In summary, we examine what types of footage the police show each other and why. Furthermore, what effect do the videos have on organisational culture and the behavior of individual police officers.

The Hungarian Police has already attempted to make video and audio recordings of police actions. To this end, service vehicles with distinctive markings were equipped with video and audio recording equipment. In the interior of the vehicle (on the center console), there was a Tablet PC on which the police could access various databases, so they could check the person and the vehicle on the spot. These generally involved warrant systems and vehicle or person registration. Thereby reducing the burden on duty officers (duty officers of the Activity Control Center) and speeding up police measures at the same time.

On the official website of the police, www.police.hu, the Communications Service of the National Police Headquarters announced on 27 02 2015 in an official statement that from 2 March, seven police stations – Debrecen, Dunaújváros, Fonyód, Nagykanizsa, Nyíregyháza, Pécs and Tatabánya – they begin recording police actions on video using industrial PCs installed in service vehicles ([URL2](#)). To ensure the legal background, the Act on the Police was amended, and the National Chief of Police issued ORFK instruction 31/2015. (17 XII) on certain rules for the use of image, image and sound recording devices installed in service vehicles.² Based on the idea of the police at the time, the recordings recorded by the video and audio recording equipment would have been used in criminal and infraction proceedings initiated due to crimes and

2 Instruction 31/2015 (17 XII) of the National Chief of Police on certain rules for the use of image, image and sound recording devices in service vehicles.

violations committed on the spot. If the recordings are not needed, they will be deleted by the police within 30 days. The police also hoped that the equipment would reduce the number of violent behaviour towards the police and increase the law-abiding behaviour and the standard of professional work of the police. Body cameras were also tested by the police for the same reasons. The 60-day test period for this was between 1 January and 16 March, 2015 ([URL3](#)).

Industrial PCs and video and audio recording equipment installed in service vehicles were ultimately not introduced at the Hungarian Police for various reasons. The devices were removed from the vehicles and the ORFK instruction was repealed. Regardless of this, Article 42 of Act XXXIV of 1994 on the Police still provides the opportunity to record images, sound recordings, and make image and sound recordings.³

The ‘new visibility’

Today, a large number of research indicate that the police (here we mainly mean the uniformed police or measures taking place in public areas) have entered a new era of visibility ([Haggerty & Sandhu, 2014](#)). The presence of cell phones with cameras and the development of the media put the previously invisible police in focus with their visibility on the front line ([Thompson, 2005](#)). Goldsmith examined the concept of ‘new visibility’ in two case studies from London and one from Vancouver, noting that with the development of technologies, it is inevitable that police abuses become public, which the police must deal with ([Goldsmith, 2010](#)). In addition to the spread and accelerated development of CCTV systems, the further introduction of BWC cameras further increases the possibility of publicising recordings of police actions (Doyle, 2006). We have previously mentioned the persons carrying out certain law enforcement tasks equipped with body cameras in our country (e.g. field guard, nature conservation guard, etc.), or the MÁV ticket inspectors. However, in their case, the body cameras primarily serve their personal safety, and only secondarily the recording, reviewability, and use of the measures. The Parliamentary Guard also uses body cameras, but the purpose of data management there is to comply with the rules for entering and staying in the protected facility, and to document any violations ([URL4](#)). Within the police, the border police service branch also uses body cameras and cab cameras, but the introduction of their use there is intended to suppress acts of corruption (Balla, 2019).

3 Act XXXIV of 1994 on the Police.

In countries where body cameras are part of police equipment, it has become clear that their footage is an essential element of investigations and can be used as evidence. It can be said that the main question of research dealing with the issue of visibility was what happens in cases where recordings are used against the police. So, does the use of body cameras encourage greater self-awareness among police officers and reduce the potential for abuse and violence? Some researchers claim that with the spread of cameras in public areas, police have also become more cautious, as it is more difficult to avoid the public eye. The hyper-visibility of policing worldwide has encouraged citizens to be critical of police actions and, when appropriate, to file complaints against the police. For example, mobile phones are increasingly being used to offset the power imbalance between police and civilians (Newell, 2014). Publicised videos of police brutality increase social demand for surveillance (Dunham & Alpert, 2010).

The police occupational culture literature lists a number of ‘core characteristics’ that shape the everyday decisions and practices of police officers, such as law enforcement image and masculine ethos (Keesman, 2023). Other researchers have questioned this and do not consider recordings and their presentation to be such a key feature in shaping organisational culture. Research to date has largely ignored the effects of camera phones on police officers’ behaviour and has largely focused on whether police officers are filmed, rather than how police officers use these videos (Farrar, 2013).

Due to the hierarchical structure of the Hungarian Police, the subordinates are under constant management control, but in addition, the organisation demands loyalty and autonomy from them at the same time (Farkas, Sallai & Krauzer, 2020). The knowledge that police measures are recorded in real time encourages both the police and the citizen to follow the norm. The police officer follows and complies with the countless standards, legislation and instructions that apply to him, and the person subject to the measure cooperates during the measure. During an extraordinary event that may occur, the recording can be used at any time for objective investigation and assessment. There are many such recordings on video-sharing sites (mainly from the USA) of police chases or arrests, which are later used as evidence in court. On the other hand, it should be mentioned that the police action does not create a mutually exclusive role between the police officer and the citizen. Still, the recordings encourage the police to maintain professional standards and ethical behaviour, as they will be held accountable at any time by the recordings. It also has a positive effect on the basic communication of police measures (from both sides).

Practical example

As part of a larger project, Dutch sociology professor Laura D. Keesman investigated the emotional and situational dynamics of violent police interactions. As part of this project funded by a European Union grant, between 2017 and 2021, she carried out an empirical investigation at the police of two major Dutch cities. The purpose of the study was to analyse the impact of the video recordings detailed above on organisational culture. In the study she later wrote, in order to preserve anonymity, she named both police stations and all the policemen included in the research by pseudonyms. During her field work, she took part in various raids, realisations, and arrests, after which she ‘breathed’ closely with the police. She was there with them when they had lunch, talked, gathered in the lounge, or when they were in public areas, patrolling. The policemen involved in the investigation gradually took the researcher into their confidence and shared sensitive videos and recordings with her. Thus, the professor had the opportunity to look into the life of a closed community and for the purpose of her research examine the organisational culture within the Dutch police.

During fieldwork and observation, she noticed that the presentation of video footage permeated many interactions in different police units. The police officers often showed each other the recordings either for learning, fun, or for the sake of organisational cohesion (Keesman, 2023). She visited several police stations where the bulletin boards were full of reports and photographs of successful police actions. This also strengthens the impression that the police like to look back on themselves, and that successful measures and investigations strengthen the feeling of organisational belonging. On the other hand, it fills the police with pride. The long-term observation made it possible to observe the significance of the presentation of video footage and its consequences in the everyday police environment. The professor took notes on when the police officers showed each other videos. At that time, she used different labeling methods, for example, in the area of presentation (dining room, field, office) or context (strength, self-reflection) or police behaviour. Later, based on these, she experienced overlaps, and then used them to check the established hypotheses during her data analysis.

In fact, it can be stated that regardless of gender, age, or position, every police officer had some kind of video recording that contained police action (chase, arrest, shooting, domestic violence, arresting drug dealers or shoplifters, etc.). However, there were also recordings that included the victimisation of policemen, when, for example, they were attacked while taking action. These recordings were stored either on their own mobile phones or on their office computers.

Most of the footage came from BWCs, CCTV, videos taken by the media or uploaded by civilians to the internet. Police officers often share footage of themselves or their colleagues with each other on social media or through various chat programs. They often edit footage or photoshop photos to prank each other. Police officers share videos in different contexts and locations. For example, in the briefing room, the common dining room, the canteen, offices, parking lots, cars (Keesman, 2023). Police work is not always action-packed and full of danger, but also includes relatively long, idle periods, although this is not true for all service branches (Fassin, 2017). During these periods, in addition to storytelling (previous measures), police officers engage in various video-sharing practices to socialise and perform organisational cultural activities to better understand the job (Keesman, 2023). In order for a video to be showable, it must show a successful police action or, where applicable, a questionable police action that includes unintentional errors. The video should also show the reason for negative or positive events and results. It is also common to share videos of violent incidents that are presented in the media. This not only draws attention to the dangers of police work, but also reinforces the police profession as inherently dangerous (Punch, 1979). While the risk perceived by the police is disproportionate to the actual risk (Cullen, Link, Travis & Lemming, 1983). They maintain an image that violence is always a threat (Paoline III, 2003). In addition, police officers reinforce their superior position and emphasise the police's sole right to use force. Both are classic topics of police culture (Westley, 1970).

There are videos that are popular and widespread within the police. Be it recording the arrest of a criminal or resisting a police action. Anyone, senior or rookie, has the right to present these recordings. The presentation of videos therefore flattens the sense of hierarchy. Like telling 'field stories' (Van Maanen, 1973), showing videos is also rewarding because it shows the skill, courage, or laughter of the policeman featured in it.

Entertainment

First of all, the police show each other the videos to illustrate how exciting their work is. By showing the videos, they emphasise the danger and unpredictability of police work. On the other hand, the recordings highlight the physicality of their work. As one Dutch policeman put it: *'it makes it much more lively when you see your colleagues doing their job on the street'*. So, reliving the moments is very important among police officers. For example, when they watch a video of a riot on YouTube and show each other how they moved in such a dangerous

situation. This is when the WOW effect comes and they laugh at each other. Such videos are entertaining because they emphasise the ethos of bravery that is central to police culture (Keesman, 2023). Movies and series also convey how exciting, fast-paced and dangerous police work is. Perhaps that is why the police also think that this is how the police should be, and that is why they like to watch videos of themselves. By showing such videos, police officers maintain the illusion that the police profession is exciting and action-packed (Fassin, 2017).

The fun aspect of the videos comes when these footages are shown by the police at a large gathering. For example, at a year-end party. Showing such videos at police gatherings reminds police officers of their role in society and strengthens group cohesion. By making and editing videos, police officers create their own visual world that offers an alternative to media footage. This reinforces the us versus them mentality (Waddington, 1999). In any case, policemen like footage that emphasises a sense of superiority or portrays their authority. On one occasion, for example, during the empirical research, Laura D. Keesman experienced police officers showing each other a video recorded by CCTV. During the 2021 COVID-19 epidemic, a lockdown was ordered in the Netherlands and it was forbidden to receive visitors. Based on the recording, young university students (about 20 people) gather for a house party. When the policeman knocks on the door, a TikTok mix of the song 'Oh no' is playing on the recording. Then a lot of laughter broke out among the police officers watching the video, because the song enhances the feeling of getting caught and being successfully 'captured'. This reinforces the idea that the police are there to enforce the rules and there is no escaping them. During the pandemic, the police more often shared recordings that showed violations of the COVID-19 rules. This also provided them with a kind of excitement in a period that had become boring, and the video, if only for a short time, took them out of everyday life.

Many videos are also fun to show because they contain humorous footage. Researchers have long demonstrated that police officers use humor to interpret work experiences and process tragic events (Pogrebin & Poole, 1988) and to build organisational cohesion (Holdaway, 1988).

Recently, the Hungarian Police has been putting a lot more emphasis on appearing on social media. The police operate an official Facebook, Instagram and TikTok account on which they regularly post various articles or video recordings. The general purpose of these recordings is to promote the profession, raise the reputation of the police, and approach the profession from a human perspective. The content of the recordings is often light and funny, but most of the time they are about the presentation of effective investigations, measures and arrests. However, these recordings are not only intended for civilians, but

also for colleagues. One of the authors actively participates in the production of various video recordings in his county as a press officer. Based on the feedback from colleagues, the police will always look at it, analyse it and comment on it. In particular, recordings of successful arrests play an important role in organisational culture (increasing police ethos). There are no official statistics on it, but the feedback shows that colleagues are also interested in the recordings. Professional police officers are expected to be professional in relation to recordings, and each recording is often evaluated based on these. Civilians, however, often look at the footage through a different lens. The two points of view are similar, but they often differ from each other.

Education

In general, police officers don't like criticism. However, the videos record their individual actions in black and white, which creates the opportunity to analyse them later. Of course, the projection of these recordings is not always positive. The videos confront the police officers with their possible weaknesses and mistakes, and create an opportunity to analyse and discuss them together. In addition to storytelling, the presentation of videos is also about recording and transferring knowledge (Shearing & Ericson, 1991). Video recordings of police actions are also used in our country for educational purposes. Most of these are about extraordinary events, or about police actions when things did not go as expected, the communication between the police was inadequate, or they did not act in accordance with the law. The triad of legality, professionalism and proportionality was 'damaged' from some aspect. Such recordings are also presented to future police officers at the Ludovika University of Public Service or at the Police Education and Training Center. In addition, the deployment units are the ones who regularly analyse and evaluate their body and head camera recordings, for educational purposes. In addition to the fact that police officers learn from each other's mistakes, they also use the video as a tool to reflect on their own actions. Several body camera recordings show how the policeman becomes a victim, so the person under the measure attacks him. Analysing such footage is a very good opportunity for the police to confront their wrong decisions and get answers on how they could have avoided or prevented the attack.

For educational purposes, it is also very important to analyse recordings of the kind that show incidents, violations or crimes committed by the police. However, it should be noted here that the scope of the question of holding policemen accountable may differ significantly in Hungary and in other countries. Chan

(1999) has shown that police organisations find it difficult to deal with situations and videos involving guilty police officers. The police and police measures must also be transparent. Therefore, video recordings can be suitable as a means of accountability and for learning purposes. For example, Dutch trainers present young police officers with video recordings of their colleagues using unjustified violence. After that, together with the trainees, they discuss what, in their opinion, would have been the correct police behaviour and correct police action. The video helps police officers think about the legal framework for the use of force and how to deal with the strong emotions that arise during an action, such as anger or fear. Virtual reality is therefore already being used at Dutch police academies, thereby socialising new police officers. They strengthen their sense of belonging and organisational culture, but also show what is good and what is not in police work.

Summary

The presentation of video footage is an essential part of police life. Police officers show, watch, share and discuss with each other videos of police actions, victimisation or police violence. These recordings and the effect they cause shape the organisational culture of the police (Keesman, 2023). Primarily, the presentation of these recordings serves a social and educational function. Secondly, videos are used as a tool to analyse police actions and to improve them. Similar to the storytelling of previous measures, videos are used by police officers to make sense of their work environment and thereby shape organisational identity (Van Hulst, 2013). Empirical research by Laura D. Keesman revealed that during the period of inactivity, police officers show each other videos, fill the time, and use this to conduct organisational cultural activities (Fassin, 2017). On the other hand, presentability can transform traditional police culture, as it opens a dialogue about offenses and lawful and proportionate police action, stimulates reflexive thinking and encourages accountability (Keesman, 2023). This is relevant given that police officers have extraordinary powers to use coercive force, are perceived as legitimate by the public, and are increasingly under pressure to account for their work due to increased visibility (Deuchar, Crichlow, & Fallik, 2020). Therefore, this analysis is also useful for understanding how the police legitimise inappropriate behavior, such as excessive violence (Skolnick & Fyfe, 1993), and how they build trusting public-police relations (Goldsmith, 2005).

The concept of presentability offers a theoretical change. It rethinks previous research on the ‘new visibility’ and emphasises the ability to act with videos.

Police around the world are experimenting with online platforms (Instagram, TikTok) in order to increase transparency and create a kind of connection with citizens. So they strive for a kind of two-way communication when, for example, they ask civilians for information about a crime or its perpetrator. However, this is only one part of visibility. The police are not only being watched, but they are also watching themselves and their actions. Visibility is therefore a form of internal visibility. The concept of visibility is useful for a broader socio-political understanding of contemporary policing, and, like visibility, it is a full-fledged sociological category (Brighenti, 2007).

However, visibility also raises many ethical and data protection issues. On the one hand, it puts the police officers in the recordings in a vulnerable position if they did not consent to their presentation and transmission. There are many people who don't like to look back, because then they relive the emotions experienced at the moment of making. The lack of regulation and supervision of the production and distribution of videos entails the risk that they will not be used for the permitted purpose. All over the world, several photographs or video recordings of suspects are already being published, which scandals are tarnishing the reputation of the police. On the other hand, it also raises ethical questions from the researchers' side, the issue of footage showing illegal police violence.

The police of our country must draw enough attention from foreign research and the police practice of other nations, even before the introduction of body cameras. A technical and legal environment must be provided that guarantees presentation in accordance with data protection principles.

References

- Balla, J. (2019). *Integritási kockázatok csökkentése a határrendészek körében* [Reducing integrity risks among border police officers]. Nemzeti Közszerológati Egyetem.
- Brighenti, A. (2007). Visibility: A category for the social sciences. *Current sociology*, 55(3), 323–342.
- Cullen, F. T., Link, B. G., Travis, L. F. & Lemming, T. (1983). Paradox in policing: A note on perceptions of danger. *Journal of Police Science & Administration*, 11(4), 457–462.
- Deuchar, R., Crichlow, V. J. & Fallik, S. W. (2020). Cops in crisis?: Ethnographic insights on a new era of politicization, activism, accountability, and change in transatlantic policing. *Policing and society*, 30(1), 47–64. <https://doi.org/10.1080/10439463.2019.1584197>
- Doyle, A. (2006). An alternative current in surveillance and control: Broadcasting surveillance footage of crimes. In Haggerty, K. D. & Ericson, R. V. (Eds.), *The New Politics of Surveillance and Visibility* (pp. 199–224). University of Toronto Press.

- Dunham, R. G. & Alpert, G. P. (2010). The foundation of the police role in society. In Dunham, R. G., Alpert, G. P. & McLean, K. D., *Critical issues in policing, contemporary readings* (pp. 3–16). Waveland Press.
- Farkas, J., Sallai, J. & Krauzer, E. (2020). The organisational culture of the police force. *Internal Security*, 12(1), 77–84. <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.3189>
- Farrar, T. (2013). *Self-awareness to being watched and socially-desirable behavior: A field experiment on the effect of body-worn cameras on police use-of-force*. Police Foundation.
- Fassin, D. (2017). Boredom: Accounting for the ordinary in the work of policing (France). In Fassin, D. (Ed.), *Writing the world of policing: The difference ethnography makes* (pp. 269–292). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/9780226497785-013>
- Goldsmith, A. (2005). Police reform and the problem of trust. *Theoretical criminology*, 9(4), 443–470. <https://doi.org/10.1177/1362480605057727>
- Goldsmith, A. J. (2010). Policing's new visibility. *The British journal of criminology*, 50(5), 914–934. <https://doi.org/10.1093/bjc/azq033>
- Haggerty, K. D. & Sandhu, A. (2014). The police crisis of visibility [Commentary]. *IEEE technology and society magazine*, 33(2), 9–12. <http://dx.doi.org/10.1109/MTS.2014.2319912>
- Héder, K. (2021). A megfigyelés és megfigyeltség szubjektív aspektusai [Subjective aspects of observation and being observed]. *Magyar Rendészet*, 21(2), 143–160.
- Holdaway, S. (1988). Blue jokes: Humour in police work. In Powell, C. & Paton, G. E. C. (Eds.), *Humour in society: Resistance and control* (pp. 106–122). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-1-349-19193-2_6
- Keesman, L. D. (2023). The showability of policing: How police officers' use of videos in organizational contexts reproduces police culture. *European Journal of Criminology*, 20(3), 905–924. <https://doi.org/10.1177/14773708221144826>
- Miller, K. (2016). Watching the watchers: Theorizing cops, cameras, and police legitimacy in the 21st century. In Deflem, M. (Ed.), *The politics of policing: Between force and legitimacy* (pp. 257–276). Emerald Group Publishing Limited. <http://dx.doi.org/10.1108/S1521-613620160000021014>
- Newell, B. C. (2014). Crossing lenses: Policing's new visibility and the role of 'smartphone journalism' as a form of freedom-preserving reciprocal surveillance. *University of Illinois Journal of Law, Technology & Policy*, 13(1), 59–104.
- Paoline III, E. A. (2003). Taking stock: Toward a richer understanding of police culture. *Journal of criminal justice*, 31(3), 199–214. [http://dx.doi.org/10.1016/S0047-2352\(03\)00002-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0047-2352(03)00002-3)
- Pogrebin, M. R. & Poole, E. D. (1988). Humor in the briefing room: A study of the strategic uses of humor among police. *Journal of contemporary ethnography*, 17(2), 183–210. <https://doi.org/10.1177/089124188017002003>
- Punch, M. (1979). *Policing the inner city: A study of Amsterdam's Warmoesstraat*. Springer.
- Shearing, C. D. & Ericson, R. V. (1991). Culture as figurative action. *British journal of sociology*, 42(4), 481–506. <https://psycnet.apa.org/doi/10.2307/591444>

- Skolnick, J. H. & Fyfe, J. J. (1993). *Above the law: Police and the excessive use of force*. Free Press.
- Thompson, J. B. (2005). The new visibility. *Theory, culture & society*, 22(6), 31–51. <https://doi.org/10.1177/0263276405059413>
- Van Hulst, M. (2013). Storytelling at the police station: The canteen culture revisited. *British journal of criminology*, 53(4), 624–642. <http://dx.doi.org/10.1093/bjc/azt014>
- Van Maanen, J. (1973). Observations on the making of policemen. *Human organization*, 32(4), 407–418.
- Waddington, P. A. (1999). Police (canteen) sub-culture. An appreciation. *British journal of criminology*, 39(2), 287–309. <https://doi.org/10.1093/bjc/39.2.287>
- Westley, W. A. (1970). *Violence and the police: A sociological study of law, custom, and morality*. MIT Press.

Laws and regulations

Act XXXIV of 1994 on the Police

Act CXX of 2012 on the activities of certain persons performing law enforcement duties and amending certain acts to ensure action against truancy

Instruction 31/2015 (17 XII) of the National Chief of Police on certain rules for the use of image, image and sound recording devices in service vehicles

Online links in the article

URL1: *ORFK – bevezetjük a testkamerák használatát [ORFK – We Are Introducing the Use of Body Cameras]*. <https://index.hu/belfold/2023/10/06/orfk-brfk-rendorseg-testkamera-rendorok-major-robert/>

URL2: *ORFK – Tesztüzem [ORFK – Test Operation]*. <https://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozrendvedelem/tesztuzem>

URL3: *ORFK – Tesztüzemben a testkamera [ORFK – Body Camera in Test Operation]*. <https://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozlekedesrendeszeti-tesztuzemben-a-testkamera>

URL4: *Országgyűlési Őrség – Adatvédelmi tájékoztató [Parliamentary Guard – Data Protection Information]*. https://www.orszaggyulesiorseg.hu/documents/126480/1724451/testkamera_tajekoztato_2019.pdf/aeb5bfcc-7c19-5568-7cf1-0317fc05e543

Reference of the article according to APA regulation

- András, H. L., & Bélai, G. (2025). The impact of recordings of police actions on organisational culture. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1287–1300. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1287-1300>

Statements

Conflict of interest

The authors have declared no conflict of interest.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Hunor Lehel András, who can be contacted at andrashl@jasz.police.hu.

Ajánlás a Nemzetközi Rendészeti Figyelő XVII. száma elé

Recommendation to the XVII. issue of the International Law Enforcement Observer

Finszter Géza

professor emeritus, ny. rendőr ezredes
Magyar Tudományos Akadémia doktora,
Nemzeti Köszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar

Korinek László

professor emeritus
Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja,
Pécsi Tudományegyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A figyelő jelen száma egymástól nagyon távol eső témákról ad körképet, de sokszínűség jellemzi az országokat is, ahol ezekre a kutatásokra sor került. A Dél-Afrikai Köztársaság jelentősen eltér attól a társadalmi-gazdasági-kulturális környezettől, ami Azerbajdzsánt jellemzi. A tanulmányok tárgyválasztása sem hozható közös nevezőre. Nehéz lenne kapcsolatot találni a bűnözési félelem és a cannabis legalizálása között, de ezúttal a szerkesztőket nem is ilyen célok vezették. Inkább arra hívják fel az olvasók figyelmét, hogy a nemzetközi példák a kriminológia sokszínűségéről tanúskodnak,

Módszertan: A kutatási metodikák kínálata ezúttal is gazdag. Lippai Zsolt munkája arra figyelmeztet, hogy a családon belüli erőszak terjedésében a hatósági segítségnyújtás és fellépés mellett a magánbiztonság is megtalálhatja a maga szerepét. Bartus Gábor recenziója olyan kriminológiai tanulmányba ad betekintést, ami Anglia és Wales igazságszolgáltatásában kimutatható faji- és etnikai alapú előítéletek jegyeire mutat.

Megállapítások: Horváth Bíborka tanulmánya arra mutat, hogy a kábítószer zero toleranciára alapított büntetőjogi tilalmazása mellett felmerülhetnek olyan érvek is, amelyek ennek a szigorúknak az oldására utalnak, különösen akkor, ha azokat orvosi, egészségügyi és társadalmi tapasztalatok is alátámasztják. András Hunor Lehel ismertetője azeri példával igazolja, hogy a külföldi kutatások gyakran szoros kapcsolatot mutatnak a korábbi hazai tapasztalatokkal, amelyek a bűnözési félelem és az áldozattá válás közötti összefüggéseket jellemzik.

Érték: A kriminológiai indítású tudományos érdeklődés jelentősen hozzájárulhat a bűnmegelőzés hatékonyságának erősítéséhez, a személy- és vagyonbiztonság növeléséhez, az igazságszolgáltatást torzító előítéletek leküzdéséhez, valamint a segítő-támogató büntetőpolitika térnyeréséhez.

Kulcsszavak: családon belüli erőszak, magánbiztonság, vagyonvédelem, faji-etnikai előítéletesség

Abstract

Aim: The current issue of the *International Law Enforcement Observer* presents a broad spectrum of topics originating from countries with significantly different socio-economic and cultural contexts. The Republic of South Africa and Azerbaijan represent distinct environments, and the focus areas of the articles are similarly divergent. Drawing a connection between fear of crime and cannabis legalisation would be difficult and, in this case, was not the editors' intention. Instead, the aim is to draw attention to the diversity of criminological research illustrated by international examples.

Methodology: The issue reflects a wide array of research methodologies. Zsolt Lippai's study highlights the potential role of private security in addressing domestic violence, in addition to the involvement of public authorities. Gábor Bartus's review introduces a criminological study that explores manifestations of racial and ethnic bias in the criminal justice system of England and Wales.

Findings: Bíborka Horváth's article points out that, despite a criminal law framework based on zero tolerance toward drugs, there are arguments advocating a more lenient approach—particularly when supported by medical, public health, and social evidence. Hunor Lehel András's review, based on Azerbaijani research, demonstrates that international studies often reflect patterns previously observed in Hungary, especially regarding the correlation between fear of crime and victimisation.

Value: Criminologically grounded scientific inquiry can significantly enhance the effectiveness of crime prevention, strengthen personal and property security, reduce prejudice in the administration of justice, and promote a supportive and rehabilitative criminal policy.

Keywords: domestic violence, private security, property protection, racial and ethnic bias

NEMZETKÖZI RENDÉSZETI FIGYELŐ

Nemzetközi Rendészeti Figyelő XVII. International Law Enforcement Observer XVII

Lippai Zsolt

Dr., PhD, tanársegéd, rendőr alezredes
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Kar
lippai.zsolt@uni-nke.hu

Bartus Gábor

doktorandusz, tanársegéd, rendőr őrmagy
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
bartus.gabor@uni-nke.hu

Horváth Biborka

doktorandusz
Nemzeti Közszerzői Egyetem,
Rendészettudományi Doktori Iskola
horvath.biborka@stud.uni-nke.hu

András Hunor Lehel

rendőr százados, sajtóreferens
Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Rendőr-főkapitányság
AndrasHL@jasz.police.hu

Lippai Zsolt

A magánbiztonság szerepe a nemi alapú erőszak felszámolásában

Napjaink egyik meghatározó jelentőségű tényezőjévé vált a családon belüli erőszakkal szembeni hatékony fellépés össztársadalmi igénye, különös tekintettel a nők és gyermekek sérelmére elkövetett, esetenként emberéleteket is követelő bűncselekmények kérdésköre. A problémakörben, melyben a rendészeti szervek és a civil szervezetek számtalan különböző intézkedést hajtottak és hajtanak végre, ugyanakkor a magánbiztonsági szektort hagyományosan figyelmen kívül hagyják az egyes biztonsági stratégiák megalkotása során.

Sarah Oeschger (University of Pretoria), Reema Nunlall-Hiralal (University of Cape Town) és Francois Steyn (University of Free State) dél-afrikai egyetemi kutatók – kvalitatív, a nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel szembeni

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 02. 10. Átdolgozás: 2025. 02. 28.
Elfogadás: 2025. 03. 11.

küzdelem magánbiztonsági szektorban rejlő lehetőségeit vizsgáló – tanulmányukban a magyarországi problématerképpel nagy mértékben egybecsengő eredményeiket jelenítik meg. A dél-afrikai régió piacvezető magánbiztonsági cégeinek vezetőivel készített interjúk tapasztalatait elemezve mutatnak rá az állami rendészeti szervek, civil szervezetek és a magánbiztonsági ipar közötti, együttműködésen alapuló partnerkapcsolat kialakításában rejlő lehetőségekre. Rávilágítva, hogy a magánbiztonsági ágazat akár létfontosságú partner is lehet a családon belüli erőszak elleni küzdelemben. Jelen korunkban ugyanis prioritássá vált annak megalapozott, felelős megválasztása, hogy a rendőrség mely feladataira összpontosítja erőit, és melyeket engedheti át a civil, komplementer rendészeti szereplőknek (magánbiztonsági szolgáltatók, önkormányzati rendészeti szervek, polgárőrség). Ebből következően joggal adódik a kérdés, hogy mely területeken erősíti együttműködését velük, így biztosítva az állami feladatok racionalizálását, a hatékonyabb és költségtakarékosabb szervezeti működést. Írásukkal a magánbiztonság átfogó tudományos kutatásához, feltérképezéséhez járulnak hozzá, bizonyítva, hogy a feladatok és elvárások mennyiségi és minőségi átalakulása a biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplői közötti kapcsolat átértékelését is szükségessé teszi. A kutatott téma a rendőri működés folyamatosan időszerű kérdése, így a megváltozott helyzettel kapcsolatos elméleti és gyakorlati hátteret elemezve adnak érdekes impulzusokat a terület iránt érdeklődő jövőbeni kutatók számára.

A családon belüli erőszak fogalomköre

A családon belül jelen lévő erőszak megvalósulhat a hozzátartozók között, kiegészítve a volt élet-, illetve házastárssal, valamint intézményes ellátás keretében együtt élő személyek között, amely lehet lelki, érzelmi, verbális, fizikai, szexuális, valamint gazdasági nyomás, függés, míg a bántalmazás lehet aktív és passzív magatartás egyaránt. A családon belüli erőszak, a családon belüli kapcsolatokban bekövetkező olyan funkciózavar, amikor a család nem a szeretet, a védelmet nyújtó érzelmi és anyagi közösség, hanem a legdurvább pszichikai, fizikai, szexuális erőszak sok esetben látenszen maradó színtere. Sem az áldozatait, sem pedig az elkövetőit nem rendelkeznek speciális pszichológiai profillal, így szinte lehetetlen előre megmondani, hogy azonos családokban kiből és miért lesz valaki bántalmazó vagy bántalmazott. Az ügyek eredményes vizsgálatát, lezárását pedig nagy mértékben veszélyezteti, hogy a sértett fél sok esetben nem működik együtt a hatósággal, melynek oka lehet félelem, fenyegetettség érzése, anyagi, testi, lelki kiszolgáltatottság, szégyenérzés. Tovább nehezíti a sértett

helyzetét, hogy a bántalmazást vagy más bűncselekményt észlelő szomszédok, rokonok nem szívesen avatkoznak be mások családi életébe és elzárkóznak attól, hogy tanúskodjanak.

Az erőszak megtapasztalása – legyen az egyén annak áldozata vagy szemtanúja – mélyreható és tartós következményekkel járhat mind pszichológiai, mind fizikai szempontból (Troisi & Cesàro, 2021). Fizikai tényezőként gondolva például a közvetlen fizikai hatásokra, sérülésekre, krónikus fájdalomra és a hosszú távú egészségügyi problémákra, míg pszichológiai hatásként az igen összetett problémakörű érzelmi traumákat, önvádat, szorongást, depressziót, a kialakuló alacsony önbecsülést említem (Speranza et al., 2022; Herman, 2015). Az elszenvedett trauma tartósan kihathat a mentális egészségre, befolyásolva az egyén egészséges kapcsolatok kialakítására, a stresszel való megbirkózásra és a mindennapi tevékenységekben való részvételre való képességét. Fontos felismerni, hogy az erőszak megtapasztalása potenciálisan állandósíthatja a bántalmazás körforgását azáltal, hogy az azt elszenvedő egyének felnőtt korukban akár bántalmazókká vagy áldozatokká is válhatnak, ami hozzájárulhat az erőszak jövőbeni elkövetéséhez/elszenvedéséhez (Harrison, 2021). Ez a hatás különösen figyelemre méltó azon gyermekek körében, ahol a fiúk externalizált viselkedést mutathatnak (agresszió, engedetlenség), míg a lányok internalizált magatartást tanúsítanak (szorongás, depresszió). Ezek a különböző viselkedési válaszok potenciálisan növelhetik annak kockázati valószínűségét, hogy a fiúk az életük során erőszakos cselekmények elkövetőivé, amíg a lányoknál annak áldozataivá váljanak (Pingley, 2017).

A dél-afrikai rendőrség által közzétett statisztikai adatok szerint – az egyértelműen jelen lévő látencia mellett – 2021. április és 2022. március között (2022-ben 59,89 millió lakosra vetítve) 41 739 esetben jelentettek nemi erkölcs elleni bűncselekményt (ebből 7798 szexuális erőszakot), ami 14%-os növekedést jelent az előző időszakhoz képest (South African Police Services, 2022). [Megjegyzés: Magyarországon, a Központi Statisztikai Hivatal *Regisztrált sértettek, sértetté válások adatai* alapján (KSH, 2022) 2022-ben 9 689 010 lakosra vetítve 387 szexuális erőszakot, 111 szexuális kényszerítést és 764 kapcsolati erőszakot jelentettek.] Az erőszakos esetek 62%-a az áldozatok lakóhelyén történt, ami arra utal, hogy a nők és a gyermekek számára az egyik legveszélyesebb hely az otthonuk. A jelentésből az is kiderül, hogy a dél-afrikai rendőrök családon belüli erőszakra adott válasza korántsem tekinthető megfelelőnek, érte ez alatt az esetek kezelését segítő oktatások hiányát, a rendőrök áldozatsegítésben tapasztalt felkészületlenségét és a tisztázatlan felelősségi körökkel kapcsolatos értetlenségüket (Kholofelo & Tirivangasi, 2022). A problémakör kezelésével, az áldozatokkal kapcsolatosan oly gyakran tapasztalt érzéketlen bánásmód pedig szintén az esteszámok látenciáját erősíti (Murphy-Oikonen et al., 2022).

A kutatók bizonyítják, hogy a dél-afrikai rendőrség sok esetben nem tud, vagy nem hajlandó segítséget nyújtani a családon belüli erőszak áldozatainak, mivel az esetet két partner vagy szerető közötti magánügynek tekinti (Mathews & Abrahams, 2001). A nem megfelelő rendőrségi válasz adása pedig szintén az alternatív megoldási lehetőségek, a magánbiztonsági szektor által – a kiszolgáltatott csoportok védelme, a családon belüli erőszak megelőzése és kezelése érdekében – adható válaszok lehetőségének fontosságát erősíti.

Nemi erkölcs elleni bűncselekmények Dél-Afrikában

A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölésével foglalkozó bizottság (Committee on the Elimination of Discrimination against Women [CEDAW], 2022) jelentése mutatott rá arra, hogy aggasztóan magas a Dél-Afrikában elkövetett nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetszáma (beleértve a nőgyilkosságokat is). A hatóságokhoz beérkező panaszok leggyakoribb típusa az érzelmi és szóbeli bántalmazás (38%), amelyet a fizikai bántalmazás (20%) követ. A 2019-ben készült dél-afrikai demográfiai és egészségügyi felmérés kimutatta, hogy minden negyedik, 18 éves vagy idősebb nő szenvedett már el a partnere által, a sérelmére elkövetett fizikai, szexuális vagy érzelmi erőszakot (CEDAW, 2022). A nemi erőszak nem elszigetelten fordul elő, ugyanis azt az egymással összefüggő egyéni, társadalmi, gazdasági, kulturális és politikai tényezők összetett hálója befolyásolja, amely szisztematikusan hátrányos helyzetbe hozza a nőket (Snodgrass, 2016).

A dél-afrikai, jellemzően patriarchális társadalomban való áldozattá válást erősítő kockázati tényezők közül kiemelik az iskolázatlanságot és a munkanélküliséget, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az áldozatok csak korlátozottan képesek megkérdőjelezni az erőszakot állandósító kapcsolatok hatalmi egyensúlytalanságait fenntartó társadalmi normákat (Cools & Kotsadam, 2017). Az oktatás hiánya az egyéni jogok korlátozott szintű megértéséhez, a rendelkezésre álló erőforrásokkal kapcsolatos korlátozott ismeretekhez és a bántalmazó kapcsolatban való érvényesülés csökkent képességéhez vezethet. A munkanélküliség súlyosbíthatja az elkövetőtől való függőséget, az anyagi korlátok és a gazdasági instabilitástól való félelem megnehezíti az áldozatok számára a bántalmazó helyzetekből való kilépés lehetőségét. A munkanélküliséggel kapcsolatos pénzügyi és pszichológiai stressz (értve az alatt a férfi munkanélküliségét, vagy a nő munkavállalását, ami a partnernek okoz stresszt) szintén hozzájárulhatnak a kapcsolatokon belüli konfliktusok fokozott kockázatához. A pénzügyi instabilitás, a bonyolult családi dinamika, a folyamatos párkapcsolati instabilitás, a kapcsolati

harcok felerősíthetik a kapcsolaton belüli stresszorokat, ami fokozott feszültségekhez vezethet, és potenciálisan bántalmazó viselkedéssé eszkalálódhat. Írásom terjedelmi korlátaira tekintettel csak címszavakban említem meg az alkohol és a kábítószeres fogyasztását, a patriarchális társadalmak „különleges házassági kiváltságait”, a büntető igazságszolgáltatási rendszer elégtelen működését (értsd: érzéketlen, tárgyiasult, elhúzódó ügyintézés, hosszú várakozási idő, az igazságszolgáltatási rendszerbe vetett hit csökkenése) (Artz, 2011). A családon belüli erőszakra adott elégtelen válaszok közösségi szinten állandósíthatják a hallgatás és a büntetlenség kultúráját, ami még inkább lehetővé teszi a bántalmazó, erőszakos viselkedést. A kapcsolatokon belüli erőszakot normalizáló vagy elnéző kulturális gyakorlatok hozzájárulnak annak elterjedtségéhez. Patriarchális társadalmakban, ahol a férfiak dominanciát gyakorolnak a nők felett, a nők elleni erőszak normalizálódik (Lawson, 2012). Dél-afrikai kontextusban megállapítható, hogy a nemi hierarchia – amelyben a férfiak úgy vélik, hogy joguk van például a már említett „különleges házassági kiváltságokhoz” – hozzájárul a családon belüli erőszakhoz való jog megkérdőjelezhetetlenségéhez (Mshweshwe, 2022).

Magánbiztonság Dél-Afrikában

A Rendészettudományi szaklexikon szerint a „Magánbiztonság a közbiztonság meghatározó jelentőségű alkotóeleme, olyan elérni kívánt ideális, zavartalan állapot, illetve kollektív együttműködésen keresztül létrejövő, immateriális társadalmi termék, amelynek érvényre juttatása a magánbiztonsági és rendészeti szereplők együttműködését kívánja. A magánbiztonság egy olyan, ellenszolgáltatás fejében, piaci alapon működő, engedéllyel rendelkező vállalkozás (vagy természetes személy) által nyújtott szolgáltatás, amely a megbízó személyes biztonságát, tulajdonát védelmezi és elősegíti a jogainak teljesebb körű gyakorlását” (Boda, 2019). A magyar megfogalmazás szinte tökéletesen fedi le a 2001. évi 56-os (Act 56 of 2001), a dél-afrikai magánbiztonsági ágazat szabályozásáról szóló törvény (kiegészülve a biztonsági szolgáltatók magatartási kódexével) keretei között működő dél-afrikai magánbiztonsági ágazat tevékenységét is. Azzal együtt, hogy Dél-Afrikában a magánbiztonsági szolgáltató szerződéses feladata a vagyon, a vagyontárgyak és a személyzet jogellenes cselekmények különböző formáitól való védelme, beleértve a vagyon elleni és az erőszakos bűncselekményeket is (Button, 2014). A szolgáltatók szerepe kettős természetű, azok proaktív (járőrözés) és reaktív bűnmegelőzéssel (fizető ügyfelek betörésszítására reagálás) egyaránt foglalkoznak (Minnaar, 2004). A magyar viszonyokhoz hasonlóan, a magánbiztonsági szektor korlátozott hatáskörrel rendelkezik

a rendőrséghez képest (például elfoghat egy elkövetőt, de nem tartóztathat le, ugyanis az a rendőrség feladata). Szorosan együttműködnek a közösségekkel és kiemelt súlyú bűnmegelőzési támogatást nyújtanak a rendőrségnek (Wantenaar & Govender, 2023). A bűnözés elleni küzdelem, a bűnmegelőzési tevékenység többféle szervezet között oszlik meg, és a rendőrség kizárólagos hatáskörén túlmutatva számos állami, magán- és önkéntes szervezetet is magában foglal (Matthews, 2002). Egyes állítások szerint a magánbiztonság elsősorban az azt megfizetni képes személyeket, területeket szolgálja (Goodenough, 2007), azonban annak közvetett bűnmegelőzési hatása a szélesebb lakosságra is kiterjeszti előnyeit, beleértve azokat is, akiknek esetleg nincs hozzáférésük a magánszektor által végzett fegyveres reagálási szolgáltatásokhoz.

2022-ben Dél-Afrikában körülbelül 557 703 regisztrált és aktív magánbiztonsági tisztviselő volt, míg a dél-afrikai rendőrség ugyanebben az évben 176 180 főt foglalkoztatott (PsiRA, 2023).¹ A rendőrségnek egyértelmű forráshiányai vannak (például elégtelen számú rendőr és szolgálati gépjármű), ami korlátozza a bűncselekmények, köztük a családon belüli erőszak panaszosaira való reagálást (is) (Molebeleli, 2018). A magánbiztonsági szektorban rendelkezésre álló munkaerő és a rendőrség között fennálló jelentős forráskülönbség azt jelzi, hogy a biztonságipar jó helyzetben van ahhoz, hogy hatékonyabban működjön együtt a rendőrséggel a bűncselekmények, így a családon belüli erőszakos cselekmények elleni küzdelemben (is).

A dél-afrikai kutatásról

A kutatás helyszíne a dél-afrikai Gauteng tartományban található Pretoria East volt, amely Afrikában a bejegyzett biztonsági vállalkozások jelentős koncentrációjáról ismert. A terület nagyszámú, magánbiztonsági szolgáltatást (gyorsreagálás, járőrözés, magánnyomozás, biztonságtechnika telepítése) nyújtó szervezet sokszínű működésének ad otthont. Az ország sok regisztrált – Pretoria East biztonságának alakításában meghatározó jelentőségű szereplővé vált – magánbiztonsági vállalkozásával rendelkező Gauteng tartománya sokrétű kontextust biztosított a biztonságipar, a családon belüli erőszak kezelésében játszott

1 Az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Igazgatásrendészeti Főosztály által biztosított, összesített, 2023. szeptember 1-jei állapotnak megfelelően statisztikai adatok szerint 2023-ban a hazai magánbiztonsági vállalkozások (személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozói, tervező-szerelő) száma 5431, míg a kiadott személy és vagyonőri igazolványok (személy- és vagyonőr, magánnyomozó, vagyonvédelmi tervező-szerelő, vagyonvédelmi rendszert szerelő) száma 90 938 volt. A rendészeti feladatokat ellátó személyek száma az érvényes szolgálati igazolványaik alapján 10 259 fő volt.

szerepének vizsgálatához (Oeschger et al., 2024). A vizsgálat öt piacvezető cég 12 képviselőjének (valamennyien férfiak voltak, akik a kutatásban önkéntesen és anonim módon, anyagi ellentételezés nélkül, ingyenesen vettek részt) bevonásával zajlott le (megjegyezve, hogy a résztvevők nemi homogenitása korlátozhatja a nézőpontok sokszínűségét, ez tükrözi a biztonságipar jelenlegi összetételét, és rávilágít arra, hogy a jövőbeni kutatásoknak a nemek képviselését átfogóbban kell vizsgálniuk). A három hónaptól 35 éves szolgálati idővel rendelkező, eltérő hierarchiaszinten álló (például telephelyvezető, üzemeltetési vezető, ügyvezető igazgató) résztvevő kiválasztásához célzott és hólabda mintavételi technikákat alkalmaztak.

A kutatás kvalitatív módszert alkalmazott félig strukturált, angol nyelvű interjúkkal, amelyeket egy interjútervre alapoztak. A Pretoria Egyetem Bölcsészettudományi Karának etikai bizottsága által elfogadott interjúterv három alapvető kérdés köré épült:

- a magánbiztonság és a rendőrség közötti partnerség létrehozásának megvalósíthatósága az általuk felügyelt közösségekben/területeken, az ott elkövetett nemi erőszak elleni küzdelem érdekében;
- a magánbiztonság nemi erőszak megelőzésébe való bevonásával kapcsolatos akadályok és kihívások vizsgálata;
- a magánbiztonság számára, a nemi erőszak hatékony kezeléséhez szükséges támogatási mechanizmusok vizsgálata.

A kutatás eredményei egy homogén, kizárólag férfi résztvevőkből álló mintából származnak, ami korlátozhatja a megállapítások szélesebb népességre történő általánosíthatóságát. Ez a homogén csoport mélyreható betekintést nyújt a férfiak által uralt biztonságipar sajátos tapasztalataiba és perspektíváiba, de nem biztos, hogy teljesen objektív képet ad a tapasztalatok, attitűdök vagy viselkedések sokféleségéről, amelyek egy változatosabb mintában jelen lehetnének (abba beleértve a nőket, nem bináris vagy más nemi identitásokat). Az azonosított problémák tehát értékes ismereteket nyújtanak a témáról ezen a speciális demográfiai csoporton belül, azonban óvatosan kell eljárunk, ha az eredményeket más csoportokra kívánjuk alkalmazni.

A kutatás megállapításai

A résztvevők rámutattak, hogy magánbiztonsági cégekhez nagyszámú jelzés, telefonhívás, segélykérés érkezik (naponta legalább két telefonhívás!) családon belüli erőszakos, sok esetben nemi erkölcs elleni bűncselekményekkel

kapcsolatban. A hívások száma hétvégén magasabb, és azok általában a reggeli órákban érkeznek. Általános tapasztalat, hogy az erőszak bármelyik háztartásban előfordulhat, függetlenül az érintett közösség társadalmi-gazdasági helyzetétől, valamint, hogy a bejelentéseket a sértettek/áldozatok jelentős hányada, röviddel annak megtételét követően visszavonja.

A biztonságipar képviselői kiemelték az alacsonyabb társadalmi-gazdasági helyzetű háztartásokból származó egyének potenciálisan nagyobb arányú áldozattá válását, akik a jómódú rétegekhez képest alacsonyabb szintű védelmet tapasztalnak (utalva itt arra, hogy a szegényebb emberek nem képesek megfizetni a magánbiztonsági cégek szolgáltatásait, és az állami rendvédelem is kevesebb figyelmet fordít rájuk). A probléma tehát az, hogy főként a leginkább veszélyeztetett emberek nem tudják megfizetni a saját biztonságuk megeremtését, megőrzését.

Az elégtelen hatásfokú rendőrségi reakciók (a rendőrség nem reagál érdektelenség, vagy a munkaterhelésükkel kapcsolatos forráshiányra hivatkozva a hívásokra) jelentősen erősítik az esetek látenciáját. A rendőrség nem tud/akar kimenni a segélykérés helyszínére; a sértettől/áldozattól azt kéri, menjen be a kapitányságra, és ott személyesen tegyen bejelentést.

Az alkohol- és drogfogyasztás nagy szerepet játszik az ilyen típusú jogellenes cselekmények elkövetésében, az elkövetők legtöbbször alkohol vagy más szerek hatása alatt állnak.

Szinte kezelhetetlené válik a helyzet, ha a szülők vitája nyomán, egymás ellen testi sértésért indítanak eljárást, és mindkettőjüket őrizetbe veszi a rendőrség, a gyermek(ek) pedig egyedül maradnak.

A magánbiztonsági szolgáltató szempontjából a családon belüli erőszak kezelésének egyik legnagyobb problémája, hogy az ilyen esetek kezelésére nem rendelkeznek megfelelő képzéssel, felkészítéssel, illetőleg, hogy hatósági jogkör nem gyakorolhatnak (legálisan, kizárólag a velük szerződésben álló megbízó ingatlanokba léphetnek be, csak az őket megbízó érdekében cselekedhetnek). Ha illegális módon intézkednek (lépnek be egy ingatlanba), az ingatlan tulajdonosa jogi lépéseket tehet ellenük. Amennyiben a vagyonőr(ök) jogellenes cselekményt tapasztalnak, felhívják a rendőri szervet, és annak kiérkezéséig kívülről biztosítják az elkövetés helyszínét; ennek többnyire preventív hatása van, mert az elkövetőt általában visszatartja a jogellenes cselekménye folytatásától.

Megfelelő szintű képzés (konfliktuskezelés, intézkedéstaktika, jogi ismeretek, irányelvek stb.) hiányában a magánszektor képviselői nem rendelkeznek olyan ismeretekkel, készségekkel, amelyek lehetővé tennék az egyes erőszakos helyzetek megnyugtató módú kezelését. Egyes cégek – anyagi lehetőségeik és szakmai igényességük okán – komoly erőforrásokat csoportosítanak át a tisztjeik felkészítésére, ami komoly előnyhöz juttatja őket piaci versenytársaikhoz képest.

Elégtelennek érzik a nemi erőszak megelőzésében, az áldozatok segítésében, a közösségek mobilizálásában, az elfogulatlan válaszadásban és a konfliktusmegoldásban jelenleg meglévő állami szerepvállalást. A magánbiztonsági szektor szerepvállalását az alábbiakban látják reálisan megvalósíthatónak:

- megelőzés (járőrtevékenység, bűncselekmények észlelése, azok folytatásának megakadályozása, elkövető elfogása, rendőrség értesítése, jelzőrendszer működtetése),
- áldozatsegítés (a problémához legközelebb lévén, a hatóságok, segítő, civil szervezetek értesítése, a cselekmények folytatásának megakadályozása, preventív bűnmegelőzés),
- közösségi mozgósítás (közösségimédia-felületek használata, tájékoztatások, figyelemfelhívások, lojális feladatvégrehajtás a közösség(ek) irányába, szélesebb körű reagálás a közösség problémáira, adott esetben a szerződésben nem szereplő cselekményekre is),
- semleges válaszadás (esetek objektív, semleges, pártatlan intézkedésekkel való kezelése),
- konfliktusmegoldás (esetenként már a jelenlét is elegendő, a megfelelő konfliktuskezelési technikák megfelelő alkalmazásával),
- rendőrségi tevékenység célzott módú segítése (problémamegoldásban érintett egyes szereplők jogainak és kötelességeinek pontos meghatározásával, iránymutatások, képzések, végrehajtási protokollok kidolgozásával jelentős állami rendészeti tehermentesítő erőt képviselhetne a magánbiztonsági szektor a családon belüli erőszak kezelésében, megelőzésében).

Befejezés vagy egy új jövő kezdete?

A dél-afrikai kutatók megállapításai alapján a magánbiztonsági szektor munkatársai közvetítő szerepet töltenek be a családon belüli erőszak elleni törekvésekben. A biztonság megeremtésének állami és nem állami szereplői tevékenységének összehangolása, az egyes szerepek újragondolása, a partneri viszony kialakítása fokozhatja a reagálási képességeket és hozzájárulhat a megelőzési stratégiákhoz, valamint támogatást nyújthat a nemi erőszak áldozatainak. A biztonságipar erőforrásai, technológiája és személyzete kiegészítheti a rendőri szervek erőfeszítéseit a nemi erőszakkal kapcsolatos incidensek kezelésében, különösen azokon a területeken, ahol a rendőrségnek erőforráshiánnyal vagy más kihívásokkal kell szembenéznie a közösségek elérésében. A magánbiztonsági szolgáltatók erőforrásai, a nemi erőszak elleni beavatkozásra vonatkozó részletes képzéssel párosulva, hatékony fegyver lehet családon belüli erőszakos, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények ellen.

Ugyanakkor ahhoz, hogy a biztonságipar aktívan részt vehessen a nemi erőszakkal kapcsolatos bűncselekmények kezelésében, és hogy biztosítsa a magánszektor felelősségteljes és etikus részvételét az ezzel kapcsolatos kérdésekben, átfogó szakpolitikai iránymutatások kidolgozására és végrehajtására van szükség. Ezeknek az iránymutatásoknak körvonalazniuk kell a biztonságipar szerepét, felelősségét és elvárásait az erőszakos incidensek kezelése során. Az iránymutatásoknak foglalkozniuk kell a magánbiztonsági személyzet képzési követelményeivel is, hogy jobban megértsék a családon belüli erőszak dinamikáját, az áldozatok érzékenységet és a megfelelő reagálási protokollokat. Együttműködési és információmegosztási mechanizmusokat kell létrehozni a magánbiztonsági szektor és a rendőri szervek között, elősegítve az összehangolt és hatékony megközelítést a nemi erőszak kezelésében. Nem felejtkezve meg arról sem, hogy még számos további kutatásra van szükség a biztonság megteremtésének állami és nem állami szereplői közötti hatékony együttműködés részleteinek kidolgozása érdekében.

Bartus Gábor

Faji és etnikai egyenlőtlenségek az ítélethozatalban: Mit tudunk, és merre menjünk?

A szerzők a büntető igazságszolgáltatás ítélethozatalában jelenlévő diszkriminációval foglalkoznak Anglia és Wales vonatkozásában, azt elemezve, hogy a fekete és etnikai kisebbségi vádlottakat miért ítélik el szigorúbban, mint a fehéreket. A tanulmány öt fejezetre van osztva. A bevezetés figyelemfelkeltő módon átfogó ismertetést ad a tanulmányban felvetett probléma aktualitására. Külön fejezet ismerteti a kutatási tervet és a kutatás eredményeinek alfejezetekre tagolt bemutatását. A következtetések logikusan tagoltak, kellően áttekinthetővé és olvasmányossá teszik a cikket.

A tanulmányt három szerző írta, egy doktorandusz és a két témavezetője. Ana Veiga a Leeds Egyetem jogi karának doktorandusz hallgatója, doktori kutatásában a faji és etnikai egyenlőtlenségekre fókuszál a gyermekkorú elkövetők vonatkozásában (Veiga et al., 2023). A cikk egyik társszerzője Jose Pina-Sanchez a Leeds Egyetem jogi karának kvantitatív kriminológia professzora, aki a fejlett statisztikai módszerek és innovatív adatforrások alkalmazásával foglalkozik, elsődleges kutatási érdeklődése a büntető igazságszolgáltatás döntéshozatala, különös tekintettel a büntetéskiszabásra, amely tárgykörben

több alkalommal publikált. Mindezen felül kutatást végez az ítélelhozatalban fellelhető etnikai különbségek természetének feltárására az ok-okozati következtetéseken keresztül. Dr. Sam Lewis a Leeds Egyetem jogi karának kriminológiai és büntető igazságszolgáltatási docense, kutatási területéhez tartozik a bűnözés és a büntető igazságszolgáltatás, több publikációjában kifejezetten Anglia és Wales igazságszolgáltatásával foglalkozik.

A bevezetésben a szerzők a büntető igazságszolgáltatáson belül az ítélelhozatalt jelölték meg a legmeghatározóbb folyamatnak. Azon megállapítást, hogy a fekete és etnikai kisebbségi vádlottak szigorúbb ítéletet kapnak a fehér vádlottakhoz képest, alátámasztottnak ítélték meg az Egyesült Államokban készített tanulmányokra hivatkozással, amelyek rávilágítottak a büntetések kiszabásában fennálló egyenlőtlenségekre. Ugyanakkor megjegyezték, hogy ezen egyenlőtlenségek és maga a diszkrimináció tudományos vizsgálata megkérdőjelezhető, erre vonatkozó korábbi kutatások több módszertani problémát is felvetettek. A szerzők álláspontja szerint a módszertanban rejlő bizonytalanság feloldható, a módszertani kérdéseken túlmenően a megfigyelt egyenlőtlenségek mögött álló ok-okozati összefüggéseket kellene azonosítani. Véleményük szerint erre a legalkalmasabb a kvalitatív kutatási módszer, amely módszerrel vizsgálható a közvetett faji és etnikai megkülönböztetés is. A szerzők tényként kezelik, hogy igenis létezik diszkrimináció, ezért vizsgálják annak lehetséges okait és leküzdési lehetőségeit.

A tanulmány átfogóan bemutatja a kutatási tervet, amely alapján tíz interjút készítettek három különböző ügyvédi kamara ügyvédjeivel. A minta kiválasztásánál törekedtek a változatosságra. Férfiak és nők, feketék és fehérek, valamint fiatalok és tapasztaltabb vezető ügyvédek alkották az interjúalanyok csoportját. A strukturált interjúk központi kérdése az volt, hogy az ügyvédek tapasztaltak-e faji vagy etnikai megkülönböztetést a bírák részéről az ítélelhozatal során.

A tanulmány a kutatási eredményeket négy fő csoportra osztotta. Elsőként megállapították, hogy a bíró mérlegelési jogkörébe tartozik az enyhítő és súlyosbító tényezők figyelembevétele. Az interjúk alapján az enyhítés attól függ, hogy a bíró mennyire tud azonosulni és képes szimpatizálni a vádlottakkal. A szerzők kiemelik, hogy a bírói kar 93%-a fehér bőrű, és ez egyenlőtlenségeket eredményezhet az ítélezésben. A szerzők által hivatkozott tanulmány alapján a bírák sokszor nem is voltak tudatában a faji előítéleteiknek. Egy hivatkozott elemzés szerint a rendőrség nagyobb valószínűséggel ad ki sajtóközleményt a fekete elkövetőkről, mint a fehérekről. Mindez azért problematikus, mivel a sajtóközlemények és a közösségi média befolyásolja és alakítja a feketéről alkotott közvéleményt, a társadalom erőszakról és bűnözésről alkotott képét, amely tényezők tudat alatt előítéletességhez vezethetnek a szerzők véleménye alapján.

A második csoportba a büntetések kiszabása során előidézett egyenlőtlenségek okaként a kábítószer-büntetési irányelveket sorolták. A tanulmány az interjúk alapján azon következtetést vonja le, hogy a bírák jobban tudnak azonosulni a hozzájuk hasonló kinézetű (valószínűsíthetően itt a fehér bőrű elkövetőkre utalnak a szerzők) vádlottakkal. Másik aspektusként a szerzők a rendőri ellenőrzés módját is aránytalanul diszkriminatívnak értékelték, ugyanis egy tanulmányra hivatkozva Angliában és Walesben a rendőri ellenőrzések során 6,3-szor gyakrabban állították meg a feketéket kábítószer-birtoklás miatt, mint a fehéreket, annak ellenére, hogy a feketék körében alacsonyabb a kábítószer-fogyasztás.

A harmadik csoportba a közvetett megkülönböztetést sorolták az ítélelhozatalban, amely alapján a fekete bőrű vádlottak nagyobb valószínűséggel kerülnek előzetes letartóztatásba, mivel élethelyzetükből adódóan kevesen vállalnak értük kezességet, továbbá kisebb a lehetőségük óvadék ellenében a szabadlábra kerülésre. Sokan nem rendelkeznek állandó lakcímmel, nincs meg a szükséges szociális háttérük, mivel szegényebb közösségekből származnak. A bírák szemszögéből a biztos lakcím okozta bizonytalanság kevésbé megbízhatónak és a szökés veszélye szempontjából kockázatosabbnak ítéli meg ezen vádlottakat. A szerzők különböző tanulmányokra hivatkozva ok-okozati összefüggésként levonták azon következtetést, hogy a fekete bőrű vádlottak esetében, mivel nagyobb valószínűséggel kerülnek előzetes letartóztatásba, az befolyásolja a szabadságvesztés és a hosszabb büntetés kiszabásának esélyét, azaz az előzetes letartóztatás a börtönbüntetés legnagyobb előidézője.

A negyedik csoportba a bebörtönzés mögöttes okaként az aránytalan rendőri fellépés kritikája és a rasszizmus tartozik, amely alapján a feketéket és etnikai kisebbséghez tartozókat a rendőrök aránytalanul többször állítják meg és ellenőrzik. Statisztikai adatok alapján Angliában és Walesben a feketéket kilencszer nagyobb valószínűséggel állítják meg, mint a fehéreket.

A tanulmány levonja azon következtetést, hogy a feketék és etnikai kisebbséghez tartozó emberek nagyobb valószínűséggel kerülnek börtönbe, és több évet töltenek börtönben pusztán a faji hovatartozásuk miatt. A bíróságokon belüli megkülönböztetés elleni küzdelem egyik lehetséges megoldásának a bírói sokszínűség növelését javasolják a szerzők. Másik javaslatuk, hogy a bírák komolyan vegyék fontolóra a hátrányos helyzetet (munkanélküliség, állandó lakcím hiánya) személyes enyhítő körülményként az ítélelhozatal során.

A tanulmány jó gyakorlatként említi a löfegyverrel és kábítószerrel elkövetett bűncselekmények esetében az emlékeztetők csatolását az ítélezési irányelvekhez. Ebben a dokumentumban emlékeztetik a bírákat arra, hogy a fekete, az ázsiai és más nemzetiségű elkövetők nagyobb arányban kapnak azonnali

szabadságvesztés-büntetést, mint a fehér elkövetők. A szerzők véleménye alapján ezeket az emlékeztetőket valamennyi büntetéskiszabási iránymutatásba be kellene építeni.

A szerzők állapítja szerint a kvalitatív jellegű kutatások, a bírósági megfigyelések, a különböző gyakorlati szakemberekkel készített interjúk alkalmasak rávilágítani az ítélethozatal befolyásoló külső tényezőkre. Véleményem szerint ezen gyakorlat egyoldalú eredményt fog mutatni, ugyanis nem elegendő vádlottakkal és volt elítéltekkel kvalitatív kutatásokat végezni, hanem indokolt interjút készíteni a bírakkal és a rendőrökkel is, ők hogyan látják a helyzetet a teljes kép hiteles ábrázolása érdekében. Nem vagyok benne biztos, hogy az előzetes letartóztatás a börtönbüntetés legnagyobb előidézője, hanem maga a bűncselekmény elkövetése adja meg egyáltalán az előzetes letartóztatás lehetőségét. Ha a folyamatok mögött álló ok-okozati mechanizmusokat vizsgálják, akkor célszerű lett volna kitérni magának a bűncselekmények megelőzésének lehetőségeire, mint az alaprobléma megoldására vonatkozó igényre.

A tanulmány nem vizsgálja azon statisztikai adatok mögött rejlő és kiváltó okokat, hogy a rendőrség miért állítja meg és igazoltatja kilencszer nagyobb valószínűséggel a feketéket, mint a fehéreket, hanem egyszerűen tényként kezeli a rasszizmus meglétét. Megjegyzem a rendőrség kockázatelemzés alapján történő intézkedési kezdeményezése kizárhatja a rasszizmus jelenlétét, ugyanis egy gyanús autó igazoltatása során a rendőrök nem láthatják előre, milyen bőrszínű emberek ülnek az autóban. Véleményem szerint a statisztikai adatokat jelentősen befolyásolhatja az is, hogy milyen városrészen történik a rendőri intézkedés és rendőri jelenlét túlnyomó hányada, ugyanis a feketék által lakott városrészekben eleve nagyobb eséllyel kerülnek igazoltatásra fekete bőrű személyek. A rendőri jelenlét és intézkedés pedig vélelmezhetően azon városrészre van koncentráva, amely terület kockázatosnak értékelhető bűncselekmények elkövetése szempontjából. A szerzők ezen mögöttes okokra nem térnek ki.

Összességében megállapítható, hogy a tanulmány alapos pontossággal összesíti a kutatás eredményeit, a szerzők javasolják az igazságszolgáltatásban dolgozó szakemberekkel készített interjúk folytatását, a büntetéskiszabási irányelvek megfelelő bírói értelmezését, továbbá a szociális nélkülözést enyhítő tényezőként szerepeltetni az ítélezési iránymutatásokban, és a bírói sokszínűség növelését.

Tendenciák a cannabis legalizálásában: Németország jogszabályi kihívásai

Robin Hoffman cikke áttekinti a jogi és politikai kihívásokat, amelyekkel Németország nézett szembe a cannabis-fogyasztás legalizálásának folyamán. Az utóbbi években Európa számos országa enyhítette a cannabis-fogyasztással kapcsolatos szabályozását, engedélyezve kis mennyiségű termesztését és személyes használatát. Németországban a 2021-es választásokat követően a kormánykoalíció jelentős reformokat tervezett, amelyek célja a cannabis teljes jogi keretbe foglalása, ellenőrzött értékesítési pontokkal, hangsúlyt fektetve a minőségi szabályozásra és a kiskorúak védelmére. Bár az orvosi cannabis már 2017 óta legális, az illegális termesztés és kereskedelem továbbra is büntetendő. A német kezdeményezés nemzetközi jogi kihívásokkal nézett szembe, különösen az ENSZ egyezményekkel kapcsolatban, amelyek tiltják a cannabis nem orvosi célú gyártását és kereskedelmét.

Robin Hofmann (2023) szerint az elmúlt években egyre több európai ország, köztük Luxemburg és Málta, vezette be a cannabis enyhe legalizálását, amely lehetővé teszi a kis mennyiségű növény termesztését személyes használatra és fogyasztásra. Más államok, mint például Svájc és Hollandia, még ennél is tovább menő kezdeményezéseket terveznek, melyek végső célja, hogy legalizálják az egész termelési piacot, a nagyszabású termesztéstől kezdve a rekreációs célú cannabis értékesítéséig. Európán kívül Kanada, Uruguay és számos USA-állam már évek óta legalizálta a cannabiszt.

Németország, amely korábban szigorúan ellenezte a cannabis rekreációs célú használatát, most jelentős változtatásokat tervez az új, 2021-ben megválasztott kormány koalíciós megállapodásának értelmében. Ezek a tervek nem teljesen újak, hiszen a zöld párt már 2015 óta foglalkozik egy hasonló szabályozási törvényjavaslattal. A javaslat részletesen kidolgozott rendelkezéseket tartalmazott a nagyszabású termesztésről, az engedélyezésről, a specializált boltokban történő értékesítésről (beleértve az eladók speciális képzését), a címkézési követelményekről és egy külön cannabis adótörvényről. Ezt a javaslatot azonban a konzervatív többség elutasította, de a 2021-es választások után újra napirendre került.

A cikk alapján Németország drogjogszabályait, mint sok más európai országot, az egészségügyi megközelítés és a szigorú végrehajtási politika határozza meg. Németországban 2017 óta orvosi célra is felírható a cannabis, de az illegális termesztés, kereskedelem, birtoklás és terjesztés továbbra is büntetendő. Érdekes, hogy a cannabis fogyasztása önmagában nem számít bűncselekménynek,

ami a legalizálás hívei szerint következetlenségre utal: például legális, ha valaki fűvet szív barátaival, de büntetendő, ha átadja a jointot valakinek.

A német hatóságok pragmatikus és rugalmas megközelítést alkalmaznak a könnyű drogok törvényeinek végrehajtásában, de a legalitás elve kötelezi őket minden bűncselekmény üldözésére. Ez a szigorú jogállami felfogás tükröződik a német jogrendszerben, ahol a rendőrség és az ügyészség köteles eljárni minden tudomásukra jutott bűncselekmény alkalmával, és a mulasztásuk esetén bűnügyi eljárás indulhat ellenük.

A szerző szerint Németország politikája hagyományosan tiszteletben tartja a nemzetközi jogot, ezért nem ignorálhatja a nemzetközi szabályokat. Ehelyett Bolívia példáját követheti, amely 2012-ben kilépett az 1961-es egyezményből, majd egy évvel később visszalépett, hogy a kokalevelek rágását engedélyező fenntartással csatlakozzon. A német kormány most hasonló eljárást tervez a cannabis legalizálására. Noha ez a megközelítés jogilag helyénvalónak tűnik, politikailag kényes, és magas a kockázata annak, hogy más országok ellenezni fogják.

Kanada, Uruguay és az USA államai példát mutattak a globális tiltási rendszer gyengülésére. Németország azonban az európai joghoz is kötődik, amely szorosan összefonódik a nemzetközi joggal. Az 1985-ös Schengeni Egyezmény kimondja, hogy a cannabis illegális, és az eladását, exportját meg kell akadályozni. A Schengeni Egyezmény egy közös nyilatkozata lehetőséget ad arra, hogy a szerződő felek eltérjenek az alapelvektől a kábítószer-függőség megelőzése és kezelése érdekében. A szerző szerint néhány tudós azt állítja, hogy ez lehetőséget adhat a cannabis legalizálására, ha az a függőség megelőzését célozza. Azonban a német tervek elsősorban a fiatalok védelmére és a szennyezett cannabis egészségügyi kockázatainak kezelésére koncentrálnak, nem pedig konkrétan a függőség megelőzésére.

Az EU másik fontos jogi kerete a 2004/757-es kerethatározat, amely az illegális kábítószer-kereskedelem elleni harcot célozza, és hangsúlyozza a tagállamok közötti jogérvényesítési együttműködést. A tagállamok drogpolitikája közötti eltérések bonyolítják az egységes jogérvényesítési megközelítést, és ellentmondanak az egységesítés erőfeszítéseinek. A kerethatározat legnagyobb újítása a 2. cikk 2. bekezdésében található, amely kimondja, hogy a cannabis és más drogok termesztése nem tiltott, ha az saját fogyasztásra történik a nemzeti jogszabályok szerint. Spanyolország volt az első, amely ezt alkalmazta, lehetővé téve a polgároknak a cannabis saját célra történő termesztését. Ezután több országban, például Luxemburgban és Máltán is megjelentek az olyan klubok, amelyek a cannabis személyes használatának fogalmát tágan értelmezték. Azonban a 2. cikk nem engedélyezi a cannabis teljes legalizálását, mivel nem terjed ki a nagyüzemi termesztésre vagy a kereskedelmi célú értékesítésre.

Hofmann írása alapján a német jogalkotás a 2. cikk b) pontjára támaszkodik, amely szerint a tagállamoknak büntetniük kell a szándékos cselekedeteket, ha azokat jogosulatlanul követik el. A „jogosulatlanul” kifejezés jelentése azonban nem egyértelmű, de általában orvosi és tudományos célú termelésre és kereskedelemre vonatkozik. Németország másképp értelmezi ezt a kifejezést, és úgy látja, hogy lehetőséget ad a cannabis teljes legalizálására, mivel a keretdöntés nem korlátozza egyértelműen az orvosi és tudományos célú kivételeket. Ez a jogi értelmezés azon alapul, hogy a korábbi tervezetekben az „engedély nélküli” kifejezést használták, ami a tudományos és orvosi célú használatra utalt. Az, hogy a tanács ezt a „jogra” cserélte, nagyobb mozgásteret biztosít a tagállamoknak. A keretdöntés nem hivatkozik a schengeni megállapodásra, vagy más nemzetközi szerződésekre, csak az 1961-es és 1971-es egyezményekre a kábítószer definíciója kapcsán, ami azt sugallhatja, hogy a nemzetközi kábítószer-ellenőrzési rendszertől függetlenedés felé tett lépésről van szó.

Azonban valószínűtlen, hogy ez a széles értelmezés összhangban van a kerethatározat eredeti szándékával. Egy ilyen értelmezés jelentős változást jelentene az európai drogpolitikában, ami ellentétes lenne az EU drogstratégiájával és a nemzetközi egyezményekkel. Valószínűbb, hogy a vita a keretdöntés szövegének pontatlanságából ered, mivel a 2. cikk 2. bekezdése elméletileg minden drogra vonatkozhatna, ha az személyes használatra történik, ami nem valószínű, hogy az EU jogalkotójának szándéka volt.

Németországban a drogturizmus megakadályozása bonyolult kérdés, amely a rekreációs cannabis legalizálásának nehézségeit tükrözi. Míg Hollandia korlátozza a cannabis értékesítését csak helyi lakosokra, Németországban ez az intézkedés nem alkalmazható, mivel a tervezett legalizálás jogi problémákat vet fel az EU szabadkereskedelmi szabályaival szemben. Németország a cannabis törvényes terméké tenné, ami kizárná a helyi lakosokra korlátozást, és egy zárt belső piacot hozna létre az EU-n belül. Ez a megközelítés jogi és szabályozási akadályokba ütközik, különösen az importkorlátozások és a beltéri termesztés magas környezeti költségei miatt. A német kormány tervei számos jogi és politikai kihívást vetnek fel, és ha sikerrel járnak, példát mutathatnak más EU-tagállamok számára is.

Összefoglalva: az elmúlt években Európában egyre erősödik a cannabis legalizálásának mozgalma, különösen Luxemburg és Málta enyhe lépéseivel, valamint Svájc és Hollandia tudományos kísérleteivel támogatva. Kanada, Uruguay és több amerikai állam már legalizálta a cannabiszt. Németországban a 2021-ben megválasztott kormánykoalíció célul tűzte ki a teljes legalizálást, ellenőrzött boltokkal, a minőség és a kiskorúak védelme érdekében. Bár az orvosi cannabis 2017 óta legális, az illegális termesztés és kereskedelem továbbra is büntetendő. A legalizálás nemzetközi jogi problémákat vet fel, mivel az ENSZ

egyezmények tiltják a nem orvosi célú gyártást és kereskedelmet. Németország az EU jogi keretrendszerét figyelembe véve próbálja a cannabist legalizálni, de tervei számos jogi és szabályozási kihívással szembesülnek.

Hofmann cikkét végiggondolva, a cannabis legalizálása és szabályozása kétségtelenül bonyolult és érzékeny téma, amely jogi, politikai és társadalmi szempontból is kihívásokat jelent. Németország új politikai irányvonalai és tervei megmutathatják, hogyan lehet egyensúlyozni a nemzetközi kötelezettségekkel és a belföldi igényekkel, és példát adhatnak más európai országoknak is a jövőbeli szabályozási döntésekhez.

Összességében úgy gondolom, hogy a cannabis legalizálása esetében a társadalmi egyeztetés, a tudományos kutatások és a gyakorlati tapasztalatok alapján kellene döntéseket hozni. Fontos az egyensúly megteremtése a szabadságjogok és a közösségi érdekek között, hogy fenntartható és hatékony szabályozás szülessen. Személyes véleményem szerint a cannabis legalizálása számos előnnyel járhat, mint például az illegális piac visszaszorítása és a szabályozott minőség biztosítása. Fontos azonban gondosan megtervezett és szigorúan ellenőrzött szabályozási keret kialakítása, hogy védelmet nyújtsunk a kiskorúaknak és minimalizáljuk az egészségügyi kockázatokat. A döntéshozatal során figyelembe kell venni a tudományos kutatások eredményeit és a nemzetközi kötelezettségeket is. A feldolgozott cikk 2023-ban jelent meg, és 2024. április 1-jétől már valóban fogyaszthatnak legálisan cannabist Németországban. Mivel ez a lehetőség csak a közelmúltban nyílt meg, érdemes lenne nyomon követni a liberalizálás társadalmi, politikai és morális hatásait.

András Hunor Lehel

A lakásokban elkövetett vagyon elleni bűncselekmények észlelt valószínűsége és az otthoni biztonsági rendszerek szintjei közötti kapcsolat elemzése

A szerzők az első azerbajdzsáni országos áldozattá válási felmérésben elemezték, hogy az otthoni biztonsági rendszerek kapcsolatban állnak-e a vagyon elleni bűncselekmények elkövetésének valószínűségével, pontosabban, mekkora ezen a területen az áldozattá válás esélye. Az analízis során több szignifikáns összefüggést is kimutattak, azonban a kutatás néhány buktatójáról is számot adtak publikációjukban.

Az otthoni biztonsági rendszerek piaca globális szinten hatalmas iparág. Több kutató is rámutatott arra, hogy rohamosan növekszik az igény a biztonsági

rendszerek telepítésére, mint például térfigyelő kamerák, biztonsági bejáratok, kerítések vagy éppen a zárt közösségi terek kialakítása. Az aktuális szakirodalomban többen vizsgálják a lakókörnyezet és a bűnözéstől való félelem közötti kapcsolatot, vagy éppen a földrajzi elhelyezkedés fontosságát, illetve a térfigyelő kamerák jelenlétét, illetőleg a közösségeken belüli biztonságérzetet. Jóval kevesebb tanulmány foglalkozik az otthoni biztonsági rendszerek és az áldozattá válás észlelt valószínűsége (angolul perceived probability of victimization, PPV) közötti összefüggésekkel. A bűnmegelőzéssel foglalkozó tanulmányok, kutatások többnyire a bűnmegelőzési technikákra és az áldozattá válásra gyakorolt hatására, és nem a vagyonszerzés típusú áldozattá válás észlelt valószínűségére koncentrálnak.

A szerzők által készített kutatás és tanulmány kísérletet tett annak feltárására, hogy van-e összefüggés a lakásbiztonsági rendszerek szintje és a lakosok által érzékelt vagyon elleni bűncselekmény elszívadásának kockázata között. Az elemzés a háztartások széles körére kiterjedő országos mintából származó adatokra támaszkodott.

Az áldozattá válás észlelt valószínűsége és a bűnözéstől való félelem

A bűnmegelőzéssel foglalkozó külföldi szakirodalom szerint különbséget kell tenni a bűncselekménytől való félelem és az áldozattá válás kockázata között. A szerzők jelen elemzése a kockázatra összpontosít, azonban érdemes figyelmet fordítani más kutatók megállapításaira, amelyek a bűnözési félelem természetét elemzik. Egyes kutatók pozitív összefüggést állapítottak meg a félelem és az életkor között, míg mások a fiatalabb válaszadók között találtak magasabb szintű bűnözéstől való félelmet. Az egyén iskolázottsága, társadalmi státusza, életkora, rendőrségbe vetett bizalma, vagy a szomszédokkal való kapcsolata szintén összefüggést mutat a bűnözés kiváltotta félelemmel, akárcsak az áldozattá válás észlelt kockázatával. Emellett a környezet is befolyásolja az ember félelemszintjét, mint például a civilizálatlan viselkedés, a rendtelenség, sötétség, ismeretlen környék, vagy ismeretlen személyek megjelenése az utcán.

Otthoni biztonsági rendszerek

Az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb az érdeklődés a fizikai környezet bűnmegelőzési hatásaival kapcsolatban. A szakirodalom kiemeli a környezet fontosságát és az egyének biztonságra gyakorolt hatását. Több kutatás is foglalkozott az

otthoni biztonsági rendszerek és a bűncselekményektől való félelem közötti kapcsolat összefüggéseinek elemzésével. Egyes alap kutatások nem találtak összefüggést a biztonsági rendszerek szintjei és a lakosok biztonságérzete között. Tehát az otthoni biztonsági rendszer állapota nem jelenti feltétlenül azt, hogy az ott lakó nagyobb biztonságban érzi magát. Más kutatók a biztonsági rendszerek telepítésével éppen a veszély előrejelzését mutatták ki, ami már önmagában is félelmet váltott ki az emberekből.

Azerbajdzsáni kutatás

A dél-kaukázusi Azerbajdzsán olajban gazdag, gazdaságilag fejlődő, közepes jövedelmű ország. Az elmúlt három évtizedben mind társadalmi, mind gazdasági szempontból fejlődött. A szerzők több okból is ezt az országot választották kutatásuk terepének. Egyrészt az országot nem vették figyelembe a bűnözéstől való félelemmel vagy a PPV-vel foglalkozó korábbi kriminológiai tanulmányokban (más fejlődő országokat viszont igen). Az 1000 lakosra jutó hivatalosan regisztrált bűncselekmények száma jóval alacsonyabb, mint más, korábban vizsgált országokban. Nem utolsó sorban pedig a szerzők tudomása szerint Azerbajdzsán tekintetében nem áll rendelkezésre információ a bűncselekmény áldozatává válás észlelt valószínűségéről.

Az azerbajdzsáni hivatalos statisztikák alapján a vagyon elleni bűncselekmények száma (hatályos büntető törvénykönyvük alapján 14 típus, köztük lopás, betöréses lopás, rablás, csalás stb.) folyamatosan növekedett. Ennek ellenére Azerbajdzsánban az 1000 lakosra jutó összesített bűnözési ráta 2020-ban 2,60 volt. A vagyon elleni bűncselekményeké pedig 0,9. A környező országokat is figyelembe véve ez alacsony szám, hiszen Grúziában 3,58 volt az 1000 lakosra jutó vagyon elleni bűncselekmények száma, Oroszországban pedig 14,86.

Fentiek figyelembevételével a szerzők tanulmánya azt próbálta feltárni, hogy van-e összefüggés a lakásbiztonsági rendszerek szintje és a vagyon elleni bűncselekmények áldozatává válás észlelt valószínűsége között. A tanulmány országosan reprezentatív mintán alapult, amely különböző háttérjellemzőkkel rendelkező háztartásokat fedett le. Ez a tényező azért is fontos, mivel több kutató is megállapította, hogy a városlakók körében nagyobb az áldozattá válás észlelt kockázata, mint a vidéken élők körében.

Két kutatási kérdés vezérelte a szerzőket:

- 1) Milyen a biztonsági szint a lakásban, házban?
- 2) Milyen kapcsolat van az otthoni biztonsági rendszerek és az otthoni vagyonvédelmi áldozattá válás valószínűsége között?

A kutatók elemzésükhöz az Azerbajdzsánban 2020 júliusa és augusztusa között végzett első országos áldozattá válási felmérés adatállományát használták. A mintavételi keretben Azerbajdzsán nyolc gazdasági régiójának minden rendelkezésre álló mobil- és vezetékes telefonszámát használták. A 2022-es statisztikai adatok alapján abszolút számokban, az országban 10 817 100 mobiltelefon-előfizetést, és 1 377 200 háztartásban vezetékes telefont regisztráltak. A tanulmány célcsoportja Azerbajdzsán teljes 18 év feletti lakossága volt. Különböző, többlépcsős klaszteren keresztül a nyolc gazdasági régió belüli véletlenszerűen választották ki az összes városi lakóhelyet és több vidéki várost, hogy biztosítsák mind a városi, mind a vidéki lakosok lefedettségét.

A konkrét felmérést telefonos interjúkon keresztül végezte egy hét fős kérdező-biztosokból álló csoport. A telefonhívásokat a hét minden napján, 10:00–21:00 óra között hajtották végre, hogy lehetőleg a lakosság minden szegmensét lefedjék.

A kérdőív általános jellegű volt, mely az áldozattá válás és egyéb bűnüldözéssel, valamint igazságszolgáltatással kapcsolatos attitűd mérésére szolgált. Az eredeti kérdőív saját nyelvükön készült, majd azt fordították vissza angol nyelvre. A kérdőívekben különböző kérdések szerepeltek, melyek több függő és független változót tartalmaztak. Az áldozattá válás kérdésköre például így szólt: „*Mennyire valószínű, hogy Ön vagyoni bűncselekmény áldozatává válik?*”. Az otthoni biztonsági rendszer vonatkozásában pedig ezt a kérdést tették fel: „*Milyen, az alábbiakban felsorolt biztonsági intézkedések vannak érvényben a házban, vagy lakásban melyben Ön lakik? 1) kamera, 2) biztonsági örök, 3) riasztórendszer, 4) több ponton záródó ajtók, 5) ablakbiztonsági rácsok.*”

Megjegyzendő, hogy a válaszadók 70%-a egyáltalán nem rendelkezett otthoni biztonsági rendszerrel, így az egyes biztonsági elemek előrejelző képességének elemzése nem tette lehetővé, hogy következtetéseket vonjanak le a PPV alakításában betöltött szerepükről.

Az ellenőrző változók figyelembevételkor a szerzők a kérdőívekből kizárólag a vagyoni elleni bűncselekményekre adott válaszokat vették figyelembe, és azokat vizsgálták. Vizsgálták továbbá a válaszadók rendőrségbe vetett bizalmát, illetve a közösségek problémáit, úgy mint szegénység, munkanélküliség, társadalmi rend hiánya, gyenge társadalmi kötődések stb. A demográfiai adatoknál szintén változó volt az életkor, a háztartás jövedelmi viszonyai, illetve a városi és vidéki lakosok, valamint a házak típusa (lakótelepi lakás, önálló vagy félig önálló lakás kerttel).

Az elkészült leíró statisztikát elemezve megállapították, hogy a mintában szereplők túlnyomó többsége nem létezőnek vagy alacsonynak értékelte az áldozattá válás valószínűségét, továbbá a minta jelentős része nem rendelkezett otthon semmilyen biztonsági intézkedéssel, rendszerrel. A városi lakosok

nagyobb valószínűséggel rendelkeznek magasabb PPV szinttel. Azok a válaszadók, akik három vagy annál több problémára hivatkoztak a kérdőíven, hajlamosabbak voltak nagyobb valószínűségűnek érzékelni az áldozattá válást, mint azok, akik csak kettő vagy annál kevesebb problémát jelöltek meg. A bűnülőző hatóságokba és a bíróságba vetett alacsonyabb bizalom összefüggött az áldozattá válás nagyobb észlelt valószínűségével, csakúgy, mint a korábban bűncselekmény áldozatává válás is.

A kutatási eredmények alapján azok a háztartások, amelyekben alacsonyabb a vagyon elleni bűncselekmények áldozatává válás észlelt kockázata, olyan otthonban élnek, ahol nincs vagy kevesebb biztonsági intézkedés van. Ezen eredmények kapcsán a szerzők nem állítják, hogy az otthoni biztonsági intézkedések hatástalanok a PPV csökkentésében, mivel a tanulmány és az adatok nem teszik lehetővé az ok-okozati összefüggés megállapítását.

Azok, akik több közösségi szintű problémára hivatkoztak a kérdőívben, nagyobb valószínűséggel rendelkeztek magasabb PPV-vel, mivel az elhanyagolt környezet, a romló épületek elősegítik a bűnözéstől való félelmet. A PPV nem jelzi előre a biztonsági funkciók otthoni jelenlétét vagy éppen annak hiányát, ami eltér a korábbi tanulmányoktól, amelyek a bűnözéstől való félelem és a különböző otthoni védelmi viselkedések közötti kapcsolatot vizsgálták. Így a tanulmány eredményei alapján a szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy a biztonsági funkciók otthoni jelenléte vagy hiánya nem feltétlenül tükrözi a vizsgált személyek PPV-jét, és nem minden vagyon elleni bűncselekmény áldozata telepít biztonsági rendszereket. Ezen megállapítások hatással lehetnek a biztonsági iparágra is. Azerbajdzsánban nagy a gazdasági szakadék a városi és vidéki területek között, így lehetséges, hogy egyes vidéki háztartások forráshiány miatt nem engedhetik meg maguknak az otthoni biztonsági rendszerek telepítését. A másik lehetőség, hogy a vidéki válaszadóknak alacsonyabb a PPV-jük, ezért kevésbé vagy egyáltalán nem látják szükségességét a biztonsági funkcióknak.

Befejezés

A szerzők kiemelik, hogy tanulmányuk hozzájárul a bűnözéstől való félelemmel és PPV-vel kapcsolatos szakirodalom bővítéséhez. Azonban azt is elismerik, hogy kutatásuknak számos korlátja van. Többek között belátják, hogy az elemzés nem képes azonosítani az áldozattá válás észlelt valószínűsége és az otthoni biztonsági rendszerek közötti ok-okozati összefüggést. Másrésről a tanulmány azonosította a lakásbiztonsági intézkedések statisztikai jelentőségét a PPV-vel kapcsolatban, de a meglévő adatok nem teszik lehetővé annak

megállapítását, hogy a bűncselekmény áldozatává válás észlelt valószínűsége befolyásolja-e a lakás biztonsági jellemzőit, vagy éppen fordítva. Az általánosítások elkerülése érdekében további vizsgálatokat lenne szükséges elvégezni. Szintén negatívum a tanulmánnyal kapcsolatban, hogy egy korlátozott földrajzi területen került végrehajtásra. Lehetséges, hogy egy bűnözéstől fertőzöttebb társadalomban egészen más eredmények születnének egy hasonló vizsgálatban. Szintén korlátja volt a felmérésnek, a telefonos interjúzási technika. A kérdőív hiába volt anonim, a telefonszám alapján beazonosíthatók a válaszadók, amelytől való félelem torzított válaszokat produkálhatott. Egy személyes adatgyűjtési módszer a jövőben ezt ki tudná küszöbölni. Bár e tanulmány némi betekintést nyújt az otthoni biztonsági rendszerek és a bűncselekmények áldozatává válás észlelt valószínűsége közötti összefüggésbe, e kapcsolat jobb megértéséhez lényegesen több kutatásra van szükség az adott országban, és külföldön egyaránt.

Felhasznált irodalom

- Artz, L. (2011). Fear of failure? Why victims of domestic violence retract from the criminal justice process. *South African Crime Quarterly*, 37, 3–10. <https://doi.org/10.17159/2413-3108/2011/v0i37a855>
- Boda J. (Szerk.). (2019). *Rendészettudományi szaklexikon*. Dialóg Campus.
- Button, M. (2014). *State regulation concerning civilian private security services and their contribution to crime prevention and community safety*. United Nations.
- Committee on the Elimination of Discrimination against Women. (2022). *Inquiry concerning South Africa conducted under Article 8 of the Optional Protocol to the Convention*. United Nations.
- Cools, S., & Kotsadam, A. (2017). Resources and intimate partner violence in sub-Saharan Africa. *World Development*, 95, 211–230. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.02.027>
- Goodenough, C. (2007). Joining forces against crime: Potential for the private security industry to become proactive. *South African Crime Quarterly*, 20, 5–12. <https://doi.org/10.17159/2413-3108/2007/v0i20a973>
- Harrison, O. (2021). The long-term effects of domestic violence on children. *Children's Legal Rights Journal*, 41(1), 63–67. <https://lawcommons.luc.edu/clrj/vol41/iss1/7>
- Herman, J. L. (2015). *Trauma and recovery: The aftermath of violence – From domestic abuse to political terror*. Basic Books.
- Hofmann, R. (2023). The ‘total-legalization’ of cannabis in Germany: Legal challenges and the EU free market conundrum. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 31(2), 173–196. <https://doi.org/10.1163/15718174-bja10044>
- Kholofelo, A. R., & Tirivangasi, H. M. (2022). Police capacity building in dealing with domestic violence cases in South Africa: An entry point to women’s access to justice. In E. C. Lu-

- baale & A. Budoo-Scholtz (Eds.), *Violence against women and criminal justice in Africa* (pp. 123–147). Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-030-75949-0_5
- Központi Statisztikai Hivatal. (n.d.). *Regisztrált sértettek, sértetté válások adatai*. https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0005.html
- Lawson, J. (2012). Sociological theories of intimate partner violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22(5), 572–590. <https://doi.org/10.1080/10911359.2011.598748>
- Mathews, S., & Abrahams, N. (2001). *Combining stories and numbers: An analysis of the impact of the Domestic Violence Act (No. 116 of 1998) on women*. Gender Advocacy Programme & Medical Research Council.
- Minnaar, A. (2004). Crime prevention, partnership policing and the growth of private security: The South African experience. In G. Meško, M. Pagon & B. Dobovšek (Eds.), *Policing in Central and Eastern Europe – Dilemmas of Contemporary Criminal Justice* (pp. 23–25). Faculty of Criminal Justice, University of Maribor. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/Mesko/207977.pdf>
- Molebeleli, L. B. (2018). *A cooperative government approach to domestic violence: The case of SAPS, Ikageng and the North West Department of Justice and Constitutional Development* (Master's dissertation). North-West University, South Africa.
- Mshweshwe, L. (2020). Understanding domestic violence: Masculinity, culture, traditions. *Heliyon*, 6(10), e05334. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2020.e05334>
- Murphy-Oikonen, J., McQueen, K., Miller, A., Chambers, L. & Hiebert, A. (2022). Unfounded sexual assault: Women's experiences of not being believed by the police. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11–12), 8916–8940. <https://doi.org/10.1177/0886260520978190>
- Oeschger, S., Nunlall-Hiralal, R. & Steyn, F. (2024). Disrupting gender-based violence: The role of private security. *Community Psychology in Global Perspective*, 10(1/2), 137–156.
- Pingley, T. (2017). *The impact of witnessing domestic violence on children: A systematic review* (Master's dissertation). St. Catherine University, Minnesota.
- Private Security Industry Regulatory Authority. (2023). *Annual performance plan 2023/24*. https://www.psira.co.za/dmdocuments/PSiRA%20-%20Annual%20Performance%20Plan%202023-24%20Final_new.pdf
- Snodgrass, L. (2016). The sins of the father: Gender-based violence in post-apartheid South Africa. *Commonwealth Youth and Development*, 14(2), 57–70. <https://doi.org/10.25159/1727-7140/1798>
- South African Police Services. (2022). Speaking notes developed by Police Minister General Bheki Cele (MP) at the release of the quarter two crime statistics 2022/2023. <https://www.gov.za/news/speeches/minister-general-bheki-cele-quarter-two-crime-statistics-202223-23-nov-2022>
- Speranza, A. M., Farina, B., Bossa, C., Fortunato, A., Vergano, C. M., Palmiero, L., Quintigliano, M., & Liotti, M. (2022). The role of complex trauma and attachment patterns in intimate partner violence. *Frontiers in Psychology*, 12, 769584. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.769584>
- Troisi, G., & Cesàro, A. N. (2021). Post-traumatic affects and intimate partner violence: An interpretative phenomenological analysis. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 9(1), 1–20.

- Veiga, A., Pina-Sánchez, J., & Lewis, S. (2023). Racial and ethnic disparities in sentencing: What do we know, and where should we go? *The Howard Journal of Crime and Justice*, 62(2), 167–182. <https://doi.org/10.1111/hojo.12496>
- Wantenaar, A. A., & Govender, D. (2023). Experiences of community police forum members in liaison with SAPS, private security, and community members regarding community policing. *African Security Review*, 32(4), 458–472. <https://doi.org/10.1080/10246029.2023.2248095>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Lippai Zs., Bartus G., Horváth B., & András H. L. (2025). Nemzetközi Rendészeti Figyelő XVII. *Belső Szemle*, 73(6), 1303–1326. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1303-1326>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Finszter Géza, aki a prof.finszter@gmail.com e-mail címen érhető el.

INTERJÚ

„Szolgaként jöttünk ide és forradalmárként távozunk.”

**Interjú a 80 éves Finszter Géza professzor úrral,
a Magyar Tudományos Akadémia doktorával**

‘We came here as servants and we leave as revolutionaries’

**Interview with Professor Géza Finszter, Doctor of the Hungarian
Academy of Sciences, on the occasion of his 80th birthday**

Dános Valér

Prof. Dr., főszerkesztő, egyetemi magántanár, ny. rendőr
vezérőrnagy
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
valer.danos@bm.gov.hu

Krenner József

felelős szerkesztő, doktorandusz, rendőr őrnagy
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
Széchenyi István Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
jozsef.krenner@bm.gov.hu

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 01. 22. Átdolgozás: 2025. 02. 10.
Elfogadás: 2025. 03. 24.

Absztrakt

Finszter Géza, a hazai rendészettudomány, a kriminológia és a kriminalisztika ismert és elismert művelője, a rendészettan úttörőjeként számontartott tudós idén májusban ünnepelte nyolcvanadik születésnapját. A rendkívül gazdag tudományos és oktatói pályájából nehéz feladat lenne kiemelni a legjelentősebb állomásokat, pláne nem felsorolni azokat. A kiváló tudós eddigi életútjával, emberségével, szakmai teljesítményével követendő példát mutat mindannyiunk számára. Azt is bátran állíthatjuk, hogy a múlt érdemeinek említésén túl professzor úr tevékenysége a jelenről is szól, ami miatt a szakmai közösség, az egyetemek, a tanítványok mind tisztelik, példaként állítják, követendőnek tartják. Dr. Finszter Gézával Dános Valér főszerkesztő és Krenner József felelős szerkesztő beszélgetett.

Kulcsszavak: interjú, rendészet, kriminológia, kriminalisztika

Abstract

Géza Finszter, a renowned and respected figure in Hungarian police science, criminology, and criminalistics, widely regarded as a pioneer of police studies, celebrated his 80th birthday this May. Highlighting the most significant milestones of his exceptionally rich academic and teaching career would be a difficult task—let alone attempting to list them all. Through his remarkable life's work, his humanity, and his professional achievements, this distinguished scholar sets an example for us all. It can also be confidently stated that beyond honoring past accomplishments, Professor Finszter's work remains highly relevant today—earning him the respect and admiration of the professional community, universities, and his students, who see him as a model to follow.

Dr. Géza Finszter was interviewed by Editor-in-Chief Valér Dános and Editor in Charge József Krenner.

Keywords: interview, policing, criminology, criminalistics

Ön a magyar rendészettudomány megalapozója és a kriminológia elismert szakértője. Mi inspirálta arra, hogy ezt a pályát válassza, és hogyan látja e tudományterületek fejlődését Magyarországon?

Először is köszönöm a figyelmességet, amivel emlékeztetnek (vagy inkább figyelmeztetnek) a múló időre. A kutatói pályára nem hagyományos módon tévedtem. Az 1968 májusától a magam választotta szolgálati út az állambiztonság vizsgálati osztályán ugyancsak göröngyösnek bizonyult. Hogyan működik

egy olyan szervezet, amelynek tevékenységét a titkosság nem csupán a civil társadalom elől zárja el, de még a testület beosztottjai is csupán engedelmes végrehajtók, akiknek elegendő annyit tudni, hogy a parancs az parancs? Miként lehetséges, hogy az a vizsgálati munka, aminek feladata a büntető igazságszolgáltatás előkészítése, tevékenysége egy részét arra koncentrálja, hogy megtévessze ezt az igazságszolgáltatást? A válaszokat keresve találtam a büntetőjog tudós művelőjének, Angyal Pálnak egy 1909-ben publikált tanulmányára, ami a titok fogalmát járta körül. Lehet, hogy ez a megoldás? A tudományt tárgya, módszertana és eredményeinek ellenőrizhetősége alkalmassá teszi arra, hogy akár a legkényesebb társadalmi jelenségek törvényszerűségeinek feltárására is vállalkozzék. „*A társadalomtudományi elmélet azzal foglalkozik, hogy milyen a társadalom, és nem azzal, hogy milyennek kellene lennie [...] A társadalomtudomány tehát csak abban segíthet, hogy megtudjuk, mi van, és miért van úgy...* ” (Babbie, 1998). Earl Babbie tanácsát az állam- és jogtudományok területén nem könnyű megfogadni. A tételes stúdiumok, mint a büntető anyagi jog és a büntetőeljárás-jog tudománya abban ad eligazítást, hogy milyennek kellene lennie a büntetőjogi védelemnek, de arról hallgat, hogy milyen ez a védelem a valóságban. Ha a kriminalitás területén arra vagyok kíváncsi, hogy „mi van, és miért van úgy”, akkor a kriminológiához kell fordulnom. Nálunk már a hatvanas évek közepétől a kriminológiai kutatások mindhárom területe – a bűnözés morfológiája, az oksági háttér feltárása és a megelőzés – egyaránt „világszínvonalra” emelkedett. Ehhez csatlakozik egy negyedik ág, amit a nemzetközi és a hazai szakirodalom alkalmazott kriminológiának tekint, és helyet kér a számára a rendészettudományi felsőoktatásban. A kriminológia példaadó abban, ahogyan az elméletet és a gyakorlatot együttműködésre készteti. Ezek az adottságok csábítottak erre a területre. Kandidátusi értekezésem az állam elleni bűncselekmények kriminológiai elemzéséről szólt, amit 1984-ben állam- és jogtudományi szakon, nyilvános eljárásban védtem meg. Ahol a titok az úr, ott a tudománynak hallgatnia kell. A szerkesztőség kérdése arra is kiterjedt, hogy miként látom most a kriminológia helyzetét. Miközben változatlan lendülettel folynak színvonalas kutatások, van ok aggodalomra is. Emlékeztetek az Országos Kriminológiai- és Kriminalisztikai Intézet 1993-ban elkészült kriminálpolitikai koncepciójára, ami a bűnüldöző és az igazságszolgáltatási szervek bűnözésre adott válaszstratégiái összességéről szólt. Ennek része a szigor, de része a segítő-támogató humánus is. A koncepció igazságkereső megközelítés volt. Hosszabb idő óta a hivatalos kriminálpolitika igazságghirdető üzemmódra váltott, ahol a tudománynak alig jut szerep.

Más a sorsa a rendészet elméletének. Annak igényei túlmutatnak a kriminológia kompetenciáján, forrásvidéke a közigazgatási jog és szervezattan, a tételes

büntető anyagi és eljárási dogmatika, valamint a kriminalisztika. A rendészettudomány klasszikus művelői, Katona Géza, Kertész Imre, Korinek László a szintetizáló módszert követték. A rendszerváltás idején sokan hittük, hogy a rendészet reform előtt áll: törvényhozással a teljes rendszert a jog uralma alá kell helyezni, amit a szervezet megújítása követhet, és végül tervezésre vár a közbiztonsági stratégia. Kiderült azonban, hogy ilyen reformra vagy nincs lehetősége, vagy nincs szüksége a végrehajtó hatalomnak. A döntés nélküli tervezést a tervezés nélküli döntések kora követte, ahol a tudományosságot az „erős állam” cselekvőképessége helyettesíti. A rendészettudomány számára maradt a felsőoktatás, a mesterképzés és a rendészettudományi doktori iskola. Szellemi műhelyek, amelyek feladatokra várnak.

Pályafutása során jelentős szerepet kapott a Belügyi Szemle szerkesztésében. Hogyan járult hozzá ez a rendészeti és kriminológiai diskurzus fejlődéséhez hazánkban?

Ez a kérdés nem válaszolható meg az alapító főszerkesztő Déri Pál méltatása nélkül. Ő 1953-tól kudarcoktól sem mentes, sokszor kockázatot is vállaló munkával, időtálló szerkesztőségi elveket érvényesített. Vallotta, hogy a jó írásműnek legalább három feltétele van: a szakmai felkészültség, a szerzői autonómia és a gyakorlati hasznosíthatóság. A szakmai hozzáértést olyan kör biztosította, amelyben a belügyi ágazatok legkiválóbb képviselői kaptak helyet. Közülük többen írói munkásságuknak köszönhették hivatali karrierjüket. Az autonómia biztosítása nehezebbnek bizonyult. A szolgálati út betartása azt a kockázatot hordozta, hogy a véleményt ne a meggyőződés, hanem a parancs formálja. Ezzel szemben a Szemlében nagyon sokáig a szolgálati út betartása nélkül lehetett publikálni. A hasznosíthatóság feltétele a tapasztalatok kritikus, gyakran önkritikus közreadása. Magam 1984-ben kerültem a szerkesztőség élére, de a sajtómunkát igazán akkori helyettesemtől, Nyerges Lajostól tanultam. Ő mutatott be egy fiatal pécsi kriminológusnak, Korinek Lászlónak, aki a rejtett bűnözés tanulmányozásával európai hírnevet szerzett magának, nekünk pedig megbecsült szerzőnk lett. Emlékszem arra is, amikor Lajos lelkesen hívta fel a figyelmemet Szabó András akadémikus bűnüldözési stratégiáról szóló tanulmányára, amit akár a rendészettudományi szemlélet egyik első dokumentumának is tekinthetünk. Szerkesztői lelemény volt, hogy egy lapszámba jelentettük meg az egymással éles szakmai vitában álló Szabó András és Vigh József kriminológus professzorok tanulmányait. A *Belügyi Szemle* 1987-ben interjút közölt Kilényi Gézával, aki kifejtette, hogy erősíteni kell az Országgyűlés érdemi szerepét, felvetette a fizetett, profi országgyűlési képviselői státus fontosságát,

kiemelte, hogy növelni kell az ülésszakok számát és a tanácskozások időtartamát. Hangsúlyozta, hogy nem tekinthető komoly törvényalkotói hatalomnak az a parlament, ahol egyetlen nap alatt tárgyalnak meg és fogadnak el bonyolult és terjedelmes törvényeket. Sürgette, hogy a kormány kapjon tényleges önállóságot. Kiállt a törvényhozás végrehajtó hatalom felett gyakorolt ellenőrzési jogának helyreállítása mellett.

A rendszerváltást követően csaknem huszonhat éven át Korinek László akadémikus jegyezte az orgánumot, mindvégig azzal az elhatározással, hogy a korábbi eredményeket tovább építi, hangsúlyozva a külföldi források jelentőségét. A társadalomtudományok legjelesebb képviselőit sikerült megnyernie a lap számára. Emlékezzünk Bócz Endrére vagy a filozófus Földesi Tamásra, de említhetem Erdő Péter bíborost is. Továbbá kimagasló fegyvertények, amikor Európa legnagyobb tekintélyű kriminológiai műhelyének, a freiburgi Max Planck Intézet igazgatójának, Hans-Jörg Albrechtnek, valamint a bajor belügyminiszternek (később miniszterelnöknek) Günther Becksteinnek a Belügyi Szemle számára írt tanulmányai megjelentek. Mindezek fényében talán érthető, hogy a Magyar Tudományos Akadémia miért ismerte el a lapot A kategóriás folyóiratnak.

A Rendőrtiszti Főiskola főigazgató-helyetteseként ön irányította a rendőrségi vezetők továbbképzését. Milyen kihívásokkal szembesült ebben a szerepben, és mely eredményeire a legbüszkébb ebből az időszakból?

A rendszerváltás azt üzentte, hogy a modern rendészeti menedzsment elméleti kimunkálása a Rendőrtiszti Főiskolára (RTF) vár. A menedzsmenttechnikák jó része egyfelől a katonai vezetésből merített, másfelől pedig a vállalatirányításban került kialakításra. Az RTF Vezetéstudományi Tanszéke és a kilencvenes évek közepétől újraindított vezetői továbbképzések arra alapoztak, hogy a rendvédelem a közigazgatás része, a bűnüldözés pedig az igazságszolgáltatás előkészítése. Mindkét területen meghatározó a jog uralma. Csak az a rendészeti vezetéstudomány lehet hasznos a gyakorlat számára, amely ezeket az adottságokat alázattal veszi tudomásul, amikor a hatékony és törvényes működés módszertanát keresi.

A munkaszervezés és csapatépítés változatos fortélyait nem a közigazgatás, nem is a rendőrségi gyakorlat, hanem a vállalkozói szféra termelte ki. A vállalatoktól eltérően a közigazgatási intézmények csak szűk keretek között határozhatják meg saját maguk a stratégiájukat. A közigazgatás társadalmi rendeltetése olyan közfeladatok ellátása, amelyekhez hatósági felhatalmazásra van szükség, és amelyek teljesítésének nem lehet szempontja a jövedelmezőség. A rendészeti igazgatás számára is tény, hogy vannak olyan társadalmi szükségletek, amelyek nem tekinthetők árunak. A biztonság, a társadalom rendje, a tudás, az egészség,

az elesettek támogatása, a másság elfogadása olyan állami berendezkedést feltételez, amelyik képes a piac által keltett ellentmondásokat enyhíteni és az ott szereplő gyengébb feleket támogatni. A rendőri vezetőképzésben szerzett tapasztalataim abban erősítenek meg, hogy az irányító posztokon olyan értelmi-ségi erényekre van szükség, mint a felsőfokú szaktudás, az általános műveltség és a humánus. Az 1995-ben Fadd-Domboriban megrendezett kapitányságvezetői tanfolyam egyik hallgatója így jellemezte a kéthetes kurzust: „*Szolgaként jöttünk ide és forradalmárként távoztunk.*”

A rendszerváltás időszakában aktívan részt vett a rendőrség demokratikus átalakításában. Hogyan értékeli ennek a folyamatnak a sikerét, és milyen tanulságokat vonna le a jövő számára?

1990-ben nem voltak kifinomult módszerek arra, hogy a kormányzati pozícióba került demokratikus politikai erők miként érvényesíthetik államátalakító elképzeléseiket a hiányzó rendészeti közjog megalkotásában, a rendőrségi reformok megtervezésében és megvalósításában. A reformpártiak, akik elsősorban az elmélet és nem a gyakorlat ismerői voltak, három kérdésben nagyon markáns álláspontot foglaltak el. Először a rendészeti igazgatás hiányzó jogi alapjait kívánták megteremteni. Mindenekelőtt egy olyan rendőrségi törvényt képzeltek el sürgetően, amelyiknek fő feladata a rendészeti hatalom korlátozása és a számonkérhetőség. A második lépés a rendészet visszaillesztése a civil közigazgatásba, valamint a közbiztonsági és a bűnüldözési szolgálatok elválasztása, összhangban a hatalmi ágak megosztásának elvével. (A közbiztonság védelme kormányzati – szerencsés esetben önkormányzati – felelősség, a bűnüldözés ellenben az igazságszolgáltatás kontrollját igényli.) A harmadik célkitűzés egy hosszú távú közbiztonsági stratégia megteremtése volt, ami politikai konszenzusra épül, szakmai és társadalmi támogatottságot élvez, és több kormányzati cikluson keresztül érvényben marad. Ez utóbbi garanciája, ha a stratégiát törvénybe foglalják. Egyik cél sem valósult meg, a reformerek vereséget szenvedtek.

A fontolva haladók gyakorlati szakemberekből verbuválódtak, akik jó szöveteségre letek a konzervatív politikai értékeket valló kormányzati tényezőkben. A hármasszó (depolitizálni, decentralizálni, demilitarizálni) lekerült a napirendről. A rendőrségi törvény megalkotása nem volt többé sürgető feladat, de különösen nem érvényesült annak kontrollszerepe. A végül 1994-ben elfogadott és ma is hatályos törvény nem garanciákkal, hanem felhatalmazásokkal kívánta megerősíteni a rendőrséget. A testület megőrizte a pártállamból örökölt struktúráját, a civil közigazgatástól élesen elkülönülő, centralizált államrendőrségi

modellt. Közbiztonsági stratégia azóta sem született, a korábbi társadalmi bűn-megelőzési program helyébe tíz évre szóló nemzeti bűnmegelőzési stratégia lépett. A gyökeres átalakítás elmaradásának okai vannak: illúzió volt azt remélni, hogy a fiatal demokráciák rendőrségei a demokratikus jogállam követelményeit rövid idő alatt képesek teljesíteni. A folyamat sokkal hosszabb, és ma sem tekinthető befejezettnek.

A formálódó polgári társadalomban különbséget kell tenni a politikai rendszer reformja és az államszervezet korszerűsítése között. Az alkotmányos demokrácia megteremtése a diktatúra romjain radikális fordulatot jelent. A politikai pártok működését, a politikai és az állami tevékenység elkülönítését, a szabad választások kiírását, a parlamentarizmust, a bíróságok függetlenségének a biztosítását, az önkormányzatok megalakítását egyetlen nagy lendülettel meg lehet valósítani. Magyarországon mindehhez alig kellett több hat hónapnál. Az állami szervek működésének bármiféle átrendezése viszont hosszadalmas szakmai előkészítést igényel, miközben a szakigazgatásnak a napi szükségletekre is figyelnie kell. A személyzet kiképzése egy megváltozott követelményrendszer szerint évekig eltarthat, új gondolkodásmódok és etikai normák meghonosítása esetleg csak évtizedek alatt történhet meg. A rendőrség jövőjét nem a politikai rendszer „demokratikus dühében”, hanem az államszervezet hosszú távú programjában célszerű felépíteni.

Tudományos munkássága során számos publikációval gazdagította a jogi szakirodalmat. Mely műveit tartja a legjelentősebbnek, és miért?

A szerkesztőség udvarias érdeklődése először késztet arra, hogy publikációim műfajáról elgondolkodjam. Természetesen a monográfiák és a tankönyvek kíváncsognak az éltre. Ezek sorát a 2003-ban megjelent *A rendészet elmélete* vezeti. Ma is ezt tartom a legfontosabbnak és – ha válaszaiban nem is – de kérdéseiben időtállóknak, amit egy Bibó Istvántól merített gondolat igazolhat: „*A közigazgatás eredményessége érdekében nem a végrehajtó hatalmat kell erősíteni, hanem a politikai behatást csökkenteni a szakszerű igazgatással szemben.*” (Bibó, 1986). Bibó nyomán arról értekeztem, hogy a politikai hatalomnak el kell hinnie, a rendörködés tiszteletreméltó mesterség. Bármit határozzon fölé, a szakma szabályait nem utasíthatja el. Majd következett egy olyan érvelés, amelyet akár napjainkban is leírhattam volna: „*El tudnánk-e képzelni jól működő egészségügyi rendszert, ha annak kialakítói nem fogadnák el az egészségügy szakembereinek tanácsait, ha az orvoslást nem tekintenék küldetésnek? Lehetne-e értelmes oktatáspolitikát kialakítani a pedagógia felismeréseinek negligálásával, úgy, hogy a pedagógust nem tisztelnék egy speciális szaktudás*

birtokosaként? Működőképes lehet-e az a kriminálpolitika, amelyik nem törődik a szakma véleményével és a jogtudomány eredményeivel? Azt még nem tudjuk, hogy működőképes-e, de hogy van ilyen kriminálpolitika, az sajnos igazolható.” (Finszter, 2003).

Szólni kell a tankönyvekről is, amelyek élére a 2018-ban megjelent *Rendészettan* kívánczik. Amire a legbüszkébb vagyok, az mégis Korinek Lászlóval közös tanulmányválogatásunk, a Belügyminisztérium támogatásával 2019-ben magánkiadásban megjelent *A rend kedvéért*. A publikációk tematikáját nem részletezem, csupán két címet említek: *Az alapos gyanú tartalmáról*, Belügyi Szemle, 1977; és *Az eltűnt gyanú nyomában*, Belügyi Szemle, 2023.

Számos elismerést kapott pályafutása során. Mely díjakra vagy kitüntetésekre a legbüszkébb, és mit jelentenek ezek az ön számára?

Szívesen tekintek a Magyar Tudományos Akadémia által adományozott Eötvös József-koszorúra, amellyel a tudós társaság a rendészet területén folytatott kutatásaimat ismerte el. Azonban a díjak és a kitüntetések nem mindig hitelesítik a teljesítményeket. Majdnem azt mondhatnám, hogy egy munka rangját néha az adja, ha nem részesül hivatalos elismerésben. Viszont van, amire jó szívvel emlékezek. Az oktatást 1974-ben kezdtem óraadóként az RTF-en. Szemináriumot tartottam büntetőeljárás-jogból az állambiztonsági tagozat részére. Sajnos már nincs köztünk a hallgatóm, aki évtizedeken keresztül egyetlen Géza napot se hagyott ki, és a köszöntéskor mindig tanóráinkat emlegette. Azért, ha volna egy vitrinem a kitüntetéseknek, akkor oda beírnám az egykori városi rendőrkapitány vezetői továbbképzést értékelő mondatát is, amit már idéztem ebben az interjúban: „*Szolgaként jöttünk ide és forradalmárként távozunk.*” Merem remélni, hogy jogállami forradalmárként...

A rendészettudomány és a kriminológia iránti elkötelezettsége mellett mivel tölti szívesen a szabadidejét, és milyen hobbijai vannak?

A szépirodalom változatlanul vonzó a számomra. Habár ott is vannak kihívások. Nádas Péter rémtörténetei és Darvasi László neandervölgyiekről szóló három kötete teljes olvasót kíván. De azért van, ami pihentet. A horgászat, André Kertész szülőfalujában, Szigetbecsén jól kapcsol, ott a halak sem zavarnak. Még szerencse, hogy feleségem és két fiam nem csak szeretnek, de tudnak is horgászni. A lányomtól magánjogot tanulok.

Felhasznált irodalom

- Babbie E. (1998). *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó.
- Bibó I. (1986). *Válogatott tanulmányok I–II. kötet*. Magvető Könyvkiadó.
- Finszter G. (2003). *A rendészet elmélete*. KJK-KERSZÖV Jogi- és Üzleti Kiadó.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Dános V, & Krenner J. (2025). „Szolgaként jöttünk ide és forradalmárként távozunk.” Interjú a 80 éves Finszter Géza professzor úrral, a Magyar Tudományos Akadémia doktorával. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1327–1335. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1327-1335>

INTERJÚ

Interjú Várkonyi Zsolt úrral, a Börtönmúzeum projektvezetőjével

Interview with Mr. Zsolt Várkonyi, Director of the Prison Museum

Szabó Csaba

Dr. PhD, főszerkesztő-helyettes, egyetemi docens, rendőr alezredes
Belügyminisztérium,
Belügyi Szemle Szerkesztősége
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
csaba.szabo3@bm.gov.hu

Magyar
Sajtószervezetek
Működési
Terve

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 03. 07. Átdolgozás: 2025. 03. 28.
Elfogadás: 2025. 04. 16.

Absztrakt

A Budapesti Börtönmúzeum – a Büntetés-végrehajtási Szervezet Szakmatörténeti Gyűjteménye és Dokumentumtára – 2025. április 17-i megnyitása mérföldkő a hazai büntetés-végrehajtás történetében. A múzeum egyszerre emlékezik és szemléltet, hozzájárul a szervezeti kultúra erősítéséhez, a hivatás társadalmi megismertetéséhez és a múlt értékeinek átörökítéséhez. Kiemelt feladata a tudományos kutatások és a szakmai utánpótlás támogatása, valamint a közvetlen kapcsolat ápolása a látogatói közösséggel.

Várkonyi Zsolt úrral, a Börtönmúzeum vezetőjével Szabó Csaba főszerkesztő-helyettes beszélgetett.

Kulcsszavak: interjú, büntetés-végrehajtás, börtönmúzeum, szakmatörténet

Abstract

The opening of the Budapest Prison Museum—the Historical Collection and Document Archive of the Hungarian Prison Service—on 17 April 2025 marks a milestone in the history of Hungarian corrections. The museum serves both as a space of remembrance and as a place of presentation, contributing to the strengthening of institutional culture, the public recognition of the profession, and the preservation of historical values. Its key missions include supporting scientific research and professional development, as well as fostering direct engagement with the visitor community.

Mr. Zsolt Várkonyi, Director of the Prison Museum, was interviewed by Dr. Csaba Szabó, Deputy Editor-in-Chief.

Keywords: interview, prison service, prison museum, professional history

Miért tekinthető a Budapesti Börtönmúzeum megnyitása mérföldkőnek a hazai büntetés-végrehajtás történetében?

A Budapesti Börtönmúzeum, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Szakmatörténeti Gyűjteménye és Dokumentumtárának 2025. április 17-ei ünnepélyes megnyitása olyan korszakalkotó esemény, amely méltán tekinthető a 21. századi büntetés-végrehajtás története mérföldkövének, távlatokban tekintve pedig ezeréves múltunk meghatározó eseményének.

A Múzeum megnyitásával – az emlékezésen túl – fejet hajtunk a büntetés-végrehajtás ezeréves múltjából eredeztethető örökségünk előtt, mely nem csak erő ad, de felelősséget is ró ránk.

Hogyan jelenik meg a múzeumban a „megújulási képesség” a büntetés-végrehajtás kontextusában?

A Börtönmúzeum, a büntetés-végrehajtás magyarországi írott, épített és tárgyi eszközeinek bemutatásával idézi fel a hazai büntetés-végrehajtás ezeréves múltjának és történetének kiemelkedő eseményeit. Tevékenységével hozzájárul a szervezet kultúrájának erősítéséhez, ezáltal tisztelve elődeink teljesítménye előtt, rámutatva jelenkori feladatainkra és a büntetés-végrehajtás megújulási képességére, megfelelve azon társadalmi elvárásoknak, mely minden korban és helyzetben az „Az igazság védelmében” cselekszik.

Milyen szerepet tölt be a Börtönmúzeum a tudományos kutatás támogatásában?

Tudományos és szakmai tevékenysége során meghatározó szerepet vállal a tudományos és szakmai műhelyek, valamint a kutatások támogatásában, továbbá a felsőoktatási és középiskolai tanulmányokat folytató hallgatók és diákok szakmai orientációjában.

Milyen típusú kiállításokat és rendezvényeket terveznek a közeljövőben?

Tevékenységeinek kiemelt területe a büntetés-végrehajtás szakmai, társadalmi elismertetésének és megismertetésének köre, melyhez színvonalas kiállításokkal, tárlatvezetésekkel, szakmai konferenciákkal, rendezvényekkel és múzeumpedagógiai programokkal járul hozzá.

Milyen visszajelzéseket kaptak eddig a látogatóktól?

A Budapesti Börtönmúzeum, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Szakmatörténeti Gyűjteménye és Dokumentumtára elkötelezett a büntetés-végrehajtási szervezet és hivatás népszerűsítésében, aktív szerepet vállal annak széles körű megismertetésében, a büntetés-végrehajtási szakma iránt érdeklődőkkel való közvetlen kapcsolat fenntartásában, ápolásában és erősítésében.

Cím:

Budapesti Börtönmúzeum, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Szakmatörténeti Gyűjteménye és Dokumentumtára

- 1063 Budapest, Szív utca 60.
- Telefon: +36-(1)-301-8244
- E-mail: bortonmuzeum@bv.gov.hu

A tárlatvezetés ingyenes, melyet előzetes írásbeli vagy telefonos egyeztetés alapján tudunk biztosítani magyar nyelven, maximum 40 főig.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó Cs. (2025). Interjú Várkonyi Zsolt úrral, a Börtönmúzeum projektvezetőjével. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1337–1340. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1337-1340>

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat.

A Belügyi Szemle a <https://belugyiszemlejournal.org/> folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

Részletes szerzői útmutató az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/authorsguide>

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) kiadványban megjelent cikkek nem tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli.

Az etikai nyilatkozat, valamint a közzétételi visszaélésekre vonatkozó nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/statementonethics>

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A nyílt hozzáférésről szóló nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/informationonopenaccess>

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org
Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

A borítókép vektoros tervezési sablonja a Shutterstock.com licence alapján került felhasználásra.

A FOLYÓIRAT INDEXELÉSE

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat, amelynek székhelye Budapest (Magyarország).

Az AJIA egy nyílt hozzáférésű folyóirat, amelyet jelentős tudományos adatbázisokban indexelnek a cikkek felfedezhetőségének és hivatkozásának maximalizálása érdekében. Az AJIA követi a [COPE magatartási kódexében](#) felvázolt publikációs etikával kapcsolatos legjobb gyakorlatokat. A szerkesztők azon dolgoznak, hogy az első benyújtást követően időben meghozzák a döntéseket, valamint az azonnali online közzétételt, ha egy kéziratot megjelentetésre elfogadnak.

A cikkek a megjelenést követően azonnal és ingyenesen hozzáférhetők a nyilvánosság számára. A cikkek végleges változata feltehető egy intézményi adattárba, amennyiben a cikk tartalmaz egy hivatkozást a <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle> oldalon közzétett eredeti cikkekre. Minden publikált cikk a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License alá tartozik.

A folyóiratot indexeli

CONDITIONS OF PUBLICATION

Belügyi Szemle accepts and publishes scientific announcements / publications with outstanding alignment to the control and organisational system of the Ministry of Interior, which first of all focus on law enforcement, public order, public safety, safety policy, self-government affairs, social deviances, and further analyses and evaluates the questions of law enforcement from criminological, criminal sociological, criminal legal and policing aspects.

Belügyi Szemle accepts manuscripts of the authors for editing through applying in the Open Journal Systems.

At the conformation of receipt, the Editorship informs the acceptance and the expected publishing time of the submitted manuscript. The Editorship peer reviews the received manuscripts from a professional and scientific point of view, and reserves the right for stylisation, correction, typographic adjustment of the manuscripts.

The Editorship does not undertake republishing.

Articles published in Belügyi Szemle do not unconditionally reflect the opinion of the Editorship, any responsibility for their contents bear the authors exclusively. The whole of the periodical, including individual articles, is protected by copyright, any use of them outside of copyright law is illegitimate and prosecutable.

Articles licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), are published under the terms of Open Access, whereby articles may be freely used, shared and distributed in any medium and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication and the link to the CC License are cited.

Phone number: +36 (26) 795-900 / 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

The vector design template for the cover image is licensed from Shutterstock.com.

INDEXING THE JOURNAL

Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (Print ISSN 2062-9494 and online ISSN 2677-1632) is a monthly peer-reviewed academic journal on Hungarian and international law, public administration, government, criminology, security and law enforcement research, based in Budapest (Hungary).

AJIA is an open-access journal indexed in major academic databases to maximize article discoverability and citation. AJIA follows best practices on publication ethics outlined in the [COPE Code of Conduct](#). Editors work to ensure timely decisions after initial submission, as well as prompt publication online if a manuscript is accepted for publication.

Upon publication, articles are immediately and freely available to the public. The final version of articles can immediately be posted to an institutional repository as long as the article includes a link back to the original article posted on <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle>. All published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License.

Indexes the Academic Journal of Internal Affairs

Ára: 530 Ft

